

Összefoglaló Tájékoztató
a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
megvalósítását szolgáló 2017-2018. évi kormányzati intézkedésekről

Tartalomjegyzék

Bevezetés	2
1. Emberi erőforrások	3
1.I. Néesség	3
1.II. Tudás	16
1.III. Egészség	27
1.IV. Társadalmi kohézió	43
2. Társadalmi erőforrások	53
3. Természeti erőforrások	70
4. Gazdasági erőforrások	120
4.I. Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás	120
4.II. Makrogazdasági egyensúly.....	131
4.III. Területi szempontok	136
Rövidítésjegyzék	138

Bevezetés

A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozattal az Országgyűlés elfogadta „A fenntarthatóság felé való átmenet nemzeti koncepciója” című, Magyarország 2012-2024-es időszakra szóló Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiáját.

A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozatból eredő kormányzati feladatok meghatározásáról szóló **2037/2013. (XII.30.) Korm. határozat értelmében kétévente Összefoglaló Tájékoztató készül** a Keretstratégia megvalósítását szolgáló **kormányzati intézkedésekről** a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácson keresztül az Országgyűlés számára.

Az Összefoglaló Tájékoztató szerkezetében és felépítésében követi a Keretstratégiát. A négy alapvető erőforráscsoport: az emberi, a társadalmi, a természeti és a gazdasági erőforrások megőrzése és fejlesztése terén végrehajtandó teendőkhöz kapcsol a vizsgált időszakban (2017-2018) megvalósult, vagy megvalósítás alatt álló kormányzati intézkedéseket és eredményeket. Egyes indokolt esetekben ettől eltér, ahol a folyamatok bemutatása szükségessé tette a kiindulási állapot és a jövőbeli tendenciák ismertetését is.

Az Összefoglaló Tájékoztatóban a fejezetenként felsorolt „Teendők” a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozathoz tartozó függelékből¹ szó szerint idézett mondatok, amelyeket az Összefoglaló Tájékoztatónak nem feladata módosítani.

---

¹ FÜGGELÉK a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Keretstratégiáról szóló 18/2013. (III.28.) OGY határozat mellékletéhez

1. Emberi erőforrások

1.1. Népeség

Teendők:

- T1.1 A párkapcsolatokhoz, a család fogalmához kapcsolódó értékek továbbadása
- T1.2 A családbarát munkahely ethoszának erősítése a CSR-ben
- T1.3 A párkapcsolatokhoz és a családhoz kapcsolódó értékek képviselője a nyilvánosság előtt, kampányok indítása ezek erősítésére – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T1.4 Versenyképes munkabérek biztosítása az elvándorlással sújtott szakmákban
- T1.5 A foglalkoztatás támogatása azok esetében, akik magas elvándorlással sújtott szakmával rendelkeznek
- T1.6 A gyermekvállalás és munka összeegyeztethetőségét támogató intézkedések (pl. bölcsődék létrehozása)
- T1.7 A munka és a család összeegyeztethetőségét szolgáló vállalati programok támogatása
- T1.8 Erős szülői jogosítványok és felelősség, elköteleződés támogatása – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T1.9 A munkával kapcsolatos jogszabályokban a gyermekeket nevelők védelme
- T1.10 Figyelembe kell venni az egyéni gyermeknevelési erőfeszítéseket (a felnevelt gyermekek számát és iskolázottságát) a nyugdíj-megállapítás szabályaiban – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T4.13 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*

Hazai helyzet áttekintése

Minden generációnak szüksége lesz emberi erőforrásokra: megfelelő létszámban és jó egészségi állapotban élő emberekre, tudásukkal, képességeikkel együtt. A magyarországi népeség száma továbbra is lassan csökken (2013 és 2018 év vége között 9,877 millióról 9,773 millióra). Növekszik az egészségben eltöltött életevek száma (KSH, Eurostat). Pozitív eredmény, hogy **2016-ra 1,49-re emelkedett a termékenységi ráta, újra elérve az 1990-es évek közepére jellemző értéket** – jelezve a gyermekvállalási kedv élénkülését. Az élve születések száma 2010 és 2017 között 1,4%-kal nőtt. A népmozgalmi mutatók kedvező alakulását szemlélteti az is, hogy a **2010-es mélypont óta egyre többen kötnek házasságot. 2018-ban kiugróan nagyszámú, 50 828 házasságkötés történt.** Ugyanakkor csökkenő tendenciát mutat a válások száma is. Fontos pozitív fejlemény a terhesség megszakítások számának folyamatos csökkenése, a 2010 és 2017 közötti 30%-os visszaesése.

Magyarország Alaptörvénye biztosítja a **fiatalok és a szülők munkahelyi védelmét**. A magyar munkajogi szabályozás a nőkre nézve az általános szabályozáshoz képest kedvezőbb rendelkezéseket is tartalmaz. A dolgozó nőkre vonatkozó munkajogi szabályokat egyrészt a *Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény* (a továbbiakban: Mt.), másrészt a munkahelyi egészséggel és biztonsággal, a munkavédelemmel kapcsolatos jogszabályok rendezik. A szülési szabadság időtartamára a dolgozó nőt szabadság illeti meg, mely annak is jár, aki a gyermeket örökbefogadási szándékkal veszi nevelésbe. Az Mt. felmondási tilalmi szabályokat rögzít várandósság, anyaság esetén, a kisgyermeküket szoptató anyák számára munkaidő-kedvezményt állapít meg. Az Mt. a pihenőidőre és az éjszakai munkavégzésre nézve védelmi szabályokat tartalmaz. További védelmi elem, hogy a munkavállaló számára

egészségi állapotának megfelelő munkakört kell felajánlania a munkáltatónak, illetve fel kell őt menteni a munkavégzés alól, ha a munkavállaló várandóssága megállapításától gyermeke egyéves koráig munkakörében nem foglalkoztatható, továbbá a kisgyermeket nevelők a hozzájárulásuk nélkül nem kötelezhetők más helységben történő munkavégzésre. Az intézkedések eredménye látható a munkaerőpiaci statisztikákban is. A **15-64 éves nők foglalkoztatási** rátája Magyarországon 2018-ban 62,3% volt, amely a 2010. évi 50,2%-hoz képest 12 százalékpontos javulást jelent. (Az uniós átlag az 2017-ben 66,5% volt, míg hazánk valamivel az átlag alatti mutatóval (65,7%) rendelkezett.) 2010-hez képest érdemben nőtt a **3 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő 25–49 év közötti anyák** munkaerőpiaci jelenléte. A **15-64 éves nők munkanélküliségi rátája** 2018-ban 4,0% volt, ami 6,7 százalékpontos csökkenés 2010-hez képest (10,7%). 208 ezer főről 84 ezer főre, vagyis mintegy felére (124 ezerrel) csökkent az állástalan nők száma.

A magyar munkaerőpiac erősítése érdekében a Kormány kiemelt célja a szakképzés fejlesztése és a hazai bérszínvonal további emelése. Tekintettel arra, hogy a munkaerő tartalék növekvő hányadát a közfoglalkoztatásban dolgozók teszik ki, ezért több intézkedés valósul meg a közfoglalkoztatás hatékonyságának javítására (ld. *az egyes munkaerő piaci intézkedésekről szóló 1139/2017. (III.20.) Korm. határozat*). A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) bázisán megvalósuló programok egyrészt az álláskereső foglalkoztathatóságának javítását célozzák, másrészt a versenyképesség javításához is hozzájárulnak, mivel pl. célzott támogatásokkal lehetővé teszik az újonnan felvett munkavállalók foglalkoztatási költségeinek mérséklését.

A **közfoglalkoztatásból** a kedvezőbb munkaerő-piaci környezet hatására magas volt a nyílt munkaerőpiacra lépők száma. A közfoglalkoztatottak többsége legfeljebb alapfokú végzettségű, 8 általános iskolával, vagy ennél is alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező személy. 2016 és 2018. között 54,6%-ról 57,6%-ra emelkedett a közfoglalkoztatottakon belül a legfeljebb alapfokú végzettségű személyek aránya.

A **közfoglalkoztatásból kilépő személyek** esetén, minden egyes kilépésüket követően vizsgáljuk munkaerő-piaci státuszukat a támogatást követő 180. napra vonatkozóan. A nyílt munkaerőpiacra kilépő és ott fél évvel a közfoglalkoztatás után is megtalálható személyek aránya a 2017-ben kilépők között 18,1%, a 2018. évi kilépők között pedig 18,2% volt. A közfoglalkoztatásba ismételten visszalépők aránya 2017-ben és 2018-ban is 50% felett volt. Jelentős különbség van a nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedési arányban a kilépők között életkor és legmagasabb iskolai végzettség szerint. 2018-ban a kilépő 26 év alattiak 25,1%-a volt nyílt munkaerőpiaci állásban a közfoglalkoztatást követő 180. napon, a 26 és 50 év közöttiek esetén 20,7%-os, az ennél idősebbek esetén pedig 12,1%-os volt az elhelyezkedési arány. Még markánsabb különbségek mutatkoznak a kilépők iskolai végzettsége szerint. 2018-ban a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők 13,2%-a, a középfokú végzettségűek pedig 24,3%-a volt elhelyezkedő a vizsgált időpontban. Az alacsony számú felsőfokú végzettségű személy esetén az elhelyezkedési arány a 40%-ot közelíti.

A **családok védelméről szóló, 2018. november-decemberében lezajlott nemzeti konzultáció** eredménye összhangban volt a Kormány célkitűzésével, miszerint Magyarország maradjon magyar ország és legyen családbarát hely. A konzultáció kérdőíveire postai úton 1 268 854 db, interneten pedig 113 240 db válasz érkezett. Az eredmények alapján (a beérkezett válaszok több mint 93%-os arányával) a magyar emberek nagy felhatalmazást adtak a kormánynak arra, hogy tovább bővítse a családtámogatási rendszert. A Kormány a családvédelmi nemzeti konzultáció eredményeit szem előtt tartva, kijelölte a gyermekes családok támogatását célzó további intézkedések irányát. Azaz, az **új családtámogatási programokat** a továbbiakban is a munkavégzéshez kell kötni; a fiatal házaspároknak támogatást kell adni az önálló életkezdéshez; több gyermek vállalása esetén több támogatást kell adni; a legalább három gyermeket vállaló édesanyáknak kiemelt támogatást kell adni; az

állam ismerje el a valódi főállású anyaság intézményét; a kormány támogassa a gyermeküket nevelő nők munkavállalását; a beteg gyermeküket otthon ápoló családtagok nagyobb támogatást kapjanak; gyermekeink szellemi, lelki és fizikai fejlődése olyan érték, amelyet a magyar államnak is védenie kell; a gyermeknek joga van anyához és apához; a gyermeket nevelő családoknak járó költségvetési támogatások kétharmados védelmet kapjanak.

Megtett intézkedések

T1.1 A család fogalmához kapcsolódó értékek továbbadásának elősegítése

A gyermekes családok részére évről-évre egyre növekvő összegű támogatást biztosít a magyar költségvetés: 2018-ban 1929 Mrd Ft támogatást. Ebben benne foglaltatnak a pénzügyi családtámogatások, az adókedvezmények, a különféle, családokat érintő szolgáltatások, mint például a bölcsődei, óvodai, védőnői ellátás, az otthonteremtési támogatások, valamint a nők kedvezményes nyugdíjazására fordított összegek.

2014-től a **családi adókedvezmény** az szja mellett a nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékból is érvényesíthető, így a jogosultak még nagyobb arányban tudják igénybe venni azt. 2010-2018 között a családi adókedvezménynek is köszönhetően a **gyermekes családok nettó átlagkeresete** és reálkeresete emelkedett. A gyermekes háztartások egy főre jutó évi nettó jövedelme 2017-ben 1,042 M Ft-ot tett ki, a gyermekteleneké pedig 1,549 M Ft volt. A nagycsaládosok jövedelme nőtt a legnagyobb arányban.

A 2015-től bevezetett adóalap-csökkentő **első házások kedvezményét** (egy házaspár együttesen havi 5000 Ft adókedvezményt érvényesíthet) a bevezetés évében mintegy 21 ezer család igényelte, akik összesen 3,1 Mrd Ft-tal csökkenthették adóalapjukat ennek köszönhetően. 2017-ben az igénylő házaspárok száma az előzetes adatok szerint tovább nőtt 81 672-re.

A Kormány 2016-ban hirdette meg az EFOP-1.2.1-15 kódszámú **Védőháló a családokért** elnevezésű pályázatot. A 7,6 Mrd Ft-os keretösszezből olyan szervezeteket, egyesületeket kívánnak támogatni, melyek projektjeik megvalósításával hozzájárulnak a család társadalmi szerepének megerősítéséhez, a családi kohézió növeléséhez, a családok életvezetési kompetenciáinak fejlesztéséhez, elősegítve a fiatalok családi életre való felkészülését, a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének megvalósítását, ösztönözve a generációkon átívelő együttműködést, valamint szolgáltatásokkal segítik a krízishelyzetek megelőzését és támogatják a már krízishelyzetbe került családokat.

Az EFOP-1.2.6-VEKOP-17 **Családbarát ország felhívás** (6,17 Mrd Ft: 4,32 Mrd Ft EFOP + 1,85 Mrd Ft VEKOP) célja, hogy a társadalomban újra megerősödjön, általánossá váljon a családbarát értékrend, ami egyszerre jelent család- és gyermekbarát szemléletet, valamint a munka és a családi élet összeegyeztetését. A projekt keretében megvalósuló programok, akciók, rendezvények, szakmai fejlesztések és képzések erősítik a családbarát szemléletet és közgondolkodást, valamint a generációk közötti együttműködést.

A **kisgyermek napközbeni elhelyezésével** kapcsolatban az a cél, hogy 2020-ra 60 ezerre emelkedjék a bölcsődei férőhelyek száma. 2010-2018 között a bölcsődei ellátást biztosító férőhelyek száma közel másfélszeresére, 32 ezerről 47 ezerre nőtt. Míg 2010-ben csak a 3 év alatti gyermekek 12%-a számára állt rendelkezésre a napközbeni ellátás keretében férőhely, addig 2018-ban ez az arány már több mint 17% volt.

Az **idősek**, úgy a családon belül, mint a társadalomban fontos szerepet töltenek be. 2014-ben újjáalakult a Kormány tanácsadó testülete, az **Idősek Tanácsa**, amely ezt követően nemcsak kizárólag az időseket közvetlenül érintő ügyekkel, hanem a társadalom egészét átfogó lényeges kérdésekkel foglalkozik, mint például az iskolai közösségi szolgálat tapasztalataival; az időseknek szóló műsorok iránti igénnyel; a szülő-gyermek kölcsönös gondoskodási kötelezettségével; az életkornak, egészségi állapotnak megfelelő mozgásformák

megtalálásával, elterjesztésével, hozzáférhetőségével stb. Az Idősek Tanácsán belül, külső szakértők bevonásával 3 munkacsoport (az idősellátás egészségügyi és szociális kérdéseivel; az idősek médiájával; valamint a többgenerációs családi szabadidő és sportprogram-lehetőségekkel foglalkozó) alakult abból a célból, hogy megvitassa, figyelemmel kíséresse a különböző kormányzati közép- és hosszú távú terveket, stratégiákat. Az **Idősbarát Önkormányzat Díj** célja, hogy a helyi közhatalom gyakorlóinak figyelme minél jobban irányuljon a demográfiai idősödésből adódó kihívások felé. Vonják be az idősebbeket is lakóhelyük eseményeinek formálásába, erősítsék az önkéntes tevékenységek és a különböző igények találkozását. Az idősebb generációk bevonásával segítsék elő a helyi lakosok közösségének szerveződését, illetve megerősítését. Évente 6 önkormányzat nyeri el az 1 M Ft-os díjat. Családbarát Ország pályázat „C” komponense – **Családbarát Ország az Idősekért**, a Nemzedékek Együttműködéséért: a Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkárság pályázata civil és egyházi szervezetek számára. Célkitűzése az időstársadalom és a fiatalabb nemzedékek minél szélesebb köre együttműködésének támogatása, ezáltal az egymástól különböző okokból eltávolodott generációk közeledésének elősegítése, odafigyelés egymás értékeire (értékességére). A Kormány időseket érintő célkitűzései: az időskori anyagi biztonság biztosítása, a nyugdíjak értékének megőrzése, a nemzedékek közötti együttműködés erősítése, az időskorúak aktivitásának minél tovább történő megőrzése.

2017-ben és 2018-ban is megrendezésre került a „**házasság hete**” programsorozat, mely a keresztény egyházak és civil szervezetek széles körű összefogásával jött létre. Ez a rendezvény a házasság és a család intézményét népszerűsíti, és felhívja a figyelmet ezek fontosságára és értékeire.

2011. január 1-jétől bevezette a Kormány a nők számára a 40 év jogosultsági idő alapján – korhatárra tekintet nélkül – igényelhető **öregségi nyugdíjat**. A „nagymama nyugdíjban” részesülők száma a bevezetés óta 2018 végére elérte a 243 ezer főt.

T1.2 A családbarát munkahely erősítése

A Kormány 2015-ben fogadta el a vállalati **társadalmi felelősségvállalásra vonatkozó (CSR) Cselekvési Tervet**. A Cselekvési Terv az alábbi vertikális és horizontális prioritási területeket határozta meg:

- A vertikális prioritási területek:
  - a gazdaságfejlesztés,
  - a munkaügy- és esélyegyenlőség,
  - a környezetvédelem területe.
- A horizontális prioritási területek:
  - a fiatalok foglalkoztatásának az elősegítése,
  - a mikro-, kis- és közepes vállalkozások aktívabb szerepvállalásának erősítése,
  - a diszkriminációmentes foglalkoztatás biztosítása,
  - a munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakításának ösztönzése.

A Cselekvési Terv megvalósulásáról szóló jelentést a Gazdasági Kabinet 2017. január 16-i ülésén fogadta el. A jelentés szerint a negyedik horizontális prioritás terén elért főbb eredmények a következők:

- munkáltatói és Civil Fórumok megrendezése, amelyek lehetőséget biztosítottak a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztathatóságának elősegítése, illetve a munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakítása érdekében történő párbeszéd kialakítására;
- a vállalati felelősségvállalásról szóló kézikönyv elkészítése „Jót s jól” címmel;
- „Az Év Felelős Foglalkoztatója” díj megalapítása és átadása;
- a Családbarát Munkahely Díj létrehozása;

- GYED Extra bevezetése: Az intézkedés bevezetésével könnyebben összeegyeztethetővé vált a gyermekgondozási ellátások igénybevétele és a munkába állás. 2017-ben összesen 47 532 fő tudott munkát vállalni a gyermekgondozási ellátás mellett (ebből 28 330 fő GYED, 19 202 fő GYES mellett – heti 30 órát meghaladóan – dolgozott). Ez 5047 fővel magasabb, mint 2016-ban (+12%). Fogyatékoságbarát munkahely elismerés alapítása, melynek célja, hogy az álláskereső fogyatékkal élő emberek és a foglalkoztatásukra nyitott munkáltatók egymásra találását támogassa.

A kormányzat saját intézkedéseivel párhuzamban, a vállalkozói szférát is ösztönözni kívánja a munka és a családi élet összehangolását segítő intézkedések meghozatalára. A rugalmas (köztük a részmunkaidős) foglalkoztatás gyakorlatának elterjesztése fontos célkitűzés a gyermekgondozási szabadságon lévő szülők munkába történő visszatérése szempontjából. A rugalmas foglalkoztatási formák és rugalmas munkaszervezési módok újszerű válaszokat nyújthatnak a XXI. század kihívásaira. A diszkriminációmentes munkahelyek létesítése szempontjából is alapvetésnek számít, hogy a Kormány arra ösztönözze a munkáltatókat, hogy egyenlő esélyeket teremtsen a kisgyermeket nevelők és családban élők számára, mellyel a munka és magánélet egyensúlya egészséges mértékben teljesülhet.

2018-ban már nyolcadik alkalommal került meghirdetésre az „**A Családbarát munkahelyek kialakításának és fejlesztésének támogatása**” című pályázat, amelyre olyan vállalatok és költségvetési szervek pályázhatnak, ahol a munka és magánélet egyensúlyát újszerű és innovatív intézkedésekkel támogatják. A Kormány ezzel is azt szeretné elérni, hogy a családbarát szemlélet erősödjön Magyarországon. A felhívás egyszerre értékeli a munkahelyek már létező és tervezett családbarát intézkedéseit. A pályázat célja, hogy minél több munkahely működjön családközpontúan. A díj az erkölcsi és anyagi elismerés mellett kommunikációs értéket is képvisel, hiszen a cím egy évig tartó használati joga hozzájárul a nyertes vállalatok és szervezetek pozitív munkáltatói arculatának kialakításához. A családbarát munkahely pályázatra – négy kategóriában – azok a kis-, közép- és nagyvállalatok, valamint költségvetési, közigazgatási szervek, köztük önkormányzatok jelentkezhetnek, amelyek vállalják, hogy legalább egy éven át egy – új, vagy máshol már működő – konkrét családbarát programot valósítanak meg. Az egyedi programok része lehet játszósarok vagy családi napközi kialakítása, nyári tábor szervezése, vagy a távmunka lehetőségének biztosítása. 2017-ben 20 M Ft-tal megemelt keretösszegre pályázhattak a jelentkezők, így összesen 60 M Ft állt rendelkezésre. 45 pályázó nyerte el a címet, melyek közül anyagi támogatásban 42 részesült.

2018-ban 75 M Ft-os keretösszeggel került meghirdetésre a pályázat, és legfeljebb 5 M Ft vissza nem térítendő támogatás volt igényelhető. A pályázók közül 42 díjazott eltérő összegű támogatást kapott, 6 pályázó pedig cím viselésére lett jogosult.

T1.4 Versenyképes munkabérek biztosítása az elvándorlással sújtott szakmákban

Fontos ösztönző a közfoglalkoztatásban résztvevők számára a nyílt munkapiacra elérhető bérek és a közfoglalkoztatási bérek közötti rés mértéke, illetve ennek alakulása. **A közfoglalkoztatási bérek megállapítása során az alapelv, hogy az a szociális ellátásnál magasabb, a minimális munkabérenél azonban alacsonyabb jövedelmet biztosítson**, ezzel is ösztönözve a nyílt munkapiacra történő munkavállalást. A minimálbér és a közfoglalkoztatási bér közötti különbség további növelése megtörtént. 2010 és 2018 között a **minimálbér** bruttó összege 73 500 Ft-ról 138 000 Ft-ra, a **garantált bérminimumé** pedig 89 500 Ft-ról 180 500 Ft-ra emelkedett. A közfoglalkoztatottak részére megállapított közfoglalkoztatási havi bér 2017. január 1-jétől 81 530 Ft-ra, a garantált közfoglalkoztatási havi bér pedig 106 555 Ft-ra emelkedett. A közfoglalkoztatási bér összege 2018-ban nem változott.

A **szociális ágazatban dolgozók bérfelállítására** vonatkozóan az alábbiak említhetők meg: A minimálbér és a garantált bérminimum 2017-es és 2018-as emelése mellett a magasabb iskolai végzettségűek, a régebb óta pályán dolgozók számára nagyobb fizetést biztosított a Kormány, másfelől a szociális ágazati összevont pótlék is megemelésre került. A Kormány döntött arról is, hogy az ágazatban dolgozó egészségügyi végzettségű és egészségügyi munkakörben dolgozó 3300 ember számára további bértámogatást biztosít, így bérük minden fokozatban eléri az egészségügyi bértábla szintjét. A **családi kedvezmény** 2014. évi kiterjesztésének köszönhetően az elmúlt hat évben a gyermeket nevelő munkavállalók körében a reálkeresetek növekedése lényegesen magasabb volt az átlagosnál. A családi kedvezmény figyelembevételével a versenyszférában dolgozók átlagos **reálkeresete** 29%-kal, a közfoglalkoztatás nélkül számolt közszférában dolgozóké pedig 27%-kal nőtt az elmúlt hat évben. A Kormány folyamatosan csökkenti a **béreket terhelő adókat**. A 15%-os egykulcsos személyi jövedelemadó bevezetése eredményeként a munkabérre rendkívül alacsony szja-kulcs vonatkozik.

A **Munkahelyvédelmi Akció** (részletesen T1.6, T1.7) célzott támogatást nyújt a leghátrányosabb helyzetben lévő munkavállalók foglalkoztatásához, illetve a családi adókedvezmény révén a személyi jövedelemadóban és az egyéni járulékokban figyelembe veszi a családban élő eltartottak számát.

A 2016 szeptemberében megkezdett **egészségügyi ágazati béremelést szolgáló intézkedések** célja a bérek olyan mértékű rendezése volt, amely lehetővé teszi az ezen a területen dolgozók felzárkózását a nemzetgazdasági átlaghoz. A bérmegállapodás szerint 2 új bértábla került bevezetésre: egy orvosi és egy szakdolgozói.

A szakvizsgával rendelkező szakorvosok és a kórházi szakgyógyszerészek körében 2 lépcsőben került sor a béremelésre:

- első lépésben 2016. szeptember 1-től bruttó 107 000 Ft-tal;
- 2017. november 1-től további bruttó 100 000 Ft-tal emelkedett az alapbérük.

A szakvizsgával nem rendelkező orvosok és kórházi gyógyszerészek alapbére 2017. november hónaptól bruttó 50 ezer Ft-tal emelkedett.

Az orvosok alapbére a 2016-2017. közötti időszakban átlagosan 56,8%-kal növekedett.

A gyógyszerészek, a nem egészségügyi egyetemi alap szakképesítéssel, valamint a nem egészségügyi egyetemi alap szakképesítéssel egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképesítéssel rendelkező egészségügyi dolgozók (pl.: klinikai szakpszichológusok, klinikai sugárfizikusok) bére az orvosi bérekhez igazodik.

Az egészségügyi szakdolgozóknál 4 lépcsőben került sor béremelésre az alábbiak szerint:

- 2016. szeptember 1-től 26,54%-kal;
- 2017. november 1-től 12%-kal;
- 2018. január 1-től 8%-kal emelkedett a munkabér.

A szakdolgozók bére a 2016-2018. közötti időszakban átlagosan 53%-kal növekedett.

A nem egészségügyi, főiskolai szintű alapképesítéssel rendelkező egészségügyi dolgozók (pl.: gyógypedagógus, logopédus) bére a szakdolgozói bérekhez igazodik.

Fontos kiemelni, hogy az ágazati béremelés során az alapbéren túl az alapilletményhez kapcsolódó mozgóbér-elemek (ügyeleti díj, készenléti díj és túlmunkadíj) összege is emelkedik, amely tovább növeli a kifizetésre kerülő keresetet.

A **Magyar Honvédség** (a továbbiakban: MH) 2015 óta alkalmazza a munkaerő-piaci pótlék jogintézményét, mellyel a magyar munkaerő piacon bekövetkezett változások nemkívánatos hatásait igyekszik ellensúlyozni. Alkalmazási (HR) területei: ha valamely katonai szolgálati beosztás folyamatos betöltése kiemelt stratégiai érdek, továbbá, ha az érintett katona az MH szempontjából kiemelt jelentőségű felkészültséggel, nehezen pótolható szakmai tapasztalattal bír, valamint ha a területi, illetve a szerkezeti munkaerő-piaci hatások ellensúlyozása adott

helyen és időben indokolt, illetőleg ha egyes szolgálati beosztásokban az azokkal együtt járó többlet igénybevétel, magasabb szintű szakmai követelmények, teljesítmény-elvárások, illetve fokozott irányítási felelősség elismerése azt külön indokoltá teszi. E pótlék az esetek számottevő részében az (elvándorlással is sújtott) egyes hiányszakmákba sorolt területen szolgálatot teljesítő katonák (szakemberek) illetményének versenyképesebbé tételét célozza, ezáltal megőrizve az MH versenyképességét az egyre kielezettebb munkaerő piaci környezetben, elősegítve ezáltal az MH működőképességének fenntartását. A munkaerő-piaci pótlékre jogosultak köre időszakonként felülvizsgálatra kerül, figyelembe véve a munkaerő-piaci helyzet folyamatos változását. Az eddig meghozott intézkedések közül kiemelendő a katona informatikusok, valamint az MH repülő szakállománya (fedélzeti és földi kiszolgáló) munkaerő-piaci pótlékának megállapítása, mivel az MH-ban jelenleg ezeken a területeken érzékelhető leginkább a versenyszféra elszívó hatása.

T1.5. A foglalkoztatás támogatása azok esetében, akik magas elvándorlással sújtott szakmával rendelkeznek.

A **foglalkoztatási együttműködések** támogató alábbi felhívások részben hozzájárulnak a cél megvalósításához:

- TOP-5.1.1-15 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések (26,42 Mrd Ft);
- TOP-5.1.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések (27,99 Mrd Ft);
- TOP-6.8.2-15 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében (25,62 Mrd Ft).
- TOP-5.1.1-16 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések (1,45 Mrd Ft);
- TOP-5.1.2-16 Helyi foglalkoztatási együttműködések (10,49 Mrd Ft);
- TOP-6.8.2-16 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében (6,67 Mrd Ft).

Az intézkedések hosszú távú célja, hogy térségi és helyi szintű foglalkoztatási- és gazdaságfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával járuljon hozzá az Európa 2020 stratégia megvalósításához. A foglalkoztatási paktumok keretében álláshoz jutók száma 2018.12.31-i indikátor tényértékek alapján 4792 fő, a foglalkoztatási paktumok keretében munkaerőpiaci programokban résztvevők száma a 2018.12.31-i indikátor tényértékek alapján 21 642 fő.

Az **egészségügyi dolgozók** továbbképzése vonatkozásában az irányadó jogszabály az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény, melynek 110. §-a kimondja, hogy egészségügyi tevékenységet önállóan az adott tevékenység folytatására jogosító egészségügyi szakképesítéssel rendelkező és az adott szakképesítés tekintetében a kötelező továbbképzési kötelezettségét teljesített, a működési nyilvántartásba bejegyzett személy végezhet. Az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének részletes szabályait *az egészségügyi szakdolgozók továbbképzésének szabályairól szóló 63/2011. (XI.29.) NEFMI rendelet* írja elő, mely a továbbképzési kötelezettséget pontrendszerhez köti, továbbá elméleti és gyakorlati elemekre bontja. A kötelező továbbképzés szakmacsoportokba rendezett, központilag szabályozott témájú és időtartamú, kötelező és szabadon választható továbbképzési rendszer. Az egészségügyi szakképzést választókat kétféle ösztöndíj program is segítette tanulmányaik elvégzésében. Az EFOP-1.10.1-VEKOP-16 és Mihalicza ösztöndíj közös vonása, hogy mindkettő az **ápolók részére nyújt ösztöndíjas támogatást**. Az EFOP-1.10.-1-VEKOP-16 kódszámú felhívás az iskolarendszerű nappali és esti egészségügyi szakképzést nyújtó intézmények tanulói számára, míg a Mihalicza ösztöndíj azon hallgatók részére nyújt támogatást, akik hazai felsőoktatási intézményben ápolás mesterképzési szakon folytatnak

tanulmányokat. E két ösztöndíjas program az ápoló tanulók/hallgatók támogatására fókuszálnak. A **Michalicza-ösztöndíj** támogatásban 2017-ben 103, 2018-ban pedig 88 MSc képzésbe járó hallgató részesült. A Michalicza-ösztöndíj 2018. évi forrás megtakarításának felhasználásával az egészségügyi felsőoktatási alapképzésben (BSc) résztvevő, nappali és levelező munkarendben tanulmányokat folytató hallgatók támogatása is lehetővé vált, melynek eredményeként. 10 szakon, 1913 hallgató részesült ösztöndíj támogatásban. Az ápoló tanulók részére pályaválasztást támogató ösztöndíjas program EFOP-1.10.1-VEKOP-16. A projekt az egészségügy humán erőforrás utánpótlásának biztosítása céljából, az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési jegyzék módosításának eljárásrendjéről szóló 150/2012. (VII.6.) Korm. rendeletben szereplő egészségügyi szakképesítések iskolarendszerű nappali képzéseibe járó tanulók ösztöndíj támogatását szolgálja. A kiemelt projekt gazdája az Állami Egészségügyi Ellátó Központ. 2017-2018-ban 1314 ösztöndíj szerződés megkötésére került sor.

A 2017. évben a hon-, katasztrófa- és rendvédelem orvostan szakorvos jelöltek részére új típusú ösztöndíjként vezették be a **Flór Ferenc Ösztöndíjat**, melynek célja, hogy a hon-, katasztrófa- és rendvédelem orvostan szakképzésbe lépést ösztönözze, valamint ezen a szakirányon egészségügyi felsőfokú szakirányú szakképzésben részt vevőket támogatásban részesítse. Ezzel segítve a fiatal szakorvosjelölteket pályájuk kezdetén a szakmai gyarapodáshoz elengedhetetlenül szükséges anyagi biztonság megteremtésének érdekében, valamint biztosítva a hon- és rendvédelmi feladatok, a katasztrófa-elhárítás, valamint a nemzetközi kötelezettségvállalásból adódó külszolgálati (missziós) feladatok egészségügyi biztosításához szükséges, megfelelő szakértelemmel rendelkező szakorvosi humán erőforrás rendelkezésre állását. A Flór Ferenc Ösztöndíj összege havi nettó 200 000 Ft/hó, melynek folyósítása a rezidens szakképzésének befejezéséig, de legfeljebb 60 hónap időtartamig tart. 2017-2018-ban összesen 1578 fő szakorvos jelölt és 44 fő szakgyógyszerész jelölt kötött a **Rezidens Támogatási Program** keretén belül ösztöndíjat. **Markusovszky Lajos Ösztöndíjra** 1197 fő, **Hiányszakmák Ösztöndíjra** 368 fő, **Than Károly Ösztöndíjra** 44 fő, **Méhes Károly Ösztöndíjra** 2 fő, **Gábor Aurél Ösztöndíjra** 9 fő és **Flór Ferenc Ösztöndíjra** 2 fő kötött ösztöndíj szerződést, azaz összesen 2017-2018-ban 1622 fő szakorvos és szakgyógyszerész jelölt lépett be a **Rezidens Támogatási Program Ösztöndíj** rendszerébe, és ezáltal részesült támogatásban.

Az EFOP-1.10.3-17 kódszámú „**Képzési programok az egészségügyi ágazat szolgáltatás-fejlesztése érdekében**” felhívás szintén eszközként szolgál az egészségügyi ellátórendszer hatékony működéséhez szükséges humán erőforrás biztosításához, valamint a hiányszakmák, hiányterületek felé történő orientációhoz. A projekt keretében többek között megvalósul hiányszakmákra történő át-, illetve továbbképzés.

A **honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény** (a továbbiakban: Hjt.) ez irányú korábbi módosítása megteremtette annak lehetőségét, hogy ha az MH rendeltetésszerű működéséhez, feladatainak teljesítéséhez szükséges vagy azt meghatározó módon befolyásoló személyi feltétel, körülmény azt indokolja, akkor a hivatásos és szerződéses katonai állomány fokozott munkaerő-piaci hatásoknak kitett tagjával az MH, mint munkáltató (a szolgálati viszony további fenntartását célzó) megállapodást köthessen, megfelelő különdíjazás ellenében. Ennek fejében az állomány tagja vállalja, hogy szolgálati viszonyát a megállapodásban kikötött időtartamig (de legfeljebb 10 évig) nem szünteti meg. A Hjt. a szolgálati viszony ezen vállalt időtartam lejártát megelőző megszűnése vagy megszüntetése esetét szankcionálja.

T1.6; T1.7 A gyermekvállalás, a család és a munka összeegyeztethetősége

Az **Út a munkaerőpiacra** (GINOP 5.1.1. és VEKOP 8.1.1) aktív munkaerőpiaci program

kiemelt célcsoportját képezik a GYES-ről, GYED-ről vagy hozzátartozó ápolását követően a munkaerőpiacra visszatérők. Az összesen 231,8 Mrd Ft keretösszegű program célja a 25 év feletti álláskereső és inaktívak, különösen az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztathatóságának javítása, nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésének támogatása, valamint a közfoglalkoztatásból a versenyszférába való átlépés elősegítése. A megvalósító Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat képzésekkel, bértámogatással és személyre szabott munkaerőpiaci szolgáltatásokkal segíti az álláskereső elhelyezkedését. 2018 végéig országsszerte 4 644 fő GYES-ről, GYED-ről visszatérő álláskeresőnek nyújtott segítséget a program (ebből 2017-2018-ban: 2 460 fő).

A **rugalmas foglalkoztatás** elterjesztését célzó program 2015 végén indult el a kevésbé fejlett régiókban. Az intézkedés célja a munka és a magánélet összehangolásának megkönnyítése. E célkitűzés két pályázati körben valósul meg. A 2 Mrd Ft keretösszegű GINOP 5.3.1 konstrukció keretében kiválasztásra került 11 olyan szolgáltató konzorcium, melyek megfelelő tapasztalattal és szakértelemmel rendelkeznek a rugalmas foglalkoztatás elterjesztése, illetve kisgyermekes nők foglalkoztatása területén, ezáltal magas minőségű szolgáltatásokat biztosítanak a vállalkozások szervezeti átvilágításához (audit). A nyertes szolgáltatók közösen kidolgozott, egységes módszertan alapján, összehangolt módon végzik el a kis- és középvállalkozások (a továbbiakban: KKV) átvilágítását annak felmérése érdekében, hogy milyen beavatkozások lennének szükségesek és lehetségesek rugalmas foglalkoztatási formák (például részmunkaidő, távmunka, munkakör megosztása, rugalmas munkaidő) és munkaszervezési módok bevezetéséhez. A közös módszertan alapján 832 KKV került átvilágításra. Az átvilágítást követően valamennyi KKV esetében létrehozásra került az ún. szervezeti diagnózis és fejlesztési terv. Az ezekben foglalt intézkedések végrehajtását a GINOP 5.3.2. egyszerűsített pályázat támogatja 6,57 Mrd Ft keretösszegeből, amelyből 543 nyertes pályázó jutott támogatáshoz.

2018. október 31-én került meghirdetésre a GINOP 5.3.11 **Kisgyermeket nevelők munkaerőpiaci visszatérésének támogatása** című kiemelt projekt, amelyet a Magyar Államkincstár valósít meg. A kevésbé fejlett régiókban élők számára 9,8 Mrd Ft Európai Szociális Alapot érintő forrás felhasználásával, míg a Közép-Magyarországi régióban élők számára a Nemzeti Foglalkoztatási Alap közel 2 Mrd Ft keretösszegű tükörprogramjával biztosított a program finanszírozása 2022. június 30-ig. A konstrukció célja, hogy javítsa a gyermekek napközbeni elhelyezését biztosító szolgáltatásokhoz való hozzáférést, csökkentse az elhelyezés költségeit, és ezáltal segítse a kisgyermekes szülő munkába való visszatérését, hozzájárulva ezáltal a munkaerő-kínálat bővítéséhez. A munkába visszatérő szülők legfeljebb havi 40 ezer Ft támogatást kaphatnak családi vagy munkahelyi bölcsődei szolgáltatás igénybevételehez, ha a lakóhelyükön nincs bölcsőde vagy férőhelyhiány miatt a jelentkezésüket elutasították.

A 2014. január 1-től bevezetett **GYED Extra** valamely kedvezményében 2017-ben összesen 87 870 kisgyermekes szülő részesült, ami 27%-kal, 18 701 fővel haladja meg az előző évi adatokat. A diplomás GYED 2018. január 1-jétől – a korábbi egy év helyett – a gyermek születésétől a gyermek 2 éves koráig jár. Összege alapképzés esetén a minimálbér 70%-a (2019-ben: 104 300 Ft), mesterképzés esetén a garantált bérminimum 70%-a (136 500 Ft).

2016. július 1-től a **gyermekápolási táppénz** szabályai is változtak: az ellátásra mindegyik szülő külön-külön szerezhet jogosultságot, így a 3-12 év közötti gyermekek betegsége esetén lényegében duplájára nőtt az igénybe vehető táppénzes napok száma:

- Az 1-3 éves gyermek után évenként és gyermekenként 84 naptári nap;
- A 3-6 éves gyermek után évenként és gyermekenként 42, egyedülállónak 84 naptári nap;

- A 6-12 éves gyermek után évenként és gyermekenként 14, egyedülállóknak 28 naptári nap gyermekápolási táppénz folyósítható.

A 2013. január 1-jétől bevezetett **Munkahelyvédelmi Akcióterv** célja, hogy a leginkább érzékeny helyzetben lévő munkavállalói csoportok (szakképzetlenek, 25 év alatti és 55 év feletti munkavállalók, tartósan álláskereső személyek, kisgyermekes szülők) vonatkozásában a munkáltatók bérköltségét csökkentse, ezzel segítve a munkahelyek megtartását és a foglalkoztatás bővülését. A GYES, GYED alatt, vagy annak lejártát követően a munkaerőpiacra visszatérő kisgyermekes szülők foglalkoztatása után (bruttó 100 ezer Ft havi bérig) az első két évben egyáltalán nem kellett adót fizetniük a munkáltatóknak, további egy évig pedig a normál adókulcs mintegy felét kellett megfizetniük. 2015-től a három-, vagy többgyermekes szülők esetében a teljes, ill. a részleges adómentesség időtartama további 1-1 évvel meghosszabbodott.

2015. január 1-jével tovább bővült a kisgyermekes szülők után érvényesíthető **munkáltatói szociális hozzájárulási adókedvezmény**: már tekintet nélkül a munkaidőre, bruttó 100 ezer Ft-os összeghatárig érvényesíthetnek kedvezményt a „kismamákat” foglalkoztató munkáltatók. 2012-től a kisgyermekes szülők gyermekük 3 éves koráig jogosultak részmunkaidőben dolgozni munkahelyükön, 2015-től pedig a legalább háromgyermekes anyák ezzel a lehetőséggel már a legkisebb gyermek 5 éves koráig is élhetnek.

A 2014-2020-as fejlesztési időszakban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP), illetve a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) keretén belül van lehetőség bölcsőde, mini bölcsőde, családi bölcsőde és óvodafejlesztésre mintegy 113,592 Mrd Ft összegben az alábbiak szerint.

A **TOP-1.4.1 kódszámú** „A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével” című felhívásokra (a kevésbé fejlett régiók megyéinek települései részére) a rendelkezésre álló keretösszeg 71,374 Mrd Ft.

A **TOP-6.2.1 kódszámú** „Családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése” című felhívásokra (a Megyei Jogú Városok számára) a rendelkezésre álló keretösszeg 31,044 Mrd Ft.

A **VEKOP-6.1.1-15 kódszámú** „Kisgyermeket nevelő szülők munkavállalási aktivitásának növelése” című felhívásra (Budapest, Pest megye) a rendelkezésre álló keretösszeg 11,174 Mrd Ft.

A TOP/VEKOP forrásokból összesen **4795 db újonnan létrehozott bölcsődei férőhely** és 11 967 db fejlesztett bölcsődei férőhely, valamint 2964 db újonnan létrehozott óvodai férőhely és 59 718 db fejlesztett óvodai férőhely valósulhat meg.

A központi költségvetés 2017. évben az uniós források kiegészítéseként biztosított fejlesztési célú támogatást **mini bölcsődék kialakítására**, a 10 000 lakos alatti, 20 000 Ft egy lakosra jutó adóerő-képességet meg nem haladó települési önkormányzatok részére. 69 települési önkormányzat részesült támogatásban mintegy 656 M Ft összegben, amelyből 483 db mini bölcsődei férőhely valósulhat meg.

A *hazai bölcsődefejlesztési programról szóló 1164/2018. (III. 27.) Korm. határozat* alapján 4,5 Mrd Ft került elkülönítésre a települési önkormányzatok számára bölcsődei, mini bölcsődei férőhelyek létrehozására. A 2018 őszén jelent meg a pályázati kiírás.

Az egyházi, civil fenntartók számára továbbá 0,5 Mrd Ft áll rendelkezésre családi bölcsődei, munkahelyi bölcsődei férőhelyek létrehozására. A pályázati kiírás 2018 őszén megjelent.

A Közép-Magyarországi régió tekintetében 2018 őszén a Pest megyei kompenzációs keret terhére 4,5 Mrd Ft került meghirdetésre új bölcsődei, mini bölcsődei férőhelyek létrehozására a települési önkormányzatok számára.

2017. január 1-jétől minden **3 éven aluli gyermek** ellátását biztosító ellátási forma **egységesen bölcsődei ellátásnak minősül**. Így az új bölcsődei rendszer 2 intézményi

(bölcsőde, mini bölcsőde) és 2 szolgáltatási (családi bölcsőde, munkahelyi bölcsőde) formában biztosítja a gyermekek napközbeni ellátását.

A bölcsődei ellátás megszervezése tekintetében **2017. január 1-jétől** a települési **önkormányzatoknak feladat-ellátási kötelezettségük** van abban az esetben, ha a településen élő 3 éven aluli gyermekek száma meghaladja a 40 főt, vagy legalább 5 kisgyermek számára igény jelentkezik az ellátás igénybevételére.

A családvédelmi akcióterv keretében a Kormány tovább fejleszti a bölcsődei férőhelyeket, annak érdekében, hogy 2022. június 30-áig Magyarországon 70 000 bölcsődei férőhely álljon rendelkezésre.

A budapesti helyőrségben működő Honvédelmi Minisztériumban (a továbbiakban: HM) és MH szerveknél foglalkoztatott személyi állomány (hivatásos és szerződéses katona, közalkalmazott, kormánytisztviselő) óvodás korú gyermekeinek – a munkahelyhez közel történő – elhelyezését segítő, a HM együttműködési megállapodást kötött az Integrált Játékpedagógiai Alapítvánnyal, melynek fenntartásában működő budapesti óvodában a HM részére 2017-ben 7, 2018-ban pedig 10 kisgyermek számára biztosítottak óvodai férőhelyet.

Az EFOP keretében kapcsolódó konstrukcióként nevezhető meg az EFOP-1.2.9-17, „Nők a családban és a munkahelyen (standard)” elnevezésű kiírás. A 14,11 Mrd Ft keretösszegű konstrukció célja a nők munkaerő-piaci helyzetének javítása, a család és munka összeegyeztethetőségének előmozdítása helyi megoldásokkal és együttműködésekkel.

T1.7 A munka és a család összeegyeztethetőségét szolgáló vállalati programok támogatása

Köldökszínór program: 2018. január 1-től az anyasági támogatás és a fiatalok életkezdési támogatásának személyi hatálya kiterjed a nem Magyarország területén élő és született magyar gyermekre is, akit a hazai anyakönyvi szabályok szerint anyakönyveztek, valamint a szomszédos államokban született, magyarigazolvánnyal rendelkező gyermekekre.

Diákhitel tartozás felfüggesztése/csökkentése/elengedése gyermekvállalás esetén: 2018. január 1. után annál, aki gyermekével várandós, a harmadik hónaptól három évig felfüggesztik a diákhitel törlesztését, a második gyermek megszületése esetében a tartozás felét elengedik, míg a harmadik gyermek születésénél a teljes hitel megfizetése alól mentesül az édesanya. Jelenleg 95 461 diákhitel szerződéssel rendelkező nő lehet érintett a diákhitellel kapcsolatos kedvezmények tekintetében.

2018. december 31-ig 1 769 anya élt a törlesztés-felfüggesztés, 849 fő az 50%-os és 517 fő a 100%-os tartozáscsökkentés lehetőségével. Összesen tehát 1366 fő 1,24 Mrd Ft tartozástól szabadult meg.

Lombikprogram bővítése: a meddő pároknak segítséget nyújtó, társadalombiztosítás által finanszírozott lombikprogram-eljárások számát 2018-ban úgy bővítettük, hogy ha az első öt lombikeljárás valamelyike sikerrel jár, akkor a következő gyermek, gyermekek esetében is négy-négy további alkalommal támogatja a beavatkozást az állam. Emellett az államilag támogatott lombikeljárásokhoz kapcsolódó gyógyszerek tb-támogatása az addigi 70%-ról 90%-ra nőtt, a magánellátóknál igénybe vett beavatkozásnál pedig az orvosok egységesen, a korábbi 25% helyett 55%-os tb-támogatással írhatnak fel gyógyszert.

D2-es autópálya matrica (8 vagy több személyes személygépkocsi) díja a felére csökken már három gyermek után is. 2018-tól a D2-es autópálya matrica díja a felére csökken már három gyermek után is. Vagyis – az éves matricát kivéve – a D2 kategóriások alapesetben kétszer akkora díjat fizetnek, mint a D1 kategóriába tartozók, de a nagycsaládos kedvezménynek köszönhetően az érintetteknek nincs díjemelkedés.

Diákhitel konstrukciók bővítése: A képzési díj kiegyenlítésére fordítható **Diákhitel2** 2017 októberétől **kamatmentes**, továbbá 2018-tól az idegen nyelvű képzések térítési díjának

megfizetésére is fel lehet használni. A **Diákhitel** havi maximális felvehető összege **40%-kal, 50 000 Ft-ról 70 000 Ft-ra emelkedett**. Mindkét Diákhitel típus törlesztését bekerült az adó- és járulégmentes cafeteria juttatások körébe (havonta a minimálbér 20%-a, 27 600 Ft erejéig), ami óriási segítséget jelent a hallgatóknak; emellett az igénylés korhatárát is emelkedett 40-ről 45 évre.

Első vagy újabb sikeres nyelvvizsga megtérítése: a 35. életévüket még be nem töltött fiatalok részére 2018. január 1-jét követően elsőként sikeresen megszerzett középfokú (B2), vagy felsőfokú (C1, C2) általános, vagy szaknyelvi nyelvvizsga vagy első emelt szintű idegen nyelvből tett érettségi vizsga díját az állam megtéríti, **a minimálbér 25%-ának megfelelő mértékig (37 250 Ft)**. 2018-ban összesen **27 967 nyelvvizsgázó** támogatásra való jogosultságát állapították meg, a részükre kifizetett támogatás összege 823,8 millió Ft volt.

Első KRESZ vizsga és tanfolyam díjának megtérítése: 2018. július 1-jétől, legfeljebb 25 000 Ft/fő értékhatárig a „B” kategóriás járművezetői engedély megszerzéséhez szükséges közlekedési alapismeretek (KRESZ) vizsga díja, vagy a tanfolyam díja részben vagy egészben utólagosan megtérítésre kerül. 2018-ban **9908 sikeres vizsgázó** jogosultsága került elismerésre, a részükre kifizetett támogatás összege 243,1 millió Ft.

A Kormány agrár- és vidékfejlesztési politikájának középpontjában a családi gazdálkodók állnak. A Vidékfejlesztési Program jelentősen megnövelte a kifejezetten önfoglalkoztató vagy családi megélhetést stabilizáló, nem professzionális pályázók által is egyszerűen megvalósítható fejlesztési lehetőségek arányát.

A magyar kormány **agrár- és vidékfejlesztési politikájának középpontjában a családi gazdálkodók** állnak. A Vidékfejlesztési Programban jelentősen nőtt a kifejezetten önfoglalkoztató vagy családi megélhetést stabilizáló, nem professzionális pályázók által is egyszerűen megvalósítható fejlesztési lehetőségek aránya.

A **Vidékfejlesztési Programból** az alábbi 17 felhívás kapcsolódik az T1.7 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyágának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 12) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása
- 13) VP-3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás- hatékonyságának elősegítése a feldolgozásban
- 14) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 15) VP2-4.1.3.6-17 Borszőlőültetvény telepítés támogatása
- 16) VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyágának javítása
- 17) VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban

A felsorolt pályázati felhívásokban előnyben részesülnek a családi gazdaságok azáltal, hogy külön kiemelésre kerülnek az üzleti tervben – ez a támogatási kérelmek elbírálásánál plusz pontot jelent. Az intézkedések célja az üzemek hatékonyságának növelése, a foglalkoztatás kiterjesztése és a mezőgazdasági termelők életkorszerkezetének javítása, továbbá a családi agrárvállalkozások struktúrájának optimalizálása, azaz a gazdaságok életképességének és versenyképességének fokozása.

Tekintettel arra, hogy az Európai Parlament és a Tanács az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásra vonatkozó egyes átmeneti rendelkezések megállapításáról, a(z) 1305/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a források és a források 2014. évben történő elosztása tekintetében történő módosításáról, valamint a 73/2009/EK tanácsi rendeletnek és a(z) 1307/2013/EU, a(z) 1306/2013/EU és a(z) 1308/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a 2014. évben való alkalmazásuk tekintetében történő módosításáról szóló 1310/2013/EU rendeletének 3. cikk (1.) bekezdésével összhangban, az 1698/2005/EK rendelet 20. és 36. cikkében szereplő, továbbá az 1257/1999/EK rendeletben megtalálható és az 1698/2005/EK rendelet értelmében támogatott egyes intézkedések szerinti kedvezményezettek javára tett kötelezettségvállalások a 2014-2020 közötti Vidékfejlesztési Program forrásaiból is kiegyenlíthetőek, így meg kívánjuk jegyezni, hogy a mezőgazdasági termelők gazdaságátadási támogatása (korai nyugdíjba vonulás) is hozzájárul a T1.7 teendő megvalósításához.

2018 végéig a T1.7 eszközcélhoz kapcsolódó a vidékfejlesztési felhívásokból 13 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó felhívások alapján összesen kb. 383,17 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és kb. 53,05 Mrd Ft értékben kifizetés 2018. december 13-ig. Ezen belül az állattenyésztési ágazat tekintetében kb. 111,76 Mrd Ft, míg a kertészeti ágazat kapcsán kb. 75,2 Mrd Ft nagyságú a kötelezettségvállalás, és az előbbi esetében kb. 13,34 Mrd Ft, utóbbi kapcsán kb. 24,22 Mrd Ft kifizetés történt. 2018-ban jelentek meg a *VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása*; a *VP2-4.1.3.6-17 Borszőlőültetvény telepítés támogatása*; illetve a *VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban* című felhívások, amelyek ugyancsak kapcsolódnak a T1.7 eszközcélhoz, mivel céljuk egyebek mellett a családi gazdálkodók támogatása.

T1.9 A munkával kapcsolatos jogszabályokban a gyermekeket nevelők védelme

A gyermekeket nevelők védelme az alábbi jogszabályok által biztosított, többek között a szolgálati érdekből történő áthelyezés, a munkakör felajánlása, a felmondási védelem, a felmondási korlátozás, kötelező részmunkaidős foglalkoztatás, a pótszabadság megállapítása, az egészségügyi szabadság, a szülési szabadság, valamint az illetmény nélküli szabadság vonatkozásában: *hivatásos és szerződéses katonákra vonatkozóan a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény; honvédelmi alkalmazottakra vonatkozóan a honvédelmi alkalmazottak jogállásáról szóló 2018. évi CXIV. törvény; kormánytisztviselőkre vonatkozóan a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény; közalkalmazottakra vonatkozóan a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény; munkavállalókra vonatkozóan a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény; valamint a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény.*

1.II. Tudás

Teendők:

- T1.11 Elköteleződés az életen át tartó tanulás mellett; az iskola, a tanulás hasznainak hangsúlyozása a nevelés során
- T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével
- T1.13 Nem állami tulajdonban lévő iskolák hatékony működtetése
- T1.14 A tudást előállító intézményrendszer hatékonyságának növelése, a munkavégzéshez szükséges tudás, készségek és kompetenciák átadására. – Pedagógusképzés minőségének javítása
- T1.15 Az egyetemeken, kutatóintézetekben, illetve azok együttműködésével végzett K+F+I tevékenységek támogatása - Civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása
- T1.16 A kulturális intézmények által indított tanulási programok támogatása

Hazai helyzet áttekintése

Az **egész életen át tartó tanulásban** a magyar 25-34 évesek 7,2%-a vett részt, a 24-65 éves korosztályra vetítve pedig ez az arány 12%. Az életen át tartó tanulást segítik az alkalmazottaknak nyújtott támogatások is. Ilyen például a Digitális szakadék csökkentése című felhívás, vagy éppen a nyelvi képzések biztosítása. Kiemelt feladat az **egyházi, és nemzetiségi oktatási intézmények** tevékenységeinek támogatása. A **pedagógusképzés fejlesztése** érdekében számos térítésmentes továbbképzés valósul meg. A pedagógus életpálya bevezetésének és ezzel a pedagógus hivatás megbecsültségének növelése érdekében hozott döntések hatására a **felsőoktatásban** 2018-ra nőtt a **pedagógusképzésre felvettek száma** (9855 fő) a 2017. évihez képest (9480 fő).

A kutatások, fejlesztések elősegítése területén kiemelt munkát végez a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal, amely e célból hozta létre a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapot. A Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemmel együttműködésben kialakította a **PARIPA programot**, amelynek célja a hallgatók szakmai tudásának elmélyítése, gyakorlati alapokra helyezése.

A Kormányzat deklarált célja a **duális képzés** segítése, amely olyan képzési forma, amelyben a szakmailag minősített vállalatoknál folyó gyakorlati képzések tantervi tartalmuknál, struktúrájuknál és a vállalatoknál töltendő, megnövelt óraszámuknál, valamint a megszerzett munkatapasztalatnál fogva növelik a hallgatók szakmai kompetenciáját, vállalati ismereteit és vállalati kultúráját. A duális képzésben részt vevő hallgatók száma folyamatosan emelkedik, így a 2018/19-es tanév őszi félévében összesen már 2058 fő duális hallgató kezdte meg tanulmányait duális képzési formában, 24 felsőoktatási intézményben. A duális képzések elindítását, a felsőoktatás rendszerébe tartozó szakképzések bővítését, valamint a felsőfokú tovább- és átképzési programok indítását az EFOP-3.5.1-16 Duális és kooperatív felsőoktatási képzések, felsőoktatási szakképzési és szakirányú továbbképzések fejlesztése, valamint az EFOP-3.5.2-17 Duális és gyakorlatorientált felsőoktatási képzések fejlesztése és oktatási innováció a szociális munka és a segítő szakmák terén valamint a mérnökpedagógia és a szakmai tanári szakok esetében konstrukciók is elősegítették.

A **Nemzeti Tehetség Program** lehetőséget biztosít a tehetségsegítés fejlesztésére, amely a tehetséggel rendelkező fiatalok hosszú távú és biztonságos segítését teszi lehetővé. A 2017-2018. évi cselekvési program újdonságai: a tehetségsegítés feltételrendszerének javítása; a nemek egyenlő esélyű részvételének biztosítását célzó, speciális tehetséggondozó programok támogatása; a hazai nagy hagyományú és szakmailag elismert országos tanulmányi és művészeti versenyek mellett a Kárpát-medencei tanulmányi és művészeti versenyek támogatása. A cselekvési programban szerepel a „**Tehetségbarát Önkormányzat Díj**”,

amelynek célja, hogy elismerésben részesüljenek azon helyi önkormányzatok, amelyek alapfeladatukon túl aktív tevékenységükkel folyamatosan segítik a tehetséges fiatalok felkutatását, támogatását és példamutató együttműködést folytatnak a tehetséggondozó szervezetekkel. A 2017-2018-as cselekvési programban tovább bővült azon pályázati kiírások száma, amelyek keretében a határon túli tehetséggondozó programok támogatásban részesülhetnek. A 2017-es forrás terhére a Nemzeti Tehetség Program keretében összesen 41 pályázati felhívást hirdettek meg, melynek eredményeképp 1541 pályázó részesült összesen 2,748 Mrd Ft támogatásban. A 2018-as forrás terhére a Nemzeti Tehetség Program keretében összesen 46 pályázati felhívást hirdettek meg, melynek eredményeképp 1526 pályázó részesült 2,840 Mrd Ft támogatásban.

A **felsőoktatási intézményi kiválósági támogatás** célja hozzájárulás a felsőoktatási intézmények kiemelt képzési, tudományos, kutatási és fejlesztési, a kutatási eredményeket hasznosító feladatainak végrehajtásához. 2017-ben 7,776 Mrd Ft keretösszeggel, 2018-ban 7,467 Mrd Ft keretösszeggel 9 intézmény részesült intézményi kiválósági támogatásban.

Az egyéni előrehaladást segítő, korszerű, differenciált pedagógiai módszereket alkalmazó, mentori segítséget nyújtó **Arany János Programok** a Kormányzat végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégiájához illeszkednek. Mindhárom Arany János Programban részt vevő csoport igen magas továbbtanulási hajlandóságot mutat rövid és hosszú távon is, vagyis a program hozzájárul a csoportos társadalmi mobilitáshoz. A felzárkóztatás eszközei egyebek mellett az **Útravaló ösztöndíjprogram** is, amely a hátrányos helyzetű, kiemelten roma tanulók részére biztosít ösztöndíjat és mentorálást a középiskolai tanulmányokhoz és az érettségi bizonyítvány megszerzéséhez.

Az EFOP számos konstrukciója (többek között az EFOP-3.2.15, EFOP-3.3.5, EFOP-3.3.6) támogatta a köznevelési és **kulturális intézményekben megvalósuló tanórán kívüli nem formális és informális tanulási alkalmakat** (pl. szakkör, tábor, témanap). Ezáltal a nevelési-oktatási intézmények tanulói (beleértve az óvodásokat is) a kulturális intézményekben (múzeum, könyvtár, közművelődési intézmény) számos tanulási programon vehetnek részt, egyrészt célozva a végzettség nélküli iskolaelhagyás arányának csökkentését, másrészt növelve a minőségi oktatáshoz való hozzáférést.

Megtett intézkedések

T1.11 Elköteleződés az életen át tartó tanulás mellett; az iskola, a tanulás hasznainak hangsúlyozása a nevelés során

T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével

A **Nemzeti Tehetség Program** 20 éves időtávon (2008-2028) lehetőséget biztosít a tehetségsegítés fejlesztésére, amely a tehetséggel rendelkező fiatalok hosszú távú és biztonságos támogatására szolgál. A célok elérésének érdekében a rövid távú prioritásokat kétéves cselekvési programokban határozza meg. A Nemzeti Tehetség Program végrehajtásának 2017-2018. évi cselekvési programjáról szóló 1728/2016. (XII.13.) Korm. határozat magába foglalja a korábbi kiemelt fejlesztési területeket és számos új intézkedést fogalmazott meg. A 2017-2018. évi cselekvési program intézkedéseinek kidolgozásánál kiemelt szempont volt, hogy a különböző tehetségterületeken működő tehetségsegítő programok továbbra is támogatást kapjanak és a megkezdett fejlesztések folytatódjanak.

A cselekvési programban új célcsoportként kerültek be a HR szakemberek és a különböző vezetők. Fontos, hogy ezek a szakemberek is kaphassanak szakmai segítséget abban, hogy hogyan lehetne a különböző munkahelyeket még vonzóbbá tenni a tehetségek számára, és azután hogyan lehet hatékonyan megtartani a tehetséges fiatalokat ezeken a munkahelyeken.

A cselekvési programban megjelent a „**Tehetségbarát Önkormányzat Díj**”. A díj célja, hogy elismerésben részesüljenek azon helyi önkormányzatok, amelyek alapfeladatukon túl aktív

tevékenységükkel folyamatosan segítik a tehetséges fiatalok felkutatását, támogatását, és példamutató együttműködést folytatnak a tehetséggondozó szervezetekkel. A díj hozzájárul a helyi önkormányzatok tehetségbarát attitűdjének megerősítéséhez, támogatva a helyi szintű tehetséggondozó programok megvalósulását, a helyi tehetséggondozó rendszerek működését. A 2017-2018-as cselekvési programban tovább bővültek a határon túli tehetséggondozó programokat támogató pályázati lehetőségek. Ösztöndíj támogatásban részesültek a kiemelten tehetséges fiatalok (**Nemzet Fiatal Tehetségeiért Ösztöndíj**), valamint a határon túli magyar nyelvű közoktatásban résztvevő, kiemelkedően tehetséges, de szociálisan hátrányos helyzetű tanulók (**Ady Endre Ösztöndíj**). Folytatódott a Minősített Tehetséggondozó Műhelyek támogatása, valamint a tehetséggondozó programok támogatási rendszerének egyszerűsítése. Átadásra került a tehetséggondozó pedagógusok, szakemberek számára létrehozott, Nemzeti Tehetség Program keretében alapított „Bonis Bona – A nemzet tehetségeiért” díj. Folytatódott a tehetségazonosítást segítő és a tehetséggondozást támogató informatikai rendszer fejlesztése és működtetése. A 2017-es forrás terhére a Nemzeti Tehetség Program keretében összesen 41 pályázati felhívást hirdettek meg, melynek eredményeképp 1541 pályázó részesült 2,748 Mrd Ft támogatásban. A 2018-as forrás terhére a Nemzeti Tehetség Program keretében összesen 46 pályázati felhívást hirdettek meg, melynek eredményeképp 1526 pályázó részesült 2,840 Mrd Ft támogatásban.

A Nemzeti Tehetség Program részeként **Tehetségek Magyarországa** c. EFOP-3.2.1-15 projektet az Új Nemzedék Központ (ÚNK) jogutódjaként a Nemzeti Tehetség Központ Nonprofit Kft. és a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége (MATEHETSZ) valósítja meg, konzorcium formájában. A projekt 2016. január 4-én indult, 2020. december 31-ig tart, mintegy közel 6,07 Mrd Ft költségvetéssel, hatóköre a konvergencia régiókra terjed ki. A projekt célja, hogy minden tehetséges magyar fiatal esélyt kapjon tehetsége felfedezésére, kibontakoztatására és fejlesztésére a konvergencia régiókban. A Nemzeti Tehetség Program célcsoportja az egyes tehetségterületeken kiemelkedő képességekkel rendelkező, köznevelésben tanuló diákok, a felsőoktatáson kívül tanuló, dolgozó 18-25 éves fiatal felnőttek, a felsőoktatási intézményekbe felvételt nyert hallgatók, a tehetségsegítéssel, fejlesztéssel foglalkozó pedagógusok, mentorok, további szakemberek és a tehetségfejlesztésbe bevont diákok, tanulók szülei. A Nemzeti Tehetség Program tevékenységei a következők: tehetségszűrés, -azonosítás rendszereinek, komplex eszközeinek fejlesztése, pilot programok megvalósítása (2017-ben 22, 2018-ban 26 intézményben); kutatások és jó gyakorlatok azonosítása a tehetséggondozásban (Válogatott nemzetközi tehetségbibliográfia, Nemzetközi tehetségindexek összehasonlító vizsgálata, A tehetséggondozás humán- és eszköz erőforrásai című kötetek); tehetség támogató környezet kialakítása (nemzetközi konferenciák, „Tehetségfesztivál 2018”, mentorképzések, továbbképzések, CsibÉSztúra.hu oldal továbbfejlesztése); tömbösített fejlesztő rendezvények, csoportos, valamint speciális egyéni támogatások (11 vidéki városba egy-egy pályaválasztási napra való kitelepülés, a Magyar Diáksport Szövetséggel való szerződéskötés); Minősített Tehetséggondozó Műhelyek támogatása (39 intézmény, 92 műhelymunka, 4143 pedagógus, 4500 fő tanulói létszám, „A Minősített Tehetséggondozó Műhelyek minősítési eljárásának kézikönyve” által támasztott követelményeknek minden intézmény megfelelt); a tehetségsegítés regionális rendszereinek koordinációja, fejlesztése (akkreditációs folyamatba való bekapcsolódás, 700 fő szakember bevonása); tutorszolgáltatás kialakítása a tehetségek támogatása érdekében (2017-ben 38 fő tutor, 324 tanuló, 2018-ban 53 fő új tutor és 711 fő tanuló); ösztöndíjak (2016/17-es tanévben 70 fő, a 2017/18-as tanévben és 2018 folyamán további 1026 fő).

Az egyéni előrehaladást segítő, korszerű, differenciált pedagógiai módszereket alkalmazó, mentori segítséget nyújtó **Arany János Programok** (AJP) a Kormányzat Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégiájához (*a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási*

stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról szóló 1603/2014. (XI.4.) Korm. határozat) illeszkednek. A végzettség nélküli iskolaelhagyás középtávú csökkentése érdekében az Arany János Programok a lemorzsolódással veszélyeztetett, hátrányos helyzetű és középfokú oktatásban résztvevő tanulói csoportok számára komplex –pedagógiai- kulturális támogatást biztosít. Az Arany János programokban részt vevő tanulók közel 30%-a roma származású. Az AJP Programok (**Arany János Tehetséggondozó Program, Arany János Kollégiumi Program és Arany János Kollégiumi-Szakközépiskolai Program**) a lemorzsolódással veszélyeztetett, hátrányos helyzetű és középfokú oktatásban résztvevő tanulói csoportokat támogatja. A programok a tanuláshoz történő hozzáférés előtt álló akadályok elhárítására, a tanulás támogatásának ösztönzésére szolgálnak. A szakképzésben tanuló, AJP-ban részt vevő kb. 450 fő döntően az Arany János Kollégiumi Programban és az Arany János Kollégiumi-Szakközépiskolai Programban vett részt. Az eredményességet vizsgáló monitoring jelentés alapján a program jelentős mértékben hozzájárult a résztvevők szakképzésből történő lemorzsolódásának megelőzéséhez.

Az Agrárminisztérium fenntartása alá tartozó intézmények közül 1 iskola vesz részt az Arany János Programban, további 3 iskola pedig az Arany János Kollégiumi Szakközépiskolai Programban.

Uniós támogatással megvalósuló projektek pedig:

- EFOP-3.1.9 Iskolapad újratöltve – Második esély programok támogatása
- EFOP-3.1.8 Együtt, testvérként – iskolaközi szemléletformáló program
- EFOP-3.1.10 Lépj egy fokkal feljebb! – Továbbtanulást erősítő kedvezmények támogatása
- GINOP-6.2.3 és VEKOP-8.6.3 – A szakképzési intézményrendszer átfogó fejlesztése

2018-ban a Galamb József Mezőgazdasági Szakgimnázium és Szakközépiskola pedagógusai elkészítették a Precíziós agrár-informatikai technikus szakképesítés kerettanterv tervezetét. A 9. évfolyamra jelentkező szakgimnazisták által elsajátítandó tananyag mellett egy szinten teljesen új tantárgy jelenik meg, az Agrárgazdálkodási informatikai ismeretek. Az Agrárminisztérium javaslatára a Mezőgazdaság Ágazati Készségtanács munkájába bevonásra került az Agrárinformatikai Klaszter is, valamint az OKJ átalakítása vonatkozásában javaslat született agrárinformatikus szakképesítés bevezetésére.

Az **Esélyteremtő óvoda elnevezésű intézkedés** célja az esélyegyenlőség érvényesülésének elősegítése az óvodai nevelésben képzésekkel és támogató szolgáltatásokkal. A felhívás 2016. május 23-án jelent meg, 4 nevelési éven keresztül nyújt támogató szolgáltatást 570 óvodának (keretösszeg: 4,2 Mrd Ft). Az EFOP-3.1.4-15 Ösztöndíj és mentorálási támogatás hátrányos helyzetű tanulóknak – Útravaló ösztöndíjprogram c. projekt a köznevelést érintő összetett támogató, segítő, tanulás motiváló rendszer, amely mentori és ösztöndíj-támogatást nyújt az általános iskola 7. évfolyamától a középiskola 13. évfolyamáig. Az Út a középiskolába alprogram célja a résztvevő tanulók felkészítése az érettségit adó középiskolában való továbbtanulásra, az Út az érettségihez alprogram célja a résztvevő tanulók támogatása a középiskola sikeres befejezése érdekében. A felhívás 2015. október 8-án jelent meg, majd 2019. szeptember 30. dátummal zárult a projekt (keretösszeg 5,9 Mrd Ft).

Az **alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése** GINOP-6.1.1-15 projekt célja, hogy ösztönözze az alacsony iskolai végzettségű, munkaerőpiacon keresett kompetenciával vagy szakképesítéssel nem rendelkező felnőtt lakosságot a munkaerőpiaci szempontból releváns képzettség, ismeretek, készségek, kompetenciák megszerzésére. A 2018. év végi adatok alapján a projekt keretében a képzésbe vontak száma összesen 83 812 fő, amelyből

77 513 fő alacsony képzettségű. A képzési programokat 2018. december 31-ig 67 019 fő sikeresen befejezte.

A magyarországi **idegennyelv-oktatás** sikeresebbé és eredményesebbé tétele érdekében az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2017-2018-ban az ELTE kutatóinak bevonásával kutatást végeztetett 100 általános és 70 középiskolában. A kutatási eredmények figyelembevételével az oktatásért felelős tárca az idegen nyelvek hatékony oktatását támogató intézkedések kidolgozását kezdte meg.

Az Európa 2020 stratégia célkitűzéséből kettő az oktatásra vonatkozik: a felsőfokú vagy azzal egyenértékű képzettséggel rendelkezők arányának 40%-ra növelése az Unióban, illetve a végzettség nélküli iskolaelhagyók arányának 10% alá történő mérséklése.

A stratégiai célok megvalósítása érdekében 2016 decemberében jelent meg az „EFOP-3.7.3-16 Az egész életen át tartó tanuláshoz hozzáférés” biztosítása című felhívás, 7,75 Mrd forint keretösszeggel. A konstrukció célja a kulturális intézményekben megvalósuló, egész életen át tartó tanulást biztosító szolgáltatások, tevékenységek, új tanulási tartalmak támogatása, új típusú tanulási formák kialakítása sokszínű tematikájú programmal, az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges feltételek megteremtése, illetve a meglévő szolgáltatások továbbfejlesztése.

A kulturális intézmények széles köre pályázhatott, mert olyan társadalmi csoportokat és egyéneket is elérnek, aktivizálnak, akik más felnőttképzési intézmények, szociális és munkaügyi szervezetek stb. számára rejtve maradnak. A konstrukció iránti magas érdeklődést mutatta, hogy 337 db támogatási kérelem érkezett be, melyek közül 2018. december 31-ig 129 db-ot támogattak a jelentős túlpályázás miatt.

Az EFOP 3.3.1-15; EFOP-3.3.1-16 és VEKOP 7.3.2.-16 konstrukciók (7,350 M Ft) célja a hátrányos helyzetű tanulók körében a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése, a képzettségi szint növelése és az iskolai sikeresség előmozdítása a minőségi oktatáshoz. A támogatott projektek közvetlen célja a roma kötődésű tanulók komplex személyiségfejlesztése, életpálya-építése nem formális, informális keretek között, a tanulói és helyi szükségletekre reagálva, a **tanodasz tender**nek megfelelően. Fenti uniós finanszírozású tanodák projektjei 2018. június 30. és 2019. augusztus 31. között zárulnak. A jelenlegi 274 konvergencia régióban uniós forrásból működő tanodából 212 tanoda 2018 második felében zárt, 59 pedig 2019 nyarán, tehát ekkortól egyáltalán nem rendelkeznek uniós támogatással. A közép magyarországi régióban uniós forrásból 15 tanoda működik.

A **vízügy önálló szakmacsoportként** és szakközépiskolai (szakgimnáziumi) ágazatként 2016-tól jelenik meg újra. Jelenleg 12 olyan szakgimnázium működik hazánkban, amelyben elérhetőek vízügyi szakképzések. A 2017/2018-as tanévben 244, a 2018/2019-es tanévben 184 tanuló kezdte el tanulmányait a vízügyi szakképzés valamelyikén. A vízügyi ágazat 2018-ban 64 358 200 Ft támogatást nyert a vízügyi szakgimnáziumokban folyó oktatás támogatására, mely tartalmazza egységes tankönyvek megírását, vizsga tételbank létrehozását, oktatók továbbképzését, tanulmányi versenyek szervezését. A felsőoktatásban 8 egyetemen folyik vízgazdálkodáshoz szorosabban köthető képzés. Jelentős előrelépést jelentett a felsőfokú vízügyi képzés terén, hogy 2017-től a bajai Eötvös József Főiskola vízügyi képzést folytató intézete a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) struktúrájába beintegrálódva az Egyetem Víztudományi Karaként vesz részt a mérnökképzésben. Megkezdődött a vízügyi képzés korszerűsítése vízügyi ágazati igényeknek megfelelően. A vízügyi szolgálat szakembereinek tudományos fokozat megszerzésének lehetősége 2017-től bővült a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskolája létrehozásával. A vízügyi ágazat szakember utánpótlásának biztosítása céljából 2017-2018 években vízügyi szakmát népszerűsítő kampányt indított az OVF az NKE közreműködésével a vízügyi szakgimnáziumok tanulói körében, melynek pozitív eredménye már jelentkezik az NKE Víztudományi Karának 2018/2019 tanévi beiskolázási adataiban. A győri Széchenyi István

Egyetem a 2018/2019. tanévtől kezdődően az Infrastruktúra-építőmérnöki mesterszak keretében vízépítő szakirányú levelező MSc képzést indított, amely újabb lehetőségként kínálkozik az ágazat szakembereinek a magasabb szintű mérnöki ismeretek megszerzésére. A vízügyi ágazati szakképesítések megszerzése céljából az állami tulajdonú VIZITERV Environ Kft. 2017. évben engedélyt kapott felnőttképzési tevékenységre.

A **Vidékfejlesztési Program VP1-1.1.1.-17. Agrárgazdasági képzések és felkészítő tréningek** intézkedés célja az agrárgazdaság szereplői számára igényeiknek megfelelő, változatos tartalmú és formájú ismeretszerzési lehetőségek biztosítása szakmai képzéseken való részvétel keretében. Az intézkedés keretében felnőttképzési engedéllyel rendelkező szervezetek támogatása valósul meg. A kedvezményezettek mezőgazdasági termelők, erdőgazdálkodók és élelmiszer-feldolgozók számára kínálnak ingyenes vagy 90%-os intenzitással támogatott képzéseket, hozzájárulva ezzel az egész életen át tartó tanulás megvalósulásához. Az intézkedés keretein belül a képzések megvalósítása 2022. december 31-ig történik, 36 600 agrárgazdasági szereplő vehet részt ingyenes vagy kedvezményes képzésben. Az intézkedést a Kormány 2017. január 1-én hirdette meg, melyre 11 támogatási kérelmet nyújtottak be a képző szervezetek. A támogatási döntések alapján 6 kedvezményezett biztosít ingyenes vagy kedvezményes képzéseket.

T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével

A GINOP-6.1.2-15 **Digitális szakadék csökkentése** című felhívás 260 ezer fő képzését biztosítja. 2018. december 31-ig 140 884 fő kezdte meg a képzést, melyből 130 722 fő sikeresen el is végezte azt. Közép-Magyarországon a VEKOP-8.5.4-17 A digitális munkaerőpiaci kompetenciák fejlesztése a Közép-Magyarországi Régióban felhívás biztosítja ugyanezen cél megvalósítását, ahol 2018. december 31-ig 2500 fő kezdte meg a képzést.

GINOP-6.1.4-16 felhívás átfogó célja a **foglalkoztathatóság növelése**, az aktív korúak munkaerőpiac szempontjából elvárt kulcskompetenciáinak és készségeinek fejlesztése. A felhívás azoknak a csoportoknak kíván segítséget nyújtani, akiknek társadalmi és munkaerőpiaci integrációját, munkahelyük megtartását, illetve karrier és életpálya építését akadályozza alapkészségeik és kulcskompetenciáik alacsony szintje. A képzések ún. Nyitott Tanulási Központokban folynak, melyek működését a projekt támogatja. Az 50 tanulási központban 2018. év végéig 4856 fő részesült munkaerőpiaci kompetenciafejlesztésben.

T1.13 Nem állami tulajdonban lévő iskolák hatékony működtetése

A jogszabályi előírásoknak megfelelően a **nemzetiségi önkormányzatok** nevelési-oktatási intézményeket alapíthatnak és működtethetnek, valamint átvehetik más fenntartók által létesített nemzetiségi nevelési, oktatási intézmények fenntartását. Ennek eredményeként az elmúlt évek során az országos nemzetiségi önkormányzatok számos intézmény fenntartását vették át. Az elmúlt időszakban nagyarányú volt a nemzetiségi köznevelési intézmények átvétele: a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények száma 12-ről (2010/2011-es tanév) 87-re nőtt (2018/2019-es tanév). A nemzetiségi önkormányzatok intézményalapítási-átvételi tevékenysége tovább folytatódott, gazdasági önállóságuk is megnőtt. A nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézmények támogatásait a Kormány kiemelten kezeli. Ennek megfelelően az országos és helyi nemzetiségi önkormányzatok fenntartásában lévő köznevelési intézmények fejlesztési, beruházási támogatásai kiemelt prioritást élveznek a nemzetiségi célú előirányzatok terhére nyújtott egyedi kérelmek elbírálásán alapuló támogatások között. 2017. évben 100 millió Ft, 2018. évben 330 millió Ft összegű támogatásban részesültek. 2018-ban lezárult a **nemzetiségi óvodapedagógus ösztöndíjprogram** kidolgozása, melynek értelmében a felsőoktatásban

eltöltött, ösztöndíjjal támogatott időszakkal azonos időtartamban a hallgató nemzetiségi óvodában köteles dolgozni.

A beszámolási időszakban folytatódott az egyházak fenntartása alá tartozó iskolák rekonstrukciója, bővítése.

T1.14 A tudást ellátó intézményrendszer hatékonyságának növelése, a munkavégzéshez szükséges tudás, készség és kompetenciák átadására – Pedagógusképzés minőségének javítása

A kormány által hozott intézkedéseknek, a **Klebelsberg Képzési Ösztöndíj**nak, a pedagógus életpálya bevezetésének és ezzel a pedagógus hivatás megbecsültségének növelése érdekében hozott döntések hatására a felsőoktatásban 2018-ra nőtt a pedagógusképzésre felvettek száma (2017-ben 9480 fő, 2018-ban (9855 fő)). A Klebelsberg Képzési Ösztöndíj Programban mintegy **2500 fő rendelkezik ösztöndíj-szerződéssel**, valamint 2017-ben bevezetésre került a **gyógypedagógia alapképzés**.

Az ENSZ által elfogadott Fenntartható Fejlődési Keretrendszer (Agenda 2030) megvalósítása iránt való elköteleződésből a Magyar Tudományos Akadémia, valamint az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság az ELTE Humánökológia Mesterszak közreműködésével 2018. november 19-én megtartotta „**A fenntarthatóság témaköre a felsőoktatásban**” címmel tudományos tanácskozását. A tanácskozáson a felsőoktatási szakemberek, előadók, kutatók és az államigazgatás illetékes vezetői is részt vettek. A tanácskozás vizsgálta annak lehetőségét, hogy a jövő értelmisége egyetemi tanulmányai során hiteles, korszerű tudásra tegyen szert a 21. század nagy kihívásairól, és megismerkedjen a fenntartható fejlődés célrendszerével. *A pedagógusok minősítésének általános elveit és szabályait a pedagógusok előmeneteli rendszeréről és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény köznevelési intézményekben történő végrehajtásáról szóló 326/2013. (VIII.30.) Korm. rendelet tartalmazza, amely a pedagógusminősítési eljárások rendjére vonatkozóan 2017. január 1-je óta többször módosult.*

T1.15 Az egyetemeken, kutatóintézetekben, illetve azok együttműködésével végzett K+F+I tevékenységek támogatása - Civil-üzleti-tudományos együttműködés támogatása

A Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. (NISZ Zrt.) a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen együttműködésben kialakította a **PARIPA programot**, amelynek célja a hallgatók szakmai tudásának elmélyítése, gyakorlati alapokra helyezése. A program az egyetemi tanulmányok befejezését követően munkalehetőséget biztosít a programban résztvevők számára. A NISZ Zrt. duális képzés kialakítására törekszik a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen, valamint a Gábor Dénes Főiskolával. A koncepció kidolgozása folyamatban van.

Az EFOP 3.6. intézkedése hozzájárul az **innovatív felsőoktatási együttműködési modellek** kialakításának támogatásához, a felsőoktatási tudás- és technológiatranszfer-rendszerek fejlesztéséhez és az intézmények gazdasági beágyazottságának bővítéséhez, valamint a felsőoktatási K+F+I menedzsment fejlesztéséhez szükséges humán erőforrás-fejlesztéshez. A kapcsolódó konstrukciók elősegítik a nemzetközileg versenyképes alapvető kutatási projektek támogatását, beleértve a Horizont 2020, valamint egyéb ERA (EIT KIC, FET stb.) programokhoz való csatlakozáshoz szükséges célzott rásegítő támogatásokat, a közvetlen uniós alapvető kutatási pályázati rendszerekben való sikeres részvételhez szükséges humán erőforrás-fejlesztéseket. A fenti célokat a 3.6. intézkedés 3 konstrukciója hivatott elősegíteni 51,9 Mrd Ft támogatási keretösszeggel.

Az EFOP-3.6.1-16. „**Intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztések**” című felhívás keretében a felsőoktatási intézmények olyan kutatási kapacitásokat építenek ki,

amelyek képessé teszik őket a társadalmi innovációt szolgáló és a K+F szféra igényeit kielégítő szolgáltatások nyújtására, valamint a kutatói utánpótlás biztosítására. A felhívás keretösszegéből 21 intézmény és konzorciumi partnereik részesültek támogatásban. A konstrukció célkitűzései kapcsolódnak az ország újraiparosítását célzó Irinyi Tervhez és az abban megjelölt ágazatok szakember-utánpótlásának elősegítéséhez (járműgyártás, specializált gépgyártás, egészséggazdaság, élelmiszeripar, zöldgazdaság-fejlesztés, IKT-szektor).

Az EFOP-3.6.2-16. „**Tematikus kutatási hálózati együttműködések**” című konstrukció keretében tematikusan szerveződő kutatási-egyetemi konzorciumok jönnek létre. A fejlesztésekkel az alap kutatások nemzetközi beágyazottsága növekszik a Horizont 2020 projektekben és az európai kutatási hálózatok tekintetében. A nemzetközi kutatási programokban való magasabb arányú részvétel, illetve a hazai és európai kutatóhelyek közötti kapcsolatok erősítése fogalmazódik meg célként a magyar egyetemi oktató-kutató társadalom számára. A felhívás keretéből 16 nyertes pályázat, összesen 20 magyar egyetem részesült.

Az EFOP-3.6.3-VEKOP-16. „**Felsőoktatási hallgatók tudományos műhelyeinek és programjainak támogatása**” című konstrukció keretében megvalósuló fejlesztések érdemben segítik elő a felsőoktatás tudományos utánpótlásának megfelelő biztosítását. A komplex fejlesztések támogatják a hallgatókat a tudományos pálya választásának útján, javítva az egyetemeken a tudományos aktivitást segítő rendszerek működését. A szakkollégiumoktól kezdve a tudományos diákköri munkán át a PhD képzésekig a konstrukció pozitívan érinti a tudományosutánpótlás-képzés minden aspektusát. A felhívás keretében támogatásban részesült 6 projekt, összesen 13 magyar egyetem részvételével valósul meg (a konzorciumi partnerek száma összesen 17).

A nemzeti felsőoktatásról szóló törvény (Nftv.) 2014. júliusi módosítása során határozta meg a kormányzat a magyar felsőoktatásban az új képzési forma, a **felsőfokú duális képzés** helyét és szerepét. A duális képzés egy olyan gyakorlatigényes képzési forma, amelyben a szakmailag minősített vállalatoknál folyó gyakorlati képzések tantervi tartalmuknál, struktúrájuknál és a vállalatoknál töltendő, megnövelt óraszámuknál, valamint a megszerzett munkatapasztalatnál fogva növelik a hallgatók szakmai kompetenciáját, vállalati ismereteit és vállalati kultúráját. A duális képzésben részt vevő hallgatók száma folyamatosan emelkedik. A 2018/19-es tanév őszi félévében összesen 2058 fő duális hallgató kezdte meg tanulmányait duális képzési formában, 24 felsőoktatási intézményben.

A duális képzések elindítását, a felsőoktatás rendszerébe tartozó szakképzések bővítését, valamint a felsőfokú tovább- és átképzési programok indítását az EFOP-3.5.1-16 Duális és kooperatív felsőoktatási képzések, felsőoktatási szakképzési és szakirányú továbbképzések fejlesztése, valamint az EFOP-3.5.2-17 Duális és gyakorlatorientált felsőoktatási képzések fejlesztése és oktatási innováció a szociális munka és a segítő szakmák terén valamint a mérnökpédagógia és a szakmai tanári szakok esetében konstrukciók is elősegítették.

Az EFOP-4.2.1-16 **Felsőoktatási infrastruktúra fejlesztése** felhívás közvetett módon járul hozzá a fenti célhoz, legfőbb célja a felsőoktatási intézmények gyakorlati képzéssel, oktatással, kutatással kapcsolatos infrastruktúrájának fejlesztése. A konstrukció keretében a felsőoktatási intézmények 2017-ben mintegy 28,53 Mrd Ft támogatást nyertek el.

A felsőoktatási stratégiával összhangban a **felsőoktatási intézmények kiválósági tevékenységének támogatása** jelentős mértékben járul hozzá a K+F+I eredményességének növeléséhez, a K+F+I humán erőforrás-oldalának hosszú távú biztosításához. A *nemzeti felsőoktatási kiválóságról szóló 24/2013. (II.5.) Korm. rendelet* alapján kiemelt felsőoktatási intézmény, kutatóegyetem, kutató kar, alkalmazott tudományok főiskolája minősítéssel rendelkező intézmények támogatása 2013-2016 között valósult meg, évenként 9,85 Mrd Ft támogatási kerettel (18 minősítés 13 intézményre vonatkozóan). 2017-ben és 2018-ban is indokolt volt a felsőoktatási intézmények K+F+I tevékenységének támogatása. A támogatás

célja a 2013-2016 közötti minősítési időszakban támogatott tevékenységeken túlmenően a felsőoktatási intézménnyel közös akadémiai, illetve Lendület-kutatócsoportok kutatási tevékenységének, működésének támogatása, valamint az MTA Lendület-program támogatási idejének lejártát követően a kutatók továbbfoglalkoztatása. 2017-ben 7,776 Mrd Ft keretösszeggel, 2018-ban 7,467 Mrd Ft keretösszeggel 9 intézmény részesült intézményi kiválósági támogatásban.

A **Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program** jogszabályi alapja a *Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programról szóló 1381/2017. (VI.16.) Korm. határozat*. A Programban részt vevő 13 intézmény támogatására 2018-ban 15,0 Mrd Ft állt rendelkezésre.

A 2016-tól elindított **Új Nemzeti Kiválóság Program** alapvető célja a tudományos utánpótlás megerősítése, a tudományos életpálya vonzóvá tétele, a kiváló oktatók, kutatók pályán- és itthon tartása, illetve az egyetemek tudományos teljesítményének ösztönzése. A program keretében a magyarországi felsőoktatási intézmények kiváló hallgatói, oktatói, kutatói havi rendszerességgel anyagi támogatásban részesülnek öt vagy tíz hónapon keresztül, az intézmények pedig – az ösztöndíjak összegének 40%-át kitevő mértékben – extra kutatási-működési pénzüsszeghez jutnak. A hallgatók, doktorjelöltek és fiatal oktató-kutatók – a támogatott célcsoporttól függően – 75 000 – 350 000 Ft/hó nettó támogatásban részesültek a 2017/2018 tanévben összesen 4 Mrd Ft értékben (2,4 Mrd Ft ösztöndíj 1911 fő részére, valamint 1,6 Mrd Ft intézményi 40%-os támogatás). A 2018/2019 tanévben összesen 3,26 Mrd Ft értékben (2,33 Mrd Ft ösztöndíj 1744 fő részére, valamint 0,93 Mrd Ft intézményi 40%-os támogatás).

T1.16 Kulturális intézmények tanulási programjai

Magyarországon az uniós forrásból megvalósuló kulturális fejlesztések főként (de nem kizárólagosan) az **egész életen át tartó tanulás** stratégiájának részeként a kompetenciafejlesztéshez, a területi és **szociokulturális egyenlőtlenségek csökkentéséhez** és a **végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentéséhez** járulnak hozzá. A fejlesztések alapvető célja a kulturális intézmények nem formális és informális tanulásban, valamint az egész életen át tartó tanulásban betöltött szerepének erősítése, egyrészt a szolgáltatások és programok, másrészt az infrastrukturális feltételek megújítása révén.

Az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program 3.3. intézkedése a köznevelési intézményekkel szoros együttműködésre alapozva támogatja a kulturális intézményekben megvalósuló **tanórán kívüli nem formális és informális tanulási alkalmakat** (pl. szakkör, tábor, témanap). Ezáltal a nevelési-oktatási intézmények tanulói (beleértve az óvodásokat is) a kulturális intézményekben (múzeum, könyvtár, közművelődési intézmény) számos tanulási programon vehetnek részt, egyrészt célozva a végzettség nélküli iskolaelhagyás arányát, valamint növelve a minőségi oktatáshoz való hozzáférést. A kulturális ágazat 14,75 Mrd Ft uniós forrást (EFOP, illetve VEKOP) tervezett e célok elérésére.

Az EFOP-3.3.2-16 „**Kulturális intézmények a köznevelés eredményességéért**” című felhívásra beérkezett 392 db kérelemből 277 db kapott támogatást. Ennek VEKOP-7.3.4-17 „tükör” felhívásaként 750 M Ft forrással a VEKOP is megjelentetett pályázatot, mely a fővárosban és a Pest megyében található kulturális intézmények számára is lehetőséget biztosít arra, hogy a köznevelési intézmények tanulói számára, a nevelési oktatási intézményekkel szoros együttműködésben tanórán kívüli ismeretszerzést elősegítő programokat valósítsanak meg. 2017 szeptemberében a legtöbb projekt elindult.

Az EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 „**Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés**” című kiemelt projekt fő célkitűzései: közgyűjteményi területen módszertani fejlesztések, hálózatépítés, mintaprogramok, akkreditált és egyéb képzések közgyűjteményi szakemberek és pedagógusok számára (pl. „érzékenyítő” programok pedagógusok és

tanárjelöltek számára). A 2 Mrd Ft keretösszegű projekt megvalósítói: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár.

Az 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozattal elfogadott, „**Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája**” alapján megalkotott „**Cselekvési Terv**” szerint „a kulturális intézmények szerepe az egész életen át tartó tanulásban azért is jelentős, mert különösen a közművelődési és a könyvtári intézmények szinte teljességében **országos lefedettséget** mutatnak, így az egész életen át tartó tanulást biztosító szolgáltatásaik jól elérhetők. Különösen fontos ez a hátrányos helyzetű, vagy a rosszabb közlekedési kapcsolatokkal rendelkező településeken.” A kulturális ágazat szakpolitikai felelősségi körébe tartozó, az „**EFOP-3.7.3 Az egész életen át tartó tanuláshoz hozzáférés biztosítása**” című felhívás támogatta (ld. T1.11-12).

Fenti célokhoz hozzájárulnak az infrastrukturális fejlesztések.

Az EFOP-4.1.7 „**A közösségi művelődési intézmény- és szervezetrendszer tanulást segítő infrastrukturális fejlesztései**” című felhívás keretében 65 db, az EFOP-4.1.8 „A könyvtári intézményrendszer tanulást segítő infrastrukturális fejlesztései” felhívásnál 42 db, az EFOP-4.1.9 „A múzeumi és levéltári intézményrendszer tanulást segítő infrastrukturális fejlesztései” című felhívásban 22 db projekt indult el.

A tanulási programok mellett jelentősek a közösségek fejlesztésére, a helyi identitás és a társadalmi kohézió erősítésére irányuló törekvések. A **fenntartható társadalmi-gazdasági fejlődés érdekében** erős, integrált **helyi társadalmakra** van szükség, amelyek képesek az új kihívásokra, a helyi erőforrásokra és a társadalmi, kulturális hagyományokra épülő adekvát válaszokat kidolgozni és azok szerint cselekedni. A **helyi közösségek fejlesztése** elsősorban települések, településrészek, térségek közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését, a **közösségi szerepvállalás** erősödését jelenti. A közösségfejlesztés a társadalmi felzárkózási politikának is fontos eszköze, mert a közösségi munka hatására az érintett emberek is együttműködnek a problémák megoldásában.

Az EFOP-ból valósul meg a programalapú integrált, helyi közösségi innováció támogatását célzó országos kihatású projekt: „**EFOP-1.3.1 Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás**” 3 Mrd Ft keretösszeggel a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, az NMI Művelődési Intézet Nkft. és az Országos Széchényi Könyvtár partnerségében. Erre az országos közösségfejlesztési programra, a létrehozott módszertanokra, az országosan kialakított mentorhálózatra épülnek a Terület- és Településfejlesztési Programból (TOP) meghirdetett helyi közösséget erősítő projektek, melyre közel 66 Mrd Ft áll rendelkezésre az önkormányzatok, helyi akciócsoportok számára. Utóbbiakban közösségi térségi, települési, illetve településrészi helyi identitást erősítő közösségfejlesztési folyamatok, továbbá a közösségi részvételre épülő tervezési gyakorlatok alkalmazása, szabadidős, bűnmegelőzési, közbiztonsági és közlekedésbiztonsági programok valósulhatnak meg.

A beavatkozások eredményeként fejlődik a közösség tagjainak egymás iránti felelősségtudata, a helyi civil társadalom megerősödése segíti a helyi közösségi konfliktusok megoldását és az önálló cselekvési képességek erősítését, erősödik a civil aktivitás, kialakulnak, illetve megerősödnek a szükséges kompetenciák, az önkéntesség, a helyi identitás, valamint a településhez, településrészekhez, térséghez való kötődés. A beavatkozás következtében a meglévő (humán) erőforrások felszínre kerülnek, az együttműködések következtében ezen erőforrások aktivizálódnak és minőségi változást hoznak a település, települési közösségek életében.

A releváns felhívások:

- „**TOP-5.3.1 A helyi identitás és kohézió erősítése**”: városok számára, forrás: 11,862 Mrd Ft,

- **„TOP-5.3.2 A közösségi, térségi identitás és kohézió erősítése”**: megyei önkormányzatok számára, forrás: 2,936 Mrd Ft,
- **„TOP-6.9.2 A helyi identitás és kohézió erősítése”**: megyei jogú városok számára, forrás: 6,742 Mrd Ft.

„Vegyes” (infrastruktúra + tartalom- és szolgáltatásfejlesztés) a **„TOP-7.1.1 Kulturális és közösségi terek infrastrukturális fejlesztése és helyi közösségszervezés a városi helyi fejlesztési stratégiához kapcsolódva”** című 10 ezer főnél nagyobb településen működő helyi akciócsoportok számára meghirdetett, 45,644 Mrd Ft keretösszegű konstrukció, mely integrált és programalapú helyi közösségi, kulturális projektek megvalósítását támogatja.

1.III. Egészség

Teendők:

- T1.17 Egészségtudatos magatartás és annak közvetítése a jövő generációk számára
- T1.18 Munkahelyi stressz csökkentése és a munkakörülmények kialakítása - a munka- és a szervezeti kultúra ezeknek megfelelő kialakítása
- T1.19 Prevenációs programok, szűrések indítása
- T1.20 Egészségtudatos magatartásminták közvetítése
- T1.21 Prevenációs programok, szűrések indítása, támogatása
- T1.22 Egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül)
- T1.23 Egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása
- T1.24 Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése

Hazai helyzet áttekintése

Az elmúlt évtizedben Magyarországon a **születéskor várható élettartam** folyamatos növekvő tendenciát mutatott, és értéke a férfiak esetében 2017-ben 72,4 év, 2018-ban 72,56 év, nők esetében 2017-ben 78,99 év, 2018-ban 79,19 év volt (KSH).

A születéskor várható élettartam növekedésével párhuzamosan jelentős mértékben sikerült növelni az **egészséges életévek számát**.

Magyarországon a férfiak és nők esetében is a keringési megbetegedések, a daganatos megbetegedések, valamint a légzőrendszer megbetegedései jelentik a vezető halálokokat. 2017-ben a férfi lakosság körében összesen 64 025, míg nők körében 67 649 haláleset történt. **Nők esetében az összes halálozás 22,9%-át, férfiaknál 28,2%-át a daganatos megbetegedések, ezen belül a tüdő-, a vastagbél-, és az emlő daganatos betegségei okozták.** Az OECD adatai alapján az összes tagország közül **Magyarországon legmagasabb a daganatos halálozás.** Az emelkedés 1999-ben ugyan megállt, de a halálozás azóta is magas szinten stagnál: **évente mintegy 32-33 ezer honfitársunkat veszítjük el daganatos betegség miatt.** A Nemzeti Rákregiszterhez bejelentett éves **újonnan bejelentett rosszindulatú daganatos megbetegedések** száma közel egy évtized alatt mintegy 10 ezerrel nőtt (**jelenleg kb. 78 000**). A bőr nem melanómás daganatait nem számolva **a megbetegedési rangsor első három helyét szintén a halálozásért felelős három daganattípus (tüdő-, a vastagbél-, emlő daganat) foglalja el, közel 40 %-os részesedéssel.**

Az elsődleges megelőzéssel befolyásolható, elkerülhető halálozás tekintetében kiemelkedő a dohányzással és az alkoholfogyasztással összefüggő halálozás.² **A dohányzás és az alkoholfogyasztás visszaszorítása** az egyik leghatékonyabb népegészségügyi beavatkozás, melyben egyaránt szerepe van a rászokás megelőzésének és a leszokás támogatásának. Egyértelműen csökkenő tendencia jellemzi a fiatalok dohányzási gyakoriságait, csökkent az otthoni és otthonon kívüli passzív dohányzásnak való kitettség, valamint a felnőtt lakosság körében is csökkent a dohányzók aránya mindkét nemből.

Kiemelt kormányzati célkitűzés, hogy a magyar lakosság egészségi állapota folyamatosan javuljon, az egészségben eltöltött évek száma növekedjen. Ezzel szorosan összefüggnek az **egészséges táplálkozásra ösztönző szemléletformálások, információátadások. Ennek hatékonysága érdekében a tárcák, a hatóság és az ipar együttes közreműködése szükséges.** Az európai uniós fejlesztésekből megvalósuló operatív programok közül számos

---

² Forrás: Vargáné Hajdú P, Boján F. Demográfiai és epidemiológiai módszerek a népegészségügyben. Budapest: LiteraturaMedica Kiadó; 1996., Vargáné Hajdú P., Ádány R. (szerk): Epidemiológiai szótár. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 2003., Ellen Nolte- Martin McKee.: Does Health Caresavelives? - Avoidablemortalityrevisited, The NuffieldTrustfor Research and Policy Studiesin Health Services, London, 2004.A. Nolesco et al (2009) Preventableavoidablemortality: Evolution of socioeconomicinequalitiesinurbanareasin Spain. Health and Place 15, 732-41.

program elemei között szerepelnek az egészséges táplálkozást ösztönző lakossági kommunikációs, szemléletformáló programok. Az iskolagyümölcs-program segíti a diákokat a helyes étkezési szokások kialakításában, egyben hozzájárul ahhoz, hogy minél kevesebb gyermek legyen túlsúlyos. A beszámolási időszak alatt nőtt az iskolatej programban részt vevő általános iskolások és óvodások száma.

A magyar felnőtt lakosság körében sajnálatos módon nem jellemző a **rendszeres fizikai aktivitás**. Így fontos feladat, hogy a jelenlegi iskolarendszerben jelenjen meg a gyermekeket ösztönző, élethosszig tartó rendszeres testmozgás, sportolás iránti igény szemlélete és gyakorlata.

A halálozások és megbetegedések egy jól meghatározott részét **környezeti hatások** okozzák. A legjelentősebb ezek közül a **légszennyezés**. Felismerve, hogy a rossz minőségű és veszélyes anyagokkal történő fűtés, a helytelen tüzeléstechnika és a nem megfelelően kialakított tüzelőberendezés használatának oka legtöbbször az alapvető ismeretek hiánya, a **szemléletváltásra**, környezettudatosság növelésére különös hangsúlyt kell helyezni. Ezt a célt szolgálja a „**Fűts okosan!**” tájékoztató, szemléletformáló kampány, mely hivatalos honlapján keresztül (www.futsokosankampany.hu), kisfilmekkel, kiadványokkal és lakossági fórumok szervezésével járul hozzá az ismeretek bővítéséhez. Fontos a lakosság aktuális levegőminőségről való rendszeres tájékoztatása. Ennek érdekében az Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat honlapján (www.levegominoseg.hu) az automata mérőhálózat legfrissebb mérési értékei tekinthetők meg, valamint a mérőhálózat adatai alapján készített települési levegő-egészségügyi helyzetértékelések az OKI (<http://oki.antsz.hu>) honlapján érhetők el.

A **klímaváltozás** minden valószínűség szerint a legsúlyosabb környezeti és egészségügyi probléma a XXI. században. Az IPCC jelentéseivel összhangban, a hazánkban 2000 óta végzett klíma-egészségügyi vizsgálatok alapján megállapították, hogy a Kárpát-medencében jelenleg az **extrém hőmérsékleti események** jelentik a legfontosabb egészségi kockázatot³. Hazánkban közel 2,5 millió ember szenved allergiás megbetegedésben. A legtöbb tünetet kiváltó hazai allergének közül első helyen a rendkívül erősen **allergizáló pollent termelő parlagfű** áll. A beszámolási időszakban is számos intézkedés valósult meg a lakossági tájékoztatással és a levegő pollen koncentráció mérésével, nyomon követésével kapcsolatban (Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer, pollennapló).

Magyarországon a **fertőző betegségek** elleni küzdelem egyik legfontosabb eleme a védőoltási rendszer minőségének fenntartása és fejlesztése. Az életkorhoz kötött kötelező **védőoltások** tizenegy betegség megelőzésére szolgálnak. A beszámolási időszakban sikerült megtartani az életkorhoz kötött kötelező védőoltások 99% feletti teljesítési arányát.

Az **egészségügyi ellátórendszer korszerűsítésének** részeként lehetőség adódott a különböző szakterületekhez tartozó szakemberek együttműködését szolgáló hatékony, közös platform kialakítására a kora gyermekkori intervenció területén.

Megtett intézkedések

T1.17, T1.20 Egészségtudatos magatartás és annak közvetítése a jövő generációk számára

Elsődleges cél a **lakosság egészségi állapotának javítását** célzó projektek megvalósítása, azok támogatása. Átfogó cél, hogy olyan egészségfejlesztő testmozgás és szabadidősport programok valósuljanak meg hazánkban, melyek a kevésbé fejlett régiókban mind térségi, mind helyi szinten hozzájárulnak a kínálat bővüléséhez, a lakosság életminőségének javulásához, a szakmai együttműködések fokozásához, valamint az alulról szerveződő sport

³ 1384/2014. (VII. 17.) Korm. határozat által elfogadott „Magyarország nemzeti katasztrófakockázat-értékelési módszertanáról és annak eredményeiről szóló jelentés”

és rekreációs kezdeményezések magvalósulásához. A lakosság minél nagyobb hányada válasszon magának olyan mozgásformát, szabadidős vagy rekreációs sporttevékenységet, melyet élethosszig gyakorolhat.

Az EFOP 1.8.6-17 – A felnőtt lakosság prevenciós célú egészségfejlesztése a szabadidősport révén – felhívás eredményeként a szabadidősport területére a költségvetési előirányzatban megjelenő forráson felül további forrást (9,76 Mrd Ft) biztosítottak.

Magyarország központi költségvetése 2017. évre 477,4 M Ft-ot biztosított a **szabadidősport** finanszírozására. Az előirányzathoz a Magyar Szabadidősport Szövetség 327,4 M Ft támogatásban részesült a szabadidősport támogatások kezelésével és lebonyolításával összefüggő feladatok ellátására. A támogatás továbbá hozzájárult a Szövetség 2017. évi szakmai programjainak (Nordic Walking program, Kihívás Napja, Családi Mozgásfesztivál program, Szépkorúak Sportfesztiválja, Világ Gyalogló Nap esemény, Tisza tavi sportfesztivál) megvalósításához is. Magyarország 2018. évi központi költségvetése eredetileg a szabadidősport finanszírozására 522,4 M Ft-ot biztosított. A költségvetési forrás hozzájárult a Szabadidősport Szövetség „Magadért Sportolj!” elnevezésű pályázati program, a pályázati úton nem támogatható szabadidősport programok mint például a X. Aszódi rákellenes futás és kerékpározás, illetve az Egerben megrendezett Magyar Szívegyesületek Országos Sporttalálkozója stb.) megvalósításával összefüggő feladatok, továbbá a Szövetség 2018. évi szakmai programjainak (Kihívás Napja program, Nordic Walking program, Családi Mozgásfesztivál, Szépkorúak Sportfesztiválja, Világ Gyalogló Nap, #BeActive Night program) megvalósításához. Támogatásban részesült a X. Aszódi rákellenes futás és kerékpározás, valamint az Egerben megrendezett Magyar Szívegyesületek Országos Sporttalálkozója.

A 2017/2018-as tanév 2. félévében 18 sportág összesen 96 sportolója, míg a 2018/2019. tanév 1. félévében 19 sportág 95 sportolója részesült ösztöndíjban. Az I. alprogram 2017. szeptember 15. - 2018. március 15. közötti ütemében 100 millió Ft összegű forrás biztosította 55 program megvalósítását, míg a soron következő ütem 2018. március 16. – 2019. január 31. között 130 millió Ft értékben összesen 75 program támogatását tette lehetővé.

Az **Olimpiai Ötpróba Program megvalósításáról szóló 1869/2016 (XII.28.) Korm. határozat** a nagy lakossági csoportok által elérhető szabadidősport események népszerűsítését támogatja, melynek keretében 58 esemény valósult meg. 2018-tól az **Ötpróba Program megvalósításáról szóló 1104/2018 (III.19.) Korm. határozat** alapján az Olimpiai Ötpróba Program elnevezése **Ötpróba Programra** változott, amely a 2020-as olimpiáig tart, és amelynek keretében 2018-ban országszerte több mint száz szabadidős programon, hat sportágban (futás, úszás, kajak-kenu, kerékpározás, túrázás, triatlon) próbálhatták ki magukat a sportbarátok.

A Kormány által 165/2013. (V.28.) Korm. rendelettel alapított **Magyar Sportszallagok Ösztöndíj** célja a felsőoktatási intézményekben hallgatói jogviszonnyal rendelkező olimpiai vagy paralimpiai sportágakban sportoló, azon hallgatók támogatása, akik tanulmányaik ideje alatt esélyesek arra, hogy Európa-bajnoki, világbajnoki vagy olimpiai, paralimpiai érmet szereznek. A 2017/2018-as tanév 2. félévében 18 sportág összesen 96 sportolója részesült ösztöndíjban. Az EFOP-3.2.10-16 **Tehetséggondozás a sport által** projekt fő célja a gyermekek tehetséggondozása a sport terén és a sport által, az iskoláskorú gyermekek bevezetése a sportos, mozgás-gazdag életmódba, továbbá a rendszeres fizikai aktivitást végző gyermekek számának növelése, a társadalmi és szociális különbségek csökkentése és ezáltal a társadalmi befogadás erősítése Magyarország kevésbé fejlett régióiban.

A Magyar Természetjáró Szövetség (MTSZ) 2017-ben tovább folytatta az országban található turistautak nagy pontosságú, GPS alapú felmérését. 2400 km jelzett turistaút nyomvonalának rögzítését és feldolgozását végezték el. Az „MTSZ jelzést festés 2017” pályázati kiírás szerint 411 útvonalon 1772 km jelzés megújítására kötött megállapodást a tageszerveleteivel, aminek

keretében a gyalogos **turistaút jelzéseinek felújítását, újrafestését**, valamint a hiányzó jelzések pótlását végezték el. Az MTSZ 2017. évi szakmai programjaihoz, valamint azok megvalósításával összefüggő működési költségeihez 150 M Ft, 2018-ban már 300 M Ft támogatásban részesült.

2018. végére üzembe helyezték a német Outdooractive app alapján készített **Természetjáró nevű alkalmazást**. Az applikáció rengeteg lehetőséget ajánl nemcsak gyalogtúrázóknak, hanem tájfutók, kerékpárosok, víztúrázók és egyéb kültéri sportok kedvelői számára is.

A megyei jogú városok számára a helyi önkormányzati szinten ellátandó sportfeladatok végrehajtását biztosítja a **Helyi, integrált szabadidősportos és egyesületi keretek közötti sport program** (HISZEK Banned Sport Program) I. és III. alprogramja. Az I. alprogram 2017. szeptember 15. - 2018. március 15. közötti ütemében 100 M Ft összegű forrás biztosította 55 program megvalósítását. A III. alprogrammal olyan programtartalmaink valósultak meg, amelyek eseménysorozatok megszervezését célozták, azzal a szakmai kritériummal, hogy a támogatott eseménysorozat legkevesebb 20 héten át tart és hetente legalább 50 fő sportolását biztosítja. A III. alprogram 2017. december 1. - 2018. július 1. közötti időszakában 27 kedvezményezett részesült összesen 156,73 M Ft támogatásban, míg a 2018. július 1. - 2018. december 31. közötti támogatási időszakra 43 sportszervezet részére összesen 243,27 M Ft támogatási összeg folyósítására került sor.

Az Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet (OGYÉI) 2017-2018. években saját forrásból folytatta az ivóvíz fogyasztás népszerűsítését szolgáló modellprogramját, a **HAPPY-t („Hungarian Aqua Promoting Program in the Young” – „Magyarországi vízfogyasztást népszerűsítő program a fiatalok körében”)**. Fő célja az ásványvízbevitel növelése, ezzel párhuzamosan a cukros, szénsavas üdítők fogyasztásának csökkentése, oktatás és az egészséges választék biztosítása (az osztálytermekbe kihelyezett vízautomaták) révén. A játékos elemekkel tarkított kampányban 2017-ben először az iskolák mellett már az óvodák is részt vettek. A 2018-as HAPPY-hét rekord számú jelentkezőt vonzott a gyerekek és pedagógusok köréből, ugyanis míg 2017-ben 172, 2018-ban már 404 intézmény vállalkozott a vízivást népszerűsítő tematikus hét megszervezésére. Az elvégzett kérdőíves felmérés eredményei azt mutatták, hogy a HAPPY-hét hosszú távon is hatékony programnak bizonyul.

Az OGYÉI Élelmezés- és Táplálkozástudományi Főigazgatóságának munkatársai, eleget téve a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló 37/2014. (IV.30.) EMMI rendeletben előírt kötelezettségének, 2017 szeptemberétől „Táplálkozás-egészségügyi szempontok a közétkeztetésben” címmel kötelező **képzést** indított **élelmezésvezetők részére**, mely a közétkeztetési rendelet gyakorlati megvalósításához kíván segítséget nyújtani. 2018 májusáig közel 1600 élelmezésvezető vett részt a képzésen. Az OGYÉI együttműködésben az EMMI a kormányhivatalok népegészségügyi osztályain dolgozó munkatársakkal együttműködve 2018-ban **Diétás Étkeztetési Felmérés** címmel, országosan reprezentatív, keresztmetszeti vizsgálatot végzett. A felmérések során feltárt problémák megoldása érdekében elsősorban a szülők és a közétkeztetők számára készült a **„Diétás étkezés” című szakmai kiadvány**, mely a leggyakoribb diétákkal kapcsolatos információkat osztja meg, beleértve a szénhidrát-anyagcsere zavarban érintettek étkeztetését is.

Az EFOP-1.8.10-VEKOP-17-2017-00001 Komplex egészségvédelem és szemléletfejlesztés a táplálkozás és a gyógyszerfogyasztás területén című projekt keretében 2018. szeptemberében elkezdődött a **Népegészségügyi Felmérés – Táplálkozási és Tápláltsági Állapot Vizsgálat 2018** vizsgálat, valamint a **NETA (népegészségügyi termékadó) gyártói felmérés (online kérdőív, mélyinterjú) és valós vásárlási szokások (fogyasztói kosár vizsgálat) felmérés**. A támogatás összege 2 Mrd Ft.

Az alábbi projekteken kitűzött célok hozzájárulnak a magyar emberek egészségének megőrzéséhez és egészséges életvitelük folytatásához.

- GINOP-7.1.2-15 Aktív turisztikai hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek
- GINOP-7.1.3-15 Gyógyhelyek komplex turisztikai fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek
- GINOP-7.1.5-16 Nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek
- GINOP-7.1.9–17 Turisztikailag frekvenciált térségek integrált termék és szolgáltatás fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek

T1.18 Munkahelyi stressz csökkentése és a munkakörülmények kialakítása - a munka- és a szervezeti kultúra ezeknek megfelelő kialakítása

Pályázati rendszer keretében lehetőség nyílt a **munkakörülmények javítására**, a munkahelyi egészség és biztonság, valamint a munkaügyi ellenőrzés fejlesztésére GINOP és VEKOP felhívás keretében. A GINOP-5.3.4-16 felhívás célja az egyes – szabálytalanságokban leginkább érintett – ágazatokban (építőipar, mezőgazdaság, vendéglátóipar, kereskedelem, feldolgozóipar) tevékenykedő munkáltatók és munkavállalók munkabiztonsággal és munkaegészségüggyel kapcsolatos célzott tájékoztatása.

GINOP támogatás adott lehetőséget a munkavállalók és munkáltatók **alkalmazkodóképességének növelésére**, illetőleg a munkavállalók **mentális egészségének** fejlesztésére, megőrzésére. A GINOP-5.3.4-16 A munkahelyi egészség és biztonság fejlesztése című projektet munkavállalói és munkáltatói érdekképviseleti szervezetek konzorciuma valósítja meg, melynek során a munkahelyi egészség és biztonság, valamint a munkavédelem fejlesztésére hívják fel a vállalkozások figyelmét. A konzorcium által összeállított szolgáltatáscsomag mind a munkáltatóknak, mind a munkavállalóknak segítséget jelent. GINOP forrás keretében ágazat-specifikus módon nyílt lehetőség a munkabiztonsági és munkaegészségügyi kockázatok vizsgálatára, tájékoztató- és tananyagok elkészítésére, kutatások megvalósítására.

T1.19; T1.21 Prevenációs programok, szűrések indítása, támogatása

Az egészségügyi ágazat kiemelt célja a népegészségügy területét, kiemelten a daganatos betegségek megelőzését érintően a kapcsolódó népegészségügyi szolgáltatások megújítása, középpontban az egészség választását előmozdító ismeretek és készségek fejlesztésével. Az életkor alapján veszélyeztetettnek minősülő céllakosság minél nagyobb *számban történő bevonására, hosszú távú célként a daganatos betegségek jelenleg növekvő irányának megállítására, majd mérséklésére, a betegség okozta halálozás csökkentésére – nemzetközi standardok szerint – kiépült Magyarországon a szervezett célzott népegészségügyi szűrővizsgálati rendszer.* Jelenleg – jogszabályban rögzítetten – országos kiterjesztésben, a veszélyeztetett korcsoportokra kiterjedően két népegészségügyi célú, célzott szűrővizsgálat zajlik Magyarországon, az emlőszűrés (*a 45-65 év közötti nők két évente végezett emlőszűrése (mammográfia)*) és a méhnyakszűrés (*a 25-65 közötti nők egyszeri negatív szűrővizsgálata után 3 évenként megismételt méhnyak szűrővizsgálata (citológia)*). Több éves pilot vizsgálat-sorozatot követően 2018. évben elindult országos kiterjesztésben a harmadik, szervezett célzott népegészségügyi szűrővizsgálat, a vastag- és végbélszűrés, ami nagyságrendje, forrásigénye, társadalmi hatása okán is az egészségügy egy jelentős fejlesztése.

A szervezett emlőszűrési feladatot országos lefedettséggel, mammográfiás szűrővizsgálatra és klinikai betegkövetésre egyaránt alkalmas ún. **”komplex szűrőközpontok”** látják el – az utóbbi időszak fejlesztései eredményeként – a **teljes veszélyeztetett népesség vizsgálatára alkalmas kapacitással.**

A népegészségügyi célú **méhnyakszűrésen való részvétel növelését** célozza a „**Helybe visszük a vizsgálatokat**” program. Ennek keretében „közel viszik” a népegészségügyi célú méhnyakszűrést a kistelepüléseken élő nőkhöz, olyan nőket is megnyernek a szűrésre, akik korábban 10, vagy annál több éve nem voltak nőgyógyásznál.

2018. év novemberétől zajlik az 50-70 év közötti férfiak és nők kétévenkénti szűrővizsgálata. A szervezett vastagbélvizsgálat célja ezen átlagos kockázatú személyekben kialakuló korai vastagbélrák megelőző állapotának felfedezése és eltávolítása, valamint a már kialakult korai stádiumú daganatok felfedezése és mielőbbi kezelésbe juttatása. A fejlesztés az EFOP-1.8.1-VEKOP/15 „Komplex népegészségügyi szűrések” projekt keretében valósul meg. A szervezett szűrővizsgálatokon a nemzetközi ajánlás szerinti 70%-os részvételi arány elérését célozza „**Helybe visszük a vizsgálatokat**” program, amely keretében, lakóhelyközeli szolgáltatásként az egyenlő-esélyű hozzáférést 10 db egészségfejlesztési busz és 9 db modern mammográfival felszerelt vizsgálóbusz segíti. A program 10 db általános vizsgálatok elvégzésére alkalmas mobil szűrőállomás (méhnyakrák szűrés; bőrbetegségek korai felismerése; szájúreg vizsgálata; életmód tanácsadás) működtetésével teszi könnyen és gyorsan elérhetővé a szűrővizsgálatokat, főképp a kis lélekszámú és a vizsgálatokhoz a közlekedési adottságok miatt nehezen hozzáférő településeken. A program célja a prevenció és az egészségtudatosság erősítése, térítésmentes szolgáltatások biztosításával, a mobilegysége meghatározott ütemterv szerinti működésben. Az intézkedés – egyszerre népegészségügyi, és egyben egészségügyi ellátási feladatokat is ellátva – összhangban van az ún. Lakóhely közeli Egészségügyi szolgáltatások (LESZ modell) koncepciójával (az egészségügyi ellátás szemlélet, működési hangsúlyok illesztése a népegészségügy egészségfókuszú szemléletmódhoz). A programra megítélt központi költségvetési forrás 2017-ben 130,64 millió Ft volt, amelynek felhasználására 2018-ban került sor. A program keretében 2018-ban összesen közel 150 szűrőprogram valósult meg országsszerte.

Tüdőrák szűrés alacsony sugárdózisú CT vizsgálattal - Magyarországon 2014. évtől, az Országos Korányi Pulmonológiai Intézetben – egyidőben a nyugat európai országokkal – modellvizsgálat folyik a tüdőrák szempontjából kockázati célcsoportra kiterjedően (55-75 év közötti, ≥ 30 csomagév anamnézissel rendelkező személyek). Az **alacsony sugárdózisú CT vizsgálat keretében** 2018. év végéig kb. 2000 fő személy szűrése történt meg.

A **gyermek szűrővizsgálatát** a házi gyermekorvos/háziorvos és a lakóhely szerint területileg illetékes védőnő végzi, jogszabályi és szakmai előírások alapján. 2017 őszétől változás történt a **területi védőnői szűrővizsgálatokban**. A védőnők a TÁMOP 6.1.4. **Koragyermekkorai Program** során kidolgozott korszerű módszertan alapján végzik a szűréseket. A változás főbb elemei:

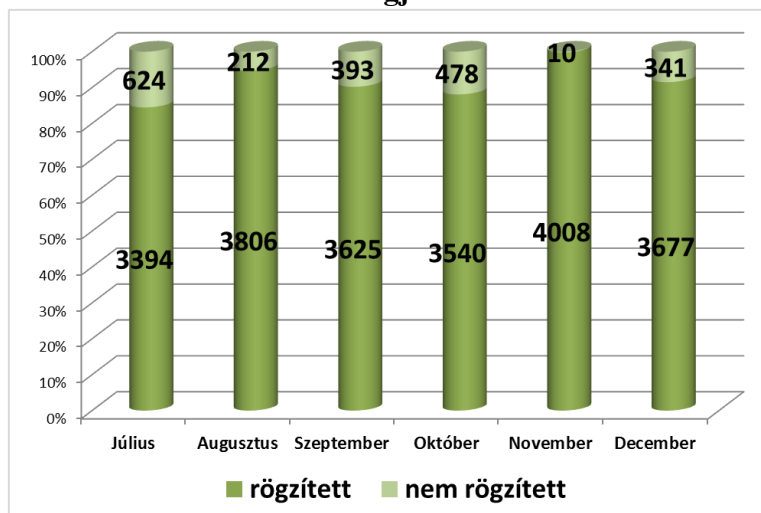
- Több életkorban történnek védőnői szűrések (6 éves életkorig 12, illetve szükség esetén még plusz 2 alkalommal).
- Csecsemőkorban 1, 2, 4, 6, 9 és 12 hónaposan, kisdédként 18 hónaposan, 2 és 3 évesen, a kisgyermekek értékelése 4, 5 és 6 évesen. Ehhez kapcsolódik még két kiegészítő életkor: 15 hónapos és 2,5 éves korban azokról a gyermekekről töltenek ki a védőnők szülői kérdőívet, akiknél az azt megelőző vizsgálatkor felmerült fejlődési zavar gyanúja. 7 éves korban azoknak a gyermekeknek a szűrésére kerül sor, akik valamilyen oknál fogva még nem kezdték meg iskolai tanulmányaikat.
- Változott a szűrővizsgálatok módszere, a gyermekek fejlődését nyomon követő, ún. szülői megfigyelésen alapuló kérdőív („szülői kérdőív”) bevezetésével. A „szülői kérdőív” célja, hogy tájékoztassa a szülőket a gyermekfejlődés fontos tényezőiről; eszközt adjon a szülőknek gyermekük fejlődésének követéséhez; segítse a gyermeket ellátó védőnő és háziorvos szűrővizsgálatának eredményességét; növelje a szülő felelősségét, hogy az esedékes szűrővizsgálat az életkor betöltéséig megtörténjen. A 0-7 éves gyermekek szülői megfigyelésen alapuló védőnői szűrővizsgálatának

felmérése 2018. július 1 - 2018. december 31-ig szűrésre kötelezett gyermekek esetében történt meg, területi védőnői adatszolgáltatás keretében.

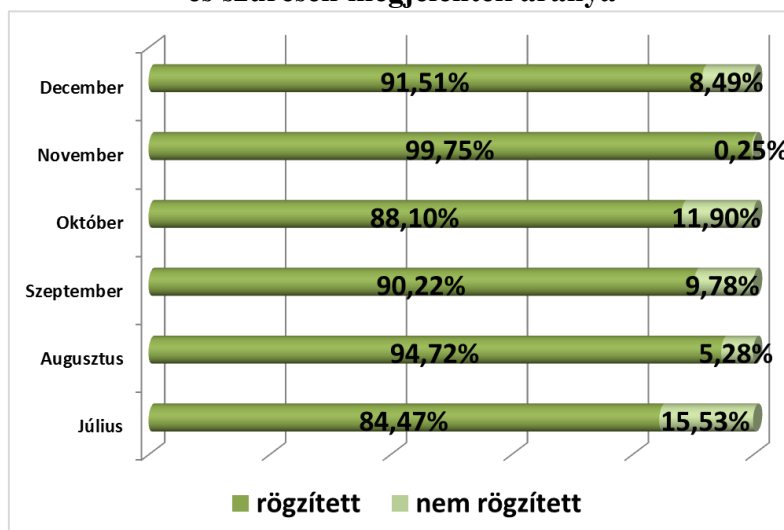
A szűrésre kötelezettek és szűrésen részt vettek száma és aránya az alábbi két diagramon tekinthető meg.

2018. év második félévében koragyermekkorai szűrésre kötelezettek és szűrésen megjelentek száma

(Forrás: EMMI)

2018. év második félévében koragyermekkorai szűrésre kötelezettek és szűrésen megjelentek aránya

(Forrás: EMMI)

Az NNK fenntart egy szakmai és egy szülői honlapot, amely napi kapcsolatot biztosít a szülők és az alapellátó szakemberek között a korszerű szűrési módszertan megismertetésére, valamint a szűrést végző szakemberek, védőnők szakmai támogatására. A honlapról a gyermek fejlődésével kapcsolatos kisfilmek iránti érdeklődés meghatározó, melyet a letöltések számának növekedése egyértelműen mutat.

A HU12-0001-PP1-2016 számú Norvég Alapból finanszírozott projekt indokoltsága volt, hogy a fentebb említett TÁMOP-6.1.4 **“Koragyermekkorai (0-7 év program)”** és a TÁMOP-6.1.3/A **“Pilot jellegű szűrőprogramok (védőnői méhnyakszűrési, illetve vastagbéliszűrési programok) kiterjesztésének támogatása”** című kiemelt projektek eredményeképp az új feladatok mellett új kompetenciákat sajátíthatott el a védőnő szakma. A „Roma

közösségekben dolgozó védőnők munkafeltételeinek javítása” című projekt pedig hosszú távú megoldást nyújt az egészségmagatartás megerősítését és/vagy megváltoztatását célzó gyakorlat bemutatására.

A projekt az ún. „ROMA INCLUSION PANEL” keretében valósult meg. A panel 5 fő tevékenységet foglal magában. **Oktatási anyagok segítették** a kommunikációt a védőnő és a roma családok között. Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megyékben rendezték meg a „**Jó gyakorlat**” versenyt. A verseny összpontosított a védőnő, a helyi önkormányzat, oktatási, nevelési intézetek, gyermekvédelmi szolgálatok, egészségfejlesztési irodák, a helyi roma önkormányzat és a roma közösségekkel foglalkozó civil szervezetek közötti partnerségre és az együttműködésre. A **szupervíziós programelem** keretében pedig a területi és vegyes körzetben, a családvédelmi szolgálatban dolgozó védőnők, iskolai, kórházi védőnők, valamint védőnő hallgatók szakmai személyiségfejlesztése, támogatása és stressz terhelésük csökkentése valósult meg szintén Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. A „**Farkaslyuk**” **elnevezésű szakmai programelem** célja volt egy választott településen pilot program keretében, főként roma családok részére, egy, a területi védőnők és más segítő szakmában dolgozó szakemberek együttműködésén alapuló, életvezetéssel kapcsolatos, egészségtudatosságot erősítő, fejlesztő, klubszerű közösségi program létrehozása.

Nemzetközi összehasonlításban elmondható, hogy az Európai Unióban nincs még egy olyan ország, amely hazánkhoz hasonlóan, a fertőző betegségek ilyen széles körére kiterjedően, és kötelező rendszerben, az állam által finanszírozott, stabil jogszabályozás mellett biztosítaná a gyermekek, illetve a lakosság számára a kiváló minőségű, hatékonyságú és biztonságos **védőoltásokat**. Hazánkban jelenleg a gümőkór, a torokgyík, a szamárköhögés, a merevgörcs, a gyermekbénulás, a kanyaró, a rózsahimlő, a mumpsz, a b típusú Haemophilus influenzae (Hib), a Pneumococcus, a hepatitis B vírus és a Streptococcus pneumoniae (pneumococcus) okozta megbetegedések kiváltó kórokozók ellen áll rendelkezésre kötelező védőoltás. 2017. január 1-től ingyenesen elérhetővé vált a 0-2 éves korosztály számára kötelezően felajánlandó Meningococcus C elleni oltóanyag. A méhnyakrák megelőzési program részeként bevezetett Humán papillomavírus (HPV) elleni védőoltás 2014. óta a Nemzeti Immunizációs Program része. A 12. életévüket betöltött 7. osztályos lányok számára a szülők/gondviselők térítésmentesen igényelhetik a védőoltást, amelynek beadása iskolai kampányoltás keretében történik. A 2016/2017-es és a 2017/2018-as tanévben a kétkomponensű HPV oltóanyaggal a védőoltásra jogosult lányok háromnegyede részesült védőoltásban. A HIV/AIDS és hepatitis C megelőzése és a kezeléshez való hozzáférés javítása érdekében a Nemzeti Népegészségügyi Központ, illetve jogelődjei részt vettek az ezt elősegítő EU együttes fellépésben. A „**HIV/AIDS megelőzése civil szervezetekkel**” pályázat (azonosító száma: 55289-6/2016.) segítségével az Országos Epidemiológiai Központ 2017-ben két alkalommal tanfolyamot szervezett a szűrésben, a fertőzöttek ellátásában részt vevő orvosoknak, gondozóknak, civil szervezetek szociális munkásainak. Emellett három alkalommal került sor az esetmegbeszélések, a jó-gyakorlatok megosztását célzó értekezletek megszervezésére, mely elősegítette a prevenció megerősítését.

Az **egészségkárosító szerekkel** (alkohol, drogok, dohánytermékek) kapcsolatos ismeretek, átadása, fogyasztásuk következményeinek megismerése a Nat. közműveltségi tartalmak között szerepel. A hazai drogpolitika kereteit a "**Nemzeti Drogellenes Stratégia 2013-2020 – Tiszta tudat, józanság, küzdelem a kábítószer-bűnözés ellen**" című dokumentum határozza meg. A stratégia alapvetően egészségfejlesztő szemléletű, a prevenciós tevékenység kapcsán is hangsúlyozza, hogy annak „az egészségfejlesztés tágabb összefüggésében kell megfogalmazódnia”. A stratégia a prevenció kiemelt színtereként határozza meg a köznevelési intézményrendszert.

A Nemzeti Drogellenes Stratégia rövidtávú feladatainak meghatározására eddig két szakpolitikai program készült: az első 2015-2016-ra, a második 2017-2018-ra. A 2017-2018. évi feladatok megvalósításáról szóló jelentés szerint a kitűzött célok nagy része teljesült, számos részterületen (így például a prevenció, a kezelés/ellátás területén, illetve az új pszichoaktív anyagok ellenőrzés alá vonásával kapcsolatban) jelentős előrelépések történtek. A szerhasználat megelőzése és visszaszorítása érdekében, 2017-ben került meghirdetésre az EFOP 1.8.7. „Célzott prevenciós programok a szenvedélybetegség megelőzése érdekében” c. konstrukció, amely szemléletformáló programok és célzott beavatkozások támogatására nyújtott lehetőséget a konvergencia régiókban. A három Mrd Ft-os keretösszezből összesen 34 program került támogatásra. Az uniós pályázattal párhuzamosan a Közép-magyarországi Régióban nyilvános pályázatok segítették a szenvedélybetegségek megelőzését célzó programok megvalósítását.

T1.22 Egészségtudatos magatartásmintákat közvetítő programok támogatása (pl. az oktatási intézményrendszeren keresztül)

Az egészségtudatos magatartásminták kialakítása kisgyermekkorától kezdődik a családi minta alapján, valamint az oktatás-nevelési intézményekben zajló nevelő munkán, és a pedagógusok példamutatásán keresztül. Az **Óvodai nevelés országos alapprogramja** és a **Nemzeti alaptanterv** (Nat.) kiemelt figyelmet fordít az egészségtudatos életmódra nevelésre. Az *Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII.17.) Korm. rendelet módosításáról szóló 137/2018. (VII.25.) Korm. rendelettel* bevezetett módosítások alapján az óvodákban nagyobb hangsúlyt kell fektetni az egészséges életmód hangsúlyosabb kialakítására. A 2017-2018-as időszakban zajló, a Nat. megújítását előkészítő koncepció szintén kiemelten kezeli az egészséges életmódra nevelést.

A **Zöld Óvodák (2018 végére 947 tagintézmény)** és **Ökoiskolák Hálózatainak (2018 végére 1000 tagintézmény)** intézményei kiemelt figyelemmel kísérték az egészséges életmódra nevelést, mint a fenntartható fejlődés egyik célkitűzését. A fenntarthatóságra nevelésben élen járó intézmények tanmeneteikben, a hagyományos és rendhagyó órák keretében vagy témnapokon, témaheteken rendszeresen szerveznek egészségügyi programokat pl. az iskolai védőnők, iskolaorvosok közreműködésével, de közkedveltek az Országos Mentőszolgálat kitelepülései is ilyen alkalmakon.

Az **iskolai egészségnevelés** részeként sok iskola szervez elsősegélynyújtó szakkört, és vesznek részt egyre nagyobb létszámban a Magyar Vöröskereszt által 1971 óta megszervezett felmenő rendszerű elsősegélynyújtó versenyén, melynek célja az elsősegélynyújtó ismeretek fejlesztése, gyakorlása a fiatalok körében. 2018-ban 21 gyermek és 21 ifjúsági csapat vett részt a megmérettetésben. Az új köznevelési rendszer kialakítása során kiemelt cél, hogy a tanulók egészségi állapotának, fittségének javítása érdekében az iskolákban minden tanuló legalább napi negyvenöt percet mozogjon, sportoljon. Ennek érdekében a Nkt. bevezette a mindennapos testnevelés fogalmát. A *Kormány a T.E.S.I. 2020 - Testnevelés az Egészségfejlesztésben Stratégiai Intézkedésekről szóló 1376/2016. (VII.21.) Korm. határozatában* fogadta el a szakpolitikai stratégiát. A középtávú szakpolitikai stratégia program-, illetve projektszintű beavatkozásai a 2016-2020 közötti időszakra vonatkoznak a testnevelést érintő képzések, a testnevelés oktatása és a közneveléshez kapcsolódó szolgáltatások területén.

Az EFOP-3.2.8-16 T.E.S.I. - 2.0 – Beavatkozások a minőségi (inkluzív) testnevelés oktatás és képzés megvalósítása érdekében című konstrukció keretében nyílt lehetőség a mindennapos iskolai testnevelés folyamatos, minőségi alapokon nyugvó fejlesztésére, a szakértők és szolgáltatók felkészítésével a minőségi testnevelés-oktatás támogatására és nyomon követésére, valamint a testnevelés tanítására jogosító képzések és képesítések megújítására Magyarország egész területén. A támogatás összege 2 Mrd Ft (ebből EFOP: 1,4 Mrd Ft).

Az EFOP-3.2.10-16 Tehetséggondozás sport által című projekt fő célja a gyermekek tehetséggondozása a sport terén és a sport által, az iskoláskorú gyermekek bevezetése a sportos, mozgás-gazdag életmódba, továbbá a rendszeres fizikai aktivitást végző gyermekek számának növelése, a társadalmi és szociális különbségek csökkentése és ezáltal a társadalmi befogadás erősítése Magyarország kevésbé fejlett régióiban. A projekt célja továbbá, hogy a magyar iskolarendszerben minőségi és fenntartható, a rendszeres testmozgásra ösztönző programok valósuljanak meg a pedagógusok kompetenciáinak fejlesztése mellett és egyes iskolán kívüli szereplők bevonásával. A projekt összköltsége 2,33 Mrd Ft (ebből EFOP: 1,4 Mrd Ft, 0,6 Mrd Ft a kedvezményezett nem elszámolható hozzájárulása).

A kormány kiemelt célja, hogy olyan európai színvonalú tornatermek, tantermek és tanuszodák épüljenek, amelyek hosszú távon szolgálják a fiatalok fejlődését, elősegítve így az adott településen a köznevelési feladatok ellátását, különös tekintettel a mindennapos testnevelés megvalósítására. Ezt a célt szolgálja a **Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Program** (a tornatermek, tantermek és tanuszodák kezdőbetűi alapján a továbbiakban: **TTT Program**) folyamatban lévő fejlesztései. I. ütemében 25 tanuszoda-beruházás és 27 tornaterem-építés, 24 tanteremfejlesztés, 5 komplett iskolaépítés, 1 óvodaépítés valósul meg. Ebből 2018 év végéig 22 új tornatermet, 16 új tanuszodát, valamint 18 tantermet adtak át.

A **Duna Múzeum** minden évben részt vesz a budapesti Áldás Utcai Általános Iskola által szervezett **Egészségnapon** egészséges és fenntartható életmóddal kapcsolatos szemléletformáló feladatokkal, programokkal, információkkal.

2017-es kormányzati támogatásban részesült a **Kazincbarcikai Don Bosco Sportközpont** létrehozása. A létrejövő sportközpont az egész város lakossága, minden korosztály számára lehetőséget teremt a rendszeres mozgásra, ezzel az egészséges életmód folytatására.

A Nemzeti Népegészségügyi Stratégiához kapcsolódó egészségügyi ágazati szakpolitikai program 2017. és 2018. évre vonatkozó intézkedései I. üteméről szóló 1234/2017. (IV.28.) Korm. határozatban meghatározott intézkedések a keringési betegségek megelőzését célzó komplex program keretében valósult meg a **„Keressük 2018 legkedvesebb konyhás nénijét vagy bácsiját” – pályázat iskolások számára.**

Az EFOP-1.8.5-17, **„Menő menzák az iskolákban – Egészséges étkezést és életstílust népszerűsítő programok”** című konstrukció (keretösszeg: 5,9 Mrd Ft) célul tűzte ki az egészséges életvitelhez szükséges tudás és készségek elsajátításának hatékony támogatását, ezzel az egészségmegőrzés, betegségmegelőzés érdekében a gyermekek étkezési kultúrájának, étkezési körülményeinek javítását, a várható élettartam és az egészségben eltöltött életevek számának növelését.

T1.23 Egészségre káros termékekkel kapcsolatos tájékoztatás, azok tiltása vagy adóztatása

2017-2018-ban folytatódott a korábbi években megkezdett és mára kiszélesített komplex tájékoztató, szemléletformáló kampány, a **„Fűts okosan!** A nem megfelelő tüzelőanyag használata jelentős mennyiségű kisméretű szállópor kibocsátással (PM₁₀, PM_{2,5}) jár, amely az egyik legjelentősebb egészségügyi kockázatot jelentő légszennyező anyag. A téli fűtési időszakban a kisméretű szállópor kibocsátás komoly gond, melynek **elsődleges forrása a lakossági fűtés.** A kampány változatos kommunikációs csatornákat felhasználva igyekszik felhívni a figyelmet a problémára, és az ezzel kapcsolatos fontos információkat megosztani. A fűtési szezon kezdetével azokon a területeken, ahol a lakosság előszeretettel fűt fával vagy szénrel, esetenként hulladékkal, a levegő minőségének romlása tapasztalható. A rossz minőségű és veszélyes anyagokkal (pl. hulladékokkal) történő fűtés, a helytelen tüzeléstechnika és a nem megfelelően kialakított tüzelőberendezés használatának oka legtöbbször az alapvető – olykor életmentő – ismeretek hiánya.

„A kisméretű szálló por (PM₁₀ részecske) csökkentés ágazatközi intézkedési programja” kiegészítésével és több légszennyezőanyagra történő kiszélesítésével 2018-ban tárcaközi egyeztetések sorozatával megkezdődött az új **Országos Levegőterhelés-csökkentési Program** (OLP) kialakítás, amely az egyes légszennyezőanyagokra jogszabályban meghatározott 2020-ra és 2030-ra vonatkozó kibocsátás csökkentési kötelezettségek teljesítéséhez szükséges intézkedéseket határozza meg. A Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) vezetésével 2016-ban indult InAirQ projekt célja a **beltéri levegőminőség jellemzése**, illetve az **iskolai beltéri környezet** javítása a közép-európai térség iskoláiban. Az NNK feladata a projekt koordinálása és a résztvevő felek közötti kommunikáció biztosítása, egy online adatbázis létrehozása a beltéri környezetre vonatkozóan, valamint az összehasonlító tanulmányok készítésének koordinálása. A 2017-2018 év során a kiválasztott 16 magyarországi iskolában megtörtént a bel- és kültéri levegőminőség mérése, a mért adatok értékelése és az értékek eljuttatása az iskolákba. Az InAirQ vizsgálat tapasztalatai, valamint az intézet előzetes környezet-epidemiológiai vizsgálatai alapján 2018-ban elkészült három módszertani anyag az iskolai beltéri levegőt befolyásoló tényezőkről, és a lehetséges változtatásokról, amelyek hozzájárulnak az osztálytermek és iskolai beltérek levegőminőségének javításához. Ezen módszertani anyagok egyrészt intézményvezetők, pedagógusok és iskolai védőnők részére, másrészt iskolafenntartók, illetve építészek részére készültek, abból a célból, hogy a szakemberek munkájuk során ezeket a szempontokat felhasználva segíthessék a gyermekek egészséges fejlődését, és iskolai eredményességét. Az InAirQ projekt keretében Magyarországon humán biomonitring vizsgálatot is végeztek néhány, kiemelt prioritású kémiai anyagra vonatkozóan a projektben önkéntesen résztvevő gyermekek vizeletéből. 2017-ben és 2018-ban megtörténtek a mintavételek, a levett minták analízise megkezdődött.

Az Európai Unió 2017. január 1-én egy nagyszabású humán biomonitring (HBM) programot (HBM4EU) indított el a Horizon2020 projekt keretében, melynek célja egy összehangolt, a **környezeti expozíciók mértékéről információt nyújtó HBM program** kivitelezése az Európai Unió országaiban. A 2021-ig tartó programban jelenleg az összes európai ország részt vesz, az NNK 2018. január 1-től csatlakozott projekthez. A projekt keretein belül lehetőség van vizeletminták gyűjtésére, új analitikai módszerek kidolgozására és alkalmazására. A HBM4EU projekt keretében kerül megvalósításra a SPECIMEn (Survey on PEstiCIde Mixtures in Europe) vizsgálat. Az átfogó felmérés célja a különböző **növényvédő szerek egyidejű használatából adódó expozíciós adatok** gyűjtése Európa-szerte. A vizeletmintákból és a kapcsolódó kérdőívekből származó adatok elemzésével következtetni lehet a növényvédő szerek okozta expozícióra.

A parlagfű pollenmonitorozás 1992 óta folyamatosan működik az NNK és jogelőd intézményeinek szakmai koordinálásával. A folyamatos aerobiológiai adatgyűjtést az országos lefedettségű **Aerobiológiai Hálózat** csapdaállomásai biztosítják. 2018-ban új állomás létesült Siófokon. 2018-ban a **Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer fejlesztése** keretében napi rendszerességgel frissülő térképes parlagfű pollenkoncentráció előrejelzés vált lehetővé. Az előrejelzés segítségével az allergiások minden nap tájékoztatást kaptak az aznapi, illetve az elkövetkező két napban várható pollenterhelésről. A Pannon Biogeográfiai Régióra kiterjesztett **Nemzetközi Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer (Ragweed Pollen Alarm System; R-PAS) előrejelzéseinek fejlesztése** is megtörtént. Az előrejelzési térképek hetente kétszer frissültek és a tájékoztatás magyar és angol nyelven is elérhető volt. További lakossági tájékoztatásként két infografika, egy plakát és egy animáció készült el, melyeket folyamatosan népszerűsített a Nemzeti Népegészségügyi Központ. A polleninformációs rendszer fejlesztése az EFOP-1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 azonosítószámú projekten belül valósult meg.

Továbbra is működik a nemzetközi (Bécsi Egyetem) együttműködés keretében megvalósult **pollennapló magyar nyelvű internet változata**, amelynek segítségével követhető, hogy az egyéni allergiás tünetek hogyan függenek össze a tartózkodási hely közelében az elmúlt napokban mért légköri pollenkoncentrációval. A pollennapló jelentős előrelépés az új generációs beteg tájékoztatásban, mivel az információ személyre szabott.

A 2017-2018-os időszakban az **Ivóvízminőség-javító Program** végrehajtása szinte lezárult, melynek eredményeképpen az arzén, bór, fluorid nem megfelelés miatt érintett települések száma 2018 év végére 16-ra csökkent. Az érintett települések vízminőségi problémájának végső megoldása a folyamatban lévő projektek lezárulásával várható. Az ivóvízminőségi-program előrehaladása a komplex projektek kivitelezése révén hozzájárult a vas és mangán kifogásoltság mérséklődéséhez is, mivel ezek gyakran az arzénnel együttesen fordulnak elő. KEHOP program keretében további ivóvízminőség javító projektek indultak, melyek célja a **derogációs paraméterek**, a nitrát, a vas és a mangán által okozott ivóvíz-minőségi problémák kiküszöbölése mellett az ólomból készült vezetékek felmérése, ütemezett cseréje és egyéb költséghatékony rendszerek bevezetése. Az ivóvíz mikrobiológiai minősége az elmúlt öt évben gyakorlatilag nem változott, a nem-megfelelés összesített gyakorisága relatíve csekély, bár a kis vízművekben továbbra is gyakoribb a mikrobiológiai nem-megfelelés előfordulása, mint a nagyobbakban. A kifogások elsődleges oka az elosztó hálózatok meghibásodása, így jelentős javulást csak nagyarányú hálózat rekonstrukció hozhat. 2017-ben az EFOP 1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 program keretében egy átfogó program indult az **ivóvíz ólomtartalmának országos felmérésére**, valamint az ólom káros hatásainak (ólom-expozíciónak) kitett lakosság arányának országos felmérésére. A monitoring során az ivóvíz ólomtartalmát befolyásoló vízminőségi paraméterek, és egyéb jellemzők (pl. ólomcsövek jelenléte az elosztóhálózatban, épületek kora stb.) alapján kiválasztott mintaterületeken végzett vizsgálatok eredményének értékeléséből 2020-ra egy országos ólom-kockázati térkép is készül. A lakosság számára saját ivóvizük ellenőrző vizsgálatára is van lehetőség a projekt keretében.

2018-ban a 2018-1.2.1-NKP-2018-00011 projekt keretében kutatás indult hazánkban az ivóvízellátás jelentős részét képező **parti szűrésű vízbázisok** vízminőségét befolyásoló tényezők értékelésére, a vízminőséget alapvetően meghatározó mikroorganizmusok, illetve a szerves mikroszennyezők vizsgálatára.

Az **akut mérgezésekkel** kapcsolatos segítségnyújtás, megelőzés érdekében az NNK Kémiai Biztonsági és Kompetens Hatósági Főosztály Egészségügyi Toxikológiai Tájékoztató Szolgálat a hét minden napján, 24 órában elérhető információs szolgálatot működtet, amely az orvosok és a lakosság részére is rendelkezésre áll. A kémiai biztonság növelése érdekében a lakosság körében, valamint a vonatkozó jogszabályok helyes alkalmazása, betartása érdekében a veszélyes anyaggal és keverékkel, valamint árucikkkel tevékenységet végző cégek körében végeztek **tájékoztató és információszolgáltató tevékenységet**.

Továbbá, tájékoztató tevékenység részeként 2018-ban önkéntes felmérést végeztek az etilén-glikol és az etilén-glikolt tartalmazó termékek okozta mérgezési esetek csökkentési lehetőségének vizsgálatára. A felmérés keretében annak elemzése történt, hogy a Magyarországon forgalomba kerülő etilén-glikolt tartalmazó fagyálló hűtő- és egyéb folyadékok mekkora hányada tartalmaz averzív (keserítő) adalékot, továbbá az adalékolás általános elérése milyen gazdasági feltételeket és körülményeket igényelne.

A krónikus, nem fertőző betegségek prevenciója hatékony intézkedéseket igényelt. Az intézkedések egyike volt a **közétkeztetés** rendeleti szabályozása. A közétkeztetést szabályozó rendelet 2017. január 1-jétől hatályos módosítása figyelembe vette a gyakorlati igényeket, valamint a fogyasztók egészséges táplálkozással kapcsolatos érdekeit. Ennek köszönhetően többek között változott az óvodai közétkeztetés egy adagra vonatkozó napi maximum só mennyisége, a nyersanyagok adható mennyisége, a cukorból származó energia% szintje,

továbbá bekerült a szabályozásba a friss tej is. A módosítások az ellenőrzések tapasztalatai alapján elérték a céljukat, ezáltal a közétkeztetésben részesülők egyre nagyobb számban jutnak hozzá napi szinten az életkori sajátosságuknak legmegfelelőbb összetételű ételhez.

Az **élelmiszerbiztonság**, valamint a **minőségi táplálkozás** megőrzése céljából a magas hústartalom biztosítása érdekében a mérési metódus és a kalcium szint meghatározásra került, így a fogyasztók garantáltan a legjobb minőséget kapják (illetve a címkén feltüntetett összetevőket), mérsékelve az élelmiszerhamisítást.

Az élelmiszerkörnyezet fejlesztését célzó intézkedések témakörében, az EMMI és a WHO közötti, 2018/2019-es kétéves együttműködési megállapodás keretében, az OGYÉI megvalósításában 2018 júliusában elkezdődött a **transz-zsír-sav rendelet hatásának értékelése** az élelmiszerek zsírsavösszetételére. A Kormány kiemelt népegészségügyi célkitűzése a születéskor várható, egészségben eltöltött életévek számának növelése, továbbá az egészségtudatos magatartás erősítése, elkötelezett a táplálkozással összefüggő nem fertőző krónikus betegségek megelőzésében és visszaszorításában. E cél elérése érdekében és megfelelően az Európai Unió Magas Szintű Kormányzati Munkacsoportja (High Level Group on Nutrition and Physical Activity) által létrehozott cukorcsökkentési keretprogramban foglaltaknak, 2018-ban az OGYÉI közreműködésével megkezdődött a **lakosság cukorfogyasztásának csökkentését szolgáló intézkedések előkészítése**.

T1.24 Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése

2018-ban a Kormány elfogadta az egészségügyi ellátórendszer erősítését célzó **5. Nemzeti Egészségügyi Programot** (a nemzeti egészségügyi programokról, valamint az azokhoz kapcsolódó, a 2019-2022. évekre vonatkozó szakpolitikai programokról szóló 1722/2018. (XII.18.) Korm. határozat):

- **Nemzeti Rákellenes Program:** célja a magyarországi daganatos halálozás 10%-os csökkentése 2030-ig.
- **Nemzeti Keringési Program:** célja a lakosság teljes mortalitásának jól érzékelhető csökkentése, a lakosság egészségértésének javítása, a szív és érrendszeri betegségek okozta társadalmi/gazdasági teher csökkentése.
- **Nemzeti Mozgásszervi Program:** célja az egészséges, egyenes tartású, fizikailag terhelhető, rendszeres mozgásigényű generációk felnevelése, a mozgásszervi megbetegedések megelőzése felnőtt korban.
- **Nemzeti Gyermekégeszségügyi Program:** célja a gyermekszegénység és hatásainak megszüntetése, az egészséges életkezdés esélyének biztosítása, a felnőttkori krónikus betegségek kora gyermekkortól kezdett megelőzése.
- **Nemzeti Mentális Egészségügyi Program:** célja a mentális zavarokat ellátó egészségügyi szolgáltatásokat fejlesztő egészségügyi programként hozzájárulni ahhoz, hogy hazánk mentális egészségügyet érintő népegészségügyi mutatói javuljanak.

A felsorolt programokon túl szükséges megemlíteni a **Nemzeti Alapellátási Szakpolitikai Programot**, valamint a **Nemzeti Népegészségügyi Szakpolitikai Programot**, mivel ezen programok is részét képezik az egészségügy átfogó megújításának, a legnagyobb egészségveszteségek mérséklésének.

A programok kapcsolódnak a WHO „Egészséget 2020” Európai Stratégiájához, illetve több EU tagállam nemzeti egészségügyi programjának és az európai, vonatkozó szakmai irányelveknek figyelembe vételével készültek el.

A **Nemzeti Stroke Program** 1992-ben indította el a stroke előfordulásának csökkentésére, a stroke eredetű halálozás mérséklésére azt az integrált szakmai programot, ami a stroke részlegek felállításához, műszerfejlesztéshez, szakmai programokhoz vezetett és sikereket ért el. Az elmúlt 10 év eredménye az agyvérzések jelentős csökkenése, a túlélés javulása, a

szívinfarktuszok számának csökkenése, az érfali megbetegedés túlélésének számottevő javulása. Az új stroke állapotok előfordulási gyakorisága is jelentősen csökkent.

Az **Egészséges Budapest Program** keretében a Kormány négy, a szakellátási feladatokat a legmagasabb ellátási szinten és folyamatosan nyújtani képes központ, többek között a Kelenföldön megvalósuló Dél-budai Centrum kialakításáról döntött *az Egészséges Budapest Program előkészítéséről szóló 1333/2016. (VII.4.) Korm. határozatában*. Az Egészséges Budapest Program célja többek között a fővárosi és Pest megyei egészségügyi szakellátások fejlesztése, a lakosság ellátási színvonalának emelése, valamint a szolgáltatásokhoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében átfogó, térségi alapú kórházfejlesztés megvalósulása. A Fővárosi Törvényszék Cégbírósága 2018. október 12. napján jegyezte be a cégjegyzékbe a Dél-budai Centrum beruházást - *az Egészséges Budapest Program Dél-budai Centruma megvalósításával kapcsolatos feladatokról szóló 1238/2018. (IV.25.) Korm. határozat* szerint.

A beszámolási időszakban folytatta egészségfejlesztéssel kapcsolatos tevékenységét a 114 tagra bővült **egészségfejlesztési iroda hálózat (EFI)**. Az EFI-k létrehozásának alapvető célja a szív-érrendszeri, daganatos megbetegedések csökkenésének támogatása, a korai és elkerülhető halálozás csökkentése és az egészségmagatartást befolyásoló szokások, életmód, attitűdök javítása, a lakosság egészségtudatosságának növelése. További fontos cél, hogy az egészségfejlesztési irodák intézményi háttérrel biztosítsanak a betegségmegelőzési, egészségfejlesztési tevékenységhez oly módon, hogy aktívan működtetik, tartós helyi, kistérségi hálózatba integrálják az egészségfejlesztési tevékenységet végző szervezeteket. A célkitűzéseket támogatja az EFOP-1.8.19-17 „Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése - népegészségügy helyi kapacitás fejlesztése” című és az EFOP-1.8.20-17 Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése – népegészségügy helyi kapacitás fejlesztése a mentális egészség területén című konstrukció; valamint a VEKOP-7.2.2-17 „Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése – népegészségügy helyi kapacitás fejlesztése” című konstrukció.

A **heveny koszorúér betegségekre specializált progresszív ellátási rendszer** következtében azonnali ellátás biztosított minden rászoruló számára. A 19 centrum az ország teljes területét lefedi az év minden órájában. A korszerű ellátás országos szintű megvalósulásával párhuzamosan a szívinfarktus halálozási mutatói a nemzetközi standardok szintjére javultak.

Az EFOP-1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 az Egészségügyi ellátórendszer szakmai módszertani fejlesztése c. kiemelt projekt keretében 2018. február 01-től indult a **„Koraszülést megelőző és optimális magzatfejlődést támogató modellprogram”**. A program során az ellátórendszerben dolgozók szakmai ismereteinek napra készre tétele, bővítése hozzájárul a várandósgondozás, illetve egészségügyi ellátás minőségének javulásához képzések által. A modellprogram az országban három célterületen (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Somogy megye, Budapest) valósult meg. Modellprogram keretében az érintett újonnan nyilvántartásba vett 10 000 várandós részére 6 hónapon át magzatvédő vitamint biztosítanak.

Az EFOP-1.8.0-VEKOP-17-2017-00001 az Egészségügyi ellátórendszer szakmai módszertani fejlesztése c. kiemelt projekt keretében az **Egészséget támogató társadalmi környezet és magatartás támogatása** valósul meg a családtervezéstől a gyermek 6 éves koráig témakör célja az egészségtudatos magatartás és lelki egészség támogatása korszerű ismeretekkel, módszerekkel, jobb minőségű népegészségügyi szolgáltatásokkal a gyermeket vállaló párok és a 0-6 éves kor-csoport számára, elsősorban a család, szülők bevonásával. A beavatkozás során fókuszba kerül az egészséges családi élet támogatása a hagyományos anya-, csecsemő-, gyermekvédelmi feladatokon túlmutató egészségfejlesztési tartalmak integrálásával a rutin védőnői tevékenységbe.

Az EFOP 1.8.0.-VEKOP-17-2017-00001 „Egészségügyi ellátórendszer szakmai módszertani fejlesztése” című kiemelt projekt keretében a **7-18 éves korosztály egészségtudatosságának fejlesztése** valósul meg. A népegészségügyi fókuszú komplex egészségügyi alapellátási

rendszer és a preventív szolgáltatások minőségének megújítása a lakosság és a felnövekvő generáció egészségi állapotának javításához kíván hozzájárulni. A 7-18 évesek számára az egészségmagatartással összefüggő koherens tananyagokat és ezek feldolgozását támogató módszertant dolgoz ki a projekt. A tananyagok a legtöbb esetben az általános iskola kezdetétől a középiskola végéig lehetőséget biztosítanak az egészségismeretek bővítésére. A pedagógusoknak szóló tematikus oldalak óravázlatokat, oktatási segédanyagokat tartalmaznak, amelyek segítségével az egészségfejlesztési tartalmak tanórai keretek között, a NAT-hoz illeszthető módon jelennek meg.

Az EFOP-3.2.9-16 - **Óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység fejlesztése** című konstrukció keretein belül modellezett **újfajta szociális segítő tevékenység** 2018 szeptemberétől jogszabályban is bevezetésre került, így a gyermekjóléti szolgáltatás – a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében – óvodai és iskolai szociális segítő tevékenységet is biztosít. A képzések Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar Békés és Csongrád megye valamint Budapest területén zajlottak, 2017-ben 152 fő, 2018-ban pedig 399 fő vett részt rajtuk.

A TÁMOP-6.1.4 program biztosította az **Őrzők – egészségügyi alapellátók gyakorlatközpontú kézikönyv** megjelenését, melynek célja, hogy a területi védőnők, a házi gyermekorvosok/háziorvosok megfelelő támogatást tudjanak nyújtani a szülőknek gyermekük fejlődésének nyomon követéséhez, hatékony, személyközpontú megközelítésen alapuló kommunikációt tudjanak kialakítani a családokkal.

A TÁMOP 6.1.4 Koragyermekkorai program keretében jelent meg a **Gyermek-alapellátási útmutató** korszerű módszertani kézikönyv, melynek célja a korszerű szűrési módszertan ismertetése, a normál fejlődéstől való eltérésre utaló jelek bemutatása. Tartalmazza az orvosi és védőnői feladatokat, szűrővizsgálatokat, kiegészítve a szülői megfigyelésen alapuló kérdőívvel és rizikófelméréssel.

A TÁMOP-6.1.4 „Koragyermekkorai (0-7 év) program” kiemelt projekt keretében valósult meg az **IRÁNYTÚ – Védőnői komplex továbbképzés**, mely azt célozta meg, hogy a területen dolgozó védőnők megismerkedjenek a projekt főbb módszertani fejlesztéseivel, ezáltal rendszerszemléletre tegyenek szert a koragyermekkorai pszichomotoros fejlődés vizsgálata és az abban észlelt fejlődési elakadások tekintetében, és képessé váljanak ezeknek az új ismereteknek a gyakorlati alkalmazására az alapellátás során. A képzések Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar Békés és Csongrád megye valamint Budapest területén zajlottak, 2017-ben 152 fő, 2018-ban pedig 399 fő vett részt rajtuk.

Az EFOP-2.2.1-VEKOP-16 Gyermek sürgősségi, baleseti ellátás fejlesztése néven meghirdetett projekt ad támogatást a 0-18 év közötti lakosság részére a **baleseti és a sürgősségi ellátás** megfelelő színvonalú, időben és térben hozzáférhető elérésének megteremtéséhez, illetve a speciális, minden esetben a szükséges és legmagasabb szintű, szakmailag kontrollált ellátás biztosításához, az ellátás széleskörű, szabályozott, regionális és országos elérhetőségének lehetőségével.

Az alapellátás fejlesztése tekintetében megújult a **házi orvosi ellátórendszer**. Emelkedett a házi orvosi szolgáltatók rezsitámogatására szánt összeg. A területi ellátási kötelezettséggel rendelkező házi orvosi szolgáltatók rezsiköltségeinek fedezetére egységes, 2015-től minden évben havi plusz 130-130 ezer Ft összegű rezsitámogatási díjban részesülnek. Ezen intézkedés végrehajtása éves szinten közel 10 Mrd Ft plusz forrás bevonását igényelte. 2018-tól az **alapellátó fogorvosok** is jogosultak havi 130 000 Ft rezsitámogatásra. *Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló 43/1999. (III.3.) Korm. rendelet* 18/A. § (1) és (2) bekezdésében foglaltak szólnak a házi orvosi, fogorvosi letelepedési és házi orvosi praxisjog vásárlásról. A házi orvosi letelepedési pályázat 2014-től, a **fogorvosi letelepedési pályázat** 2017-től kezdődően, a

házi orvosi praxisjog vásárlási pályázat 2015-től kezdődően került kiírásra. 2017-ben és 2018-ban a pályázatokra 1,25-1,25 Mrd Ft állt rendelkezésre. 2018 év végéig a pályázatok eredményeképpen 637 000 lakos házi orvosi-, valamint 250 000 lakos fogorvosi ellátását biztosították.

Az Országos Sportegészségügyi Intézet által működtetett Országos Sportorvosi Hálózat keretei között 2017-ben 394 815, 2018-ban 408 352 sportorvosi vizsgálatot végeztek. A központi költségvetés 2017-ben és 2018-ban is 294,6 M Ft-ot biztosított ehhez.

2018-ban kezdte meg munkáját a **Mozgó Sportorvosi Szakrendelés**, amely keretében egy vizsgálóbusz állt a sportegészségügyi ellátórendszer rendelkezésére. A 2018. február-márciusi, valamint augusztus-szeptemberi időszakban 866 szűrővizsgálatot végeztek a vizsgálóbusz igénybevételével.

További konstrukciók, melyek pályázati rendszerben támogatták és támogatják az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítését:

- EFOP-1.8.2-17 Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése - alapellátás fejlesztése, VEKOP-7.2.3-17 Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése – alapellátás fejlesztése.
- EFOP-1.9.6-16 Elektronikus egészségügyi ágazati fejlesztések.
- EFOP-2.2.6-VEKOP-16 Pszichiátriai ellátórendszer strukturált fejlesztése.
- EFOP-2.2.18-17 Betegbiztonság növelését célzó komplex infrastrukturális fejlesztések az egészségügyi ellátórendszerben, VEKOP-6.3.5-17 Betegbiztonság növelését célzó komplex infrastrukturális fejlesztések az egészségügyi ellátórendszerben.
- EFOP-2.2.19-17 Járóbeteg szakellátó szolgáltatások fejlesztése.
- EFOP-2.2.20-17 Az egészségügyi ellátórendszer orvostechnikai infrastruktúra készültségi szintjének javítása,
- EFOP-2.2.0-16-2016-00001, EFOP-2.2.0-16-2016-00002, EFOP-2.2.0-16-2016-00003, EFOP-2.2.0-16-2016-00004, EFOP-2.2.0-16-2016-00005, EFOP-2.2.0-16-2016-00007, EFOP-2.2.0-16-2016-00008 A minőségi egészségügyi közszolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosításának fejlesztése.
- VEKOP-6.3.5-17 Betegbiztonság növelését célzó komplex infrastrukturális fejlesztések az egészségügyi ellátórendszerben.
- VEKOP-7.2.2-17 Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése – népegészségügy helyi kapacitás fejlesztése.
- VEKOP-7.2.3-17 Az alapellátás és népegészségügy rendszerének átfogó fejlesztése – alapellátás fejlesztése.
- VEKOP-7.2.4-17 Egészségügyi humán erőforrás-fejlesztés.

1.IV. Társadalmi kohézió

Teendők:

- T1.25 Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása, diszkriminációmentesség
- T1.26 Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés
- T1.27 Gyermekszegénység csökkentése
- T1.28 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben
- T1.29 A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

Hazai helyzet áttekintése

A **felzárkózás-politika** az új stratégiai és kormányzati stratégiai irányítási keretektől kiinduló átfogó, horizontális megközelítés, amely a szakpolitikák összehangolásával és komplex beavatkozásokkal kezeli az ország társadalmi kohézió szempontjából meghatározó szociális és emberi jogi problémáit.

A **Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia** Magyarország **középtávú felzárkózási stratégiája**, amely az Európai Unió tagállamainak közös uniós keretstratégiájába illeszkedik. A kormány 2011 novemberében hagyta jóvá a Stratégiát (NTFS) – amelyet 2014-ben frissített (MNTFS II.) – és ezzel egyidejűleg kijelölte a felzárkózás-politika irányelveit és célkitűzéseit is 2011-2020-ra vonatkozóan.

Az MNTFS II. intézkedései a **hátrányos helyzetű társadalmi csoportokra, valamint a szociális kizáródás újratermelődésének megakadályozására** koncentrálnak.

Az MNTFS II. hazai és uniós forrásokból finanszírozott végrehajtása az államigazgatási és szakmai szervezetek széles körének, valamint a roma közösség szervezeteinek folyamatos bevonásával történt és történik. A beszámolási időszakban számos intézkedés történt az elsődleges munkaerőpiacról kiszorultak foglalkoztatásának és foglalkoztathatóságának növelése érdekében. A felzárkóztatás nem csak foglalkoztatás-politikai szempontból lényeges kérdés, fontos feladat az integrációban való egyéb közreműködés is.

A közfoglalkoztatás rendszerének egyik alapvető célja, hogy növelje a munkaerőpiacon hátrányban lévők, köztük az alacsony iskolai végzettségűek későbbi foglalkoztatási esélyeit a nyílt munkaerőpiacon. A 2018-as adatok alapján látható, hogy a startmunka mintaprogramok esetén a többi programtípusnál is magasabb, 62,3%-os a legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzettek részvétele. Ebben az évben a hosszabb idejű programok esetén 58,7%-os, az országos programok esetén pedig 43,5% volt a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők aránya. Ezen belül az országos közfoglalkoztatás keretében működtetett **hajléktalan mintaprogramban** 2017-ben és 2018-ban is magas, 60%-os volt a legfeljebb alapfokú végzettségűek jelenléte.

A középfokú végzettséggel rendelkezők aránya az országos programok esetén volt a legmagasabb, 2018-ban 51,9%-os. A közfoglalkoztatottak 1,7%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel 2018-ban. Az országos programokon belül ebben az évben 4,6% volt az arányuk.

2017-ben a közfoglalkoztatásba belépő álláskeresők 39%-a volt jogosult foglalkoztatást helyettesítő támogatásra a közfoglalkoztatásba közvetítése idején. 2018-ban a közfoglalkoztatottak között 36,4% volt ez az arány. Az alapfokú végzettséggel rendelkezők esetén a támogatásra jogosultak aránya 2017-ben 44,4%-os, 2018-ban pedig 41,3%-os volt.

A **tartósan állást keresők** tették ki a nyilvántartott álláskeresők 27,1%-át 2017-ben. 2018-ban arányuk 26,9%-ra csökkent. A tartós álláskeresők száma és aránya a közfoglalkoztatásnak köszönhetően fokozatosan csökkent az elmúlt években.

A közfoglalkoztatottak esetén a nők aránya 2017-ben 53,5%-ra, 2018-at tekintve pedig 56,4%-ra emelkedett.

A **szociális hátrányok kompenzálásánál** alapvető szempont, hogy a leghátrányosabb helyzetű gyermekekhez **minél korábbi életkorban** eljussanak a valódi esélyteremtő lehetőségek. A roma nemzetiséghez tartozó személyek foglalkoztatottságával kapcsolatos becslést adatak a KSH Munkaerő-felméréséből állnak rendelkezésre. A 2018-ra vonatkozó adatok szerint a 15-74 éves foglalkoztatottak száma 4,469 millió főt tett ki, amelyből a roma nemzetiséghez tartozók létszáma 81,5 ezer főre (1,8%-ra) becsülhető. Az összes foglalkoztatott személy legmagasabb, befejezett iskolai végzettsége szerinti összetételéhez viszonyítva a roma foglalkoztatottak iskolázottsága jelentős eltérést mutat. A nem roma foglalkoztatott személyek között a legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezők aránya 2018-ban 10,3% volt, ugyanakkor a roma foglalkoztatottak esetén ez az arány 70% felett volt (70,9%).

Megtett intézkedések

T1.25 Hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatása, diszkrimináció-mentesség

A hátrányos helyzetű csoportokba tartozók foglalkoztatását elsődlegesen a hazai költségvetési forrásból megvalósuló **Szociális Földprogram** célozza meg, mely a mezőgazdasági termelésre alkalmas környezetben élő hátrányos helyzetű, köztük nagyszámban roma családok megélhetését segítő hagyományos esélyteremtő eszköz. A Szociális Földprogram keretében 2017-ben konyhakerti és kisállattartási pályázat került kiírásra.

A szociális városrehabilitációs programok folytatódtak a TOP esetében is, amely kapcsán 2017. év elején újabb felhívások jelentek meg, amelyek az alábbi ÉFK szerinti keretösszeggel rendelkeznek:

- TOP-4.3.1-16, 8,87 Mrd Ft
- TOP-5.2.1-16, 1,72 Mrd Ft
- TOP-6.7.1-16, 6,99 Mrd Ft
- TOP-6.9.1-16, 2,89 Mrd Ft

A korábbi felhívásokhoz hasonlóan az ESZA és ERFA beruházások egymást kiegészítve segítik a leromlott városi területen élők felzárkózását. Az infrastrukturális beruházások a lakhatási körülmények javítását helyezik előtérbe, míg a kísérő, ún. szoft tevékenységek az egyéni fejlesztést folyamatos szociális munka biztosításával. TOP esetében a helyreállított lakóegységek városi területeken 2018. 12. 31-i indikátor tényértékek alapján 136 db. Az indikátor értékéhez a korábban megjelent TOP-4.3.1-15, TOP-4.3.1-16, TOP-6.7.1-15, TOP-6.7.1-16 kódszámú felhívások járulnak hozzá.

A helyi és megyei szintű intézkedések megvalósításához TOP felhívások járultak hozzá. TOP-5.1.1-15 **Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések** felhívás (26,42 Mrd Ft), TOP-5.1.2-15 felhívás (27,97 Mrd Ft), TOP-6.8.2-15 **Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében** felhívás (25,62 Mrd Ft). TOP-5.1.1-16 Megyei szintű foglalkoztatási megállapodások, foglalkoztatási-gazdaságfejlesztési együttműködések (1,45 Mrd Ft), TOP-5.1.2-16 Helyi foglalkoztatási együttműködések (10,49 Mrd Ft) és TOP-6.8.2-16 Helyi foglalkoztatási együttműködések a megyei jogú város területén és várostérségében (6,67 Mrd Ft).

A fenntartható fejlődéshez elengedhetetlen a munkavégzésre alkalmas, de az elsődleges munkaerőpiacon nem vagy csak munkanélküliként jelen lévő népesség arányának csökkentése, és megfelelő szaktudással bíró, rugalmas munkaerővé formálása. Ehhez járult hozzá számos EFOP és GINOP konstrukció.

A szakképzetlen fiatalok esetében a gazdaság igényeihez igazodó szakképzés feltételeinek biztosítására, a szakképzett fiatalok esetében pedig a munkatapasztalat megszerzésére, és a

versenyszférában történő elhelyezkedés segítésére kell helyezni a hangsúlyt. A fenti célok elérését támogatja a GINOP-5.1.5-16 és a VEKOP-8.1.2-16_felhívás is, mely a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által megvalósított **munkaerőpiaci programok** civil és nonprofit szervezetek által nyújtott szolgáltatásokkal való kiegészítését tűzte ki célul.

A munkanélküli romák társadalmi befogadásának erősítésére és foglalkoztatásának megvalósítására Nő az esély – foglalkoztatás című EFOP-1.1.3-17 konstrukció a romák felzárkóztatásának segítése érdekében a nyílt munkaerő-piachoz közelítő programokat foglal magában (keretösszeg 1,6 Mrd Ft). A konstrukció keretében a foglalkoztatási szempontból különösen hátrányos helyzetű romák támogatott képzésére, egyénre szabott segítésére, mentorálására és átmeneti jelleggel támogatott foglalkoztatására kerül sor. A társadalmi előítélettel és munkaerő-piaci diszkriminációval küzdő munkanélküli romák (kiemelten roma nők) integrációja a foglalkoztatásba ágyazott képzéssel valósul meg. A hátrányos helyzetű csoportokon belül, a megváltozott munkaképességű, fogyatékos személyek foglalkoztatásával összefüggésben megállapítható, hogy a gazdasági növekedés hatására 2017-től megélnékül a munkaerőpiac, növekedett e célcsoport iránti munkáltatói kereslet. Ma verseny zajlik a különböző cégek között az érintett emberek foglalkoztatásáért.

Alapvetően három foglalkoztatási formában történik a megváltozott munkaképességű, fogyatékosokkal élő személyek fejlesztése:

- a fejlesztő foglalkoztatásban,
- az akkreditált munkáltatóknál végzett rehabilitációs célú védett foglalkoztatásban és
- munkaviszonyban, a nyílt munkaerőpiacon történő munkavégzést és az elhelyezkedést ösztönző támogatások révén.

2017. április 1-jétől a korábbi szociális foglalkoztatás helyett, a **fejlesztő foglalkoztatás** került bevezetésre. A fejlesztés célja az egyén egészségi állapotának, korának, fizikai és mentális állapotának megfelelő felkészítése az önálló munkavégzésre, vagy a nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezkedésre. 2017-ben az előző évhez képest 5,1 Mrd Ft-ra növekedett a rendelkezésre álló forrás, 2018-ban már 5,4 Mrd Ft volt biztosított erre a célra, így közel 200 fejlesztő foglalkoztató átlagosan 5700 fő fogyatékos személy fejlesztését tudja megvalósítani évente.

Megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása az erre specializálódott akkreditált munkáltatóknál történik. Évente átlagban 350 akkreditált munkáltató, mintegy 31 000 fő megváltozott munkaképességű személy foglalkoztatását biztosította 2017-ben 34 Mrd Ft, – a minimálbér emelkedésére tekintettel – 2018-ban 39 Mrd Ft költségvetési forrásból. Ezáltal az egy főre jutó támogatás mértéke a 2017. évi 1 288 000 Ft/fő/év mértékről 2018-ban 1 365 000 Ft-ra növekedett.

A nyílt munkaerőpiacon történő elhelyezkedést segítette a 19,5%-os szociális hozzájárulási adókedvezmény, amelyet 2018. december 31-éig a **Rehabilitációs Kártya** alapján érvényesíthetett a megváltozott munkavállalókat foglalkoztató munkáltató, legfeljebb a minimálbér kétszerese utáni mértékig. 2018-ban átlagosan mintegy 9000 munkáltató több mint 37 000 fő megváltozott munkaképességű személy után vette igénybe a járulékkedvezményt. Tovább növelte a megváltozott munkaképességű személyek alkalmazása iránti igényt, hogy 2017. január 1-jétől a **rehabilitációs hozzájárulás** összege a korábbi fix 964 500 Ft/fő/év helyett, az aktuális év első napján érvényes minimálbér kilencszerese lett.

A nyílt munkaerőpiaci belépést támogatta számos uniós program. A **fogyatékos, megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásához nyújtott bértámogatást** az EFOP-1.1.1-15 felhívás (KMR régióban: VEKOP 7.1.3.), mely által több mint 7300 fő munkavállalását és közel 2950 munkaadó – mint végső kedvezményezett – támogatását segítette elő a projekt. Az ügyfelek foglalkoztathatóságának és munkaerő-piaci alkalmazkodóképességének javítása, az ügyfelek segítése és támogatása érdekében a

munkatársak és a szolgáltató partnerek a programban résztvevő 13 164 fő részére már több mint 200 ezer foglalkozási rehabilitációs szolgáltatást nyújtottak, valamint 370 fő vett részt támogatott képzésen, illetve 25 fő kezdte meg vállalkozói tevékenységét.

Az integrációban élenjáró munkáltatók a **Fogyatékoság-barát Munkahely Elismerésre** pályázhatnak. E díjban azok a munkáltatók részesülhetnek, amelyek vállalják, hogy folyamatosan fejlesztik a fogyatékosokkal élő emberek toborzásával, foglalkoztatásával, megtartásával kapcsolatos gyakorlatukat. Az elismerést minden évben ünnepélyes keretek között kapják meg a nyertes vállalatok, jelenleg 71 munkáltató rendelkezik az elismeréssel.

2018-ban meghirdették a **Példakép Díjat**, amelyben a kiemelkedő teljesítményt nyújtó megváltozott munkaképességű, fogyatékos személyek részesülhetnek, valamint a **Munka-Társ Díjat** amelyet az őket a segítő mentorok kaphatnak.

A célkitűzés megvalósításához a Vidékfejlesztési Program „VP6-16.9.1-16 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság” pályázati felhívása járul hozzá azáltal, hogy az 1. célterületén olyan együttműködések létrehozását támogatja, melyek résztvevői gazdálkodók és a célcsoportok speciális szükségleteit szolgáló szakemberek (intézményei) lehetnek. 2018. december 31-ig a *VP6-16.9.1-16 Szolidáris gazdálkodás és közösség által támogatott mezőgazdaság* pályázati felhívás kapcsán 0,03 Mrd Ft forráslekötés történt, illetve 1 db Támogatói Okirat került kiadásra.

T1.26 Leszakadó csoportok integrációjában való közreműködés

A **T1.11** és **T1.27** mellett az alábbiak szolgálják a fenti célt.

Az Európa2020 Stratégia célkitűzésének érdekében a kulturális ágazat részéről az EFOP-ban 2016. január 26-án megjelent az alábbi kiemelt felhívás 3 Mrd Ft keretösszeggel: EFOP-1.3.1-15 **Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás**. További részletek a **T1.16** pontnál.

A Kormány célja a szegénység és a társadalmi kirekesztettség csökkentése, összhangban az Európa 2020 stratégiához kapcsolódó Nemzeti Reform Program szegénység csökkentését szolgáló céljaival és intézkedéseivel, csatlakozva a Nemzeti Roma Stratégiák 2020-ig tartó Uniós keretrendszeréhez. A közfoglalkoztatás fő célkitűzése, hogy munkát biztosítson mindenki számára, aki dolgozni képes és akar, de a nyílt munkaerőpiacon nem tud elhelyezkedni. A hátrányos helyzetű településeken élő, alacsony iskolai végzettséggel rendelkező, szakképzettség nélküli közfoglalkoztatottak között megtalálhatóak a roma nemzetiségűek is.

A 2017-2018-ban elkészült **Komplex Alapprogram** (KAP) olyan elvek és módszerek együttese, amelynek középpontjában a tanulók komplex személyiségfejlesztésére fókuszáló tanulástámogató alpmódszerek állnak. A pedagógusképzést folytató egyetemeken további továbbképzéseket indítottak 2018-ban az oktatás esélykiegyenlítése céljából. 2017-2018. között több mint 7000 pedagógus továbbképzése valósult meg a hátrányos helyzetű régiókban, a témához illeszkedően.

A módszertani megújítást támogatják a 2017/2018. tanévtől a tanévrendjébe is bekerült témahetek, valamint tanórán kívüli programok és megszervezett tematikus táborok.

A témahetek általános célja a XXI. század köznevelési elvárásainak megfelelő szemléletformálás, a mindennapokban használható gyakorlati ismeretek játékos, élményszerű átadása, illetve a tanárok ösztönzése új pedagógiai módszerek kipróbálására. A nevelési-oktatási intézmények – amennyiben erre igényük van – a programok megtartásához önkéntesek (pénzügyi, infokommunikációs, valamint fenntarthatósági szakemberek) közreműködését is kérhetik, nyitottabbá téve ezzel az iskolák világát.

A tanítási évben pénzügyi és vállalkozói, digitális, valamint fenntarthatósági témaheteket hirdettek meg.

A célkitűzés megvalósításához a Vidékfejlesztési Program „VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés” pályázati felhívás járul hozzá. A közösségi tér létrehozásával lehetővé válik az olyan hátrányos helyzetű célcsoportok elérése (foglalkozásokon, rendezvényeken, egyéb programokon való részvételen keresztül), melyekhez jelenleg az intézményrendszernek nincsen elegendő kapacitása, műszaki felszereltsége.

2018 végéig a VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés pályázati felhívás kapcsán 29,54 Mrd Ft forrás került lekötésre, és 11,98 Mrd Ft került kifizetésre.

T1.27 Gyermekesélyteremtése, a gyermekszegénység csökkentése

Az **ingyenes bölcsődei és óvodai gyermekétkeztetés bővítéséről szóló 1732/2014. (XII.12.) Korm. határozat**, illetve a **gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény** (a továbbiakban: Gyvt.) módosítása alapján 2015. szeptember 1-jével jelentősen bővült azon jogosultak köre, akik bölcsődében, illetve óvodában térítésmentesen étkezhetnek. Az intézkedés eredményes megvalósítása érdekében a gyermekétkeztetés – egyébként is évről évre emelkedő állami támogatása, 2016-ban 71,74 Mrd Ft, 2017-ben 73,91 Mrd Ft, 2018-ban pedig már 79,3 Mrd Ft-ban lett meghatározva a települési önkormányzatok gyermekétkeztetéssel kapcsolatos feladatainak ellátására.

2015. szeptember 1-jétől közel háromszorosára nőtt a bölcsődében és óvodában a nevelési év során ingyenes étkezésre jogosult gyermekek száma. A KSH gyermekek napközbeni ellátására vonatkozó adatgyűjtésének előző év december 31-ére, valamint az EMMI köznevelés-statisztikai adatgyűjtésének tárgyév október 1-jére vonatkozó adatai szerint a bölcsődékben és köznevelési intézményekben (óvodákban, általános- és középiskolákban) a 2017/2018-as tanévben 1 010 562 gyermekből 626 272 fő (61,97%) részesült ingyenes vagy kedvezményes intézményi gyermekétkeztetésben. A 2018/2019-es tanévben 1 004 376 gyermekből 610 157 fő (60,75%) részesült ingyenes vagy kedvezményes intézményi gyermekétkeztetésben.

A 2018. évi nyári szünetben országosan összesen 123 043 gyermek, míg a tavaszi szünetre 88 729 gyermek, az őszi szünetre 96 006 gyermek, a téli szünetre pedig 102 807 gyermek szüneti étkeztetésének céljára igényelt központi költségvetési támogatást 2315 település önkormányzata. E célra 2016-ban 5,3 Mrd Ft, 2017-től pedig már évi 6,67 Mrd Ft biztosított a központi költségvetés. A gyermekvédelmi szakellátásban (nevelőszülőnél, gyermekotthonban) elhelyezett – bölcsődés, óvodás, vagy nappali tagozaton iskolai tanulmányokat folytató – gyermekek, fiatal felnőttek szintén ingyenesen vehetik igénybe az intézményi gyermekétkeztetést. Mivel a KSH OSAP 1210. sz. adatgyűjtése szerint 2017. december 31-én összesen 206 867 fő rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő és egyben hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű kiskorú élt az országban, megállapítható, hogy a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek átlagosan 59,5%-a vette igénybe a szüneti gyermekétkeztetést 2018 nyarán, tehát minden eddiginél több településen, nagy létszámú rászoruló gyermekhez jutott el természetbeni ellátásként a nyári szünetben a gyermekétkeztetés.

Az **Erzsébet-program** Magyarország legnagyobb táboroztatási programja, amelynek keretében 2012 óta összesen mintegy 600 000 gyermek, 2018-ban több mint 126 ezer gyermek vakációzhatott az Erzsébet-táborok szervezésében. Az Erzsébet-táborokba Kárpátaljáról, Ukrajnából, Erdélyből, a Felvidékről és Délvidékről is érkeznek tanulók.

A köznevelési ágazat a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentését és a digitális kompetenciák fejlesztését egyszerre szolgáló országos szintű beavatkozásként a **Digitális Nemzet Fejlesztési Programhoz** (a továbbiakban: DNFP) csatlakozva hajt végre informatikai eszközbeszerzéseket is magában foglaló fejlesztéseket, hogy szélesedjen, és minőségileg javuljon az állampolgárok, a köznevelési intézményekben tanuló gyermekek elektronikus szolgáltatásokhoz való hozzáférési lehetősége, illetve az e-szolgáltatások igénybevételének aránya növekedjen a köznevelési intézmények esetében.

Folytatódott a **Digitális Oktatási Stratégia (DOS)** megvalósítása, amely a teljes magyar oktatási-képzési rendszerre kiterjed. A beavatkozási területek/pillérek között a köznevelés (5. fejezet), szakképzés (6. fejezet), felsőoktatás (7. fejezet), felnőttkori tanulás (8. fejezet) egyaránt megjelent.

Megkezdődött a digitális készségek mérésére alkalmas, általánosan használható nemzetközi keretrendszer adaptációja (DIGCOMP), amely lehetővé teszi a digitális készségek meglétének, vagy hiányának megállapítását.

T1.28 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben

A Belügyminisztérium 2015-től **járási startmunka mintaprogramok** indítását kezdeményezte a hátrányos helyzetű kistérségek településein. A programokban résztvevő települések száma fokozatosan bővült: 2011-ben még csak 493, 2018-ban 1494 település vett részt benne.

2018. évben indult járási mintaprogramok főbb adatai, programpillérek szerint

pillérek	Szerződések száma (db)	Szerződés szerinti létszám (fő)	Szerződés szerinti támogatás (Ft)
Mezőgazdaság	1 076	22 389	31 228 347 450
Belvízelvezetés	446	6 850	8 325 261 957
Mezőgazdasági földutak karbantartása	351	4 522	5 450 045 484
Bio- és megújuló energia felhasználás	117	1 509	1 900 013 428
Belterületi közutak karbantartása	632	9 812	12 380 863 791
Illegális hulladéklerakó-helyek felszámolása	201	3 191	3 930 787 925
Helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatás	743	12 149	16 852 701 447
Egyéb	56	303	972 661 298
Összesen	3 622	60 725	81 040 682 780

(Forrás: BM)

A járási startmunka mintaprogramok fő kedvezményezettjei a települési önkormányzatok, továbbá az önkormányzatok összefogásával megalakuló társulások. A járási startmunka mintaprogramok indításánál a támogatás egyik feltétele volt, hogy a tevékenység igazodjon a helyi igényekhez. Meg kellett vizsgálni a piaci alapon működő hasonló profilú vállalkozásokat, figyelni kellett, hogy az adott tevékenység ne versenytársat teremtsen, hanem a munkalehetőségek számát bővítse a településen, illetve a támogatott közfoglalkoztatás a település közösségére is kedvező hatással legyen. Az egyéb mintaprogramok egyedi döntéssel támogatott, nem hátrányos helyzetű településeken indult start programokat takarnak.

T1.28; T1.29 Kiemelt, komplex programok indítása a leszakadó térségekben A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

A lakhatási integráció és az egészséges életkörülmények elősegítése céljából 2011-től elindított komplex telepprogrammal a szegregátumokkal rendelkező önkormányzatokat támogatták. A lakhatási felzárkózással kapcsolatos feladatok egységes megközelítése

érdekében kidolgozott, a 2014-2020 közötti uniós támogatási időszakra a telepprogramokhoz kapcsolódó, a telepszerű lakhatás kezelésére irányuló stratégiára alapozva jelentek meg a pályázati felhívások is.

A 2014-2020-as uniós programozási időszakban a szegregátumokban élő emberek integrációját három operatív program célozza meg:

- a TOP a megyei jogú városok és városok szegregátumai (forráskeret: 48,796 Mrd Ft, várhatóan kb. 200 pályázat).
- VEKOP a fővárosi és Pest megyei szegregátumok (forráskeret: 13,802 Mrd Ft, várhatóan kb. 20 pályázat).
- EFOP nem városi szegregátumok (forráskeret: 42,35 Mrd Ft, megközelítőleg 100 pályázat). A programok több mint 30 ezer személyt érnek el.

Az EFOP a nem városi szegregátumok fejlesztését célozza, ennek keretében egymásra épülve, kiegészítve egymást 3 program szolgálja a telepek felzárkózását: az EFOP-1.6.1-VEKOP-16-kiemelt projekt szakmai segítséget nyújt a megvalósító szakembereknek, az EFOP-1.6.2-16 - a humán segítségnyújtást és a jelenlét típusú szociális munkát támogatja, míg ezt kiegészítve az EFOP-2.4.1-16 a lakhatási elemeit biztosítja a telepen élő célcsoporttagok számára.

A szociális városrehabilitációs programok célja pedig a leromlott városi területek fejlesztése és az ott élők felzárkózásának segítése ESZA-típusú programok és ERFA-fejlesztések révén. A VEKOP felhívások célja egyrészt a szegregált lakókörnyezetben élő hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkózása, másrészt az utcán élők kivezetése krízishelyzetükből, a GINOP felhívások célja pedig a közfoglalkoztatásban résztvevők részére szakképzettség megszerzését segítő képzési és kompetenciafejlesztési, illetve a közfoglalkoztatásból történő kivezetést támogató, a képzésekhez szorosan köthető személyes szolgáltatások kialakítása és nyújtása.

T1.29 A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése

A Kormány általános célja a **teljes foglalkoztatás** megvalósítása. Ennek érdekében a jelenleg a közfoglalkoztatásba is nehezen bevonható személyek foglalkoztatását és foglalkoztathatóságát kívánja fejleszteni oly módon, hogy számukra a foglalkoztatás mellett munkaerőpiaci, szociális és egészségügyi szolgáltatásokat nyújt. A Belügyminisztérium a közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény módosításával 2017. január 1. hatállyal megteremtette annak jogi lehetőségét, hogy a közfoglalkoztatott naptári évenként – a korábbi 3 nappal szemben – legfeljebb 15 nap időtartamú **munkaerőpiaci szolgáltatásban**, valamint a mentális, szociális, egészségügyi problémákkal küzdő álláskereső naptári évenként legfeljebb 15 nap időtartamú **egészségügyi és szociális szolgáltatásban** vegyen részt. Ez lehetővé teszi a közfoglalkoztatottak nyílt munkaerőpiaci elhelyezkedésének elősegítését, a célcsoportot érintő szolgáltatások harmonizációs folyamatának előmozdítását.

Ennek szervezése a helyi igények, valamint a járási hivatalokban rendelkezésre álló erőforrások figyelembe vételével történik. 2017. január 1. hatállyal a szolgáltatások mellett az elsődleges munkaerőpiac munkalehetőségei is kibővülten elérhetővé váltak a közfoglalkoztatottak részére, mivel **az állami foglalkoztatási szervhez bejelentett álláshelyekre** a korábbiaktól eltérően **a közfoglalkoztatásban lévő személyek is közvetíthetők**. A 2016. január 1-jétől bevezetett elhelyezkedési juttatás összege 2018. november 1. hatállyal a duplájára, azaz 45 600 Ft-ra emelkedett.

A közfoglalkoztatási programokban a társadalmi kirekesztettség szempontjából a roma nemzetiségűek az egyik leghátrányosabb csoport. A Közfoglalkoztatás Középtávú

Koncepciója (2015-2017) a **romák foglalkoztatásának elősegítését** kiemelten kezelte a roma népesség startmunka programokba történő bevonásán keresztül.

A nemzetközi szervezetek (Európai Bizottság, OECD) foglalkoztatáspolitikai ajánlásai a közfoglalkoztatás kapcsán azonos álláspontot képviselnek: a közfoglalkoztatásban résztvevők számára a továbblépés, illetve az elsődleges munkaerőpiacon történő elhelyezkedés lehetőségének megteremtése érdekében a **humán erőforrás fejlesztése, a képzési programok támogatása** a legfontosabb. A közfoglalkoztatottak nyílt munkaerőpiacra történő visszatérésének egyik meghatározó eszköze a **piaci igényeknek megfelelő alap-, illetve szak- és továbbképzésben** való részesítésük. A képzések rávilágítanak a tanulás fontosságára, lehetőséget biztosítanak a közfoglalkoztatottak számára, hogy a megszerzett tudással kilépjenek az elsődleges munkaerőpiacra, munkához és ezzel együtt megélhetéshez jussanak.

A hátrányos helyzetű és alacsony iskolai végzettségű emberek foglalkoztatásának elősegítésére 6,3 Mrd Ft keretösszegű felzárkóztató program indult: az „**Aktívan a tudásért!**” elnevezéssel, amelynek célja, hogy a képzettséggel nem rendelkezők a projekt egymásra épülő képzési segítségével be tudjanak lépni a munkaerőpiacra, munkahelyet és munkatapasztalatot szerezzenek. A négy évig tartó kiemelt programban 25 ezren vehetnek részt, végrehajtója a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság.⁴

2015 januárjától működik az **Ifjúsági Garancia Rendszer**, mely egy hosszú távon fenntartható, a fiatalok rendkívül heterogén csoportját a lehető legrugalmasabban kezelő rendszer. Célja, hogy az érintett fiatalok minél rövidebb időt töltsenek munkanélküliségben, inaktivitásban vagy tanulás nélkül, illetve hogy személyre szabott segítséget kapjanak a munkaerőpiaci helyzetük javításához. 2015 januárjától 2018 végéig 115 ezer (ebből 2017-2018-ban több mint 57 ezer) 25 év alatti fiatalnak segített a munkaerő-piacra való be- vagy visszajutásban, képzettség megszerzésében vagy az oktatási rendszerbe való visszatérésben. A rendszer gerincét az Ifjúsági Garancia munkaerőpiaci program (GINOP 5.2.1 és VEKOP 8.2.1) jelenti. A megvalósító foglalkoztatási szolgálat e program keretében végzi a rendszer koordinálását, a fiatalok megszólításával, regisztrációjával, nyomon követésével, valamint a rendszer működtetésében érintett partnerszervezetekkel való kapcsolattartással kapcsolatos feladatokat. A programban – az álláskeresést, a pályaválasztást vagy a pályamódosítást segítő szolgáltatások mellett – támogatással elhelyezkedést, vállalkozóvá válási vagy képzési lehetőséget kaphatnak a foglalkoztatási szolgálatnál jelentkező fiatalok 2015. január és 2021. október között. A programra országosan 178,2 milliárd Ft áll rendelkezésre, amellyel a tervek szerint legalább 161,2 ezer fiatalnak nyújt garanciát. 2018 végéig több mint 111 ezer fiatalnak segítettünk (ebből 2017-2018-ban: 65 ezer fő), közülük 74,5 ezer fiatal az elhelyezkedésükhöz kaptak támogatást, 36,5 ezren pedig piacképes szakképzettség megszerzésére kaptak lehetőséget (2017-2018-ban: 44,5 ezer illetve 20,5 ezer fő). A 2017-ban meghirdetett GINOP-5.1.9 – Álláskeresők és fiatalok vállalkozóvá válásának ösztönzése - képzés és mentorálás című felhívás célja többek között a Magyarország területén új egyéni vagy társas vállalkozás indítását tervező, vállalkozói szemlélettel rendelkező 30 év alatti fiatalok felkészítése saját vállalkozásuk indítására képzéssel, valamint üzleti tervük kialakításához nyújtott ismeret- és készségfejlesztéssel. A képzések során a potenciális vállalkozók megszerezhetik a vállalkozásindításhoz szükséges kompetenciákat, elsajátíthatják a vállalkozásindítással- és működtetéssel kapcsolatos alapvető ismereteket, vállalkozásuk megalapítása után pedig egy évig ingyenes tanácsadásban és mentorálásban részesülnek. A felhívás keretösszege 6 Mrd Ft, amelyből 4 Mrd Ft-ot a 30 év alattiak képzésére és mentorálására kell fordítani.

Az Ifjúsági Garancia keretében megvalósuló harmadik típusú program (GINOP 5.2.4, GINOP 5.2.5) célja, hogy a **vállalatokat gyakornoki helyek kialakítására ösztönözzük**, így a

---

⁴ https://www.orientpress.hu/cikk/2017-02-22_felzarkoztatasi-programot-jelentett-be-az-emmi

fiatalok valódi munkatapasztalatot szerezhetnek, ezáltal javulhat foglalkoztathatóságuk, hosszabb távú munkaerő-piaci esélyeik. A gyakornoki program keretében azon mikro- és kisvállalkozások, valamint középvállalkozások projektjei lesznek támogathatóak, amelyek vállalják, hogy 25 év alatti, szakképzettséggel rendelkező fiatal alkalmaznak. A program a VEKOP 8.3.2 konstrukció keretében 0,9 Mrd Ft keretösszeggel a Közép-Magyarországi régióban is meghirdetésre került, ahol a pályázatok benyújtására 2018. augusztus 31. és december 6. között volt lehetőség. 2018. végéig már 2 724 KKV részesült összesen 20 Mrd Ft támogatásban a program keretében (ebből 2017-2018 folyamán támogatott: 1894 vállalkozás). A 25 év fölötti munkanélküliek, inaktívak és regisztrált álláskeresők számának csökkenéséhez, a nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatás bővítéséhez járul hozzá egyrészt a GINOP 5.1.1-VEKOP 8.1.1 Út a munkaerőpiacra projekt személyre szabott, foglalkoztatást támogató eszközök nyújtása révén, másrészt az álláskeresőknél és a munkáltatóknál nyújtott szolgáltatások minőségének, hatékonyságának javítása révén. 2018. december végéig 136 ezer hátrányos helyzetű bevonására került sor, akik közül több mint 88 ezer fő 2016. december vége és 2018. december vége között került bevonásra.

Bevezették a tranzitfoglalkoztatási programokat. A módszer lényege, hogy a szakképzés a gyakorlati munkavégzésbe ágyazottan valósul meg, így olyanok számára kínál egy speciális képzési lehetőséget, akiknek a hagyományos iskolarendszer keretei között nem sikerült alapképzettséget vagy szakképzettséget szerezni. A GINOP 5.1.4 „**Tranzitfoglalkoztatási programok támogatása**” felhívás célja, hogy a gazdaság bizonyos szegmenseiben tapasztalható munkaerőhiány kielégítése érdekében célzott, speciális módszereken alapuló képzési programokat támogasson. A GINOP-514 felhívás keretében 30 db támogatási kérelem érkezett 2,65 Mrd Ft összegre, ebből a megítélt támogatás 2018 év végéig 1,713 Mrd Ft. Toborzás 12 támogatott szervezetnél valósult meg, a szervezetek a toborzás során 2040 főt szolgáltattak meg, melyek közül 2018.11. 30-ig 504 fő került a projektekbe bevonásra, továbbá 8 támogatott szervezetnél indultak meg a képzések – amelyek államilag elismert szakképesítést nyújtó képzések –, ezekbe a képzésekbe 422 fő került bevonásra.

Az intézkedés első fázisában az OFA-IFKA konzorcium a „**Piactárs**” kiemelt projekt (GINOP-5.1.2-16) keretében szakmai tanácsadással segíti a társadalmi vállalkozásokat a szervezetfejlesztésben, tevékenységük üzleti és társadalmi fenntarthatóságának átgondolásában, valamint megtervezésében. A pályázati felhívások célja, hogy a szervezetek fenntartható munkalehetőséget teremtsenek olyan társadalmi csoportok számára, akik esetében alacsony a munkaerőpiaci kereslet és olyan térségekben, ahol kevés a foglalkoztató. A GINOP-5.1.3 felhívás keretében 2016 szeptemberétől 2018. szeptember 03. napjáig lehetett benyújtani pályázatot, amelyre 247 szervezet nyújtott be támogatási kérelmet összesen 9,602 Mrd Ft összegre, támogató döntés 178 esetben született 7,273 Mrd Ft összegben.

A Nemzeti Művelődési Intézet Nonprofit Kft. (a továbbiakban NMI) **V. Kulturális Közfoglalkoztatási Programja** 2017. februárban indult. Partnerszervezeteik a korábbiakhoz hasonlóan a közművelődési feladatellátók (önkormányzatok, intézmények, nonprofit gazdasági társaságok, civil szervezetek) voltak. Az előzetes igényfelmérések követően 2440 partnerszervezet kapott lehetőséget, hogy 2017. március 1-je és 2018. február 28. között kulturális közfoglalkoztatottat fogadjon. Az V. Kulturális Közfoglalkoztatási Programban 3814 fő vett részt annak végéig, a feltöltöttség 85%-os volt, és 2018. június 30-ig meghosszabbították. 1294 településen, 1707 partnerszervezet foglalkoztatott munkatársat. Az V. Kulturális Közfoglalkoztatási Program zárásakor 1910 közfoglalkoztatott állományban volt, közülük 424 fő válaszolt úgy, hogy 2018. július 1-jétől munkahellyel rendelkezik. A NMI pedig további 56 főt vett vissza közülük. Ez összesen 480 fő, ami a záró létszám 26%-a. 262 főt a korábbi partnerszervezete foglalkoztatott tovább.

A VI. Kulturális Közfoglalkoztatási Program 2018. július 16-tól 2019. február 28-ig tartó időszakban megyei irodánként 4 fő szakmai asszisztens és egy fő technikai munkatárs, valamint a szakmafejlesztési és képzési igazgatóság esetében 4-4 asszisztens felvételére kaptak lehetőséget. A kedvező munkaerő-piaci változások miatt a munkaerő felvétel itt már nehézségbe ütközött, és mindössze 80-85%-os volt a létszám feltöltése, ez hozzávetőleg 1500-1700 főt jelent. Több megyében egyáltalán nem tudták a 4 fős keretlétszámot feltölteni, és Komárom-Esztergom megyébe egyáltalán nem találtak munkatársakat.

Kulturális Közfoglalkoztatási Programhoz kapcsolódó adatok

Kulturális közfoglalkoztatottak	2017. évi tény	2018. évi tény	változás %-ban előző évhez képest
Partnerintézmények száma	788	498	-36,80
Induló létszám (január 1-én)	695	1063	+53.00
Záró létszám (december 31-én)	1063	635	-40,00

(Forrás: BM)

2. Társadalmi erőforrások

Teendők:

- T2.1 Egyéni felelősségvállalás a társadalom intézményeiben és a hátrányos helyzetű csoportokért (pl. önkéntesség), a társadalmi felelősségvállalás mintáinak közvetítése
- T2.2 A vagyontól és munkától származó jövedelem jelentőségének erősítése időskorban, amennyiben ezt az egészségi állapot lehetővé teszi
- T2.3 Jogkövető magatartás
- T2.4 A társadalmi és gazdasági szereplők közötti bizalom erősítése
- T2.5 A korrupció elleni fellépés
- T2.6 Az önállóság és az egyéni felelősségvállalás értékeinek közvetítése, támogatása (az államra való támaszkodás helyett)
- T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítségével
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T2.9 A korrupció elleni fellépés – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése
- T2.11 Az oktatási intézményrendszer szerepének erősítése az identitás, az értékek és a helyi kötődés kialakításában
- T2.12 A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása
- T2.13 Aktív külpolitikai tevékenység a fenntartható fejlődést támogató nemzetközi folyamatokban
- T2.14 Az egyéni tulajdon és szerződés szabadságának biztosítása – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T2.15 A kormány- és köztisztviselők, valamint az oktatási intézményekben foglalkoztatottak (nevelők, tanárok, vezetők) fenntarthatósági továbbképzése – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*

Hazai helyzet áttekintése

A társadalmi erőforrások elérendő fenntarthatósági céljai egyaránt függenek mind az egyén (T2.1, T2.2, T2.3), mind a kisebb közösségek (T2.3-T2.6), mind az országos szintű kormányzás (T2.6-T2.15) tevékenységeitől.

A fenntarthatóság szempontjából kedvező általános értékek és attitűdök közé tartozik az együttműködési hajlandóság (T2.1) az **egymás iránti felelősségvállalás**. Mindezek megerősödéséhez nagyban hozzájárul az **egyéni önkéntesség**, mely továbbra is egyre népszerűbb Magyarországon: az önkéntességet vállalók aránya 2013-tól 2018-ig 32,9%-ról 45,1%-ra emelkedett. A felnőtt népességből 3,6 millió ember végzett élete során önkéntes tevékenységet. Az egyéni mellett a társadalmi felelősségvállalás formája, mikor **vállalatok végeznek önkéntes tevékenységet**. Ennek egyik írásos nyomát jelentik a **CSR stratégiák**. Folyamatosan szükséges a **társadalmi szervezetek támogatása** (T2.7). Az erre felhasználható Nemzeti Együttműködési Alap teljes keretösszege 2017-ben és 2018-ban is 5,2 Mrd Ft, volt. Emellett a tárcák különféle pályázatokkal is támogatták a civil szervezetek munkáját (pl. Zöld Forrás Pályázat).

Ahhoz, hogy hazánk az ésszerűbb és fenntartható természeti erőforrás felhasználás felé haladjon, illetve, hogy kulturális és természeti örökségét és értékeit megőrizze, abban meghatározó szerep jut a **környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód** erősítésének (T2.11). Mindezt szolgálták – többek között – azok a programok, melyekben az EMMI, az Agrárminisztérium és háttérintézményeik aktív szerepet vállalt.

A **kulturális közintézmények** forrásaiban (T2.10) fontos szerepe van a központi költségvetés normatív támogatásának, amely miatt a kulturális intézmények működési hatékonysága és térségi jelenléte erősödhet.

Az EMMI megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő több pályázatot hirdetett **családi értékek**et közvetítő tevékenységek támogatására (T2.8). A családok támogatásának fontossága miatt a Kormány a **2018. évet a Családok Évének** hirdette meg Magyarországon. Jelentős mértékű **demográfiai átalakulás** tanúi lehetünk: hazánkban egyre növekszik az idősek aránya a társadalmon belül (T2.2), azonban az **időskori előtakarékoság** nem követi ezt a trendet – vagy legalábbis nem akkora mértékben.

A **jogkövető magatartás** (T2.3) jó irányba halad: mind az elkövetett bűncselekmények száma, mind a bűnelkövetők száma hazánkban csökkenő tendenciát mutatott a beszámolási időszakban. 2017-ben a regisztrált bűncselekmények száma 1990 óta a legalacsonyabb volt.

A bizalom infrastruktúrájának erősítését szolgálják a munka világát érintően az általános társadalmi kérdéseket megtárgyaló Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács ülései (T2.4). A társadalmi fenntarthatóságot javítja a **korruptió elleni kultúra** kialakítása, megerősítése is. A korruptió elleni fellépés (T2.9) elemeit 2018-ig a Nemzeti Korruptióellenes Program foglalta keretbe, amelynek végrehajtását egy 2017-ben elindult kiemelt KÖFOP-VEKOP projekt támogatta.

A **közfoglalkoztatás** 2017-ben és 2018-ban is jelentős szerepet kapott az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök között (T2.6), és ezen keresztül a hazai foglalkoztatáspolitikai és a társadalmi, szociális ellátások rendszerében. A foglalkoztatás mellett jelentős mértékben megjelenik a közfoglalkoztatottak **munkaerő-piaci képzése**, amely összhangban van az Európai Unió részéről is kiemelt fontossággal bíró **életen át tartó tanulás** célkitűzésével.

2017-2018-ban tovább folytatódtak a kormány- és köztisztviselők továbbképzései (T2.15). 2018-ban zárult a 2015-ben induló **közszolgálati továbbképzési program** első 4 éves ciklusa. Ennek keretében meghatározott mennyiségű kreditpontot kellett teljesítenie a kormány- és köztisztviselőknek.

Magyarország 2018-ban első ízben számolt be az Agenda 2030-ban foglaltak hazai végrehajtása érdekében tett eddigi lépéseiről az ENSZ Magas Szintű Politikai Fórumán (T2.13). 2014 óta rendszerszintűvé vált a **nemzetpolitika**. 2017-2018 során nagyságrendileg nőttek az erre a célra fordított összegek, és a hagyományos nemzetpolitika mellett (T2.12) megjelent a szülőföldön való boldogulás elősegítése is a gazdasági támogatások formájában, illetve az oktatási, kulturális, szociális intézményrendszer fejlesztésén keresztül.

T2.1 Egyéni felelősségvállalás a társadalom intézményeiben és a hátrányos helyzetű csoportokért (pl. önkéntesség), a társadalmi felelősségvállalás mintáinak közvetítése

2018-ban lezajlott a **Nemzeti Önkéntes Stratégia** 2012-2020 által meghatározott, ötévente lefolytatandó **Önkéntesség Magyarországon kutatássorozat** második üteme, melynek eredményei az „**Önkéntesség Magyarországon 2018**” című gyorsjelentésben⁵ jelentek meg.

A gyorsjelentés alapján egymillió ember legalább havonta önkénteskedett, arányuk összességében 2013-tól 2018-ig 32,9%-ról 45,1%-ra emelkedett⁶. A 2018-ban aktív önkéntesek 57%-a nő volt, átlagéletkoruk 46 év. A jelentésből az is kiderül, hogy az elmúlt évek tendenciája szerint egyre magasabb a fiatalok körében az önkéntesek aránya a többi korcsoportéhoz viszonyítva.

⁵ http://www.ujnemzedek.hu/sites/default/files/onkentesseg_2018_kisfelbontasu_1.pdf

⁶ Önkéntesség Magyarországon 2018 című kutatás gyorsjelentés alapján. A 2018 kutatás a 18 évesnél idősebb magyar lakosság körében kérdőíves módszerrel készült, országos reprezentatív mintán, 2000 ember megkérdezésével 2018 szeptember eleje és október vége között.

A kormány az önkéntes tevékenység koordinációjának segítése érdekében hozta létre még 2015. közepén az onkentes.gov.hu portált, amely immáron három év tapasztalatával hozza össze egymással az önkénteseket és a segítséget kérőket.⁷ A portálon különféle tevékenységek közül lehet választani (pl: szociális és jótékonyági tevékenység; gyerekkel, fiatalokkal, idősekkel való foglalkozás; speciális igényű személyek segítése; környezetvédelem stb.).

2017-ben és 2018-ban is folytatódott a „**Pro Voluntarius**” Díjra történő jelölés. A díj az önkéntesség, a közjó ellátása, valamint a fiatal generációk önkéntességre nevelésében végzett kiemelkedő szakmai teljesítmény, tevékenység elismerésére, valamint azok számára adományozható, akik közösség-szervező munkájukkal kiemelkedőt alkottak, munkájukkal a civil szervezetek, az adományozás kultúrájának fejlődését elősegítették vagy más módon támogatták. A díj átadására az Önkéntesek Nemzetközi Napja (december 5.) vagy egyéb kiemelkedő szakmai esemény alkalmából kerül sor.

2017-2018-ban évente két alkalommal ült össze a **Nemzeti Önkéntes Tanács**, amely javaslattevő, véleményező, tanácsadó testületként részt vállal az önkéntesség népszerűsítésében, terjesztésében, valamint az ahhoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztésében. Feladatai közé tartozik a különböző önkéntes programok összehangolása, az önkéntességet érintő kormányzati intézkedések és jogszabálytervezetek véleményezése, javaslatok megfogalmazása, valamint a nemzeti önkéntes stratégia támogatása.⁸ A **72 óra kompromisszum nélkül** háromnapos, szociális, önkéntes akciót 2018. október 11-14. között immár tizenegyedik alkalommal rendezte meg a három történelmi keresztény egyház, az EMMI és Budapest főváros támogatásával. A rendezvényen rekordszámú, összesen 9000 önkéntes fiatal vallotta, hogy „Több vagy, ha adsz”. A vállalatok önkéntes tevékenységéről, a **társadalmi felelősségvállalásról** (társadalmi felelősségvállalási, angolul: Corporate Social Responsibility, a továbbiakban: CSR) 2018 első felében jelent meg egy kutatás⁹, amely a hazai kis- közép- és nagyvállalatok vállalati önkéntességgel kapcsolatos eddigi tapasztalatait, ismereteit, gyakorlatát, céljait és percepcióit ismerteti. A kutatásból kiderül, hogy 2015-2017 között a megkérdezett 411 vállalat tekintetében: 5-ből 1 vállalat (nagy cégek esetén 4-ből 1) végzett valamilyen önkéntes jótékony tevékenységet. Az önkéntes tevékenységek jellemzője, hogy gyakrabban alkalmi jellegű, leginkább a mentorálás és pro bono tanácsadás a leggyakoribb. Az önkéntes tevékenység hatással van a dolgozói kompetenciákra, elsősorban az együttműködésre, problémamegoldó készségre. A résztvevő cégek ezeket a pozitívumokat ténylegesen meg is tapasztalták.

Magyarország kormányának fontos célja, hogy elősegítse a CSR kibontakozását, a felelős üzleti magatartás további elterjedését. Ennek érdekében a Kormány a magyar gazdasági és társadalmi sajátosságoknak megfelelően meghatározta azokat a prioritási területeket, amelyeken a vállalati társadalmi felelősségvállalást kiemelt intézkedésekkel is segíti. A prioritási területekhez kapcsolódó, első CSR Cselekvési Terv sikeresen megvalósult, 2017-ben megkezdődött a második CSR Cselekvési Terv kidolgozása, amelynek célja, hogy mind a nagy, mind a kis-és közép vállalatok a lehető legtöbb támogatást kapják az államtól a felelős üzleti magatartásuk gyakorlásában és a vállalati társadalmi felelősségvállalás területén megvalósítandó intézkedéseikben.

A T2.1 végrehajtásához az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) kontsrukciója is hozzájárul, a közel 14,4 Mrd Ft keretösszeggel rendelkező Társadalmi

⁷<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/fontos-az-onkentesseg-kulturajanak-elterjesztese>

⁸<http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/csalad-es-ifjusagugyert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-nemzeti-onkentes-tanacs-segit-terjeszteni-az-onkentesseget>

⁹ Vállalati önkéntes kutatás – topline eredmények:

<http://www.onkentes.hu/sites/default/files/attachment/3/freeassociation-vallalationkentkutataspublikalt201803.pdf>

szerepvállalás erősítése a közösségek fejlesztésével címmel (EFOP-1.3.5-16). Ennek célja a helyi igényekre, lehetőségekre reflektálva új formalizált vagy nem formalizált kisközösségek létrehozása vagy a már létező kisközösségek kapacitásainak és aktivitásának, szervező erejének fejlesztése, a kisközösségek szervezett programjai tárházának bővítése a társadalmi integráció és együttműködés területein. További célja az önkéntességre való hajlandóság növelése, az önkéntes tevékenység általános társadalmi megbecsültségének emelése, a generációk közötti együttműködés és kapcsolat javítása, a családok és a társadalmi összetartás erősítése, a civil társadalom, a társadalmi integráció és társadalmi szolidaritás megerősítése.

T2.2 A vagyonból és munkából származó jövedelem jelentőségének erősítése idős korban, amennyiben ezt az egészségi állapot lehetővé teszi

Jelentős mértékű demográfiai átalakulás tanúi lehetünk: hazánkban egyre növekszik az idősök aránya a társadalmon belül (a 65 éves és annál idősebb népesség 1980-ban 1,45, 2012-ben 1,67 és 2018-ban 1,85 millió főt tett ki¹⁰).

A növekvő élettartam egyre több ember, egyre hosszabb ideig történő ellátását jelenti. A befizetéseket teljesítő generáció szűkül, amit a társadalombiztosítási nyugdíjrendszerek korhatáremeléssel szoktak ellensúlyozni. A befizetéseket teljesítő generáció munkavégző képessége és mérete tehát alapvetően fontos a nyugdíjrendszerek, de az egész társadalom működése szempontjából is.

T2.3 Jogkövető magatartás

A jogkövető magatartás – akár az egyén, akár a vállalkozások szintjét tekintjük – a bizalom infrastruktúrájának erősítését szolgálja. Egyéni szinten a jogkövetés egyik mutatója az elkövetett bűncselekmények száma, illetve a bűnelkövetők száma. Hazánkban mindkettő csökkenő tendenciát mutat. 2017-ben a regisztrált bűncselekmények száma (226 452) 1990 óta a legalacsonyabb volt.

2018-ban a munkavédelmi hatósági ellenőrző munka a 2017. évinél 9,8%-al kevesebb, azaz 14 298 munkáltatóra terjedt ki, amelynek során az állami tisztviselők ellenőrizték az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzésre vonatkozó szabályok betartását. Az ellenőrzött munkáltatók 72,8%-ánál tapasztaltak munkavédelmi szabálytalanságot, azonban ez az arány évről évre csökken: 2018-ban 4,4%-kal alacsonyabb volt a 2017-es év azonos időszakában tapasztaltakhoz képest (77,2%). Míg az arányok 2015-ben 81,7%, 2016-ban 79,1% volt.

Az állami tisztviselők az ellenőrzések során 309 319 fő munkavállaló munkavégzési körülményeit vizsgálták. Szabálytalanságokat az ellenőrzött munkavállalók 67,2%-ánál tapasztaltak (207 965 főnél).

2018-ban a szabálytalan körülmények között foglalkoztatott munkavállalók 24,8%-a volt súlyos szabálytalansággal érintett (2015 óta [32,5%] ez a legalacsonyabb).

T2.4 A társadalmi és gazdasági szereplők közötti bizalom erősítése

A **Nemzeti Gazdasági és Társadalmi Tanács** (továbbiakban: NGTT), – amely funkcióját tekintve az Országgyűléstől, Kormánytól független, konzultációs, javaslattevő, tanácsadó testület – a társadalom egészét érintő, általános gazdaság- és társadalmpolitikai kérdésekkel foglalkozik. Az NGTT honlapja (www.ngtt.hu), amely széleskörű nyilvánosságot és megjelenési lehetőséget nyújt az NGTT számára, 2017. első félévében teljes körűen megújult. Az NGTT törvény 8. § (3) bekezdésének megfelelően elkészültek a 2017.¹¹ és a 2018.¹² évi az

¹⁰ forrás: KSH

¹¹ http://ngtt.hu/wp-content/uploads/2018/11/Miniszteri_jelentes_20180309.pdf

NGTT tevékenységének hasznosulásáról szóló éves jelentések, amelyek tartalmazzák, hogy az NGTT véleményei, állásfoglalásai, ajánlásai miképpen jelentek meg a megelőző évben a jogszabályalkotásban, illetve a Kormány munkájában. Az NGTT 2017-ben négy alkalommal és 2018-ban három alkalommal tartott plenáris ülést. Az NGTT működéséhez hozzátartozik, hogy a plenáris üléseken kívül az NGTT szakértői, delegáltjai 2017-ben és 2018-ban is számos bizottság és testület munkájában vettek részt, ezáltal is biztosítva az egyes oldalak véleményének és érdekeinek képviselését a legkülönbözőbb szakmai és szakmapolitikai fórumokon.

T2.5 és T2.9 A korrupció elleni fellépés

A **Nemzeti Korrupcióellenes Program (2015-2018)** egy olyan **átfogó intézkedéscsomag**, amely a korrupció elleni fellépés egyéni, intézményi és rendszerszintű megelőző intézkedéseit irányozza elő a közszférában és a magánszférában egyaránt. A beszámolási időszakban végrehajtandó intézkedéseket a *Nemzeti Korrupcióellenes Programmal összefüggő intézkedések 2017-2018. évre vonatkozó terve elfogadásáról szóló 1239/2017. (IV.28.) Korm. határozat* tartalmazza, amelynek megvalósítását a „**Kapacitásfejlesztés és szemléletformálás a korrupciós esetek nagyobb arányú felderítése, illetve megelőzése érdekében**” című, 2017-ben elindult kiemelt KÖFOP-VEKOP projekt támogatta. A Nemzeti Védelmi Szolgálat (NVSZ) vezetésével megvalósuló projekt stratégiai célja a szolgáltatói szemlélet állami szintű megerősítése, valamint a közigazgatás átlátható és értékelvű működésének fejlesztése.¹³ A fejlesztés eredményeként nőtt az integritás és hivatásetikai ismeretekkel rendelkező közigazgatásban dolgozó tisztségviselők száma; a lakosság széleskörű tájékoztatást kapott a korrupciós kockázatokról.

2018 szeptemberéig a projekt keretében elért eredmények¹⁴:

- A Nemzetközi Oktatási Központ trénerképzést, antikorrupciós- és szakmai továbbképzéseket tartott 333 főnek, valamint 221, korrupciós esetek nyomozásával, felderítésével foglalkozó rendőrnek és ügyésznek a projekt keretében.
- A Belügyminisztérium tudományos kutatást végzett a szilárd erkölcsiség rendvédelem-specifikus jellemzőinek feltárására, ennek eredményeire épülve megkezdődött egy blended-learning tananyag, illetve a korrupciós kihívásnak való ellenállási képességet mérő SZEM-teszt kidolgozása. Az ebből készült tananyag e-learning részét kötelező továbbképzési program keretében a teljes rendvédelmi hivatásos állomány el fogja végezni.
- A Nemzeti Közszerződési Egyetem több mint 3500 tisztviselő továbbképzését bonyolította le. A projekt Egyetem által megvalósult feladataiban eddig országosan megközelítőleg 50 szakmai szakértő vett részt, akik a képzések fejlesztéséhez, kutatások lefolytatásához járultak hozzá. A projekt eredményeként hét kutatás, hat közszolgálati továbbképzési program készült el hivatássetika, integritás és antikorrupció témában.
- Az NVSZ a Nemzeti Bünmegelőzési Tanáccsal (NBT) egynapos szemléletformáló iskolai szakmai nap módszertanát dolgozta ki két változatban a 7-8. és a 9-10. osztályos tanulók számára. Ezzel párhuzamosan kidolgoztak egy 30 órás tanári felkészítő kurzust is. Az NVSZ a Nemzetközi Oktatási Központtal közösen – az Országos Rendőr-főkapitányság Bünyügyi Főigazgatóság bevonásával – antikorrupciós képzéseket indított a rendőrség és az ügyészség (összesen 620 fő) szakemberei számára, ahol olyan

¹² http://ngtt.hu/wp-content/uploads/2019/04/az.NGTT_.2018.evi_.hasznosulasi.jelentes.pdf

¹³ <https://korrupciomegelozes.kormany.hu/elindult-a-kapacitasfejlesztes-es-szemleltetformalas-a-korrupcios-esetek-nagyobb-aranyu-felderitesere-illetve-megelozese-erdekeben-projekt>

¹⁴ <https://korrupciomegelozes.kormany.hu/kapacitasfejlesztesszemleltetformalas>

kompetenciákat sajátíthattak el a résztvevők, melyek hozzájárultak a korrupciós bűncselekmények hatékonyabb, eredményesebb felderítéséhez és nyomozásához.

Kiemelt érdeklődés kísérte az NVSZ által szervezett, a „Kockázatkezelési módszertan” című műhelymunka-sorozatot. A kockázatkezelési rendszer elsősorban az államigazgatási szervek vezetői, folyamatgazdái szempontjából került áttekintésre, kiemelve a kockázatazonosítás, kockázatelemzés, valamint a kockázatkezelés részterületeit. Az NVSZ az általa fejlesztett korrupció-megelőzési tréningek közül többet is megtartott más rendvédelmi, illetve közigazgatási szervek számára. Ezek közül is kiemelendő, hogy az NVSZ pszichológusai, illetve védelmi tisztjei és belső trénerai által „Hogyan mondjunk nemet? Korrupciós helyzetek asszertív kezelése” címmel fejlesztett, az NVSZ bűnmegelőzési feladatkörébe illeszkedő három napos tréning, amelyen a Készenléti Rendőrség (KR) határvadász képzésén részt vevő végzős hallgatói jelen voltak.

A költségvetési szervek tekintetében ajánlás készült az integritásirányítási rendszert kialakítani szándékozó költségvetési szervek számára, amely a különféle szervtípusok igényeihez igazodóan nyújt módszertani segítséget. A korrupció megelőzésével kapcsolatos teendőkkel a büntetés-végrehajtási szervezet a személyi állomány éves oktatása keretében – esetenként a területileg illetékes nyomozó ügyészség, illetve az NVSZ bevonásával – rendszeresen foglalkozik.

A **Nemzeti Közzolgálati Egyetem** (NKE) továbbképzési programot fejlesztett állami tisztviselők és közzolgálati tisztviselők számára az integrált kockázatkezelési rendszer működtetésének elősegítésére, valamint a közbeszerzési eljárásokkal foglalkozó közigazgatásban dolgozók számára a jogsértések elkerülési lehetőségeinek megismerésére.

A *közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény* (Kbt.) számos intézkedést tartalmaz, amely a **közbeszerzésekkel összefüggő korrupció** megelőzésére, az átláthatóság növelésére szolgál. Ezek közül több intézkedés a Kbt. 2017. január 1-jén hatályba lépett módosításával még tovább szigorodott: az egy ajánlattevős és hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárások számának további csökkentése, a verseny elősegítése, illetve a nyilvánosság és az átláthatóság növelése érdekében a törvény módosítása újabb szigorú intézkedéseket vezetett be.

Az uniós irányelveknek való megfelelés érdekében Magyarországon az **Elektronikus Közbeszerzési Rendszert** (EKR) már az átültetésre előírt határidő előtt, 2018. január 1-től lehetett, illetve – amennyiben az eljárásban elektronikus árlejtésre kerül sor, – kellett alkalmazni. A közbeszerzési és koncessziós beszerzési eljárásokat 2018. április 15-től a Miniszterelnökség által üzemeltetett EKR rendszeren keresztül kell lebonyolítani. Az EKR rendszer felállításának és alkalmazásának kiemelt célja a közbeszerzési eljárások átláthatóságának fokozása, az eljárások gyorsabb lefolytatása, az eljárási cselekmények egyszerűbb véghezvitele, az adminisztrációs terhek csökkentése, valamint a közbeszerzési eljárások ellenőrzésének támogatása volt.

T2.6 Az önállóság és az egyéni felelősségvállalás értékeinek közvetítése, támogatása (az államra való támaszkodás helyett)

Az elmúlt években a **közfoglalkoztatás** jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a segélyalapú társadalmat munkaalapú társadalom váltsa fel Magyarországon.

A közfoglalkoztatás 2017-ben és 2018-ban is jelentős szerepet kapott az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök között, és ezen keresztül a hazai foglalkoztatáspolitikai és a társadalmi, szociális ellátások rendszerében. *Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló 2016. évi XC. törvény* a **Nemzeti Foglalkoztatási Alap** „Startmunkaprogram” kiadási előirányzat összegét 325 Mrd Ft-ban; *a Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló 2017. évi C. törvény* pedig 225 Mrd Ft-ban határozta meg. A közfoglalkoztatás 2017-es évét egyértelműen és alapjaiban befolyásolta a nyílt munkaerőpiac

helyzete, az általánosan jelentkező, már a közfoglalkoztatásban is tapasztalható munkaerőhiány, valamint a gazdaság élénkülésével folyamatosan csökkenő álláskeresői létszám, a megfelelő, végzettséggel, képzettséggel rendelkező, motivált, dolgozni képes és akaró álláskereső munkaerő egyre szűkülő létszáma.¹⁵

A Belügyminisztérium közfoglalkoztatásra vonatkozó adatai szerint a közfoglalkoztatásban részt vevő személyek havi átlagos száma 121 807 fő volt 2018 decemberében, amely létszám 0,9%-kal kevesebb, mint 2018 novemberében, és 26,0%-kal kevesebb 2017. év decemberéhez viszonyítva.¹⁶

A közfoglalkoztatást érintő adatok 2015-2018 között¹⁷

Közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma	2015. év	2016. év	2017. év	2018. év
Ország összesen	208 127	223 469	179 492	135 620
Hosszabb időtartamú közfoglalkoztatás támogatása	74 903	95 661	78 169	59 706
Országos közfoglalkoztatási program támogatása	41 429	42 854	34 041	22 774
Járási startmunka mintaprogram támogatása összesen	91 795	84 953	67 281	53 140
ebből:				
– Mezőgazdaság	37 183	33 611	26 147	20 117
– Belvízelvezetés	10 108	9 580	7 160	5 733
– Mezőgazdasági földutak karbantartása	6 823	6 416	4 837	3 796
– Bio- és megújuló energiafelhasználás	3 026	2 639	1 874	1 356
– Belterületi közutak karbantartása	11 606	10 728	9 757	8 337
– Illegális hulladéklerakók felszámolása	3 540	3 466	3 077	2 705
– Téli és egyéb értékteremtő közfoglalkoztatás	2 454	-	-	-
– Helyi sajátosságokra épülő közfoglalkoztatás	17 055	18 326	14 025	10 711
– Egyéb startmunka mintaprogram	-	188	307	318
– Magas hozzáadott értékű program	-	-	97	65
Közfoglalkoztatási mutató	3,1%	3,4%	2,7%	2,1%

(Forrás: BM)

A közfoglalkoztatásban nem csak az önkormányzatok kaptak szerepet. 2018-ban nonprofit civil szervezetek, egyházak és egyházi karitatív szervezetek összesen 16 971 fő foglalkoztatását biztosították (az összes közfoglalkoztatott 12,5%-a).

A Belügyminisztérium 2018-ban negyedik alkalommal rendezte meg az Országos Közfoglalkoztatási Kiállítást.

A közfoglalkoztatás rendszerében a foglalkoztatás mellett jelentős mértékben megjelenik a **közfoglalkoztatottak munkaerő-piaci képzése**, amely összhangban van az Európai Unió részéről is kiemelt fontossággal bíró **életen át tartó tanulás célkitűzésével**. A közfoglalkoztatottak képzési támogatására a 2016-2018. években a GINOP-6.1.1-15-2015-00001 azonosítójú „Alacsony képzettségűek és közfoglalkoztatottak képzése” című kiemelt projekt (GINOP-6.1.1. projekt) nyújtott lehetőséget. A GINOP-6.1.1. projektben indított képzések meghatározó célja a felzárkóztatás, a hiányzó kompetenciák, iskolai végzettség vagy szakmai tudás, szakképzettség megszerzése és az elsődleges munkaerő-piaci igények kielégítése.

¹⁵ <https://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/beszamolo-a-2017-evi-kozfoglalkoztatatarol>

¹⁶ <https://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/2018-december-havi-tajekoztato-a-kozfoglalkoztatatas-alakulasarol>

¹⁷ <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

A GINOP-6.1.1. projekt a 2016-2018. közötti időszakra tervezetten legalább 85 000 fő képzését biztosította, – 30 Mrd Ft támogatással –, amelyből 80 000 fő alacsony iskolai végzettségű, alapfokú, vagy alsó középfokú végzettséggel rendelkező (ISCED 1, ISCED 2) közfoglalkoztatási jogviszonyban vagy munkaviszonyban álló személy. A magasabb (legalább középfokú – ISCED 3) iskolai végzettségűek bevonására csak csekély arányban (5,9%) nyílt lehetőség. A tanúsítványt vagy bizonyítványt szerzők célindikátora 68 000 fő (a teljes bevonandó létszám 80%-a). (A források minél magasabb arányú lekötése és optimális felhasználása érdekében a GINOP-6.1.1. projekt tervezett fizikai befejezése 2020. december 31., a keretösszege 30 Mrd Ft-ról 31,15 Mrd Ft-ra emelkedett, s képzési tartalma kiegészült a leghátrányosabb helyzetű kistérségek felzárkóztatását célzó digitális készségfejlesztő programelemmel és egyúttal a vonatkozó indikátorszámok is megemelésre kerültek.

A 2018. év végéig indított képzések statisztikai szerint az alacsony iskolai végzettségű célcsoport esetében a felzárkózásra lehetőséget nyújtó **kompetenciafejlesztő programok** mellett a tanfolyamok 58,9%-a állam által elismert ún. OKJ-s és OKJ + hatósági, illetve 27,4%-a egyéb szakmai képzés. Ezek között – a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően – a hiány-szakképzések is megjelentek, ezzel teremtve lehetőséget, a közfoglalkoztatottak későbbi sikeres elhelyezkedéséhez.

Az alacsony iskolai végzettségű közfoglalkoztatottak esetében a képzések teljes időtartama alatt jelen van a **mentori szolgáltatás**. A mentor elsődleges és legfontosabb szerepe a képzésben tartás, a képzés eredményes befejezésének segítése, a lemorzsolódás minél hatékonyabb megakadályozása. A mentorálás egyéni és csoportos formában is igénybe vehető.

A GINOP-6.1.1. projektben 2016. február és 2018. december 31. között mindösszesen 83 812 fő vett részt, a képzést 72 368 fő fejezte be sikeresen, amely az összesen bevont létszám 86%-a volt. A mentori szolgáltatás a kiemelt projekt kezdetétől 2018 decemberéig havi átlagban 118 fő mentor közreműködésével valósult meg. Az egy mentorra jutó mentoráltak száma folyamatosan változott, esetenként meghaladta a 400 főt. A 2018. december 31-ig bevontak 96,7%-a, 81 039 fő részesült mentori szolgáltatásban, ebből 61 986 fő csak csoportos, 1117 fő csak egyéni, 17 936 fő csoportos és egyéni formában egyaránt. Közülük eddig mindösszesen 8,3%, 6751 fő morzsolódott le. A mentori szolgáltatásba bevont létszámból 27 296 fő hátrányos helyzetű, önkéntes nyilatkozata alapján roma nemzetiségűnek vallotta magát.

T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért

A **Nemzeti Együttműködési Alap** (NEA) célja a magyarországi civil társadalom tevékenységének segítése, a civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának erősítése. Az Alap elsősorban a Kárpát-medencében kifejtett civil társadalmi aktivitás megszervezésére, fejlesztésére és megvalósítására nyújt támogatást. A támogatott tevékenységek a civil élet teljes spektrumát felölelik, az európai integrációt elősegítő programoktól a civil szférával kapcsolatos tudományos kutatásokon át a monitoring tevékenységekig. A különböző rendezvények mellett civil szervezetek működési költségeire is igényelhető a támogatás.¹⁸A NEA teljes keretösszege 2015-ben 5,406 Mrd Ft, 2016-ban 4,896 Mrd Ft, 2017-ben 5,267 Mrd Ft, 2018-ban 5,256 Mrd Ft volt. A civil szektorba áramló állami támogatás mértéke 2010 óta évi 144 Mrd Ft-ról, 2017-re évi 284 Mrd Ft-ra, azaz majdnem kétszeresére növekedett.

A Földművelésügyi Minisztérium (2018 közepétől Agrárminisztérium) 2017-ben és 2018-ban is 70-70 millió Ft értékben támogatta a környezet-és természetvédelmi céllal létrejött,

¹⁸ http://www.emet.gov.hu/hatter_1/nemzeti_egyuttmukodesi_alap/

Magyarországon bejegyzett közhasznú társadalmi szervezeteket a **Zöld Forrás pályázat**nak köszönhetően. A tárcá 2017-ben 63 darab, a civil szervezetek által kidolgozott és benyújtott projekt megvalósításához járult hozzá, ezzel segítve elő a Nemzeti Környezetvédelmi Programban megfogalmazott célok elérését.¹⁹ A 2018-ban meghirdetett, **agrárágazati szervezetek** számára kiírt pályázat útján összesen 40 M Ft-tal segíti 70 civil szervezet munkáját. A nyertesek átlagosan 550 e Ft-ot kaptak 2018. évben megvalósítandó programjaikhoz.²⁰

T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása

A Kormány határozott szándéka, hogy a család és a gyermekvállalás, mint érték jelenjen meg, és kiemelt védelmet élvezzen. A Kormány a **2018-as évet a Családok Évének nyilvánította**. A tematikus év saját honlapján (www.csaladokeve.hu) a jogszabályoktól a családok programokon át a kormányintézkedésekig rengeteg hasznos információ található.

A válások száma 18%-kal alacsonyabb volt, mint 2012-ben, és az abortuszok száma is csökkent (2010 óta mintegy 25%-kal), illetve folyamatosan egyre több házasságot kötnek a fiatalok (a házasságkötések száma a 2010-es szintnek közel másfélszerese volt). A családok támogatása visszaköszön az adórendszerben, és a családi otthonteremtési kedvezmény bevezetésével még nagyobb motivációt nyert a gyermekvállalás.

A gyermekes családok részére 2018-ban összesen 1929 Mrd Ft támogatást biztosított a magyar költségvetés, ami 8,7%-kal, 154 Mrd Ft-tal több, mint a 2017-ben biztosított összeg, és kétszer akkora, mint a 2010-es ráfordítás. Ebben benne vannak a pénzügyi családtámogatások, az adókedvezmények, a különféle családokat érintő szolgáltatások, mint például a bölcsődei, óvodai, védőnői ellátás, az otthonteremtési támogatások, valamint a nők kedvezményes nyugdíjazására fordított összegek. Ez a GDP 4,8%-át jelenti, szemben a 2010-es 3,5%-os szinttel.²¹

Az EMMI megbízásából **az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő több pályázatot hirdetett** családi értékeket közvetítő tevékenységek támogatására:

- „Nemzedékek értéke – Értékes nemzedékek” címmel 2017. évben nyílt meg pályázati lehetőség 40 M Ft keretösszeggel, amelynek célja olyan rendezvények, programok, kiállítások, kreatív akciók, modell értékű projektek támogatása, amelyek több hónapos programsorozatba ágyazottan, a **fiatal korosztályt bevonva, az idősek szabadidős, kulturális programokban való részvételével** valósulnak meg, valamint elősegítik különböző nemzedékek együttes értékteremtő tevékenységét.²²
- 2017 folyamán az **örökbefogadást népszerűsítette** és a nyílt örökbefogadásokat elősegítő tevékenység támogatta az „Örökbefogadásokkal a családbarát országer” elnevezésű, 15 millió Ft keretösszegű pályázat.²³
- 2017 végén a **családi kohéziót erősítő programok** támogatása valósult meg, 17,2 M Ft keretösszeggel, meghívásos pályázat keretében. Az EMMI támogatni kívánt olyan programokat, amelyek célja a házasság és a család értékének népszerűsítése, családok közösségi együttléte és összefogása, a gyermeket vállaló és nevelő családokat támogató társadalmi környezet kialakítása, közösségi háló megerősítése a

¹⁹<https://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/parlament-iallamtitkarsag/hirek/a-2017-evi-zold-forras-palyazat-eredmenyei>

²⁰<https://www.kormany.hu/hu/foldmuvelesugyi-miniszterium/parlament-iallamtitkarsag/hirek/palyazati-segitseg-a-civil-szervezeteknek>

²¹ http://ngtt.hu/wp-content/uploads/2018/11/Miniszteri_jelentes_20180309.pdf

²² <http://www.emet.gov.hu/felhivasok/nemzedek-erteke-ertekes-nemzedek/>

²³ <http://www.emet.gov.hu/felhivasok/orokbefogadasokkal-a-csaladbarat-orszagert/>

családok lakóhelyén, a családok lelki egészségének megőrzése, valamint felhívják a figyelmet a gyermekvállalás fontosságára, segítséget nyújtanak a gyermekneveléssel, párkapcsolati kérdésekkel kapcsolatban különféle kommunikációs eszközökkel a Családok Éve 2018 rendezvénysorozat keretében.²⁴

- **A családbarát munkahelyek** kialakításának és fejlesztésének támogatására rendelkezésre álló keretösszeg 2017-2018-ban összesen 135 millió Ft volt, és olyan munkahelyi családbarát programokat támogatott, amelyekkel elősegíthető a munka és magánélet összeegyeztetése. A pályázat nyertesei a „**Családbarát Munkahely**” cím használatára is jogosulttá váltak a támogatási szerződésben meghatározott feltételek szerint.^{25,26}

A Kormány 2010-2016 közötti intézkedéseinek köszönhetően tovább emelkedett az **örökbefogadások** száma, 2015 és 2017 között 23%-kal (829-ről 1025-re). A növekedés túlnyomó részét a gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyermekek örökbefogadása teszi ki, esetükben az emelkedés 37%. Ezen intézkedések következtében a gyermekek egyre fiatalabb életkorban válnak örökbefogadhatóvá (a 3 év alatti örökbefogadhatóvá nyilvánított gyermekek száma 2015 és 2017 között 49%-kal emelkedett).

2018. január 1-jétől az **örökbefogadói tanfolyam** korábbi 21 órás időtartamról 40 órára emelkedett, és tematikája új – a hátrányos helyzetű gyermekek elfogadását, illetve az örökbe fogadni szándékozók részére a szülői szerepre való hatékony felkészülést segítő – témakörökkel bővült. A kötelező **örökbefogadás utánkövetés** időtartamának növelése az örökbefogadó családok hatékonyabb működését, az örökbefogadott gyermek beilleszkedését segíti 2017. január 1-jétől

A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony bevezetése a nevelőszülői elhelyezés elsőbbségét szolgáló intézkedés. A KSH adatai szerint 2016. december 31-én 5389, majd 2017. december 31-én 5611, 2018-ban pedig 5 773 fő teljeskörű egészség- és nyugdíjbiztosítási jogosultságot biztosító nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban álló nevelőszülő volt Magyarországon.

A nevelőszülői ellátás további megerősítése, fejlesztése érdekében 2017-ben megjelent az EFOP-2.2.14-17 „**A nevelőszülői hálózatok infrastrukturális és szakmai fejlesztése**” című standard pályázati felhívás, melynek 1,2 Mrd Ft keretösszegéből 29 nevelőszülői hálózat részesült a gyermekellátáshoz kapcsolódó infrastruktúra és eszközök bővítésére, valamint a nevelőszülői hálózat szervezetterfejlesztése céljából. 2018 augusztusában országos rendezvénysorozat indult pedig a nevelőszülői hivatás népszerűsítésére, új nevelőszülők toborzására.

Az **Otthonteremtési Program** és ennek egyik legfontosabb eleme, a **családi otthonteremtési kedvezmény** (a továbbiakban: **CSOK**) jelentős eredményeket ért el. A lakásépítési statisztikák alapján – a kormányzati és a piaci várakozásokkal összhangban 2017-ben – a községekben és a kisebb városokban emelkedett legdinamikusabban a használatba vett lakások száma. A CSOK bevezetésétől (2015. július 1. óta) eltelt időszakban, 2018. január végéig 67,6 ezer család CSOK kérelmét fogadták be közel 190 Mrd Ft összegben.

T2.10 A kulturális közintézmények forrásainak növelése

A **kulturális közintézmények** forrásaiban fontos szerepe van a központi költségvetés normatív támogatásának, amely által a kulturális intézmények működési hatékonysága és térségi jelenléte erősödhet. 2017-től minden település lakosonként 1210 Ft/fő, de

²⁴

http://www.emet.gov.hu/felhivasok/csaladi_koheziot_erosito_programok_tamogatasa_a_csaladok_evevel_kapcsolatban/

²⁵ http://www.emet.gov.hu/felhivasok/csaladbarat_munkahelyek_kialakitasanak_es_fejleszteseinek_tamogatasa2/

²⁶ http://www.emet.gov.hu/felhivasok/csaladbarat_munkahelyek_kialakitasanak_es_fejleszteseinek_tamogatasa1/

településenként legalább 1,8 millió Ft normatív támogatást kap a közösségi művelődési és könyvtári feladatainak ellátására.

Közgyűjtemények vonatkozásában a települési önkormányzatok kulturális feladatainak támogatására (pl. megyei hatókörű városi múzeumok és megyei könyvtárak fenntartása, könyvtári és közművelődési normatíva, Könyvtárellátási Szolgáltatási Rendszer, könyvtári érdekeltségnövelő támogatás) 2017-ben és 2018-ban egyaránt 19,4267 millió Ft állt rendelkezésre. Kiegészítő támogatásként – muzeális intézmények szakmai fejlesztését szolgáló célokra – pályázatok keretében (Kubinyi Ágoston Program, Járasszékhely múzeumok szakmai támogatása) további 506 millió Ft állt rendelkezésre mindkét évben.

Az országos feladatkörű intézmények között említhető a Magyar Állami Operaház Andrassy úti palotájának rekonstrukciója, az Operaház új Műhelyházának kialakítása, az Iparművészeti Múzeum nagyrekonstrukciója, a Magyar Nemzeti Múzeum megújítása (első lépésként a Múzeumkert helyreállításával), a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Erdélyi tájegységének megépítése, továbbá a Budai Vigadó rekonstrukciója.

A vidék kulturális életének megújítását szimbolikusan jeleníti meg a hazai közművelődési hálózatot átfogó intézmény, a Nemzeti Művelődési Intézet új lakiteleki székháza, valamint a **Makovecz Imre Program**, amely a páratlan építészeti munkássággal rendelkező építész meg nem valósult tervei megépítését és az általa tervezett épületek megóvását teszi lehetővé a legkisebb falvaktól a fővárosig. A vidéken megvalósuló kulturális beruházások között legmeghatározóbbak a **Modern Városok Program** kulturális fejlesztései, melyek a megyei jogú városok kulturális közösségi tereit érintik (például kaposvári, debreceni, veszprémi színház, tatabányai, szekszárdi, hódmezővásárhelyi könyvtár, szekszárdi levéltár, nyíregyházi múzeum, szolnoki művésztelép stb.). 2018-ban megkezdődött a **Magyar Falu Program**, melynek egyik eleme a helyi identitás erősítése a kultúra eszközeivel.

Az országos és helyi **nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott közművelődési, kulturális intézmények** támogatásainak biztosítása hozzájárul a nemzetiségek önazonosságának megőrzéséhez, anyanyelvük, történelmi hagyományaik, valamint szellemi és tárgyi emlékeik ápolásához.

A nemzetiségi identitás megerősítése célhoz kapcsolódóan kiemelhetők a nemzetiségi pályázatok, amelyek négy kategóriában kerültek kiírásra 2017. és 2018. évben is a következő táblázatban részletezett keretösszegekkel.

A nemzetiségi identitás megerősítése célhoz kapcsolódó nemzetiségi pályázatok

Pályázat megnevezése	2017 (millió Ft)	2018 (millió Ft)
Nemzetiségi civil szervezetek támogatása	350	500
Nemzetiségi kulturális kezdeményezések támogatása	350	500
Nyelvi környezetben megvalósuló nemzetiségi, népismereti, művészeti, hagyományörző és olvasótáborok megvalósításának támogatása	360	400
Az anyaországok/nyelvnemzetek közreműködésével megvalósuló nemzetiségi pedagógus-továbbképzések támogatása	15	15
Összesen	1075	1415

(Forrás:ME)

Nemzetiségi célú előirányzatok terhére nyújtott egyedi támogatások keretében fentiek mellett, olyan tájházak is részesülhettek támogatásban, amelyek önálló intézményként nem működnek ugyan, de a helyi nemzetiségi közösség életében és hagyományaik megőrzésében jelentős szerepet töltenek be.

T2.11 Az oktatási intézményrendszer szerepének erősítése az identitás, az értékek és a helyi kötődés kialakításában

A **Nemzeti alaptanterv** (Nat.) tervezetében a kulturális örökség átadása hangsúlyos elemként jelenik meg. A dokumentum első mondata így szól: „A Nemzeti alaptanterv (Nat.) a magyar kulturális örökség gyökereiből táplálkozik, annak hagyományaira épül, egyúttal figyelembe veszi és a köznevelés gyakorlatába beépíti azokat a nemzetközi elvárásokat és pedagógiai irányokat, amelyek a XXI. században a nevelés-oktatás korszerűségét biztosítják.”

A tartalomszabályozók célkitűzéseinek megvalósulását támogatják az elektronikus tananyagok. Ingyenesen elérhető nevelési-oktatási tartalmakat találnak a tanulók, tanárok és a szülők a **Nemzeti Köznevelési Portál**, a **Digitális Tankönyvtár** és a **Sulinet** felületein, például az „Örökség- Kultúra” Oktatási Elektronikus Könyvtár felületén²⁷. Az e-könyvtár adatbázisa kereshető kulturális területek (például sport, művészetek, ipar, gazdaság, stb.), régiók, de települések szerint is.

A **Szellemi Kulturális Örökség Magyarországon portál**²⁸ a nagyközönség számára gyűjti egybe a kulturális örökség megőrzésével, a hagyományok ápolásával kapcsolatos programokat, hagyományokat, jó gyakorlatokat, a magyarországi kulturális örökség legkiemelkedőbb elemeit, a kapcsolódó szabályozó dokumentumokat, az érintett szervezetek elérhetőségeit.

Az Európai Bizottság felhívására 2018-ban az **e-Twinning program** éves témája is a kulturális örökség megőrzése volt, amelyben 13 projekt 26 magyarországi pedagógusa vett részt.

A **Népi Építészeti Program** legfontosabb célkitűzése a veszélyeztetett népi építészeti örökség megmentése, valamint tágabb célkitűzése a meglévő műemlékállomány megőrzése mellett a védett műemlékek körének bővítése. Fontos, hogy hazánk minden falujában, régiójában egyenletesen fennmaradjon az arra a területre, településre jellemző kulturális örökséget hordozó hiteles népi építészeti elem. 2017-ben 300 millió Ft forrásból 40 népi építészeti emlék újult meg. 2018-ban pedig a 1,5 Mrd Ft-os keretösszegnek köszönhetően közel 240 népi építészeti emlék megújulásához szükséges forrás kapcsán született döntés.

A génmentés, illetve egyfajta génbank kialakítása mellett fontos a népi műemlékállomány kiemelt részét alkotó, múzeumi funkcióban lévő népi műemlékek megőrzése, melyek jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint, hogy a **Magyarországi Tájházak Hálózata** 2000 óta világörökségi várományos helyszín. Napjainkban elengedhetetlen, hogy a tájházak rendezvényei, iskolai oktatás számára nyújtott szolgáltatásai a helyi hagyományos tudás, szellemi örökség megismerését, megőrzését és élővé tételét szolgálják.

T2.12 A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása

2010-2018 között fontos **nemzetpolitikai** lépés volt azon keretrendszer megteremtése, amelyben a magyar kormány a határon túli szervezetek támogatásával segíthet a külhoni nemzetrészekben. 2017-ben 81 Mrd Ft, 2018-ban pedig már több mint 90 Mrd Ft állt rendelkezésre a külhoni magyar kulturális és oktatási szervezetek, illetve a külhoni magyarság támogatását megvalósító magyarországi szervezetek támogatására a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság költségvetésben meghatározott támogatási keretéből, valamint a **Bethlen Gábor Alapból**.

²⁷ http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/az_ekonyvtar_bemutatasa.php

²⁸ A portál elérhetősége: http://szellemikulturalisorokseg.hu/index0.php?name=f1_szko

A **pályázati programok** 2017-ben több mint 3000, 2018-ban pedig csaknem 4000 külhoni magyar intézmény és civil szervezet programjainak és fejlesztéseinek megvalósulásához járult hozzá. Folyamatosan növekedett a pályázatok keretösszege, ezáltal pedig a támogatott közösségek száma, ezen belül is a Nemzeti jelentőségű intézmények és programok száma, amelynek köszönhetően 2018-ban már összesen 81 intézmény és 12 program kiszámítható támogatása valósult meg.

A Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága 2018 elején hirdette meg a **külhoni magyar családok évét**, amely kapcsolódik a magyarországi Családok Évéhez. A tematikus év célja volt, annak elősegítése, hogy a külhoni magyar közösségeket kisgyermekkorától időskorig felkészült támogató környezet – gyermekorvosok, gyermekpszichológusok, pedagógusok, megerősített intézmények, munkaadók – vegyék körül.

A diaszpórában élő magyarságot támogató **Körösi Csoma Sándor Program** keretében 2017-ben 115, 2018-ban több mint 140 ösztöndíjas érkezett a diaszpórában élő magyarokhoz, akik legfőképpen a magyar nyelv, néptánc és népzene oktatás, a cserkészterületén segítették az ott élő magyarságot. Az identitás megőrzését támogató **Petőfi Sándor Program** keretében 2017-ben 65, 2018-ban pedig 73 ösztöndíjas érkezett a szórványban élő magyarok szervezeteihez. Az ösztöndíjasok munkájának eredményeképpen számos helyen elindult, vagy újraindult a magyar nyelv, népzene és néptánc oktatása.

Az emigrációban fellelhető, veszélyeztetett magyar hagyatékok megmentése érdekében indított **Mikes Kelemen Program** keretében folytatódott az összegyűjtött anyagok hazaszállítása és feldolgozása az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Nemzeti Levéltár közreműködésével. 2018-tól a program a hazaérkezett hagyatékok magyarországi bemutatására koncentrált.

A Rákóczi Szövetség lebonyolításában működő **Diaszpóra Program** keretében 2018-ban 1000 diaszpórában élő magyar fiatal anyaországi látogatását valósult meg.

A **Határtalanul! program** keretében magyarországi iskolák tanulói, állami támogatással osztálykiránduláson vehetnek részt a szomszédos országok magyarlakta területein, így személyes tapasztalásokat szerezhhetnek a külhoni magyarságról, annak kulturális örökségéről. A 2018. évi költségvetési forrás pályázati felhívásaira rekord mennyiségű, 1821 db pályázat érkezett, az érvényes pályázatok száma 1781 db, a támogatott pályázat 1090 db volt. 2018. november 1-jén a Határtalanul! program lebonyolítása az EMET-től a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt-hez került át.

Az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól szóló 2008. évi XCIX. törvény (a továbbiakban Emtv.) alapján kiírt színházi és zenei pályázatok esetében 2018-ban 57,5 millió Ft támogatásban részesültek a külhoni magyar professzionális színházi és táncművészeti szervezetek. A **külhoni magyar színházak** 46 millió Ft-ra pályázhattak szakmai együttműködések keretében megvalósuló produkciók támogatására határon túli és határon túli vagy hazai és határon túli magyar nyelvű színházak között. **Táncművészeti szervezetek** 11,5 millió Ft keretösszegre pályázhattak 2018-ban külhoni magyar produkció vendégszínházának megvalósítására, koprodukció létrehozására, koprodukció továbbjuttatására és szakmai képzés támogatására. Az EMMI az Emtv. alapján nyílt pályázatot hirdetett kiemelt művészeti célok megvalósításának támogatására előadó-művészeti szervezetek számára. Ennek „határon túli színházak vendégszínházai befogadásának támogatása” altémája 2018-ban 30 millió Ft keretösszeggel a külhoni magyar színházak megmutatkozását szolgálta, a külföldi vendégszínházok megvalósításának finanszírozására 20 millió Ft volt fordítható.

A **Márai-program** keretében 2017-ben 50 határon túli könyvtár részesült támogatásban. Tovább bővült a **Kárpát-medencei Magyar Könyvtárosok Továbbképzési Hálózata**.

2017-ben megkezdődött a **Kárpát-medencei népművészeti hálózati rendszer** kiépítése, amelynek célja egy olyan rendszer létrehozása, amely Kárpát-medencei szinten képes azt az

európai viszonylatban is egyedülálló, hatalmas értéket, amit a népművészet, a magyar népi kultúra jelent, megőrizni.

A Kormány 2017-ben hirdette meg a **Csoóri Sándor Programot**, a támogatás elsősorban a néptáncgyűttesek, népdalkörök, népzenei együttesek szakmai működésének támogatását célozza, azokat, akik a magyar és nemzetiségi hagyományokat éltetik szerte a Kárpát-medencében. 2018. évben a 2267 beadott pályázatból 2146 érvényes, a kért összeg összesen közel 8,2 Mrd Ft.

A Kormány elfogadta a **Magyarságkutató Intézet létrehozásáról és az azzal összefüggő jogszabályok módosításáról szóló 206/2018. (XI.10.) Korm. rendeletet**.

A határon túli magyar vonatkozású **épített kulturális örökség** védelmét, megismerését, megóvásának és megismertetésének elősegítését segítő **Rómer Flóris Terv** megvalósítása nemzetpolitikai és egyházpolitikai szempontból is jelentős, mivel a támogatásból a határon túli magyarok lakta települések templomai újulnak meg, ezzel hozzájárulva a külföldi magyar közösségek megmaradásához, az anyaországba vetett bizalom megerősödéséhez. A 2017-2018-as évben több mint 100 határon túli, döntően egyházi műemlék épületen kezdődhettek meg kutatási, felmérési és felújítási munkálatok.

T2.13 Aktív külpolitikai tevékenység a fenntartható fejlődést támogató nemzetközi folyamatokban

A magyar külpolitika fontos prioritása hazánk, régióink és a világ fenntarthatóságának megőrzése. Az elmúlt években végbement világpolitikai változások (a migrációs válság, a világ különböző részeit sújtó gazdasági, etnikai, vallási konfliktusok, az éghajlatváltozás, a növekvő társadalmi különbségek) miatt Magyarország a korábbiaknál hangsúlyosabb szerepvállalása vált szükségessé a nemzetközi közösség kihívásainak leküzdése kapcsán. Az instabilitás megelőzésének egyik leghatékonyabb eszköze a **nemzetközi fejlesztési együttműködés**. Ennek okán Magyarország számára is kiemelt jelentőséggel bír a **nemzetközi fejlesztéspolitika**, így hazánk a nemzetközi humanitárius közösségben is egyre aktívabb szerepet vállal. A beszámolóval érintett időszak vonatkozásában a nemzetközi fórumokon és a nemzetközi szervezetek döntéshozó testületeiben való tevékeny részvételen túlmenően Magyarország rendszeresen reagált a nemzetközi felhívásokra és hozzájárulásaival segítette a különböző természeti katasztrófák, fegyveres konfliktusok, elhúzódo válsághelyzetek következtében kialakult emberi szenvedések enyhítését.

A 2017-es és 2018-as években jelentős előremutató változások jellemezték hazánk nemzetközi fejlesztési, valamint **humanitárius segítségnyújtási politikáinak** szervezeti és működési kereteit. A Külgazdasági és Külügyminisztérium (KKM) 2017-ben elvégezte a 2014-2020 közötti időszakra vonatkozó nemzetközi fejlesztési együttműködésre vonatkozó magyar szakpolitikai stratégia és nemzetközi humanitárius segítségnyújtására vonatkozó szakpolitikai koncepció félidei értékelését. Ez lehetőséget nyújtott a stratégiának a 2015-ben elfogadott ENSZ Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 (Agenda 2030) célkitűzéseire való hozzáigazítására és a célországok tekintetében jelentős változások végrehajtására is. **Új Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Cselekvési Terv** készült, amelyet a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés Koordinációs Tárcaközi Bizottság hagyott jóvá 2017 decemberében. A KKM 2018-ban új adatgyűjtési és adatkezelési rendszert dolgozott ki hazánk hivatalos fejlesztési támogatásnak minősülő (Official Development Assistance, ODA) pénzügyi hozzájárulásaira vonatkozóan. Ez egyrészt a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) Fejlesztéstámogatási Bizottságához (Development Assistance Committee, DAC) történt 2016-os csatlakozásunkból fakadó feladatok hatékonyabb ellátását szolgálta, másrészt segíti – az adatok megfelelő elemzésével és összefoglalásával – a Kormány által megfogalmazott politikai célkitűzések gyakorlati megvalósításának nyomon

követését/monitoringját. 2018 folyamán megkezdődött Magyarország második, 2020-2025 közötti időszakra vonatkozó nemzetközi fejlesztési együttműködési stratégiájának (NEFE 2025) kidolgozása.

Magyarország nemzetközi fejlesztéspolitikai tevékenységének meghatározó nemzetközi kereteit az ENSZ, az OECD és az EU jelentik. A hatékonyság érdekében fontos ezen tevékenység más donorokkal történő összehangolása, különös tekintettel az EU-tagállamokra, a V4-országokra, de más donor országokkal és szervezetekkel való együttműködésre is. A nemzetközi intézmények, kezdeményezések javára teljesített hozzájárulásokon belül jelentős részt tettek ki az Európai Uniónak (az Unió közös költségvetésének külkapcsolati fejezete, az Európai Fejlesztési Alap, valamint egyéb uniós alapok), a nemzetközi pénzügyi intézményeknek (legfőképp a Világbank-csoport intézményeinek, az Ázsiai Infrastrukturális Fejlesztési Banknak és a Nemzetközi Beruházási Banknak), illetve az ENSZ intézményeknek fizetett kötelező tagdíjak és önkéntes hozzájárulások. Magyarország emellett számos nemzetközi multilaterális intézmény munkájához járult hozzá. Magyar kezdeményezésre a 2017. december 14-15-i Európai Tanács margóján a visegrádi kormányfők bejelentették, hogy országaik az EU Afrikai Szükséghelyzeti Vagyonkezelő Alap (EUTF Africa) keretén belül 35 millió euróval támogatják az olasz hatóságok líbiai határvédelmi erőfeszítéseit. A négy ország egyenként 8,75 millió euróval járult hozzá a projekthez. A **multilaterális együttműködés** mellett Magyarország NEFE-stratégiája a bilaterális keretek között nyújtott fejlesztési támogatások arányának növelését tűzte ki célul. Ennek megfelelően, bilaterális fejlesztési együttműködések keretében az elmúlt két évben a Közel-Kelet, Kelet-Afrika és szubszaharai Afrika, Dél-Amerika, valamint a Nyugat-Balkán számos országában végzett nemzetközi fejlesztési tevékenységet. Aktív külpolitikai tevékenység keretében, a **Fenntartható Fejlődési Célok** (SDG-k) kidolgozásáért felelős ENSZ Nyílt Munkacsoport volt társelnökéként, hazánk kiemelten elkötelezett a **Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030 (Agenda 2030)** eredményes végrehajtásában és támogatja a nemzetközi együttműködés további erősítését a Keretrendszer megvalósítása során. Magyarország 2018-ban első ízben számolt be az Agenda 2030-ban foglaltak hazai végrehajtása érdekében tett eddigi lépéseiről az ENSZ Magas Szintű Politikai Fórumán (High-level Political Forum, HLPF). A Fórum „A fenntartható és ellenálló társadalmakká történő átalakulás” központi témaköre keretében a hazánk számára kiemelt fontossággal bíró víz és szanitáció témájú 6. Fenntartható Fejlődési Cél horizontális felülvizsgálatára is sor került. A mind a 17 Fenntartható Fejlődési Cél hazai végrehajtásának áttekintését tartalmazó beszámoló elkészítése során lehetőség nyílt arra, hogy a nemzeti politikák és stratégiák a célrendszer vonatkozásában megvizsgálásra kerüljenek, kiemelve azon kezdeményezéseket, amelyek jelentős mértékben hozzájárulnak az Agenda 2030 megvalósításához. A jelentés emellett alkalmat kínált a vonatkozó jó gyakorlatok megosztására is. A Keretrendszerben foglalt Fenntartható Fejlődési Célok komplex mivoltából adódóan végrehajtásuk kizárólag inkluzív és holisztikus megközelítésmód mellett lehet eredményes. Ebből kifolyólag a minél teljesebb képet adó beszámoló elkészítése érdekében hazánk önkéntes jelentésének összeállításában a kormányzati szereplőkön és a Központi Statisztikai Hivatalon kívül részt vett a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács, a Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét ellátó Biztoshelyettes Hivatala, a Magyar Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért és a Civil Kerekasztal a Fenntartható Fejlődési Célokért szervezet, valamint Magyarország ENSZ Ifjúsági Küldötte. 2015-2018 között Magyarország látta el az **ENSZ EGB²⁹ Vízügyi Egyezmény** elnökségét. Hazánk szerepvállalásának legjelentősebb eredménye, hogy az Egyezmény globálisan nyitotta vált, az első EGB régió kívüli országgént Csád is csatlakozott, majd 2018. november 29-én Szenegál is részes fele lett a Vízügyi Egyezménynek. A részes felek nyolcadik ülészakán, 2018. október 10-12. között

---

²⁹ Európai Gazdasági Bizottság

Aszتانában adta át hazánk az elnökségi munkát Kazahsztánnak. Ugyanakkor az Egyezmény titkársága továbbra is számít Magyarország aktív részvételére az Aszتانában elfogadott 2019-2021 évi programjának megvalósításában, amely kiváló lehetőséget ad a határvízi tapasztalataink átadására. Közel három évtized után 2016 júniusa és 2018. között ismét Magyarország töltötte be az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) alatt működő **Nemzetközi Hidrológiai Program** (International Hydrological Programme, IHP) soros elnöki posztját. A diplomáciai sikert növelte az a tény, hogy az IHP az egyetlen olyan kormányközi program, melynek célja a vízzel kapcsolatos kutatások, a vízkészlet-gazdálkodás, valamint az oktatás és a kapacitások növelésének támogatása. A globális vízdiplomáciában betöltött vezető szerepünk elismerése részeként az ENSZ Közgyűlés elnöke 2017 januárjában Magyarország ENSZ-nagykövetét jelölte ki – Tádzsikisztán képviselője mellett – a „**Víz a Fenntartható Fejlődésért**” nemzetközi évtizedet kihirdető határozatban mandátált, az **ENSZ égisze alatti vízzel kapcsolatos tevékenységek hatékonyabb integrálásának és koordinálásának kérdésével foglalkozó dialógusok moderálására**. A konszenzusteremtésre és a közös gondolkodás előmozdítására hivatott társ-moderátori szerepkör újabb alkalmat biztosított hazánk számára a hatékonyabb érdekérvényesítésre. *A hazai vízipar külpiaci tevékenységét előmozdító pályázati program elindításáról szóló 1342/2017. (VI.9.) Korm. határozat* szerinti pályázati program első felhívását 2017. szeptember 12-én hirdette meg a KKM. A 2018. évi felhívás a 2017. évinél is népszerűbb volt, hiszen a támogatási összeg jelentős, 93%-os növelésére került sor. A program célja, hogy a hazai cégek a jelenleginél is intenzívebben kapcsolódjanak be külföldi projekt lehetőségek megvalósításába a magyar vízipar képességeinek kiaknázásával, és pályázati felhívás útján vissza nem térítendő támogatást biztosít. A pályázati kiírások alkalmával az egyes külképviseletek is lehetőséget kaptak arra, hogy olyan vízipari témájú konferenciákat, illetve szemináriumokat szervezzenek, amelyek során közvetlen módon is össze tudják kapcsolni a magyar vízipari cégeket a fogadó ország döntéshozóival. A rendelkezésre álló keret figyelembevételével 2017-ben 6, 2018-ban 9 külképviselet által tervezett program kerülhet megvalósításra a 2017. és 2018. évi **Vízipari Pályázati Programokból**.

T2.15 A kormány- és köztisztviselők, valamint az oktatási intézményekben foglalkoztatottak (nevelők, tanárok, vezetők) fenntarthatósági továbbképzése

A fenntartható fejlődés napjaink tudományának komplex, multidiszciplináris területe, így Magyarország közszolgálati képzésekkel foglalkozó egyeteme, a **Nemzeti Közszolgálati Egyetem** (NKE) is aktívan részt vesz a téma köré épülő globális tudományos összefogásban. Az intézményben komoly előzményei vannak a fenntartható fejlődés, vízbiztonság, valamint a klímaváltozás kutatásának, amellyel 2017-ig a **Fenntartható Fejlődés Tanulmányok Kabinet** foglalkozott. Az NKE 2017 júliusától létrehozta a **Fenntartható Fejlődés Tanulmányok Intézetet**, amely átfogó kutatásokat végez a sérülékeny erőforrások többségére, így például az ivóvíz ellátás biztonságra, a természeti környezet és éghajlatra vagy az élelmiszer-biztonságra.

A Földművelésügyi Minisztérium 2017-ben is folytatta „**A környezetvédelmi stratégiai tervezés továbbfejlesztése**” című belső képzését. A képzésre várták mindazokat a köztisztviselőket, akik érdeklődnek a környezetvédelem és a stratégiai tervezés iránt és további munkájuk során hasznosíthatják a képzésen elsajátított ismereteket. A mintegy 60 bejelentkezett résztvevő többek között az alábbi témákban hallgathatt meg előadásokat (részben külső szakértők bevonásával): OECD Környezeti Teljesítmény Vizsgálat előzetes eredményei, NKP 4 előrehaladás indikátorai, körforgásos gazdaság, jövőkutatás.

A **vízügyi életpálya** részeként és az életen át tartó tanulás támogatása érdekében a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvényben valamint a vízügyi igazgatási szerveknél foglalkoztatottak közalkalmazotti jogviszonyának különös szabályairól szóló 391/2017. (XII.13) Korm. rendeletben meghatározottak alapján 2018. január 1-vel a vízügyi ágazatban bevezetésre került a kötelező továbbképzési rendszer, melynek célja, hogy a vízügyi igazgatási szerveknél foglalkoztatott közalkalmazottak munkaköri feladataikat szakszerűen és magas színvonalon, hatékonyabban és eredményesebben hajtsák végre.

A vízügyi ágazat az NKE-vel együttműködve 2018. évben 64 féle továbbképzési programot, 323 képzési alkalommal, 12 768 fő továbbképzésre kötelezett közalkalmazott részvételével valósított meg. A 2018. évben megvalósított továbbképzési programok közül kiemelendő a Nemzeti Vízügystratégia, illetve a vízgazdálkodási fő célkitűzésekre épülő Nemzeti Vízügystratégia részletes bemutatásáról szóló jelenléti képzések formájában végrehajtásra kerülő továbbképzési program, melyen összesen 3474 fő munkatárs vett részt. Kapcsolódva a T2.5 és T2.9 tevékenységekhez, a vízügyi ágazat közel 1000 fő közalkalmazottja részt vett az Egyesült Nemzetek Szervezete Bűnmegelőzési és Kábítószer-ellenőrzési Hivatala (UNODC) által kiadott korrupcióellenes e-tananyagának tesztelésében. A szakmai továbbképzési programok biztosítása mellett az ágazat kiemelt hangsúlyt fektet a készség- és képességfejlesztő programok biztosítására, a munkatársak digitális kompetenciájának fejlesztésére, és az ismeretek gyakorlati alkalmazásának szemléltetésére, gyakoroltatására is.

A **fővárosi és megyei kormányhivatalok** személyi állománya mentális egészségi állapotának és funkcionális kompetenciáinak felmérése című projektem célja, hogy az eredmények elemzése és kiértékelése alapján szervezetre, szervezeti egységre szabott fejlesztési tervek szülessenek a mentális egészségi állapotot érintő kritikus problémák kezelésére.

A projekt keretében, több ütemben megvalósított **Kormányablak Ügyintézői Képzés (KAB)**, valamint **gyámügyi ügyintézők képzése (GYÁMÜGY)** során a végzettség megszerzéséhez az egyes képzések tematikája mellett tréninget is szükséges teljesíteni. A KAB képzés megszerzéséhez érzékenyítő és stresszkezelő, míg a GYÁMÜGY képzés esetében kiégés elleni tréning elvégzése volt kötelező. A KAB képzés során a 2017-2018-as időszakban öt ütem alatt **2457 fő** szerzett oklevelet. A GYÁMÜGY képzés két üteme során a 2017. évben **1682 fő** szerzett oklevelet.

3. Természeti erőforrások

Teendők:

- T3.1 A környezettudatos magatartás, egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására; környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak
- T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása
- T3.3 Környezetkímélő technológiák használatára való áttérés
- T3.4 A környezeti fenntarthatóság céljának befogadása a szervezetek értékrendjébe – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T3.5 Környezettudatosság növelésére irányuló kampányok; a környezeti károk megelőzésére és mérséklésére irányuló tevékenységek; javaslatétel a kormányzati szerveknek
- T3.6 A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadásának erősítése a közoktatásban – fenntartható életmódra nevelés
- T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassa-felhasználása)
- T3.8 Kék gazdaság – vállalati kutatás-fejlesztés, innováció, egyetemi alap- és alkalmazott kutatások támogatása a hulladékgazdálkodás, szennyvízgyártás, megújuló energiaforrások tekintetében, ökológikus termelési és fogyasztási rendszerek támogatása
- T3.9 A környezeti fenntarthatóság értékrendjének közvetítése
- T3.10 Zöldgazdasági reformok: a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül az energia- és anyagfelhasználás megfelelő beárazása
- T3.11 A kritikus állapotban lévő erőforrások esetében normatív, korlátozó előírások bevezetése, esetlegesen az erőforrás-felhasználás teljes tilalma
- T3.12 A környezeti hatásvizsgálatok elvi alapjainak megerősítése, a szükséges módszertanok kidolgozása
- T3.13 A környezeti fenntarthatósági szempontokat meg kell jeleníteni Magyarország stratégiai jelentőségű helyi és ágazati tervezési dokumentumában, valamint az ágazati szabályozásában
- T3.14 A környezetvédelmi szabályozás áttekintése, a feleslegesen bonyolult és adminisztrációigényes szabályok deregulációja vagy egyszerűsítése
- T3.15 Ellenálló-képesség növelése az éghajlat-változási hatásokkal szemben

Hazai helyzet áttekintése

Az Alaptörvény P) cikkének célja a nemzeti erőforrások kiemelt védelmének a biztosítása. A költségvetési gazdálkodás elvei között, az Alaptörvény N) cikkében (is) megjelenik a fenntarthatóság követelménye, ami a jövőről való gondolkodást meghatározó, olyan szemléletmód, amelyben a fejlődés és egy magasabb életszínvonal elérésére való törekvés során a környezettel, a társadalommal és a gazdasággal kapcsolatos megfontolások egyensúlyban vannak egymással. Fenntartható a fejlődés akkor, ha a gazdaság fejlődése folyamatos szociális jobb létet eredményez az ökológiai eltartó képesség határain belül, megőrizve a természeti erőforrásokat a jövő generációi számára.

Magyarország természeti adottságai, természeti erőforrásai változatosak. Hazánk területének 80-85%-át mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas talajok fedik, ezért **a termőtalaj** az egyik legfontosabb megújuló természeti erőforrásunk. Az élelmiszerlánc-biztonság alapját a termőtalaj védelme és hasznosítása, illetve a termőtalajon történő minőségi és versenyképes mezőgazdasági ártermelés képezi.

Napjainkban egyre nagyobb figyelem fordul **az élővilág sokféleségének megőrzésére és fenntartható hasznosítására**. A hagyományokon alapuló mezőgazdasági termelés a helyi környezeti és természetési feltételekhez, valamint fogyasztói igényekhez alkalmazkodott, változatos egyensúlyi populációk (tájfajták) kialakulását és fenntartását eredményezte. A hazai génmegőrzés fő célja a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés hazai növényi biológiai alapjainak, genetikai anyagainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, továbbá az állatlétszám szerint kritikus, vagy súlyosan veszélyeztetett rég honosult haszonállatfajták, valamint védett őshonos mezőgazdasági állatfajták génmentésének és megőrzésének elősegítése.

A folyamatos erdőtelepítéseknek és a fenntartható erdőgazdálkodásnak köszönhetően az ország erdőgazdálkodással érintett teljes területe a lezárt statisztikai állapot szerint (2018. október 1.) 2017-ben 2060 ezer hektár volt, amely az ország területének 22,2%-a. Az erdőfelújítás tekintetében 15,9 ezer hektár sikeres első erdősítés, illetve 20,4 ezer hektár befejezett erdőfelújítás keletkezett a 2017-ben. Hazánkban a folyamatos erdőborítást szolgáló átmeneti, örökerdő (szálaló), illetve faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdők területe folyamatosan növekszik, 2017-ben meghaladta a 170 ezer hektárt. Üzemmódok szerinti megoszlás alapján átmeneti üzemmódban 74 ezer hektár, örökerdő (szálaló) üzemmódban 21,7 ezer hektár, míg faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódban 77,8 ezer hektár erdőt kezeltek. Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: erdőtörvény) az erdő természetességére vonatkozó előírásai alapján az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdő természetessége ne romoljon. A hazai erdők természetességi állapotuk szerint több mint 52%-ban magas természetességi kategóriába tartoznak. Az őshonos főfafajú erdőállományok mintegy 60%-os részarányt képviselnek. A hazai erdőgazdálkodás a leginkább környezetkímélő, a biológiai sokféleség megőrzését szolgáló, ökológiai célú tájhasznosítási gazdálkodási forma felé törekszik. Magyarország zöld hálózata – azaz a természetközeli élőhelyeknek számító területek kiterjedése – még több mint 36%-ot fed le.

A fenntarthatósági törekvések egyik fontos célja a várható vízkrízis elkerülése, a víz jövő generációi számára való megvédése, a vízzel kapcsolatos kockázatok kezelése és a víz, mint természetes erőforrás hatékony felhasználása. A felszín alatti vízkészleteink európai viszonylatban is kiemelkedő jelentőségűek és minőségűek. A Vízyűjtő-gazdálkodási Terv legfontosabb fejezete az Intézkedési Program, amely azokat a feladatokat foglalja össze, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a vizek – a tervben megfogalmazott ütemezés szerint – legkésőbb 2027. évre jó állapotba kerülhessenek. Összességében a folyóvizek 7,5%-a, a tó víztestek 11,6%-a, a felszín alatti víztestek 53%-a érte el 2015-ben a jó állapotot. Valamennyi releváns intézkedési program végrehajtásának végső határideje 2027.

Magyarország nyersanyagokban és energiahordozókban – az igényekhez képest – szerény készletekkel rendelkezik. A hazai energiahordozók a szükségletek kevesebb, mint felét elégítik ki, ezért nagy a kőolaj, földgáz és villamosenergia import, elsősorban Oroszországból és az Európai Unió tagországaiból.

Az ember és a természet viszonyát hosszabb távon a társadalmi értékrend és az ebből fakadó viselkedés, **termelési-fogyasztási szokások** befolyásolják leginkább. A természeti erőforrások megőrzésére, fenntartható használatára törekvés, valamint a környezettudatos viselkedés elterjedéséhez kiemelten fontos, hogy a társadalom megfelelő környezeti ismeretekkel és információval rendelkezzen, változtasson korábbi szokásain, illetve hogy elérhetőek legyenek a fenntartható alternatívák. Megkerülhetetlennek tűnik a jelenlegi tananyag és a tankönyvek felülvizsgálata, újragondolása, hogy a tudományos ismeretek elsajátítása mellett olyan szélesebb körű tudás kínáljanak, amely képessé teszi a tanulókat az önálló tájékozódásra és véleményformálásra az emberiség sorsát meghatározó nagy kérdésekben. Azok lesznek fogékonyak az új szemléletre és azokból vált ki empátiát az

élővilág pusztulása, akik már a közoktatásban szert tesznek az önreflexió, az önálló tájékozódás, a kritikai és kreatív gondolkodás képességére. Az iskolák tevékenységrendjében fokozatosan elterjednek a komplex tanulásszervezési formák (témahét, projekt, kutatás-alapú tanulás). A tudományok kodifikált ismeretrendszerrel mellett hangsúlyos szerepet kap a diákok tényleges természeti-társadalmi környezete, mindennapi élete, saját érdeklődése. A Fenntarthatósági Témahét a középiskolákban a mindenkor tanév rendjéről szóló rendelet szerint a projektoktatást támogató program, ahol a tantárgyak környezeti nevelési lehetőségein túl a világra-figyelő, környezettudatos szemlélet kialakítására nyílik lehetőség.

A fenntartható életmódra nevelés a köznevelés egyik célja, melyet a nemzeti köznevelésről szóló törvény határoz meg, továbbá a Nemzeti alaptanterv kiemelt fejlesztési területe is. A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadása terén számos program valósult meg: **Erdei Iskola Program, GLOBE Környezeti Nevelési Program, BISEL program.** A leginkább előremutató gyakorlatot az **Ökoiskola Program** képviseli, amelynek keretében a pedagógiai tartalmi munka és az oktatási intézmény működtetése, mindennapi élete is a fenntarthatóság értékének hiteles képviselőjén alapul. 2018 végén 997 ökoiskola volt Magyarországon, ebből 429 Örökös Ökoiskola címmel rendelkezett. Az iskolába járók közel 30%-a ökoiskolában tanult. A **Zöld Óvoda Hálózat** kialakításával az iskola-előkészítő nevelés és oktatás szintjén tervezetten és szervezeten elkezdődik a környezeti nevelés. 2018 decemberében 945 Zöld Óvoda, ebből 160 Örökös Zöld Óvoda és 20 bázisóvoda működött az országban. Az Agrárminisztérium támogatásával az Iskolakertekért Alapítvány közreműködésével 2018-ban indult útjára az **Országos Iskolakert Fejlesztési Program**, melynek keretében 50 db új iskolakert jöhetett létre, illetve bővíthették, fejleszthették a már meglévő kerteket is. **Ments meg egy kertet!** program 2017-ben három kategóriában lett meghirdetve: műveletlen zártkert művelés alá vonása, idős emberrel történő kert-együttgondozás, kert együttművelés egyéb közösséggel (óvoda, általános iskola, egy másik középiskola, lakóközösség, vagy kertbarát kör). 2018-tól az Agrárminisztérium a zártkerteket más konstrukcióban támogatta. 2017-ben összesen 14 elhanyagolt zártkertet vettek gondozás alá, 40 kertben idős embereknek segítettek a kertészeti munkákban, 21 kertet pedig közösségi területen (iskolák, óvodák, szociális otthonok területén) műveltek meg. 2018-ban 46 iskola küldött rendszeres vagy időközi beszámolókat a gondozott kertekről; 33 idős emberrel együtt gondozott kertről és 21 közösségi – összesen 54 kertről.

Magyarországon, évente mintegy 1,8 millió tonna **élelmiszerhulladék** keletkezik. Ennek jelentős hányada – körülbelül harmada – a háztartásokban termelődik. A legfrissebb adatok alapján ez megközelítőleg 68 kg élelmiszerhulladékot jelent fejenként, éves szinten. A NÉBIH **„Maradék nélkül”** szemléletformálási kampánya az EU LIFE program támogatásával a kidobott élelmiszerek mennyiségének 8-10 %-os csökkentését célozza. 2018 márciusában elindult a kampány gyerekeknek szóló része, a „Maradék nélkül” iskolai program. Folytatódott a NÉBIH **Szupermenta programja**. A terméktesztek különlegessége, hogy olyan komplex vizsgálat áll mögöttük, amelyek a termékek a NÉBIH nemzeti referencia laboratóriumaiban végzett vizsgálatait is tartalmazza.

Megtett intézkedések

T3.1. A környezettudatos magatartás, egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására; környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak

A környezettudatos magatartás és az egyéni felelősségvállalás fontos feladata, hogy megakadályozzuk a **termőföld** mennyiségének csökkenését. Hazánk mező- és erdőgazdasági művelésre alkalmas területnagysága hatalmas kincs, amire fokozottan kell vigyáznunk, hiszen a Földnek csupán 4%-a alkalmas szántóföldi művelésre, amelynek igénybevételére a Föld népességének növekedése mellett fokozott igény jelentkezik. Az emberiség jövője részben a

természeti erőforrások tudatos, fenntartható használatán múlik, éppen ezért talajkészleteink racionális használata, védelme, állagának és minőségének megóvása létfontosságú. Ezen cél érdekében fogalmazódott meg Magyarország Alaptörvénye az Európai Unió vonatkozó irányelveivel összhangban az Alapvetések P) cikke, amely rögzíti „a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

A Nemzeti Fejlesztés 2030 - Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióról szóló 1/2014. (I. 3.) OGY határozat értelmében 1990 óta „a legdrasztikusabb változást a művelés alól kivett területek 37%-os növekedése jelenti, ami szinte teljes egészében a települések terjeszkedésének, az infrastrukturális és zöldmezős beruházások okozta beépítésnek köszönhető”. Ezt a folyamatot (ökológiai, környezetvédelmi, pszicho-szociális, egészségügyi fenntarthatósági stb. szempontok) meg kell állítani, ezért igen hangsúlyossá kell tenni a takarékos, összehangolt területhasználat érvényesítését, a barnamezős területek újrahaznosítását és a települések belterületein a beépítési intenzitás növelését, illetve a településközpontok, történeti beépítésű területek revitalizációját.

Az Energia- és Klímatudatossági Szemléletformálási Cselekvési Terv³⁰, továbbá, a 2018. október 31-én kihirdetett **Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia**³¹ egyik pillére a „Partnerség az éghajlatért” Szemléletformálási Terv (Terv) ösztönzi a szemléletformálással kapcsolatos tevékenységek támogatását és végrehajtását. A Terv célja a klímatudatosság és a fenntarthatóság szempontjainak integrálása a tervezésbe, a döntéshozatalba és a cselekvésekbe a társadalom minden szintjén, többek között az oktatás révén. A 2017-2018-as év során több mint 1000 diákot sikerült megszólítani az egyetemeken és középiskolákban rendezett kerekasztal beszélgetések által, ahol a nemzetközi és hazai klímapolitika aktualitásairól, továbbá a környezettudatos – és klímabarát életmód ismerveiről hangzottak el előadások.

Az alábbi projektekben kitűzött célok hozzájárulnak a magyar társadalom tagjain keresztül a környezeti értékek megőrzésének védelméhez, a környezettudatos cselekvéshez, a természet oltalmához.

- GINOP-7.1.2-15 Aktív turisztikai hálózatok infrastruktúrájának fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek
- GINOP-7.1.5-16 Nemzeti parkok komplex turisztikai fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek
- GINOP-7.1.9–17 Turisztikailag frekventált térségek integrált termék és szolgáltatás fejlesztése című konstrukció keretében támogatott projektek

T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása a vizek mennyiségi és minőségi védelme érdekében

2017. március 3-án a Kormány elfogadta a **Nemzeti Vízstratégiát** (továbbiakban NVS) (1110/2017. (III.7.) Korm. határozat a Nemzeti Vízstratégia és a végrehajtását biztosító intézkedési terv elfogadásáról), a vízgyűjtő-gazdálkodási terv mellett, ezzel a magyar vízgazdálkodásnak első ízben lett kormányzati rangra emelt szakpolitikája. A Kormány által kijelölt prioritások határozzák meg a hazai vízgazdálkodás fő irányait 2030-ig, azaz:

- a vízvisszatartás fokozása és vizeink jobb, hosszútávon fenntartható hasznosítása,

30 1602/2015. (IX. 8.) Korm. határozat

31 Az Országgyűlés 23/2018. (X. 31.) OGY határozata a 2018–2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról;

- a veszélyhelyzet-elhárítás orientált vízkárelhárításról a megelőzés központú vízgazdálkodásra történő áttérés,
- a vizek állapotának fokozatos javítása és a jó állapot potenciális elérése/megtartása, a vízfolyások természetes állapotának fenntartása,
- az elviselhető fogyasztói teherviselés mellett működő minőségi víziközmű-szolgáltatás fenntartása és a csapadékvíz-gazdálkodás rendszerének kialakítása,
- a társadalom és a víz viszonyának javítása,
- a vízügyi tervezés és irányítás megújítása, valamint
- a vízgazdálkodás gazdaságszabályozási rendszerének megújítása.

Magyarországon a felszíni vizek állapota az első Vízyűjtő-gazdálkodási Terv (VGT1; vizsgálati időszak: 2006-2008) és a második, felülvizsgált Vízyűjtő-gazdálkodási Terv (VGT2; vizsgálati időszak: 2009-2012) készítése során elvégzett állapotértékelések szerint nem, vagy csak igen kis mértékben javult. A VGT2-ben már jelentősen csökkent az ismeretlen ökológiai és kémiai állapotú víztestek száma, de az állóvizek esetében még mindig meghaladta az 50%-ot. A felszín alatti víztestek állapota sokkal kedvezőbb, mint a felszínieké, de a víztestek harmada így is gyenge állapotú: 185 felszín alatti víztest közül 98 jó állapotú, 64 állapota gyenge és 23 víztest a „jó, de gyenge kockázata” minősítést kapta.

A **Víz Keretirányelv** (VKI) célkitűzéseinek teljesítését átfogó jellegű jelentős problémák is akadályozzák, amelyek megoldása szükséges az érdemi eredmények eléréséhez, illetve a költséghatékony, országos szintű előrehaladás érdekében.

A terhelések számbavétele és a hatások elemzése eredményeként a 2015. évi vízyűjtő-gazdálkodási terv (VGT2) készítésekor **az alábbi jelentős vízgazdálkodási problémák** kerültek feltárássra:

- A vizek fiziko-kémiai elváltozását okozó terhelések egy nagy csoportját képezik a települési, ipari és mezőgazdasági tevékenységből származó, pontszerű és/vagy diffúz eredetű, a felszíni és felszín alatti vizekbe jutó szennyezőanyag bevezetések. A vizek eutrofizációját a szerves- és tápanyag kibocsátások okozzák. A felszín alatti vizek nitrát szennyezésében még mindig a szennyvízszikkasztás és a mezőgazdaság a meghatározó de a fejlesztések eredményeként ezek mértéke csökken. Ezen kívül a felszíni vizek ipari eredetű hő- és só szennyezése az ökológiai hatásokon túl, még hasznosítási problémákat is okoz.
- A VGT2 eredményeinek megfelelően, modellezés alapján a felszíni víztesteket érő összes diffúz nitrogénterhelés jelentős része érkezik a talajvízből, amely az ország egy részén szennyezésből származó, vagy természetes eredetű nitrátot és más N formákat tartalmaz. További jelentős forrás a mezőgazdasági eredetű erózió és a felszíni lefolyás, a légköri kiülepedés (különösen a nagy területű felszíni víztestek esetében), valamint a városi csapadékvíz-lefolyás. A diffúz foszforterhelés esetében domináns szerepe van a talajvesztés útján közvetített terhelésnek. Országos átlagban a diffúz terhelés útvonalankénti (forrásonkénti) megoszlásában egyértelműen dominál a mezőgazdasági illetve a természetes vegetációjú területek eróziójából származó foszforterhelés, mely a teljes mennyiség közel 2/3-át adja. A fennmaradó részt illetően a városi eredetű terhelés az uralkodó, melyet főként a nagyvárosok egyesített szennyvízhálózat túlfolyói okoznak.
- A pontszerű veszélyes anyag terhelés meghatározó elemei a települési kommunális tisztított szennyvíz kibocsátások. A veszélyes szennyezőanyagok részarányukat tekintve kisebb mennyiségben vannak jelen a kommunális szennyvízben, mint a tápanyagok. Néhány közvetlen ipari kibocsátótól eltekintve a települési szennyvízben az ipari üzemek által a közcsatornába vezetett ipari szennyvíz is megjelenik. A városi

csapadékvíz is tartalmaz veszélyes anyagokat (olaj, nehézfémek), amelynek forrása a légköri kiülepedés, a közlekedés stb.

- A veszélyes üzemek rendkívüli, balesetszerű szennyezése jelentős hatással lehet a vízi környezetre, ezért itt a károsodás megelőzésén, illetve a kár mérséklésén van a hangsúly. Száznál is több vízminőségi káresemény történik évente Magyarországon, amelyek között vezet a szénhidrogén szennyezés. A múltbeli szennyezések felszámolása folyamatosan halad előre..
- A diffúz veszélyes anyag terhelések hatását jól jellemzi, hogy 2000-2012 között a felszín alatti vizekben 257 féle veszélyes anyagot mutattak ki, ami a felszín alatti vizek minőségén túl az ivóvízellátás és a felszíni vizeket elérő emisszió szempontjából is jelentőséggel bír, mivel a felszín alatti vizek, amennyiben az őket érő szennyezés kármentesítése nem történik meg, a veszélyes anyagok tartós raktárának és utánpótlási forrásának tekinthetők. A veszélyes anyagok egyik legnagyobb csoportját a növényvédő szerek jelentik. A felszín alatti vizek szennyezettségében (sekély víztestek) is jelentős szerepet játszanak, a találati lista is 84 növényvédő szermaradványt tartalmaz, amelyek közül több perzisztens. Ezek használata ma már tilos, kivonásuk ellenére jelenlétük ma is kimérhető az élelmiszerlánc minden elemében, így az emberekben is.
- Sajátos, de feltételezett nagy számuk miatt, jelentős veszélyforrást képviselnek a felhagyott, vagy meghibásodott, esetleg már eredendően rosszul kivitelezett kutak, amelyek felgyorsíthatják a felszín közeli talajvízben megjelent szennyeződéseknek a nagyobb mélységekbe való lekerülését.
- Az iparra a veszélyes anyagok pontszerű kibocsátásai jellemzőek, azonban a légkörbe kibocsátott ipari szennyezőanyagok a légköri kiülepedésben diffúz módon jelennek meg, amelyhez a közlekedésből származó terhelések is hozzáadódva a burkolt felületekről a városi csapadékvízzel kerül a felszíni vizekbe.
- A bányászati tevékenységhez kapcsolódóan is számolni kell (elsősorban felszín alatti vizeket) potenciálisan veszélyeztető tevékenységekkel, amelyek között fluidum kitermeléshez kapcsolódó kockázatos anyagok múltbeli (2000-ig) közvetlen bevezetése, a jelenben és a jövőben várhatóan alkalmazott rétegrepressztéses technológia, valamint a működő és felhagyott ércbányák (külföldi hatás is) és meddőhányók csurgalékvizei jelentenek kockázatot.
- Az ország természetes vízfolyásai és állóvizei között szinte nincs olyan, amelyet nem érint valamilyen, akár több jelentős morfológiai beavatkozás. A felszíni vizek ökológiai állapotát jelentősen befolyásolja a morfológiai állapot, azaz hogy a víztérben megvan-e az élőlények számára a mozgás (vándorlás) lehetősége, a mederforma és a sebességviszonyok változatossága biztosítja-e a kívánatos diverzitást, illetve a vízhozam és ehhez kapcsolódóan a vízszintingadozás lehetővé teszi-e a különböző szinten elhelyezkedő növényzónák megfelelő vízellátását. A jelentős kölcsönhatás miatt lehetetlen a jó ökológiai állapot elérése, ha a hidromorfológiai viszonyokban számottevő változás következik be, bár az élővilág a módosított életteret is gyorsan képes meghódítani. Az emberi igények kielégítése gyakran vezet jelentős mértékű elváltozásokhoz, és sok esetben a kitűzött társadalmi cél nem is oldható meg másképpen, ezért a VKI ezt felismerve a jó állapot alól ilyen esetekben mentességet biztosít. Az erősen módosított, vagy mesterséges víztesteknél a jó potenciál elérése is elegendő, de a kivételezett kategóriába sorolást meg kell indokolni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben.
- A vízjárást módosító beavatkozások hatása is jelentős. Problémát jelent az alvízi szakaszok vízellátása szempontjából a völgyzárógátas tározók túlzott vízvisszatartása.

Ugyanakkor viszont a csapadékvíz területi vízviSSzatartása többnyire nem megoldott Magyarországon, a csapadékvíz-gazdálkodás és belvíz-gazdálkodás jó gyakorlatai nem terjedtek el. Számos nagy folyót érint a mederbevágódásból származó kis- és középvízi vízszint-, továbbá talajvízszint süllyedés. Az eróművek csúcsra járatása, illetve jelentős vízátfolyások csak néhány víztestet érintenek.

- A vízfolyásokból, tavakból történő felszíni vízkivételek közül általában a kisvízi időszakban jelentkező öntözés, és – ha van – a halastavak frissvíz igénye, valamint a hűtési, energetikai célú vízkivétel lehet kritikus. Tekintettel arra, hogy az éghajlatváltozás kisvizeket apasztó hatása már most is kimutatható, kisvízfolyásaink hasznosítható hozamának jelentős csökkenésére kell számítani, ezáltal növekszik a vízhiánnyal küzdő, és ezért ökológiai szempontból is érzékeny víztestek köre. Az ország 1078 felszíni vízteste közül 40 víztest esetében a jelenlegi vízkivételek meghaladták a hasznosítható készletet, 7 víztestnél volt 90% feletti az augusztusi hasznosítható hozam kihasználása, emellett a víztestek mintegy ötöde időszakos, ezért nincs hasznosítható készlete.
- A felszín alatti vízkivételek jelentősek Magyarországon. Ezek egyes sekély porózus víztestekben talajvízvízszint-süllyedést, a termál víztestekben nyomás- és hőmérséklet csökkenést eredményeznek (visszasajtolással lelassítható, megállítható). A vízkivételek hatására források apadhatnak el, vagy a vízszint süllyedése miatt a kisvízfolyást, vagy sekély szikes tavat tápláló hozam lecsökkenhet. A felszín alatti vízhasználatok hivatalos nyilvántartása alapján az ivóvízkivételek arányához (77%) képest a többi vízfelhasználási cél elenyésző, ezek közül 6% a fürdő/gyógyászati célra termelt, 5%-ra tehető a bányászati, 3-3%-ra az ipari és az egyéb mezőgazdasági vízkivételek aránya, továbbá 1-2%-ot tesznek ki az öntözési, az energetikai és az egyéb célú vízkivételek. Száz feletti a jelentős és fontos víztermelő kútcsoportok száma.
- Jelentős mértékű a vízügyi területi hatósági nyilvántartásban nem szereplő vízkivételek száma. A Magyar Vízkútőrök Egyesülete szerint évente mintegy 4000-5000 kút létesül, viszont a területi szintű vízügyi nyilvántartás szerint csak 400-500 kútra kérnek engedélyt. A probléma kiterjedtségét ezek a számok jól jellemzik, de a kitermelt víz mennyiségére a kutak számából nem lehet következtetni. Szakértői becslés alapján az engedély nélküli termelés közel 100 millió m³/év, ami a nyilvántartott vízkivétel 12%-a. Ilyen mértékű illegális tevékenység ellehetetleníti a vízkészlet-gazdálkodást, milliárdos vízkészlet-járulék bevételekiesést jelent, hátrányos a jogkövető vízhasználókkal szemben, és gyengíti a hatóság tekintélyét.
- Számos területen pazarlóak a vízhasználataink, a rendelkezésre álló technikától elmaradnak, vagy leromlott állagúak a berendezések, létesítmények. A közműhálózat vesztesége országos átlagban 25%, a mikroöntözés aránya nem éri el a 15%-ot. Az energetikai célra termelt termálvizek jelentős részét nem táplálják vissza és belső felhasználásnál sem alkalmaznak visszaforgatást (pl. hőszivattyút). A használt vizek újrahasznosítása az 1%-ot sem éri el, természetes vízviSSzatartási, tározási és tájgazdálkodási lehetőségeinket nem használjuk ki, a csapadékvizekkel nem gazdálkodunk, csak a gyors levezetésre törekszünk.

A VGT2 Intézkedési Programja a fenti problémák kezelésére 33 intézkedési csomagot, ezen belül 135 intézkedési elemet határozott meg. A szerkezeti intézkedések megvalósítását elsősorban az EU által társfinanszírozott fejlesztési támogatások, operatív programok biztosítják, mégpedig elsősorban a KEHOP és a VP, valamint a TOP, LIFE, MAHOP, GINOP, továbbá a transznacionális programok. A VGT2 becslése alapján a 2014-2021-es európai uniós támogatások segítségével megvalósuló VGT2 intézkedések becsült költsége

összesen mintegy 1241 Mrd Ft. Hazai központi költségvetés biztosítja az állami tulajdonában lévő vízvagyon megőrzését. A VKI célok eléréséhez elengedhetetlen, átfogó jellegű intézkedésekre további, uniós forrásból nem pályázható, az intézkedések végrehajtása érdekében a hazai költségvetésből mintegy 5,9 Mrd Ft biztosítása szükséges.

A VGT2 Intézkedési Programjában tervezett intézkedések közül lényeges előrelépés történt a következő alapintézkedések végrehajtásában.

Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Program 2016. december 31-ig az összegyűjtött szennyvíz tisztításának eredményeképpen országosan a tápanyag eltávolítási hatások N-re: 89%, P-ra: 94%. A 2016. december 31-i állapot szerint a lakások 81,5%-a rendelkezik csatorna rákötéssel és további 7,9% hálózattal ellátott területen helyezkedik el. A KEHOP-ban szennyvízelvezetés és -tisztítás szakterületre mintegy 328,57 Mrd Ft áll rendelkezésre 2020-ig. A 2000 LE-nél nagyobb szennyezőanyag-terheléssel jellemezhető szennyvízelvezetési agglomerációban folyamatban lévő fejlesztések: szennyvízelvezetési hálózati 136 db projekt, szennyvíztisztító telepi fejlesztések 60 db projekt.

A „**Tisztított szennyvíz újrahasznosítása Magyarországon**” című mintaprojekt megvalósítása folyamatos. Fő célkitűzés a költségmentés elvén alapulva a víz újrahasznosítás ösztönzése az egészségügyi és környezetvédelmi szempontok maradéktalan érvényesítésének biztosítása mellett.

Elkészült a **Szennyvíziszap Kezelési és Hasznosítási Stratégia (2018-2023)**, amelyet az 1403/2017. (VI.28.) Korm. határozat fogadott el. A hasznosítási módok prioritási sorrendje a következő: mezőgazdasági hasznosítás, rekultivációs hasznosítás, égetési célú hasznosítás. A szennyvizek és szennyvíziszapok mezőgazdasági felhasználásának és kezelésének szabályairól szóló 50/2001. (IV.3.) Korm. rendeletnek megfelelően a mezőgazdasági hasznosítás engedélyhez, talajvédelmi tervhez kötött tevékenység.

Ivóvízminőség-javító Program 2015. december 31-e óta a 2018. június 30-i referencia adatok alapján jelentősen előrehaladt, mivel a 134 db az Irányelvnek nem megfelelő vízellátással érintett települések vagy településrészek (vízellátási területek) száma 16 db vízellátási területre (15 település közigazgatási területre) csökkent le. KEHOP projektek folynak az IJP lezárása érdekében, amelyről negyedévente küld jelentés Magyarország a Bizottságnak.

Azoknál a felszín alatti víztesteknél, ahol a gyenge állapot oka (többek között) a közüzemi vízkivétel, a mennyiségi állapot javítására a VGT2-ben a „Technológiai és hálózati veszteségek csökkentése” intézkedés alkalmazása került betervezésre. Az ún. **Gördülő Fejlesztési Tervek** (a továbbiakban: GFT-k) elkészítése folyamatos. A víziközmű ágazat a tervekkel készíti elő a **hálózatrekonstrukciós projekteket**, amelyek eredményeként jelentős készlet-megtakarítás várható. A GFT vízi közmű rendszerenként és fejlesztési ütemenként tartalmazza az elvégzendő beruházási, felújítási és pótlási feladatokat, azzal a céllal, hogy a megfelelő műszaki állapotú közművagyonnal a víziközmű-szolgáltatás folyamatosan és költséghatékonyan biztosítható legyen. A 2018. és 2019. évi költségvetési törvényekben szerepelt a Víziközművek Állami Rekonstrukciós Alapja jogcím 1,5-1,5 Mrd Ft-tal. Az összeg eltöprel ugyan a szükséges forrásigényhez képest, de biztató kezdetet jelent és a felújítási projektek előkészítéséhez elengedhetetlen.

A **Nitrát Irányelv végrehajtása** az ÚMVP, illetve a VP támogatásokon keresztül, továbbá a zöldítés segítségével valósul meg. A VP megtartotta, illetve bővítette az ÚMVP-hez képest a tápanyagterhelés hatásának csökkentése szempontjából előnyös intézkedéseket. A támogatások területi elosztása aránytalan, az intézkedési programok nagyobb arányban valósulnak meg síkvidéki területeken. A területhasználatra és a tápanyagbevitelre vonatkozó előírások elsősorban a nitrát-szennyezés mérséklésére hatnak. A nitrogénmérlegek alapján becsült lehetséges talajvízszennyezés kockázata szignifikánsan kisebb, mint a mezőgazdasági

területekre, az országos monitoring hálózat alapján a sekély felszín alatti víztestekre meghatározott szennyezettségi arány, amely arra utal, hogy a támogatott területekre jellemző terhelés általában kisebb, mint az a múltbeli terhelés, amely a jelenlegi szennyezettségi arányokhoz vezetett. A terhelés-hatás elemzések pontosítása érdekében a gazdálkodási napló adatainak feldolgozása és a MONERIS modell pontosítása folytatódott 2017-2018. években. Ezen elemzések alapján a talajok humusztartalmáról nem áll rendelkezésre elegendő információ, illetve arra utalnak különböző tanulmányok, hogy a magyarországi talajok jelentős mértékben degradálódtak, erodálódtak, ennek következtében tápanyagforgalmuk sérült.

A 2009/128/EK irányelv – uniós fellépés a peszticidek fenntartható használatának elérése érdekében (SUD) végrehajtását szolgáló 2012 novemberében elfogadott első Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési Terv (a továbbiakban NCST) a 2013-2017 időszakra szól. A Bizottság a peszticidek fenntartható használatának elérését célzó intézkedések végrehajtásának értékelése céljából 2018. március 5. és 14. között Magyarországon lefolytatott ellenőrzésről készített jelentése (Ref. Ares(2019)290650 - 18/01/2019) szerint:

- A 2013-2017 közötti időszakra szóló első NCST nem tartalmaz átfogó mennyiségi célkitűzéseket és számszerűsített célokat a peszticid-használat kockázatainak és hatásainak csökkentésére, ez pedig nem felel meg az irányelv követelményeinek. Ennélfogva nem lehetséges az irányelv célkitűzéseinek teljesítése felé tett haladásról beszámolni. Ráadásul nem történt meg az irányelvben előírt ötéves időszakon belül az NCST felülvizsgálata.
- Az irányelv követelményeinek való megfeleléshez fontos területeken van még szükség további intézkedésekre. Különösen érvényes ez a légi permetezésre és a peszticid kijuttatásához használt berendezések vizsgálatára.
- Létrejött egy rendszer az integrált növényvédelmi elvek végrehajtásának értékeléséhez.
- Bár a felszíni és felszín alatti vizek minőségének ellenőrzéséhez megfigyelési programokat alkalmaznak, amelyek a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló 2000/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv szerinti elsőbbségi anyagokra is kiterjednek, az elemzési hatókörbe tartozó hatóanyagok többsége a beszámolási időszakig nem rendelkezett a növényvédő szerek forgalomba hozataláról valamint a 79/117/EGK és a 91/414/EGK tanácsi irányelvek hatályon kívül helyezéséről szóló 1107/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti uniós szintű jóváhagyással.

A **felszín alatti ivóvízbázisok védelme** érdekében 2018-ban befejeződött az Ivóvízbázis-védelmi Program. Állami költségvetésből a tervezett 318 üzemelő sérülékeny ivóvízbázis biztonságba helyezéséhez szükséges intézkedési tervek elkészültek, a *sérülékeny távlati vízbázisok 22/2016. (VI.15.) BM rendelettel* kerültek kihirdetésre. A távlati ivóvízbázisok biztonságban tartását állami feladatként a területileg illetékes vízügyi igazgatóságok látják el. Az NVS számos pontjában a VGT2 intézkedések végrehajtását, vagy azzal összhangban lévő programot jelöl meg feladatként, többek között a vízhiány és az aszály kezelése vízvisszatartással és hatékonyabb vízfelhasználás, a veszteségek csökkentése kerül fókuszba. A NVS eredményeként elkezdődött az **Öntözésfejlesztési Stratégia megalkotásáról** szóló 1744/2017. (X.17.) Korm. határozat végrehajtása a Belügyminisztérium, az Agrárminisztérium, az Agrárgazdasági Kutató Intézet és a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) együttműködésében. A vizek mennyiségi állapotára is kedvező hatású intézkedések megalapozásaként meg kell vizsgálni az öntözési célú víztározási lehetőségeket, felül kell vizsgálni a kettős működésű és a belvízrendszerek üzemeltetését a védekezés fenntartása és a vízvisszatartása, -tározása érdekében, valamint meg kell határozni a védekezés fenntartását, a

belvizek területen hagyását, a vízviSSzatartását, -tározását szolgáló lehetséges területeket. A felszíni vízkészletek használatának előtérbe helyezése a felszín alatti vízkészletekkel szemben kedvező hatása a felszín alatti vizek mennyiségi állapotára.

A vízkivételek felülvizsgálatát és az elektronikus hatósági ügyintézés bevezetését szolgáló informatikai fejlesztéssel támogató projekt a „Mezőgazdasági Vízháználát Információs és Ellenőrzési Keretrendszer (VIZEK) kialakítása” (KÖFOP-1.0.0-VEKOP-15-2016-00023).

Az **átfogó problémákat kezelő intézkedések** nagy jelentőségűek az intézkedési program hatékony végrehajtása érdekében. A VGT2-ben szereplő átfogó intézkedések 2018. év végéig elkezdődtek, vagy megvalósultak. Ezek forrásaként az állami költségvetésben állnak rendelkezésre közvetlen címzett támogatások, valamint közvetett források (pl. felsőfokú oktatási intézmények, K+F finanszírozása). A tervezett jogi szabályozási felülvizsgálatok mind a vízvédelem, mind a vízkészlet-gazdálkodás területére kiterjednek.

A társadalom részvétele a VGT2 intézkedési program végrehajtásában a **Területi Vízgazdálkodási Tanácsokon** keresztül részben érvényesülni tud, mivel a tanácsoknak véleményezési joguk van több pályázati konstrukcióban. A TVT Szakmai Bizottságai véleményezik a Szennyvíz Program agglomerációs átsorolási kérelmeit, a TOP vízgazdálkodási pályázatait, valamint a VP-hez benyújtott egyedi szennyvízkezelési támogatási kérelmeket (VP6-7.2.1.2-16 konstrukció).

A VGT2 intézkedések jelentős részének (jellemzően a fejlesztéseknek) finanszírozása EU forrásból biztosított, de 2017. évtől kezdődően a VKI végrehajtásához kapcsolódó többletfeladatok ellátására állami költségvetési forrás is biztosított.

A VGT2-ben az EU-s társfinanszírozott projektekre becsült 1241 Mrd Ft-ot 2018. év végén már meghaladta a VGT2 intézkedési program megvalósításhoz hozzájáruló, támogatási döntéssel rendelkező projektek összköltsége, ami körülbelül 1318 Mrd Ft. A legtöbb operatív programban a források döntő része már lekötésre került, ezért jelentős további lekötések már nem várhatók, de már így is 106%-os a VGT2-ben becsülthez képest a forrásallokáció.

A VGT2 többletfeladatokra a központi költségvetésben a 2017-ben 400 M Ft, 2018-ban 400+200 M Ft került biztosításra és ugyanígy Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről szóló 2018. évi L. törvény szerint 400+200 M Ft rendelkezésre áll 2019. évben is. Emellett bázis alapon is emelkedett a vízügyi ágazat költségvetési támogatása, amely az életpálya modell finanszírozását biztosítja.

A VGT2 intézkedési program sikeresebb végrehajtásának egyik fontos eleme, hogy a VGT2 intézkedései lényegében a VGT1 intézkedési programjának a továbbfejlesztése, átstrukturált változata. A 2014-2020-as Operatív Programokban és a Vidékfejlesztési Program tartalmában egyaránt jól érvényesülnek a VKI szempontok. Magyarország arra törekszik, hogy ez a jó gyakorlat a 2021-2027 programozási időszakban is érvényesüljön, azaz a VGT2 intézkedéseket vegyék figyelembe annak érdekében, hogy a VGT3 intézkedési programja minél nagyobb arányban teljesülni tudjon.

Tisza üzemirányítás projekt a Tisza folyó és vízgyűjtője, valamint az árapasztó tározórendszer üzemirányításának fejlesztését szolgálja. Ennek alapvető feltétele a lehetséges legnagyobb időelőnyt biztosító előrejelzés és a hidrodinamikai modellezés követelményeinek megfelelő részletességű monitoring rendszer kiépítése. A projektben elérendő cél eszköze a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése (a továbbiakban: VTT) program keretében megépült és az építésre előirányzott árapasztó tározók szinkronizált üzemirányítási modelljének és üzemelési módszertanának, szabályzatainak, forgatókönyveinek kidolgozása.

A 2018-as évben a projekt keretében a mederfelmérések, vizsgálatok, hidraulikai modellezések elkészültek, az operatív üzemirányítási rendszerbe beépültek a hidrológiai és meteorológiai előrejelzési rendszerek. Emellett, a rendszerre vonatkozó közgazdasági modellezési feladatok megvalósultak, sor került az üzemirányítást támogató informatikai rendszerek, illetve adatátviteli hálózatok fejlesztésére is. 2019 tavaszán a projekt lezárult.

Árvízi Kockázatkezelési (ÁKK) projekt az Európai Unió kötelezettség (az árvíz kockázatok értékeléséről és kezeléséről szóló 2007/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv alapján) az előzetes árvízi kockázatbecslés, valamint az árvízi veszély- és kockázati térképek és kockázatkezelési tervek hat évenként történő felülvizsgálata. 2018-ban elkészült az előzetes kockázatbecslés felülvizsgálata és az EU országjelentés összeállítása.

Védképesség helyreállítása az I. rendű árvízvédelmi fővédvonalakon beruházás keretén belül az Országos Vízügyi Főigazgatóság felmérte a lokálisan kritikus árvízvédelmi vonalakat, a tapasztalatok és az elmúlt években levonuló árvizek alkalmával regisztrált árvízi jelenségek alapján. A beruházás célja a védképesség helyreállítása az I. rendű árvízvédelmi fővédvonalakon. További cél a lokális gyengeségek öblözeti szintű kiegyenlítése, az egyenszilárdság elérése érdekében, mindezzel az öblözet elöntési kockázatának csökkentése, illetve az öblözeti biztonság javítása. Összesen 36,91 km töltésszakasz bizonyult szerkezetileg kritikusnak. A töltésszakaszok helyreállítása érdekében, a védképesség projekt keretein belül 10 VIZIG területén 19 árvízvédelmi szakaszon folyt védképességet javító beavatkozás. 2018. november 12-én a munkálatok befejeződtek. A teljes beruházási költség: 12 Mrd Ft volt. A projekt eredménye, hogy mintegy 640 ezer fő árvízi biztonsága nőtt az érintett öblözetekben.

Árvízcsúcs csökkentő tározók építését különösen indokolja, hogy a klímaváltozás hatására hazánkban egyre szélsőségesebb időjárással kell számolnunk. Az ebből adódó nagyobb árvizek és aszályok kitettségének hatáscsökkentése érdekében a Tisza-völgyben 30 db, összesen 1050 millió m³ térfogatú árvízvédelmi célú tározó, vagy részben árvízvédelmi célú tározó, míg a Körösök völgyében 5 db, 386 millió m³ térfogattal rendelkező tározó üzemel. A VTT program célja, hogy 1 m-rel csökkentse az árvizek magasságát a Tisza-völgyben, mely a területen az emberi élet és a vagyon védelme szempontjából kimagaslóan fontos. A VTT program keretében eddig 6 db tározó valósult meg, 741 millió m³ tározó térfogattal. A 2018. évi tározókapacitás a kitűzött cél közel felével egyenlő. A 2014-2020 fejlesztési időszakban mindez a Tisza-Túr komplex tározó megépítésével bővül.

Balatonon 2016. február 12. és 2018. szeptember 18. között elfogadott két és fél éves próba üzemrend volt érvényben. A két és fél év alatt rendszeres megfigyelés és monitoring tevékenység zajlott, melynek eredményeként a „Klímaváltozás hatásainak vizsgálata a Balaton vízkészletére, belső áramlási viszonyaira, ezek hatása az élővilágra” című KEHOP projekt keretében elkészült a Balaton megváltozott üzemrendjére vonatkozó környezeti hatástanulmány, majd mindezeket követően érvényes vízjogi üzemeltetési engedélyt kapott a Balaton megváltozott üzemrendje. Az új üzemrenddel a Nemzeti Vízstratégiában is előírányzott medertározás valósul meg.

A vízügyi szervezeteknek kiemelt célja a vízkészletek állapotának megismerését szolgáló vízgazdálkodási alapadatok gyűjtése, feldolgozása és szolgáltatása, amelynek érdekében a szervezet **vízrajzi monitoring rendszert** tart fenn, üzemeltet és fejleszt, amely közel 8000 üzemi és törzsállomást foglal magában napi szintű adatforgalommal. A vízgazdálkodási tevékenységet meghatározó vízrajzi adatbázist folyamatosan üzemeltetni és fejleszteni szükséges. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) működteti a Központi Vízügyi Adattárat (KVA).

A VKI végrehajtásához kapcsolódó információs rendszerek közül a **Vízgazdálkodási Információs Rendszer (VIZIR)**, valamint a VIZIR és az OKIR (Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer) közötti kapcsolat fejlesztésére került sor, azonban szükségesek még további fejlesztések. A VIZIR-ben a következő jelentős fejlesztések folytatódtak:

- a VIZEK projektben az engedélyezési eljárások elektronizálása, illetve egyes e-nyilvántartások létrehozása és összekapcsolása, pl. e-Vízikönyv, vízkészlet-gazdálkodási modul, új vízkészlet-járulék számító program,

- további független kisebb fejlesztések, pl. e-Vízföldtani Napló, VM-Online vízminőségi (biológiai és kémiai) adatbázis fejlesztés,
- felszíni vízkészlet-gazdálkodási modellezés mintaterületeken, illetve országos kiterjesztéssel,
- felszín alatti modellezés a mennyiségi igénybevételi határértékek meghatározására.

A **vízminőségi monitoring hálózat** és eszközök fejlesztése, üzemeltetése terén történtek jelentős előrelépések, amelyek eredményeként a monitoring rendszer üzemeltetési és fenntartási feladatainak végrehajtása, valamint költségeinek biztosítása rendezett körülmények között történik. 2016-ban a Belügyminisztérium és a kormányhivatalokért (KH) felelős Miniszterelnökség között megállapodás jött létre a VKI monitoring és egyéb igazgatási monitoring feladatok ellátásának rendjéről. Jelentős fejlesztések valósultak meg, illetve folytatódtak:

- műszer- és minőségbiztosított vizsgálati módszer fejlesztések a KH laboroknál a környezetminőségi előírásokra (EQS) vonatkozó irányelvben meghatározott speciális szennyezőanyagok vizsgálatára,
- akkreditált mintavételi csoportok működnek 10 vízügyi igazgatóságon a balesetszerű szennyezések rugalmasabb reagálása, valamint a rendszeres üzemi mérések költséghatékony elvégzése érdekében,
- kiegészítő monitoring mérések, módszertani fejlesztések valósulnak meg országszerte a hiányosságok (bióta, üledék, veszélyes anyagok, megfigyelési listás anyagok, halak stb. vizsgálata) felszámolására,
- az adathiányos víztestekre célzott mérések valósultak meg 2017-2018 között állami finanszírozással,
- a távlati ivóvízbázisok monitoringjára és fenntartására ismételten biztosításra került a szükséges forrás.

Az országos kiegészítő monitoring projekt célja az adathiányos és ezért nem minősített (ún. szürke) víztestek számának minimálisra csökkentése.

T3.2 A környezeti ártalmak csökkentésének támogatása a hulladékgazdálkodás terén

Településhulladék-gazdálkodási rendszerek fejlesztése uniós forrásból

Az uniós szintű hulladékgazdálkodási kötelezettségek, célok teljesítése érdekében a településhulladék-gazdálkodás fejlesztését célzó projektek kerültek és kerülnek megvalósításra mind a KEOP, mind a KEHOP forrásainak terhére. A hulladékgazdálkodási fejlesztések a szelektív hulladékgyűjtési rendszerek kiépítését, az eddig már kiépült szelektív hulladékgyűjtési rendszerek fejlesztését és hatékonyságának javítását, a településhulladék-gazdálkodási rendszerek eszközparkjának, kezelőlétesítményeinek fejlesztését célozták.

Az európai uniós hulladékgazdálkodási kötelezettségek alapvetően a hulladékok újrafeldolgozását irányozzák elő a települési hulladékkezelés vonatkozásában is: 2020-ra a háztartásokból származó papír, műanyag, üveg és fém frakciók újrahasználatra történő előkészítésének és újrafeldolgozásának mértékét minimum 50%-ra kell növelni. A hulladékgazdálkodás fejlesztésének feladatstruktúrája a 2014-2027 közötti időszakra vonatkozóan a **Hulladékgazdálkodási Fejlesztési Koncepcióban** (a továbbiakban: HFK) került meghatározásra. A HFK alapvető célja, hogy az Európai Unió kötelezettségeivel és a hazai szabályokkal összhangban meghatározza a szükséges fejlesztések fő irányait és az azokhoz rendelhető forrásokat. A fejlesztés fő céljai:

- A közösségi szerepvállalás megerősítése a hulladékgazdálkodás területén
  - a hulladékgazdálkodás fejlesztéséhez, irányításához és ellenőrzéséhez szükséges jogi-szervezeti háttér továbbfejlesztése;

- Előrelépés a hulladékok keletkezésének megelőzése tekintetében
  - a hulladék keletkezésének megelőzését célzó fejlesztések kidolgozása és megvalósítása
  - az újrahasználát ügyének előmozdítása;
- A hulladékok hasznosításának komplex továbbfejlesztése
  - a hulladékkezelés területén a hasznosítás előtérbe helyezése, ehhez kapcsolódóan az EU normákhoz igazodó modern, környezetbarát, fenntartható hulladékkezelési technológiák elterjesztése
  - a korszerű települési szilárd hulladék kezelési közszolgáltatási rendszer továbbfejlesztése;
- A hulladéklerakás rendszerének véglegesítése
  - a korszerűtlen hulladéklerakók bezárását és rekultiválását megvalósító program befejezése.³²

T3.3 Környezetkímélő technológiák használatára való áttérés

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 32 felhívás kapcsolódik a T3.3 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozása, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 12) VP6-7.2.1.2-16 Egyedi szennyvízkezelés
- 13) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamosenergia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 14) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése a feldolgozásban
- 15) VP5-4.1.1.6-15 Trágyatároló építése
- 16) VP4-15.1.1.-16 Erdő környezetvédelmi kifizetések
- 17) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 18) VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítés
- 19) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 20) VP3-5.1.1.2-16 Jégesőkár megelőzésére szolgáló beruházás
- 21) VP4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 22) VP4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 23) VP4-16.5.1-17 A fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései

³²<http://www.szelektivinfo.hu/iparfejlesztes/uj-uton-a-hazai-hulladekgazdalkodas/a-hazai-telepulesi-szilard-hulladekgazdalkodas-fejlesztesenek-koncepcioja>

- 24) VP-4-11.1.-11.2.-15 - Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 25) VP4-4.4.1-16 Élőhely-fejlesztési célú nem termelő beruházások
- 26) VP4-4.4.2-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése
- 27) VP4-4.4.2.1-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése
- 28) VP3-16.1.1-4.1.5-4.2.1-4.2.2-8.1.1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17 Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása.
- 29) VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyágának javítása
- 30) VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban
- 31) VP-4-11.1.-11.2.-18. Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 32) VP5-8.6.1-17 Erdészeti technológiákra, valamint erdei termékek feldolgozására és piaci értékesítésére irányuló beruházások

A megjelölt felhívások az EMVA rendelet 5. cikkében megfogalmazott 4. és 5. prioritás céljainak megvalósítására építenek elsősorban. Az 5. prioritás az erőforrás-hatékonyság előmozdítására, valamint a karbonszegény és az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes gazdaság irányába történő elmozdulásra fordít támogatást a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban.

2018 végéig a T3.3 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 23 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó beruházási jellegű felhívások alapján összesen kb. 429 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és kb. 69,5 Mrd Ft értékben kifizetés. Ezen belül például az állattenyésztési ágazat tekintetében kb. 118 Mrd Ft, míg a kertészeti ágazat kapcsán kb. 75 Mrd Ft nagyságban született támogatói döntés, és előbbi esetében kb. 13,3 Mrd Ft, utóbbi kapcsán kb. 24,2 Mrd Ft kifizetés történt. Az eszközcélhoz illeszkedő terület- és állatlétszámú felhívások tekintetében kb. 355,2 Mrd Ft mértékben történt kötelezettségvállalás, és kb. 132,4 Mrd Ft értékben kifizetés

2017-ben jelent meg a *VP4-16.5.1-17 A fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései* című felhívás, 2018-ban pedig a *VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyágának javítása*; a *VP-4-11.1.-11.2.-18. Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása*; illetve a *VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban* című felhívások, amelyek ugyancsak kapcsolódnak a T3.3 eszközcélhoz, mivel céljuk egyebek mellett a környezetkímélő, energiahatékony technológiák támogatása.

T3.5 Környezettudatosság növelésére irányuló kampányok; a környezeti károk megelőzésére és mérséklésére irányuló tevékenységek; javaslatétel a kormányzati szervezeteknek

2017-2018 folyamán KEHOP forrásból minden hazai megyei önkormányzat klímastratégiát készített (KEHOP 1.2.0). A projektekhez széles körű szemléletformálási tevékenység kapcsolódott, aminek fókuszja a klímaváltozás volt, de mivel a két témakör céljai sok szálon összefüggnek egymással, így a projekt a környezettudatosság növekedését is elősegítette.

A TOP esetében a fenntartható közlekedés feltételeit megteremtő és erősítő közlekedésfejlesztési felhívások (TOP-3.1.1-15, TOP-3.1.1-16, TOP-6.4.1-15, TOP-6.4.1-16, VEKOP-5.3.1-15, VEKOP-5.3.2-15, VEKOP-5.3.3-17) keretében támogatást nyert projektek hozzájárulnak az éghajlatváltozás mérsékléséhez, a szén-dioxid kibocsátás csökkentéséhez, az

élhető városi és települési környezet kialakulásához, valamint az EU2020 és a Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia fenntartható fejlődésre és közlekedésre vonatkozó céljainak a teljesüléséhez. A 2017-es és 2018-as év folyamán a projektek jelentős része elbírálásra került és folyamatban van azok megvalósítása. A TOP és VEKOP keretében kialakított kerékpárforgalmi létesítmények várható hossza összesen 1461 km.

A beszámolási időszakban az alábbi kampányokra, programokra, versenyekre, konferenciákra került sor:

TeSzedd! – Önkéntesen a tiszta Magyarországért! országos szeméthyűjtő akció tendenciáját tekintve évről évre növekvő számú résztvevői létszámot ér el, mozgósító ereje Európában is a legsikeresebb környezetvédelmi akcióvá tette kezdeményezésünket (a legutóbbi, VII. Te szedd! akcióban 2017. évben mintegy 175 ezer önkéntes résztvevő 1732 helyszínt tisztított meg az eldobált, illegálisan lerakott szeméttől, amellyel összesen 2516 tonna szemetet gyűjtöttek össze) bruttó 140 M Ft költséggel.

PET-Kupa a vízi TeSzedd!-ként is ismert, önkéntesek által indított kezdeményezés a Tisza és a Bodrog műanyag hulladékoktól való megtisztítását célozza, az akció önkéntesek tömegeit mozgósítja évről évre. A rendezvény immár átlépte a határokat, és a Tiszai Kerekasztal létrehozásával elérte, hogy Kárpátalja is saját akcióval csatlakozott a tiszai szemétszedéshez, amely így több, határon túli civil és önkormányzati kezdeményezést is generált. 2017. és 2018. költség 10 M Ft/év.

Európai Hulladékcsökkentési Hét (EHH) eseménysorozatában Magyarország 2012 óta vesz részt, évről évre több mint ezer hazai „jó gyakorlat” született, melyet az Európai Unió is dobogós hellyel ismert el. A 2017. évi költség 40 M Ft volt.

Ötkukás játékok a sportoló, fiatalabb korosztályt szólította meg iskolákban annak érdekében, hogy a hulladékok keletkezésének megelőzésére, a szelektív hulladékgyűjtésre hívja fel a figyelmet, 5 helyszínen: Budapesten, Szolnokon, Baján, Mosonmagyaróváron, Táplánszentkereszten. 2018. költsége 43 M Ft.

Zöldkonferencia – „Gazdálkodj okosan a hulladékkal!” konferenciát rendeztek pedagógusoknak, a hulladékcsökkentési „jó gyakorlatokat” bemutatva 3 helyszínen: Baján, Szolnokon, Vasváron. 2018. évi költsége bruttó 36 M Ft volt.

KUKAKULTÚRA – Hulladékkezelők nyílt napja rendezvény keretében a gyerekek, fiatalok, családok, baráti társaságok számára nyíltak meg a közszolgáltatói és hulladékhasznosító üzemek kapui, ahol saját szemükkel győződhetnek meg arról, hogy érdemes szelektíven gyűjteni a hulladékot. (2018. évben országsszerte 80 telephely vett részt a programban). 2018. évi költség 80 M Ft volt.

Fűts okosan! kampány a lakossági fűtés helyes gyakorlatára hívta fel a figyelmet, amely a megfelelő fűtőanyag megválasztására és a tiltott hulladékégetési gyakorlat egészségügyi kockázataira figyelmeztetett. 2017. évi költség 60 M Ft volt.

Az **elektromobilitás** területén 2018-ban indult a Jedlik Ányos Terv (JÁT) felülvizsgálatának kidolgozása, amelynek elfogadásával Magyarországon is folytatódni fog az elektromobilitási piac fejlődését biztosító, korszerű és piacbarát szabályozási környezet kiépítése. A JÁT felülvizsgálata keretében a célkitűzések 2025-ig, valamint 2030-ig terjedő időtávban kerültek meghatározásra, törekedve azonban a lehető legkorábbi végrehajtásra. A felülvizsgálat keretében kilenc prioritás mentén kerültek meghatározásra a célkitűzések, az alábbiak szerint:

- Piacmodell részletes kialakítása
- Töltőinfrastruktúra fejlesztés
- Elektromos járművek támogatása
- (Ön)Kormányzati töltők és e-autó flotta bővítés
- Közösségi közlekedés dekarbonizációja
- Önkormányzati energiatermelés és okoshálózati megoldás

- Lokális okoshálózatok országos sztenderdjeinek fejlesztése
- Töltési energia költségcsökkentési lehetőségeinek kihasználása
- Az elektromobilitás társadalmasítása

A töltőtelepítések szabályozása kapcsán egy elektromobilitásról szóló jogszabálycsomag kidolgozása kezdődött meg. Az elektromobilitási szolgáltatásra vonatkozó szabályozás bevezetésével, amely rendezi az elektromobilitási szolgáltatáshoz tartozó, az elektromos autókra vonatkozó engedélyezési, bejelentés kötelezettségi, és adatszolgáltatási szabályokat. Az elektromobilitási jogszabálycsomag célja, hogy a piaci folyamatok minél szélesebb körű térnyerését ösztönözve kialakítsa az elektromobilitási piacsabályozási modell főbb folyamatait. Az elektromobilitás szolgáltatás bejelentés köteles tevékenység, a Hivatal felé intézett bejelentés alapján, a jogszabályi előírásoknak megfelelően bármely gazdasági társaság folytathat elektromobilitás szolgáltatási tevékenységet. Az elektromobilitás szolgáltató köteles a szolgáltatók közötti adatcserét lehetővé tevő informatikai és elszámolási rendszer működtetésére is.

Föld Napja – Az eseménysorozat célja, hogy felhívja a figyelmet a Föld állapotára, a környezettudatos magatartás gyakorlására, az élővilág sokszínűségére és annak fenntartására, a természeti kincsek és a nyersanyagok takarékos felhasználására, valamint a hulladékokból kinyerhető másodnyersanyagok hasznosítására.

Magyar Nemzeti Parkok Hete – az Európai Nemzeti Parkok Napja mintájára kerül megszervezésre, 2018-ban immáron 12. alkalommal. Nemzeti parkjaink 2017-ben július 03 – június 09. között, 2018-ban május 28 – június 3. között az ország több pontján gazdag programkínálattal, izgalmas kalandtúrákkal, változatos családi programokkal, túrákkal várták a természeti élmények iránt érdeklődőket, ingyenesen vagy kedvezményes áron. A Magyar Nemzeti Parkok színesen összeállított ajánlataikkal mind az állat- és növényvilág, mind a földtani értékek szerelmeseinek a kedvében jártak. 2018-ban csatlakozva az Európai Bizottság által meghirdetett Natura 2000 naphoz, az EU ökológiai hálózatának részét képező hazai Natura 2000 hálózatról is megemlékeztek a rendezvényen. Ehhez kapcsolódóan interaktív, játékos és ismeretterjesztő foglalkozásokat is tartottak az érdeklődő gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt.

„Bringázz a munkába” kampány a nem motorizált közlekedés, elsősorban a kerékpáros közlekedési mód népszerűsítése céljából. A 2018-as kampányban – mely 27 M Ft-ból valósult meg – 2150 cég vett részt, amelyek dolgozói 2375 csapatot alkotva versenyeztek. A kampányban résztvevő hatezer biciklis együttesen mintegy 600 ezer kilométert tekert május 14. és június 11. között, 10,5 M kalóriát égetett el, a kerékpározással több, mint 85 M Ft-ot takarított meg, és csaknem 95 tonna szén-dioxid-szennyezéstől kímélte meg a levegőt.

2017-ben a **Víz Világnap** mottója a „Szennyvizek? Tiszta vizet!” volt. Arra szerették volna felhívni a figyelmünket, hogy minél kevesebb szennyvizet termeljünk ki, s próbáljuk meg minél sokoldalúbban újrahasznosítani a már meglévő szennyvíz készletet. Az ENSZ célkitűzéseként megfogalmazta, hogy 2030-ra a jelenlegi kezeletlen szennyvíz részaránya a felére csökkenjen, valamint növekedjen azok újrahasznosítási aránya is. A 2018-as év mottója: „Védd természetesen!”. A program célja arra irányult, hogy felismerjük: fontos, hogy minél több erdőt telepítsünk, hagyjuk a folyókat, patakokat saját medrükben csörgedezni, és állítsuk helyre a vizes élőhelyeket (ne pedig lakóövezeteket alakítsunk ki ezeken a területeken), hiszen ezek tartják egyensúlyban a vizek körforgását. Mindezek segítséget nyújthatnak az emberek életminőségének és egészségének javításában. A Duna Múzeum több, mint 10 éve koordinálja a víz világnapja kapcsán az országos gyermek- és ifjúsági pályázatokat. Az egy hónapon át tartó, diákokkal közös munka a saját szerkesztésű honlapon keresztül zajlott (www.vizvilagnap.hu). A többfordulós, két korosztálynak meghirdetett internetes vetélkedő mellett országos alkotó-fotópályázon is indulhattak a

diákok, kapcsolódva az adott év témájához, szlogenjéhez. A programsorozatot az országos díjkiosztó zárta.

Nemzetközi Duna Nap a Duna vízgyűjtő országai a Duna Védelmi Egyezmény aláírásának 10. évfordulóját követően ünneplik a Nemzetközi Duna Napot. A nemzetközi nap célja, hogy felhívja a figyelmet a folyó természeti értékeire. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság a Duna Nap magyarországi fő eseményét 2017-ben a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság szervezésében bonyolította le a Dráva melletti Barcson, hiszen itt a Horvátországgal régóta fennálló szoros vízügyi kapcsolat jegyében a két nemzet együtt hívhatta fel a figyelmet a vizek értékére, racionális használatára, értékeinek megóvására és a közös teendőkre. Az Országos Vízügyi Főigazgatóság 2018-ban az országos főeseményt az Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatósággal karöltve szervezte meg, a Duna-völgyi Főcsatorna partján, az Érsekcsanádi Szabadidőparkban.

A **Magyar Tájdíj** a magyar táj védelme, kezelése és tervezése érdekében kiemelkedő tevékenységet folytató helyi önkormányzatok, önkormányzati társulások és társadalmi szervezetek részére létrehozott díj. A díjat az a szervezet nyerheti el, amely táji örökség megőrzése, fejlesztése, valamint az ehhez kapcsolódó oktatás, szemléletformálás szakterületen kiemelkedő programot valósított meg. A két évente meghirdetett Európa Tanács Táj Díja 2017. évi pályázatán Mátraderecske Községi Önkormányzata képviselte hazánkat „Palócföld őserije: Tájfejlesztési, közösségi mintaprogram az élhető faluért” című pályázatával. A program kiemelkedő értéke a tájban történő gazdálkodás, a gazdasági és társadalmi problémák együttes, komplex szemléletű kezelése. A program eredménye a hagyományos tájszerkezet helyreállítása, megőrizve, növelve a táj gazdasági, esztétikai értékét, megteremtve a lehetőségét a hagyományos tájgazdálkodásnak, gyepterületeken a kaszálásnak, legeltetési állattartásnak, szántókon a hagyományos növénytermesztésnek. A település vizuális esztétikai megjelenése javult, a gondozott, ápoltság környezet példaeértékű a lakosok számára, a program mintaként szolgálhat más települések részére is. A megvalósult eredményeket a pályázó információs táblakon, az interneten, médián keresztül, sajtóközleményekben, rendszeresen megjelenő újságokban tette elérhetővé. A projektről dokumentumfilm készült.

A 2017 októberében megnyitott **Táji örökségünk megőrzéséért** magyar és angol nyelvű **vándorkiállítás**. A kiállítás az érdeklődőknek bemutatta az Európai Táj Egyezményt, az Európa Tanács Táj Díját és a Magyar Tájdíjat. Szakmai tematikus tablók készültek a tájvédelem, a kulturális örökségvédelem, a területrendezés és a területfejlesztés szakterületeinek az Európa Tanács Európai Táj Egyezményének hazai végrehajtása érdekében végzett tevékenységéről. Két-két tábla pedig a korábbi években győztes, az Európa Tanács Táj Díjára felterjesztett magyar pályaműveket mutatta be.

A huszonegyedik alkalommal rendezett **Erdők Hetén** az állami- és magánerdészetek, erdei iskolák és oktatási intézmények a „Közös kincsünk az erdő” mottó jegyében 2017. október 2-8.között 100 helyszínen, 200 programmal várták az érdeklődőket. 2018-ban az október első hetében szervezett erdők hetén országsszerte 60 helyszínen, több mint 150 program várta az érdeklődőket. A rendezvénysorozat keretében országsszerte különböző programok álltak a gyerekek és felnőttek rendelkezésére, hogy megismerkedjenek, illetve közelebb kerüljenek az erdőhöz és az erdőgazdálkodáshoz. Ezek között vezetett túrák, erdei sportversenyek, erdészeti nyílt napok, arborétumi és kisvasutas kirándulások is megtalálhatók voltak. A programsorozatban résztvevők többek között megismerhették a magyar erdők védelmével kapcsolatos kihívásokat és az ehhez köthető főbb tevékenységeket pl. erdőtűz-megelőzése, erdők megújulása. A rendezvénysorozatot tovább színesítette a „Nemzeti kincsünk az Erdő” elnevezésű rövidfilm sorozat, amely az erdőgazdálkodás folyamatát mutatta be.

Erdővarázs Családi napot tartottak az állami erdészetek – az Országos Erdészeti Egyesület szervezésével– Budapesten. A 2017-ben szeptember 8-9, míg 2018-ban szeptember 21-22

között megrendezésre került II. és III. Erdővarázs Családi napon a természetvédelem, az ökoturizmus, a hazai erdők különleges és egyedi növény- és állatvilága, az erdészek rendkívüli munkája, az erdei vasutak, az erdészeti erdei iskolák, az erdei éléskamra, és többek között az Erdei Vándortábor program is mind-mind interaktívan, testközelből vált megismerhetővé a nagyközönség számára. A tematikus sátrakban erdőgazdaságok várták vendégeiket az erdészeti erdei iskolák pedagógiai programján alapuló, és az erdészeti tevékenységek egy-egy fontos területéhez kötődő foglalkozásokkal és bemutatókkal.

Az **Erdők Nemzetközi Napja** az ENSZ Közgyűlés határozatának és 193 tagállam támogatásának köszönhetően 2013-tól minden év március 21-e. E napon világszerte, az erdők és fák jelentőségéről emlékeznek meg az emberek. A határozat felhívja az ENSZ tagállamait, hogy március 21-ét szenteljék az erdők és fák megünneplésének és szervezzenek olyan akciókat melyek az adott nemzet természeti és társadalmi viszonyai közepette ezt a leghatékonyabban szolgálják.

Az **Erdei Vándortábor** egyhetes nyári táborozási lehetőség a 12-18 éves korosztály számára. A táborozás keretében gyalogosan, vízen és kerékpáron, előre kialakított útvonalakon és táborhelyeken, saját pedagógusaik kíséretében ismerhetik meg a diákok Magyarország természeti értékeit, kulturális örökségét. Az Országos Erdészeti Egyesület szervezésében 2017-ben és 2018-ban a Mátrában, a Börzsönyben, a Pilisben, a Bakonyban és a Mecsekben volt lehetőségük részt venni az általános iskolák felső tagozatos, illetve a középiskolás gyerekeknek, akik egy hét alatt 60-80 kilométernyi utat tettek meg, és útvonalanként 3-5 táborhelyet vettek igénybe, azaz a csoportok a legtöbb helyen két éjszakát töltöttek el.

Parlagfű-mentesítés. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal Nyíregyházi Járási Hivatala a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH) támogatásával, az Oktatási Hivatal Nyíregyházi Pedagógiai Oktatási Központ és a Nyíregyházi Járási Hivatal Élelmiszerlánc-biztonsági, Növény- és Talajvédelmi Főosztály szakmai együttműködésével 2017-ben megyei környezetvédelmi versenyt szervezett általános és középiskolai diákok részére „Parlagfű-mentesítés – Közös érdek, közös felelősség” címmel. A versenyen 30 általános iskolai és 10 középiskolás csapat mérte össze tudását.

Az Országos Polgárőr Szövetség (a továbbiakban: OPSZ) az Agrárminisztérium szakmai és anyagi támogatásával 2017-ben és 2018-ban is elindította a „Célkeresztben a parlagfű” elnevezésű országos szemléletformáló kampányát, mely keretében felhívta a figyelmet a parlagfű-mentesítés fontosságára. A kampány nevét viselő kisfilmben olimpiai és világbajnok sportolók is szerepelnek, akik fontosnak tartják a parlagfűmentes környezetet. A tv szpot filmmel együtt legyártásra került egy rádió szpot is, amely felhívás a parlagfű mentesítéshez való csatlakozásra.

Az OPSZ 2017-ben a „Tegyél Te is településed parlagfűmentességéért” elnevezésű program, 2018-ban a „Polgárőrök a Parlagfűmentes Településekért” program keretében végezték a parlagfű-mentesítésre történő mozgósítást. Az országosan megvalósuló program keretében jelentős számú polgárőr vett részt önkéntesen, az önkormányzatokkal és más civil szervezetekkel együttműködve települése parlagfű-felderítésében és mentesítésében, jó példát mutatva környezetüknek. 2018-ban országsszerte 22 iskolában és számos környezetvédelmi táborban tartottak polgárőr szakmai referensek és előadók parlagfűvel kapcsolatos interaktív tanórákat kisiskolásoknak.

A NÉBIH által összeállított, „**Amit a parlagfűről tudnod kell!**” előadás, a „**Parlagfű Kisokos**” tájékoztató füzet és a parlagfű totó segítségével a gyermekek megismerhették a parlagfű biológiai tulajdonságait, és az általa kiváltott allergiás tünetek jellemzőit, valamint a növény szükséges irtásának hatékony módszereit.

2018-ban az OPSZ Környezetvédelmi Bizottsága általános iskolások részére szlogeníró és rajzpályázatot hirdetett, melyre a parlagfű irtásával vagy a parlagfű elleni küzdelemmel kapcsolatos témakörben készült pályaművekkel jelentkezhetek.

Az OPSZ közreműködött az OKI által szervezett, a parlagfű-allergiások számának kérdőíves felmérésében, melyre a parlagfű pollenszezonja során került sor. A vizsgálat célja az allergia előfordulásának és allergiás tünetek gyakoriságának felmérése volt.

A **FireLife** a NÉBIH erdőtűz megelőzési programja a magyarországi erdő- és vegetációtüzek megelőzéséről, a tűzgyújtási szabályokról és a tűzgyújtási tilalmakról ad információt. Felhívja a lakosság figyelmét arra, hogy ezek a tüzesetek – főleg a tavaszi és a nyári időszakokban – súlyos károkat okoznak az erdei életközösségekben. A tüzek legnagyobb része emberi gondatlanság miatt keletkezik, melyek odafigyeléssel megelőzhetők.

A **NÉBIH Navigátor** Androidra és iOS-ra ingyenesen elérhető applikáció. Segítségével a felhasználó közvetlenül kaphat információkat a lakosság széles körét érintő élelmiszerbiztonsági eseményekről, másrészt az ingyenes hívható „Zöldszám” szolgáltatás fejlesztéseként, ezen mobil alkalmazás segítségével közvetlenül tehet bejelentést az élelmiszerlánc-biztonság területén tapasztalt szabálytalanságokról.

2018-ban ünnepelte fennállásának 25-dik évfordulóját a **Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer**. A talajvédelmi szakterületben jeles szaktekintélyek tartottak előadásokat egy konferencia keretein belül, ahol emléktáblát kitüntetésben részesült 25 talajvédelmi szakterületben elhivatott kolléga is.

T3.6 A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadásának erősítése a közoktatásban – fenntartható életmódra nevelés

Környezeti nevelési hálózatok, programok (alap- és középfokú oktatás)

A **Zöld Óvoda Hálózat** kialakításával az iskola-előkészítő nevelés és oktatás szintjén tervezetten és szervezeten elkezdődik a környezeti nevelés. Az óvodai nevelésben a környezettudatos szemlélet hosszú ideje az érdeklődés középpontjában van. Kialakultak azok az óvodapedagógusi alkotóműhelyek, ahol példamutató eredmények születtek a pedagógiai módszertan vonatkozásában, valamint kialakult az óvodai környezeti nevelés tárgyi eszközrendszere. A Magyarországi Zöld Óvoda programot a környezetügyért felelős tárca háttérintézménye (a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár) bevonásával működteti. A környezetvédelemért és az oktatásért felelős tárcák 2006-tól 2011-ig évente, 2012-től visszavonásig érvényes nyílt pályázatot hirdettek a „Zöld Óvoda” cím elnyerésére, valamint 2012 decemberétől lehetőség van az Örökös Zöld Óvoda cím elnyerésére is. 2018 decemberében 945 Zöld Óvoda, ebből 160 Örökös Zöld Óvoda és 20 bázisóvoda működött az országban. Összesen tehát nagyságrendileg ezer óvodai feladat-ellátási hely rendelkezett a minősítő címeikkel.

Az **Ökoiskola Magyarországi Hálózat** egy nemzetközi hálózat részeként 2000 márciusa óta működik, az OECD – CERI (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezete – Oktatási Innovációs és Kutatási Központ) ENSI (Iskolai Környezeti Nevelési Kezdeményezések) projekt keretében. A hálózat összefogja, információkkal, továbbképzésekkel, rendezvényekkel segíti azokat az iskolákat, amelyek súlyt fektetnek a fenntartható fejlődés és különösen ennek környezeti aspektusai oktatására. Az Ökoiskola program Magyarországon 2000 márciusa óta működik az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (korábban: Országos Közoktatási Intézet, a továbbiakban: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, 2017 januárjától Eszterházy Károly Egyetem Oktatáskutató és Fejlesztő Intézete koordinálásában, az Emberi Erőforrások Minisztériuma irányítása mellett. Az oktatásért és a környezetvédelemért felelős minisztériumok támogatásával és együttműködése alapján 2004 óta évente írt ki pályázatot az OFI az „Ökoiskola” cím elnyerésére, amely minden magyar közoktatási intézmény számára nyitott. 2012-ben lehetőség nyílt az Örökös Ökoiskola cím elnyerésére is. 2018 végén 997 ökoiskola volt Magyarországon, ebből 429 Örökös Ökoiskola címmel rendelkezett. Az

iskolába járók közel 30%-a ökoiskolában tanul. Az AM felügyelete alá tartozó szakképző intézmények egy kivétellel ökoiskolák.

A fenntartható fejlődésre nevelés a köznevelés egyik célja – melyet súlyának megfelelően a nemzeti köznevelésről szóló törvény első paragrafusa határoz meg –, valamint a Nat. kiemelt fejlesztési területe is. A fenntarthatóságra nevelés a környezeti nevelés jó gyakorlatain alapuló, nemzetközi és hazai szinten is izgalmas, a kihívásokhoz gyorsan alkalmazkodó pedagógiai terület. Leginkább előremutató gyakorlatát pedig az **Ökoiskola Program**, az egész intézményes fenntarthatóságra nevelést jelenti. Amikor a pedagógiai tartalmi munka és az oktatási intézmény működtetése, mindennapi élete is a fenntarthatóság értékének hiteles képviselőjén alapul. Az intézményeink közül **59 bír ÖKO iskola címmel, ebből 12 örökös ÖKO iskola** címmel. Az AM kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a fenntartásában lévő intézmények predesztinálva érezzék magukat a feladatra, és mindannyian részt vegyenek a programban.

Erdei Iskola Program. A köznevelési intézményeknek lehetőségük van arra, hogy a nevelési évben/tanévben erdei óvodába vagy erdei iskolába vigyék a gyermekeket. Az erdei óvoda, erdei iskola az adott környezet megismerését célzó többnapos nevelési, tanulási lehetőség, komplex tanulásszervezési forma, amely a lakóhelyen kívüli helyszínen komplex környezeti, társadalmi, gazdasági szempontú megismerését célozza, s egyben a gyermekek szociális kompetenciáit fejleszti. Az erdei óvoda- és iskolaszolgáltatók az ország egész területén biztosítanak megfelelő helyszínt az erdei óvodai, iskolai programok megvalósítására. A program alapvető célja, hogy elősegítse az ifjúság és a társadalmi szereplők környezetbarát magatartásának kialakulását, fejlődését az erdészeti erdei iskola oktatási-nevelési módszer alkalmazásával. A tanítás tartalmilag és módszereiben egyaránt szorosan kapcsolódik a választott helyszínen természeti környezetéhez. 2017-ben 104 minősített erdei iskolát és óvodát tartott nyilván a Környezet- és Természetvédelmi Oktatóközpontok Országos Szövetsége (harkályos és mókusos minősítés). A tíz nemzeti park igazgatóság 15 helyszínen működtet erdei iskolai bázishelyet. Erdei iskolát helyi önkormányzatok, erdészetek, civil szervezetek és vállalkozások is működtetnek.

Szintén a program részeként működnek az erdészeti erdei iskolák, vagyis az erdőgazdálkodók által fenntartott ún. erdőpedagógiai foglalkozásokat biztosító szolgáltató helyek. Az erdészeti erdei iskolákban folyó környezeti nevelési jellegű foglalkozásokon elsődlegesen az erdő és az erdőgazdálkodás objektivitásra törekvő, több nézőpontból történő bemutatása történik. A foglalkozásokon az erdőt és az erdőgazdálkodást a saját üzemi területén és tevékenységén keresztül maga az erdőgazdálkodó mutatja be. Jelenleg közel ötven ilyen szolgáltatási egység működik az ország területén, amelyből csak a huszonkét állami erdőgazdálkodás 36 erdészeti erdei iskoláját tekintve több mint 1300 fős befogadóképességükkel, évente 12 ezer erdőpedagógiai foglalkozás keretében, közel 80 ezer gyermeknek nyújtanak tanulási és egyben kikapcsolódási lehetőséget. Az erdőpedagógiai jellegű szolgáltatás hangsúlyozására, valamint a szolgáltatás minőségi garanciáinak jelzésére az Országos Erdészeti Egyesület az Agrárminisztérium szakmai védnöksége alatt saját minősítési rendszert működtet (tölgygamonc minősítés).

A nemzeti park igazgatóságok – alapító okiratukban foglaltaknak megfelelően – egész működési területükön ellátják a védett természeti értékek és területek bemutatására vonatkozó feladatokat, amelynek szerves részét képezi környezeti nevelési tevékenységük, amellyel összesen több mint 200 000 főt érnek el évente. Ennek egyik fontos szegmensét jelentik a természetvédelmi táborok és az erdei iskolák: a 10 nemzeti park igazgatóság kezelésében álló 15 erdei iskolában évente nagyságrendileg 10 ezer fő látogató fordul meg. A Nemzeti Park Igazgatóságok munkatársai meghatározó szerepet vállaltak – előadások megtartásával, iskolai programokban való közreműködéssel – 2017-ben és 2018-ban is a Fenntarthatósági Témahét megvalósításában.

A köznevelési szakterület a 2015/2016-os tanévtől elindította a **Fenntarthatósági Témahétet**, melyet minden tanévben meghirdet a tanév rendjében. A témahét célja: környezettudatosságra, fenntarthatóságra nevelés, szemléletformálás, pedagógusok támogatása, érzékenyítése. A Fenntarthatósági Témahét a köznevelés keretében, a kerettantervekre épülve valósul meg. A program célja a diákok mozgósítása és a széles körű szemléletformálás. Iskolai keretek között illetve internetes környezetben, egy hetes időtartamban, koncentrált, interaktivitást előtérbe helyező formában, jellemzően projektek, aktivitások keretében kerül megrendezésre. A Témahétre olyan foglalkozásokat ajánlunk, amelyek építve az iskolák helyi adottságaira tanórákon és tanórán kívül is megvalósíthatók és ösztönzik az újszerű pedagógia módszerek – interaktivitás, digitális eszközhasználat - alkalmazását, ezzel is segítve a pedagógusok szemléletformáló munkáját. A Témahét központi eleme a www.fenntarthatosagi.temahet.hu honlap. A program gerincét a Témahét keretében megvalósuló tematikus tanórák jelentik. Három korosztálynak eltérő tartalmú óratervet ajánlunk. A tematikus tanórák mellett, azok témájához illeszkedően a korosztályoknak megfelelő országos kísérőprogramok kerülnek megrendezésre. A Témahéten a szervezők lehetőséget biztosítanak arra, hogy az iskolai programok, tanórák részeként a fenntarthatóságért elkötelezett hiteles szakértők, közszereplők, művészek (önkéntesek) kiálljanak a gyerekek elé és a saját példájukkal, gondolataikkal erősítsék a Témahét üzenetét. A 2016/2017-es tanévben a Témahéten 1909 iskola 350 000 tanulója vett részt. A pályázati kiírásokra összesen 123 pályázat érkezett be. A pedagógusképzésben 450 pedagógus vett részt. A program keretében meghirdetett szelektív hulladékgyűjtő versenyen 742 tanuló vett részt, ők összesen 13 313 kg elemet gyűjtöttek össze. Használt telefonokat és e-kütyüket 375 tanuló gyűjtött, összesen 5 008 darabot.

Fenntarthatósági Kupa néven egy online, országos tudásversenyt hirdettünk meg felső tagozatos általános iskolások, illetve középiskolások részére, ezen 833 általános iskolai csapat 2500 tanulója és 316 középiskolai csapat 950 tanulója vett részt.

A 2017/2018. tanévben 1522 iskola 320 000 diákja vett részt a témahéten, a programhoz kapcsolódó tanárképzésen 430 pedagógus vett részt.

Az iskolák az FTH www.fenntarthatosagi.temahet.hu központi honlapon tájékozódhatnak az aktuális programokról és regisztráció révén csatlakozhatnak a programhoz.

A **GLOBE Környezeti Nevelési Programhoz** Magyarország 1999-ben csatlakozott. 2018-ban már 29 középiskola vett részt a folyamatos nemzetközi munkában. A világ 110 országának 18 ezer GLOBE iskolája közül, a nemzetközi lista első 12 helyezettje között hat magyar középiskola is szerepel. A program fenntartására az oktatásért felelős minisztérium anyagi és a környezetvédelemért felelős minisztérium szakmai támogatásával évente pályázati úton támogatást kapnak a programban résztvevő iskolák. A pályázat lebonyolítója a GLOBE program Országos Bázisiskolája. A program megvalósulását az oktatásért felelős ágazat anyagi támogatásával a GLOBE program országos koordinátora segíti.

A **BISEL program** ökológiai állapotfelmérésen alapuló vízminősítési módszer, amely egyszerűsége és kevés anyagi szükséglete miatt kiválóan alkalmas iskolai oktatási módszernek. A programban részt vevő iskolák megosztják egymással a sztenderdizált mérésekből származó eredményeiket, így egy közös adatbázis épülhet ki a magyarországi vízfolyások szennyezettségéről.

Új elem ebben a rendszerben az **Iskolakert program**. Az iskolakertben megvalósul az ökológiai szemléletformálás és kísérletezés, a természetes környezet körfolyamatainak bemutatása; a környezeti problémák felvetése, megoldási lehetőségek kipróbálása; kapcsolódás a környezeti elemekhez és a mindennapi táplálékhoz; közös munka révén a környezeti és szociális felelősségvállalás érzékenyítése; az érzékszervek, a tudat és a test egyszerre történő fejlesztése; a gyerekek virtuális élményeinek ellensúlyozásához valóságos élmények biztosítása. A sajátos nevelési igényű gyerekek számára az iskolakerti tevékenység

terápiás jelleggel is bír. Az Agrárminisztérium támogatásával az Iskolakertekért Alapítvány közreműködésével 2018-ban indult újtára az Országos Iskolakert Fejlesztési Program, melynek keretében 50 db új iskolakert jöhetett létre, illetve bővíthették, fejleszthették a már meglévő kerteket is.

A **2017. évi Ments meg egy kertet!** programban a Földművelésügyi Minisztérium fenntartásában működő 63 intézményből **61 intézmény** aktívan részt vett a munkálatokban, így összesen 14 elhanyagolt zártkertet vettek gondozás alá, 40 kertben idős embereknek segítettek a kertészeti munkákban, 21 kertet pedig közösségi területen (iskolák, óvodák, szociális otthonok területén) műveltek meg. Kiemelendő, hogy némely iskola nem kizárólag egy kert gondozását vállalta, hanem kettőt vagy akár hármat is, így összesen 75 kertet vontak az iskolák művelés alá. A 2018-as felhívásban az iskolák folytatták azon területeken a munkálatokat, melyek megmentésének az előző években nekifogtak. Egy intézmény természetesen több kertet is megmenthet, a korábbi területek mellé újak gondozását is vállalhatta. **2018-ban 46 iskola** küldött rendszeres vagy időközi beszámolókat a gondozott kertekről; 33 idős emberrel együtt gondozott kertről és 21 közösségi – összesen 54 kertről.

Tanulmányi versenyek. A környezetvédelemért felelős tárca célkitűzése továbbá a környezeti és természeti irányú tehetséggondozás, tanulmányi versenyek, vetélkedők szakmai tartalmának fejlesztése, szakmai szempontok érvényesítése, a versenyek tematikájának, feladatsorainak összeállítása, a tárcaképviselőt biztosítása. Az országosan meghirdetett tanulmányi versenyeken, mint pl.: Kaán Károly Természet- és Környezetismereti Versenyen, Bugát Pál Országos Középiskolai Természetismereti Vetélkedőn, Kitaibel Pál Országos Biológiai és Környezetvédelmi Tanulmányi Versenyen, Magyar Természettudományi Társulat versenyein több ezer diák, 1000 tanár vett részt. A Sajó Károly Kárpát-medencei Környezetvédelmi Csapatverseny a magyar nyelvű iskolák versenye.

Minden évben a szakképző intézmények vezetői és munkatársai számára környezetvédelmi továbbképzési konferencia megszervezésére kerül sor a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által.

A **Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeum (Duna Múzeum – Esztergom)** a tanév ideje alatt folyamatosan fogadja a múzeumba érkező óvodás és iskolás csoportokat, számukra tárlatvezetéseket és közel 50 féle különböző múzeumpedagógiai, környezeti nevelési programot kínál. A múzeum több olyan iskolával együttműködési megállapodást is kötött, amelynek diákjai rendszeresen járnak a múzeumi foglalkozásokra. A nyári szünetben 2x1 hetes Természetjáró vízügyes tábort szerveztünk. A múzeumi órák fő témája a környezeti nevelés és a fenntartható életmódra való áttérés tudatosítása a különböző korosztályok számára. Külön témaként szerepel a klímaváltozás, annak hatásai és az adaptációs lehetőségek.

A budapesti Vajdahunyad-várban található **Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár** a környezeti nevelést hagyományosan kiemelten támogatja. A mezőgazdaságot, erdészetet, természeti értékeinket, növényeinket, halászatot, vadászatot bemutató állandó kiállításában mind megjelennek a környezeti nevelési ismeretek. A múzeum több országos környezeti nevelési program (pl. Zöld Óvoda Hálózat és BISEL program, Erdők Hete program, Múzeumok Éjszakája programsorozat) koordinációjában is tevékeny szerepet vállal.

T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassza-felhasználása)

A benzin és a dízelüzemanyagok minőségéről szóló 98/70/EK irányelv és a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról szóló 2009/28/EK irányelv módosításáról szóló (EU) 2015/1513/EU irányelv (ILUC irányelv) nagy hangsúlyt fektet a bioüzemanyag-előállítási lánc teljes hosszában az alapanyagok és bioüzemanyagok nyomon

követhetőségének és a csalásbiztosságnak a megeremtésére, többek között a szállítmányok többszöri elszámolása kockázatának minimalizálása érdekében. Célként fogalmazódott meg a **fenntartható bioüzemanyag-értéklánc felügyeletének megerősítése**, és az értéklánc tagjai által forgalmazott fenntartható termékek nyomon követhetősége.

Az ILUC irányelvben foglaltak hazai jogrendbe történő átültetésének eredményeként a 2017. évtől a NÉBIH a bioüzemanyagok és folyékony bio-energiahordozók nyomon követhetőségi nyilvántartását, a **BIONYOM nyilvántartást** is vezeti. A fenntartható biomassza-kereskedelmi, biomassza-feldolgozó, illetve üzemanyag-forgalmazói tevékenységet folytató piaci szereplők kötelesek a BIONYOM nyilvántartásba regisztráltatniuk magukat a tevékenység megkezdése előtt, az általuk értékesített, feldolgozott vagy forgalmazott termékkör hatósági nyomon követhetőségének biztosítása céljából.

Ennek értelmében, a NÉBIH a nyilvántartásban szereplő ügyfelek által termelt, illetve forgalmazott bioüzemanyag vagy bioüzemanyag alapanyag esetében vizsgálja a nyomon követhetőségi, illetve – a BÜHG nemzeti önkéntes fenntarthatósági rendszer keretei között kiállított fenntarthatósági nyilatkozattal kísért termékek esetében – a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről szóló 2009/28/EK irányelv (Megújuló Energia Irányelv) által támasztott fenntarthatósági kritériumok teljesülését.

A BIONYOM nyilvántartásban szereplő ügyfelek kötelesek évente az általuk előállított, illetve forgalmazott fenntartható termékek vonatkozásában elektronikus úton adatot szolgáltatni a BIONYOM nyilvántartásba. Az adatszolgáltatás részeként benyújtott adatok és dokumentumok alapján készíti el a NÉBIH az Innovációs és Technológiai Minisztérium részére, az Európai Uniónak kétévenként megküldendő megújuló energiaforrás-hasznosítás előrehaladásáról és a termékek fenntarthatósági kritériumoknak való megfelelésének ellenőrzéséről szóló részjelentését. A benyújtott adatok és dokumentumok képezik továbbá az alapját a hatósági ellenőrzéseknek is.

A 2017. évben a 2016. évi II. féléves adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett 842 ügyfél és a 2017. évi I. féléves adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett 612 ügyfél került ellenőrzésre. 86 esetben az adatszolgáltatásra kötelezettek határidőn túl vagy egyáltalán nem szolgáltatott adatot. További 46 ellenőrzés kockázatelemzésen alapuló ellenőrzési terv alapján történt és az érintett ügyfelek által kiállított igazolásokban foglaltak valóságtartalmának vizsgálatára irányult. 16 esetben megállapítottak meg jogsértést. Az adatszolgáltatási kötelezettség megszegése miatt indított eljárások során 50 esetben, további hivatalból lefolytatott eljárás során 11 esetben figyelmeztetéssel élt a hatóság. A fentiekben túlmenően 57 esetben az adatszolgáltatási kötelezettség megsértése miatt, 4 alkalommal pedig valótlan tartalmú igazolás kiállítása miatt az ügyfelek nyilvántartásból való törlésére is sor került. Összesen 33 esetben került bírság kiszabására, amelynek összértéke 15,38 M Ft volt.

A 2018. évben – a 2017. évi jogszabály változás okán - a korábbi évekhez képest módosult az adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett ügyfélkör összetétele és száma. Az év folyamán a 2018. évi I. adatszolgáltatási kötelezettséggel érintett 397 ügyfél került ellenőrzésre. Az ellenőrzések eredményeként 29 esetben adatszolgáltatási kötelezettség megszegése tárgyában szankció került alkalmazásra. További 179 ellenőrzés kockázatelemzésen alapuló ellenőrzési tervet érintően történt. Az ellenőrzések egy része a már beérkezett adatszolgáltatásokban, illetve az érintett ügyfelek által kiállított igazolásokban foglaltak valóságtartalmának vizsgálatára irányult. Az ellenőrzések másik része az Európai Bizottság által elismert önkéntes fenntarthatósági rendszerekben regisztrált hazai piaci szereplők NÉBIH-hez történő tevékenység bejelentési kötelezettségének teljesítésére irányult. Összesen 57 esetben került megállapításra jogsértés.

Az adatszolgáltatási kötelezettség megszegése tárgyában indított eljárások során 21 esetben, tevékenység bejelentési kötelezettség megszegése okán 6 esetben, valótlan igazolás kiállítása

miatt 8 esetben és igazolás jogosulatlan kiállításáért 1 esetben figyelmeztetéssel élt a hatóság. 23 esetben az elkövetett jogsértés súlyossága miatt az ügyfelek nyilvántartásból való törlésére is sor került kiegészítő szankcióként. Összesen 21 alkalommal került kiszabásra az ügyfelekkel szemben bírság, amelynek összértéke 8,25 M Ft volt.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 21 felhívás kapcsolódik a T3.7 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyságának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP5-4.1.3.4-16 Kertészet korszerűsítése – gombaházak-hűtőházak létrehozására, meglévő gombaházak-hűtőházak korszerűsítése
- 11) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyságának támogatása
- 12) VP2-4.1.2-16 Kisméretű terménytároló, -szárító és -tisztító építése, korszerűsítése
- 13) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamosenergia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 14) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyság elősegítése
- 15) VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása
- 16) VP6-7.2.1-7.4.1.1-16 Településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója, többfunkciós közösségi tér létrehozása, fejlesztése, energetikai korszerűsítése
- 17) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 18) VP6-7.2.1-7.4.1.3-16 Helyi termékértékesítést szolgáló piacok infrastrukturális fejlesztése, közétkeztetés fejlesztése
- 19) VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása
- 20) VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban
- 21) VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása

Magyarországon a mezőgazdasági épületek jó része elavult, felújításra szorul. A gazdaságok/vállalkozások termelési költségeinek jelentős részét az energiaköltségek teszik ki. Szükségessé vált tehát a mezőgazdasági épületek és a beépített technológiák energiahatékonyságának javítása a termelési költségek, valamint a szén-dioxid kibocsátás csökkentése érdekében. Az energiahatékonyság javítása egyrészt javítja az üzemek versenyképességét és hatékonyságát, másrészt hozzájárul az éghajlatvédelem céljainak teljesüléséhez. Fontos szempont az energiakorszerűsítésnél, hogy az úgy csökkenti a termelési költségeket, hogy közben nem teszi szükségessé a foglalkoztatás csökkentését, tehát nem váltja ki a kézimunkát. Az épületenergetikai és technológiai korszerűsítésnek, valamint a megújuló energiaforrások használatának nemcsak gazdaságossági előnyei vannak, hanem az éghajlatváltozás mérséklése szempontjából is fontos hazai fejlesztési prioritás.

2018 végéig a T3.7 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 15 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó felhívások alapján összesen kb. 457 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és kb. 73,8 Mrd Ft értékben kifizetés. Ezen belül az

állattenyésztési ágazat tekintetében kb. 111,7 Mrd Ft, míg a kertészeti ágazat kapcsán kb. 75,2 Mrd Ft nagyságban született támogatói döntés, és előbbi esetében kb. 11 Mrd Ft, utóbbi kapcsán kb. 24,2 Mrd Ft kifizetés történt. Az eszközcélhoz illeszkedő terület- és állatlétszámú felhívások tekintetében – a *VP5- 8.1.1-16_erdősítés támogatása* című felhívás kapcsán - kb. 7,9 Mrd Ft mértékben történt kötelezettségvállalás és 12,01 Mrd Ft-ban kifizetés.

2018-ban jelent(ek) meg a *VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása*; illetve a *VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban* című felhívások, amelyek ugyancsak kapcsolódnak a T3.7 eszközcélhoz, mivel céljuk egyebek mellett az épületenergetikai és technológiai korszerűsítésnek, valamint a megújuló energiaforrások használatának támogatása.

T3.8 Kék gazdaság – vállalati kutatás-fejlesztés, innováció, egyetemi alap- és alkalmazott kutatások támogatása a hulladékgazdálkodás, szennyvízgyártás, megújuló energiaforrások tekintetében, ökológikus termelési és fogyasztási rendszerek támogatása

Tovább erősödtek az **önkéntes környezetvédelmi minősítő rendszerek**. Jelenleg 20 cég 66 terméke használja az ökocímket, és 10 cég 54 terméke a nemzeti környezetbarát termék minősítő védjegyet. A szervezetek környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerében (EMAS) jelenleg 27 szervezet 50 telephelye viselheti az EMAS logót. Az önkéntes környezetvédelmi minősítő rendszereket a Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. működteti (<http://www.okocimke.hu>). 2017 augusztusában elkészült a javaslat új termékcsoporthoz nemzeti minősítő rendszerbe történő bevonására, és az új feltételrendszerek kidolgozására, ami megtalálható az ökocímke honlapon is.

2018-ban ötödik alkalommal került megrendezésre a **Környezetbarát Nap**, ahol a nemzeti környezetbarát termék és az EU ökocímke védjegyhasználók találkoztak, tapasztalatot cseréltek és egy kiállítás keretében bemutatkoztak a szélesebb közönség előtt.

2018 áprilisában kilencedik alkalommal került megrendezésre az EMAS szervezetek, a hatóságok és érdekeltek egyeztető fóruma, az **EMAS Kerekasztal**. Az EMAS Kerekasztal találkozók célja az információátadás és fórum biztosítása az EMAS rendszerben érintettek – hitelesített szervezetek, hitelesítők, az illetékes testület és a minisztérium – számára.

A **környezettudatos termelés** gyakorlatának elterjedését, a gazdálkodói tevékenységekbe való beépülését segíti elő az EU Közös Agrárpolitika megreformálása során bevezetett, az egységes területalapú támogatáshoz kötött, az éghajlat és környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatok – ún. „**zöldítési**” **előírások** – kötelező alkalmazása is. Az előírások célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők járuljanak hozzá a környezet és a természeti erőforrások megőrzéséhez. 2018-ban elkészült és online elérhető a „Zöldítés gazdálkodói kézikönyv” aktualizált változata a Nemzeti Agrárkamara honlapján.

A GMO-mentes mezőgazdasági stratégia elemeként létrejött a GMO-mentes jelölés jogszabályi alapja, mely biztosítja a fogyasztók megfelelő tájékoztatását és a választási lehetőséget, valamint hozzájárul a GMO-mentes élelmiszerlánc kialakulásához. A GMO-mentes terméklánc kialakítása érdekében az Agrárminisztérium jogelődje 2017. szeptember 14-én benyújtotta a „**GMO-mentes termelésből**” **védjegy** lajstromozási kérelmét, amelyet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala 2018. április 12-én vett lajstromba. A védjegy tulajdonosa az Agrárminisztérium, amely a tanúsítással a 100% állami tulajdonban álló Élelmiszerlánc-biztonsági Centrum Nonprofit Kft.-t (a továbbiakban: ÉLBC NKft.) bízta meg. Az ÉLBC NKft. végzi az érdeklődő termelők, élelmiszer-vállalkozások auditálását, akik megfelelés esetén jogosultak lesznek a védjegy használatára. 2018-ban egy kacs- és libapecsenye hús előállításával foglalkozó vállalkozás felelt meg a tanúsításának, valamint két vállalkozás tanúsítási eljárása indult meg.

Az élelmezési célú **növényi genetikai erőforrások megőrzése** érdekében a génmegőrzési feladatok ellátására az „állami génmegőrzési feladatok támogatása” fejezeti kezelésű előirányzat biztosít anyagi hozzájárulást. A hazai génmegőrzés sikeressége érdekében az állami génmegőrzési feladatokat ellátó szervezetek támogatására az AM évente pályázatot ír ki. A támogatás fő célja a mezőgazdasági, kertészeti, erdészeti termelés hazai növényi biológiai alapjainak, genetikai anyagainak megőrzése, fenntartása és fejlesztése, továbbá az állatlétszám szerint kritikus, vagy súlyosan veszélyeztetett rég honosult haszonállatfajták, valamint védett őshonos mezőgazdasági állatfajták génmentésének és megőrzésének elősegítése. 2017-ben és 2018-ban mintegy 30 kedvezményezett részesült támogatásban.

2017-ben jelentős mértékű erdőtörvény-módosítás lépett életbe, ami számos változást eredményezett az **erdőgazdálkodás szabályozásában**. A módosítást követően az erdőtörvény többek között a fenntartható erdőgazdálkodás keretrendszerének meghatározásában nagyobb felelősséget helyez az állami erdőkben gazdálkodókra, átalakítja a körzeti erdőtervezés szabályozását, módosítja a nem vágásos üzemmódok elnevezését és részben tartalmi jelentését is, bevezeti a természetességi állapotra vonatkozó alapelvárás fogalmát és behatárolja az erdészeti hatóság által a természetvédelmi szempontok érvényesítésére tehető korlátozások mozgásterét. Mivel az erdővel csak a közérdekkel összhangban szabályozott módon lehet gazdálkodni, ezért a fenntartható erdőgazdálkodás szabályozásának legfontosabb garanciája továbbra is az állami feladatként elvégzett körzeti erdőtervezés és az annak során meghatározott erdőgazdálkodási haszonvételek megvalósításának hatósági felügyelete. Hazánkban minden évben az erdőterület egy tizedén történik meg az erdőtervek megújítása. A Natura 2000 erdőkben a kijelölés alapjául szolgáló élőhelyek és fajok fennmaradása, illetve a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK tanácsi irányelvben (az élőhelyvédelmi irányelvben) foglalt céloknak való megfelelés érdekében, az erdőgazdálkodás várható hatásait egy előzetes, ún. Natura 2000 hatásvizsgálat lefolytatása keretében, szintén a körzeti erdőtervezés során értékeli az erdészeti hatóság. Az erdők ökológiai és ökonómiai szolgáltatásainak kiegyenlített biztosítását, a környezetvédelmi, természetvédelmi és közjóléti célkitűzések teljesülését a nem vágásos üzemmódok fokozottabban biztosítják. Az Országos Erdőállomány Adattár adatai alapján az ország erdőgazdálkodással érintett teljes területe 2017-ben 2060 ezer hektár volt, amely az ország területének 22,2%-a. A 2017-es statisztikai évben az erdőgazdálkodás céljait szolgáló területek 56,16%-ban állami, 42,81%-ban magán és vegyes, míg 1,02%-ban közösségi tulajdonban, illetve kezelésben voltak. Az erdők hármaskörzetének (gazdasági, védelmi, közjóléti) való megfelelés elősegítését a **Nemzeti Erdőstratégia (2016-2030) (NES)**, és ennek keretében a **Nemzeti Erdőtelepítés Program (NEtP)** szolgálja. A NES – nagy hangsúlyt helyezve a klímaváltozásra való felkészülésre és alkalmazkodásra – hosszútávú célként tűzte ki az ország erdővel és egyéb faállományokkal (pl. fasorok, fásítások, agrár-erdészeti rendszerek) való növelését a jelenleg optimálisnak tartott 26-27%-os borítottság elérése érdekében több százezer hektáron. 2017-ben 1 940 051 hektár erdőt tartottak nyilván, 2018-ban pedig 0,6 ezer hektár erdőt telepítettek. Az erdőfelújítás tekintetében 15,9 ezer hektáron sikeres első erdősítés valósult meg, illetve 20,4 ezer hektáron újították fel az erdőt a 2017-es évben. Hazánkban a folyamatos erdőborítást szolgáló átmeneti, örökerdő (szálfaló), illetve faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódba sorolt erdők területe folyamatosan növekszik, 2017-ben meghaladta a 170 ezer hektárt. Az üzemmódok szerinti megoszlás alapján átmeneti üzemmódban 74 ezer hektár, örökerdő üzemmódban 21,7 ezer hektár, míg faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódban 77,8 ezer hektár erdőt kezeltek. Megemlíthető továbbá, hogy az erdőművelés során az ökológiai szempontok egyre inkább előtérbe kerülnek, amit többek között az is alátámaszt, hogy a kedvezőbb természetességi állapotú erdőkben tarvágásos véghasználatra gyakorlatilag nem kerül sor. A hazai erdők természetességi állapotuk szerint több mint 52%-ban magas természetességi

kategóriába tartoznak. Az őshonos főfafajú erdőállományok mintegy 60%-os részarányt képviselnek. Az erdőgazdálkodás fenntarthatóságát az állami feladatként működtetett körzeti erdőtervezési rendszer megfelelően biztosítja. Az erdészeti hatóság az erdőtervezési körzetekre vonatkozóan – a külön jogszabályban foglalt ütemezés szerint – tízévenként körzeti erdőtervezést végez. A körzeti erdőterv az erdőgazdálkodás során gyakorolható jogokat és kötelezettségeket tartalmazza, hangsúlyosan szem előtt tartva a fenntarthatóság szempontjait és elveit. Hazánkban minden évben az erdők egytizedén történik körzeti erdőtervezés, amelynek keretszabályait miniszteri rendelet rögzíti.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi felhívások kapcsolódnak a T3.8 eszközcélhoz:

- 1) VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése
- 2) VP4-10.2.1.2.-17 Védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának ex situ vagy in vitro megőrzése, továbbá a genetikai beszükülést megelőző tanácsadói tevékenységek támogatása
- 3) VP4-10.2.2.-15 Ritka és veszélyeztetett növényfajták genetikai erőforrásainak és mikroorganizmusok ex situ megőrzése
- 4) VP-4-11.1.-11.2.-15 - Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 5) VP-4-11.1.-11.2.-18. Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 6) VP3-16.1.1-4.1.5-4.2.1-4.2.2-8.1.1-8.2.1-8.3.1-8.5.1-8.5.2-8.6.1-17 Innovációs operatív csoportok létrehozása és az innovatív projekt megvalósításához szükséges beruházás támogatása.
- 7) VP4-12.1.1-16 - Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- 8) VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- 9) VP4-15.2.1.2-17 Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztése
- 10) VP4-15.2.1.1-16 Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése

2018 végéig a T3.8 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 5 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó felhívások alapján összesen 135,95 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és 54,85 Mrd Ft értékben kifizetés.

T3.9 A környezeti fenntarthatóság értékrendjének közvetítése

A kormányzat a 2017-2018-as időszakban számos területen segítette a fenntarthatósági szemlélet terjedését, a környezettudatosság erősödését:

Magyarországon 6-8 ezer ember érintett a **légszennyezés** következtében kialakult betegségekben, az ezekből következő korai elhalálozásban. A kormányzat jogalkotási, valamint a környezetvédelmi hatóságok ellenőrző tevékenysége mellett, feladat a **tájékoztatás, a szemléletformálás** is. Folytatódott a korábbi években megkezdett és mára kiszélesített komplex tájékoztató, szemléletformáló kampány, a **„Fúts okosan!”**. (Kapcsolódik a T1.23 intézkedéshez.) A kampány változatos kommunikációs csatornákat felhasználva igyekszik felhívni a figyelmet a problémára, az ezzel kapcsolatos fontos információkat megosztani. Fő eleme a tudásbázisul szolgáló www.futsokosankampany.hu honlap, amely minden érdeklődő számára hasznos tájékoztató anyagokat tartalmaz, valamint a kampány valamennyi eleme – kisfilmek, plakátok, kiadványok – letölthető.

2017-ben és 2018-ban ismételten megrendezték a **Nemzetközi Duna Napot**.

Az **ENSZ EGB Vízügyi Egyezmény** elnöki tisztét 2015-től három évig Magyarország látta el, segítve a határvizek védelmét és az országok közti, határvízi együttműködést. 2018. október 12-én a DUNA LEGJAVA címmel tartottak konferenciát a magyarországi civil

szervezetek az **EU Duna Régió Stratégia** 7. Éves Fórumának sikeréért; a konferencia témája „Turizmus a Duna mentén” volt. 2018 szeptemberében hazánk adott otthont két kiemelkedő, nemzetközi vízügyi szakkonferenciának. A 7. ASEM Fenntartható Fejlődés Dialógus “Integrált Vízgazdálkodás a 21. században – a küszöbön álló kihívások kezelése” elnevezésű tanácskozás 2018. szeptember 11-12-én került megrendezésre. A nemzetközi rendezvény a határokon átnyúló vízügyi kérdésekkel, a vízgyűjtő-gazdálkodás fejlesztési lehetőségeivel és az interregionális együttműködések erősítésével, illetve a kapcsolódó tapasztalatok megosztásával foglalkozott. Az eseményre mintegy 40 országból érkeztek résztvevők. A **3. Eurázsiai Vízügyi Konferencia**, globális kihívások, települési megoldások címmel a települési vízgazdálkodást, az urbanizáció vízügyi kihívásaira választ adó hatékony, innovatív és fenntartható megoldásokat helyezte fókuszba 2018. szeptember 13-14-én; a konferencia fővédnöke Áder János volt. A Duna Múzeum új állandó kiállításának ismeretanyaga is segíti a környezeti nevelési és szemléletformáló oktatómunkát. A tematikai egységek kidolgozása és a tartalmi anyagok létrehozása során a klímaváltozás, annak hatásai a mindennapi életünkben, a vízügy és a klímaváltozással kapcsolatos új vízügyi kihívások, a mitigáció és adaptáció lehetőségei fogalmazódnak meg. 2017-2018-ban a környezeti projektek jelentős része tartalmazott szemléletformálás elemet, ezen kívül célzottan szemléletformálási, környezeti nevelési programok is zajlottak. Jelentős áttörést sikerült elérni a vízvisszatartás, csapadékvíz-gazdálkodás területén, amelynek eredményeként többek között kormányzati szinten is foglalkoznak a Belügyminisztérium által felterjesztett **Települési Csapadékvíz-gazdálkodási Szakpolitikai Háttéranyaggal**, illetve az Agrárminisztériumnál is folyamatban van a **fenntartható mezőgazdasági vízgazdálkodási szakpolitikai program** elkészítése.

A természetvédelem területén a „**LIFE Kapacitásépítés Magyarországon**” (LIFE14 CAP/HU/000010) című projekt keretében egy magyar nyelvű LIFE információs honlapot (www.lifepalyazatok.eu) üzemeltet az egyik pályázati partner, amely az aktuális természetvédelmi LIFE pályázatok tudnivalóit is összesíti és a projektidő 2018. évi lejártát követően is működni fog. Az Európai Unió Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítása és a **közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzése** és fejlesztése érdekében az Agrárminisztérium 2016-ban indította a KEHOP-4.3.0.-VEKOP-15-2016-00001 projektet. A projekt valamennyi elemének (Natura 2000, Ökoszisztéma-szolgáltatások, Tájkarakter, Zöldinfrastruktúra) feladata az eredmények kommunikációja a szakma felé. Az Ökoszisztéma-szolgáltatások projektelem ismeretterjesztési és szemléletformálási akciókkal népszerűsíti az ökoszisztéma-szolgáltatásokat és bemutatja a projektelem munkáját a lakosság számára. 2018 során e céllal a projektelem több rendezvényen is – Földi Javak Asztalunkon, Vadonleső Program Földikutya Gála – saját programmal jelent meg. A projektkommunikáció fontos csatornája lesz a projekt saját weboldala is, amely beszerzésének előkészítése 2018-ban zajlott.

A **Vadonleső Program** 2017-ben már negyedik alkalommal hirdette meg **Az Év Emlőse** rendezvénysorozatot, mely minden évben más és más őshonos, védett emlősfajunkra irányítja a figyelmet, elősegítve azok jobb megismerését és hatékonyabb védelmét. 2017-ben a választás a mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) volt. Az Év Emlőse programsorozatban születtek peleversek és különböző országos pályázatok is kapcsolódtak hozzá: mogyorós pele- és peleversek-illusztráló-, valamint természetfotó pályázat, továbbá „Eszperente pele vers és mese verseny”-t is hirdetett a Vadonleső Program. A Magyar Természettudományi Múzeum májustól október közepéig tartó rajzpályázata is a mogyorós peléhez kapcsolódott. Az év során számos alkalommal, rendezvényeken és fesztiválokon csatlakoztak írók, költők, zenészek és képzőművészek a programsorozathoz. A programsorozatot ünnepélyes „Pele Gála” zárta a Magyar Természettudományi Múzeumban.

A 2018-ban az Év Emlőse a földikutya volt. A Vadonleső Programban 18 nagyobb rendezvényen népszerűsítették a rendkívül veszélyeztetett állatcsoportot, így több mint 26 000

érdeklődőhöz juthatott el személyesen az üzenet. Az elektronikus, nyomtatott sajtón, valamint a számos televíziós és rádiós megjelenésen keresztül a szemléletformáló üzenetet sok százezer, vagy akár millió is hallhatták. A kreatív tanulók és felnőttek számára "Földikutya karikatúrák" címmel karikatúra pályázat, míg a növényvilág csodáira fogékony gyerekek számára „Virágtündérek és bogymánók” címmel rajzpályázatot hirdetett a program. Évközben volt "Földikutya turka-furka" című akadályverseny a Hortobágyon és "Kétszemközt a földikutyával" kirándulás Debrecen határában, ahol a faj gyakorlati védelmével is megismerkedhettek az érdeklődők. Novemberben hagyományosan a "Földikutya Gála és Forgatag" rendezvényel zárult az éves programsorozat. 2017. és 2018. évben a Csodaceruza Gyermekirodalmi Magazin és Tamás Éva Játéktára (zenekar) kapta meg a Természetvédelem Nagykövete címet. Az életútjukkal, cselekedeteikkel, művészetükkel az ifjúság számára példaként szolgáló Nagykövek száma így elérte a 21-et.

2017-ben megnyílt a „**Táji örökségünk megőrzéséért**” című **vándorkiállítás**. A kétnyelvű (magyar, angol) kiállítás bemutatta az Európai Táj Egyezményt, az Európa Tanács Táj Díját, a Magyar Tájdíjat. Szakmai tematikus tablók készültek a tájvédelem, a kulturális örökségvédelem, a területrendezés és a területfejlesztés szakterületeinek az Európa Tanács Európai Táj Egyezményének hazai végrehajtása érdekében végzett tevékenységéről. Két-két tábló a korábbi években győztes, az Európa Tanács Táj Díjára felterjesztett magyar pályaműveket mutatta be. Az Európa Tanács kezdeményezésére október 20-át, a Tájegyezmény megnyitásának évfordulóját „**A Táj Nemzetközi Napja**”-ként ünnepeljük. 2017-ben a magyarországi natúrparkok, 2018-ban a natúrparkok és a nemzeti park igazgatóságok is tájséták meghirdetésével csatlakoztak az Európa Tanács táji örökségek megőrzését és fenntartható hasznosítását elősegíteni hivatott kezdeményezéséhez. A természetvédelmi oltalom alatt álló területeken működő vállalkozások, gazdálkodók, szervezetek piaci lehetőségeinek bővítése, termékeik megbecsülésének növelése érdekében hozták létre a **Nemzeti Parki Termék védjegyet**. A nemzeti park igazgatóságok a védjegyhasználati jogosultság elnyerésére mindkét évben több pályázatot is sikeresen meghirdettek, melynek eredményeként a védjegyes gazdálkodók és termékeik száma folyamatosan bővült. A beszámolási időszakban 201 gazdálkodó több mint 900 terméke viselhette ezt az elismerő címet. Az igazgatóságok területére látogatók most már ilyen minősítéssel rendelkező szálláshely szolgáltatást is igénybe vehetnek. Folytatódott a Nemzeti Parki Termék védjegy népszerűsítése országos és helyi rendezvényeken, lehetőséget nyújtva a védjegyesek és termékeik bemutatkozására. A helyi termékek minél szélesebb megismertetését, a termelők piaci lehetőségeinek bővítését célozta 2017-ben a **Nemzeti Parki Termék Körút** program is, amelynek segítségével több száz, az igazgatóságok működési területén illetékes döntéshozó, turisztikai szolgáltató és szakember találkozhatott a helyi értékekkel, termékekkel előállító védjegyes termelőkkel, szolgáltatókkal.

Magyarországon, évente mintegy 1,8 millió tonna **élelmiszerhulladék** keletkezik. Ennek jelentős hányada – körülbelül harmada – a háztartásokban termelődik. A legfrissebb adatok alapján ez megközelítőleg 68 kg élelmiszerhulladékot jelent fejenként, éves szinten. Ez élelmiszervásárlásunk 10-11%-át teszi ki. Fontos azonban elkülöníteni egymástól, a nem elkerülhető (pl. tojásbőr, csontok), a potenciálisan elkerülhető (pl. almabőr, kenyérbőr) és az elkerülhető élelmiszerhulladékokat (tárolási problémák miatt megromlott, vagy feleslegesen megvásárolt élelmiszerek). Az utóbbi a teljes élelmiszerhulladék mennyiségének 48-49%-át teszi ki, tehát egy főre vetítve évente mintegy 33 kg élelmiszerhulladék keletkezik, ami tudatos fogyasztói magatartás esetén elkerülhető lenne. A háztartásokban keletkező élelmiszerhulladék nagy része, 63%-a kommunális hulladékként végzi, amely környezetünk szempontjából a legkedvezőtlenebb hulladékkezelési megoldás. A NÉBIH „**Maradék nélkül**” szemléletformálási kampánya az EU LIFE program támogatásával a kidobott élelmiszerek mennyiségének 8-10 %-os csökkentését célozza. A program feladata, hogy

tudatosítsa a vásárlókban, hogyan tehetnek többet a környezetükért, a tudatos és biztonságos élelmiszervásárlás, tárolás és kezelés segítségével.

A felnőtt lakosság mellett a programnak kiemelt célcsoportjai az általános iskolában tanuló diákok. Éppen ezért 2018 márciusában elindult a kampány gyerekeknek szóló része, a „Maradék nélkül” iskolai program. Az általános iskolásoknak szóló foglalkozásokon a hivatal szakemberei interaktív formában beszélnek át a témát a gyerekekkel, ebben a formában több mint 1000 tanulóhoz jutott el a program. Az Oktatási Program elemeként elkészült az általános iskolásoknak szóló „Maradék nélkül” oktatási segédanyag-csomag, amelynek része egy munkafüzet, valamint egy kibővített tanári segédlet. A tankönyvet, a munkafüzetet és a tanári kézikönyvet bárki ingyenesen letöltheti a kampány weboldaláról (www.maradeknelkul.hu). Az elkészült tananyag 2018 márciusában, a fenntarthatósági témahét időszakában nyilvános bemutatóórán került szélesebb körben is ismertetésre, amelyből 2600 oktatási intézménybe 275 000 nyomtatott példányt juttattak el országwide. Emellett egy 4-6. osztályos tanulók számára meghirdetett, 3 fordulós online kvízversenybe 1300 diákot sikerült bevonni, a legeredményesebb két osztály számára pedig egyhetes, tematikus nyári tábort szerveztek Szilvásváradon.

A program fenntartásának érdekében a pedagógusok bevonása is lényeges elem, így 2018-ban az ELTE Tanító- és Óvóképző Karával együttműködve 120 leendő óvónő és tanító részvételével tartottak bemutatóórát a program munkatársai, amelynek köszönhetően ezek a szakemberek jövőbeli munkájuk során már nagyobb figyelmet fognak fordítani ezen ismeretek átadására is.

A program eredményeire az Európai Bizottság is felfigyelt, így a NÉBIH rendezhette az EU LIFE támogatásával a LIFE FOOD WASTE Platform Meeting elnevezésű nemzetközi konferenciát 2018. október 8-9. között 120 résztvevővel, amelynek célja az élelmiszerhulladékok mennyiségének csökkentése. A Maradék nélkül program 4 munkacsoportot működtet annak érdekében, hogy útmutatókat, segédleteket állítsanak össze és tegyenek közzé, amelyek iránymutatásul szolgálhatnak az élelmiszer-vállalkozások számára az élelmiszerhulladékok keletkezésének mérséklésére vonatkozóan. A 2017-es OMÉK-on a program Maradék nélkül különdíjjal jutalmazott két vállalkozást.

Folytatódott a NÉBIH **Szupermenta programja**. Az új szemléletű, független, hiteles fogyasztói kommunikáció részeként rendszeresen bevizsgálják különböző, nagyobb társadalmi réteget érintő termékcsoportokat, segítve ezzel a vásárlók döntését. Az eredményeket saját online felületen, a www.szupermenta.hu weboldalon ismertetik rendszeresen. A terméktesztek különlegessége, hogy olyan komplex vizsgálat áll mögöttük, amelyek a termékek a NÉBIH nemzeti referencia laboratóriumaiban végzett vizsgálatait is tartalmazza. A Szupermenta 2014 novembere és 2018 novembere között 56 termék körüli vizsgálatát végezte el a feldolgozott élelmiszerektől kezdve, az alkoholos italoktól, a fűszernövényeken, az állatgyógyászati készítményeken át egészen a fűmagokig. Több mint 1300 terméken csaknem 25 ezer laboratóriumi mérést végeztek el. A kedveltségi kóstolásokon mintegy 1300 fő vett már részt.

A **„Helyből jobb!”** kampány 2015-ben indult a magyar élelmiszerek népszerűsítésére. A célok megvalósításának érdekében 2017-ben frissítésre került a kampány weboldalán működő piackereső applikáció adatbázisa ezzel segítve a vásárlókat, kereskedőket.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi 7 felhívás kapcsolódik a T3.9 eszközcélhoz:

- 1) VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése
- 2) VP4-10.2.1.2.-17 Védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának ex situ vagy in vitro megőrzése, továbbá a genetikai beszűkülést megelőző tanácsadói tevékenységek támogatása

- 3) VP4-10.2.2.-15 Ritka és veszélyeztetett növényfajták genetikai erőforrásainak és mikroorganizmusok ex situ megőrzése
- 4) VP3-14.1.1.-16 A tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjóléti támogatás
- 5) VP4-15.1.1.-16 Erdő-környezetvédelmi kifizetések
- 6) VP5-8.2.1-16 Agrár-erdészeti rendszerek létrehozása
- 7) VP3-14.1.1-18 A tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjóléti támogatás

2018 végéig a T3.9 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 4 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó felhívások alapján összesen 83,51 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és 30,35 Mrd Ft értékben kifizetés.

Az 1.) és 2.) pontban megjelölt felhívások célja a mezőgazdasági genetikai erőforrások megőrzése, fő prioritás a védett őshonos és a veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták megőrzése.

A 3.) pontban megjelölt felhívás támogatást biztosít a mezőgazdasági és élelmezési célú növényfajok tájfajtáinak, természetből kiszorult fajtáinak, régi fajtáinak, illetve az egyéb haszonnövények ökotípusainak, továbbá ezek vad- és rokonfajainak, valamint a mikroorganizmusoknak a megőrzéséhez, amelyek kivétel nélkül veszélyeztetett kategóriába sorolandók, mivel fenntartás és megőrzés nélkül eltűnnek. Megőrzésük egyik leghatékonyabb módszere az ex situ – termőhelyen kívüli – megőrzés, amelynek módszereit és technikáit a Nemzetközi Génbank szabvány részletezi.

A 4.) pontban megjelölt felhívás az állattartás fejlesztését célozza meg azáltal, hogy az állatok javát szolgáló szigorú higiéniai és takarmányozási előírásokat teljesítsék a gazdálkodók.

Az 5.) pontban megjelölt felhívás támogatást biztosít az ökoszisztémák megőrzéséhez és fejlesztéséhez. Ezekhez a fejlesztésekhez elengedhetetlen a tudatos, a törvényi kötelezettségeken túlmenő vállalásokra épülő erdő-környezetvédelmi gazdálkodási módok elterjesztése, valamint a fajok adaptációs készségének növelése, egyes területeken az erdőtípus, fajok-összetétel, illetve gazdálkodási mód megváltoztatása.

A 6.) pontban nevesített felhívás az említett agrár-erdészeti rendszerek kialakításához biztosít támogatást. Ezek a rendszerek jelentős szerepet töltenek be a mikroklíma megőrzésében, a deflációs hatások csökkentésében, így a talajvédelemben. Fontos élőhelyek, amelyek hozzájárulnak a biológiai növényvédelemhez. A mezővédő fásítások ökológiai folyosóként a felaprózódott élőhelyek összeköttetéseit biztosítják.

T3.10 Zöldgazdasági reformok: a szabályozási, adózási, támogatási rendszereken keresztül az energia- és anyagfelhasználás megfelelő beárazása

A klímaváltozás kezelésével szorosan összefügg a zöld-energia fejlesztése, mely a kormányzat munkájában is erőteljesen jelen van. Megtalálható a Nemzeti Energiastratégiában, a Nemzeti Reform Programban és Magyarország Megújuló Energia Hasznosítási Cselekvési Tervében (NCsT). Hazánkban a megújuló energiaforrásokból előállított energia teljes bruttó energiafogyasztásban képviselt 2020. évi kötelező részaránya 13%, amely értéket az NCsT-ben önként 14,65%-ra emeltük. Az EUROSTAT adatbázisa alapján a 2017-es megújuló energia részaránya a bruttó végső energiafogyasztáson belül 13,3% volt, és így teljesítettük a 2020-ra vállalt 13%-os célt. Hazánk megújuló energia felhasználási lehetőségei elsősorban a **fűtési szektorban** kihasználtak.

2017. január 1-jével életbe lépett az új megújuló energia-támogatási rendszer (a továbbiakban: METÁR), melynek keretében már csak a villamos energiát megújuló energiaforrásból előállító erőművek támogathatóak. A METÁR rendszer a korábbi KÁT (kötelező átvételi) rendszerrel szemben a piaci mechanizmusok felé tett lépést jelent. Kötelező átvételben (METÁR-KÁT) csak 0,5 MW beépített teljesítmény alatti új erőművek (kivéve szélerőművek), valamint a jelentős technológiai újítást bemutató ún. demonstrációs

projektnek minősülő erőművek részesülhetnek. A METÁR rendszer hozta létre az ún. barna prémiumot is, amely kizárólag biomasszával vagy biogázzal üzemelő, már működő erőműveknek jelenthet a biomassza alapú gazdaságos termelés fenntartását célzó működési támogatást. A barna prémium mértékét a Hivatal állapítja meg éves gyakorisággal az általa kiadott rendelet alapján. A METÁR rendszerben a 2017-es év bevezető és átmeneti jellegű volt, így 2017-ben még csak 4 db METÁR-KÁT típusú és 1 db barna prémium típusú támogatási jogosultság került kiadásra. A METÁR rendszer több tekintetben szigorúbb az elődjének számító KÁT rendszerénél, részben ezzel magyarázható a 2016 végén benyújtott nagyszámú KÁT kérelem, amelyek döntően napelemes erőművek megvalósítására irányultak. Amennyiben valamennyi beérkező KÁT kérelem megvalósulna, akkor hazánk napelemes kapacitása mintegy 2000 MW-ra növekedne. A KÁT rendszer keretében új támogatási jogosultság 2017. január 1-jétől már nem igényelhető, de jogszabályban meghatározott esetekben (egyéb támogatás változása, telephely változása, megvalósítási idő meghosszabbítása) a jogosultságok módosíthatóak, illetve jogutódlás vagy már megépült erőműegység értékesítése esetén átírhatóak. A Hivatalhoz 2017 során több mint 1500 módosítási kérelem érkezett be.

A magyarországi beruházási ösztönzők tekintetében a megújuló energiaforrások felhasználása a 2014-2020 közötti időszak programjainak egyik fontos célterülete. Több operatív program (Környezetvédelmi és Energiahatékonysági OP, Terület- és Településfejlesztési OP, Versenyképes Közép-Magyarország OP és Gazdaságfejlesztési és Innovációs OP) támogatja a megújuló energiaforrások alkalmazását. A 2014-2020-as évekre vonatkozóan az operatív programokban az energetikát érintő fejlesztésekre összesen több mint 768,4 Mrd Ft visszatérítendő és nem visszatérítendő támogatás jut.

A kiotói egységekhez kapcsolódó ÜHG kvóta kereskedelem mellett Magyarország az Európai Unió kvótakereskedelmi rendszerében (EU ETS) is részt vesz. Az emisszió-kereskedelemből származó állami bevételek felhasználásáról az egykori Nemzeti Fejlesztési Minisztérium és a Nemzetgazdasági Minisztérium rendelkeztek döntési jogkörrel. 2013-tól az Európai Unió kvótakereskedelmi rendszeréből (EU ETS) származó bevételek egy része a **Zöldgazdaság Finanszírozási Rendszer** (a továbbiakban: ZFR) fejezeti kezelésű előirányzaton belül kerül felhasználásra. Ezen előirányzatok forrásai állnak rendelkezésre vissza nem térítendő támogatásokkal épületek energiahatékonyság javítására, energia-megtakarítás elérésére, ÜHG kibocsátás csökkentésére és energiatartósság csökkentésére. Emellett fontos, hogy a károsanyag-kibocsátás csökkentése közvetlen előnyös környezeti hatásokkal jár, a fejlesztések hő-, energia- és költségmegtakarítást eredményeznek az épületek, távfűtési rendszerek vagy vállalkozások esetében, növelik a megújuló hő- és energiatermelést, ami csökkenti a por és PM₁₀ szennyezést. A ZFR biztosítja az **Otthon Melege Program** keretében meghirdetett alprogramok forrásainak nagy részét. Az Otthon Melege Program arra összpontosít, hogy létrehozson olyan komplex rövid- és hosszú távú intézkedéscsomagot, amely növeli az energiahatékonyságot és az energiával kapcsolatos megtakarítások mértékét a lakosságnál, ezzel hozzájárulva az energiaköltségek csökkenéséhez. Az alprogramok meghirdetése folyamatos, további új alprogramok meghirdetése várható.

A Pénzügyminisztérium a kvótabevételekből a **geotermikus energia felhasználásának elterjesztése** érdekében egy geotermikus fűtőmű létesítésére, fenntartására és működtetésére nyújt anyagi támogatást, ezen felül más európai uniós forrásból egy megnövelt hatékonyságú geotermikus rendszer (EGS) demonstrációs projektet is gondoz. A kvótabevételek jelentős része az elektromobilitás elterjesztésére szolgált az elmúlt években. A Jedlik Ányos Tervben foglalt elektromos töltőinfrastruktúra kialakítása érdekében pályázati kiírások jelentek meg helyi önkormányzatok részére töltő telepítésre. Pályázati kiírás jelent meg az elektromos gépjárművek beszerzésének támogatása érdekében is, továbbá számos más projekt és terv van az elektromobilitás elterjesztésére.

A **IV. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Tervet** az energiahatékonyságról, a 2009/125/EK és a 2010/30/EU irányelv módosításáról, valamint a 2004/8/EK és a 2006/32/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2012/27/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv alapján kell elkészíteni. A Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terv az ország energiahatékonyságának javítását szolgáló, minden ágazatra kiterjedő intézkedéseket, azok elért és várható eredményeit, valamint az intézkedések megvalósításának feltételeit összefoglaló dokumentum. A Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Terv végrehajtásáról, továbbá esetleges módosításról az Európai Bizottságnak háromévente cselekvési tervet kell benyújtani. A III. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Tervet a Kormány az *1601/2015. (IX.8.) Korm. határozattal* fogadta el. Az eltelt viszonylag rövid időre való tekintettel – a 2015-ben készült III. NEhCsT felülvizsgálata, kiegészítése, és a szükséges mértékű módosítása. Az Energiaunió irányítási rendszeréről szóló rendelet értelmében a nemzeti energiahatékonysági cselekvési tervek tartalmi elemei az Integrált Nemzeti Energia és Klímaterv keretében kerülnek feldolgozásra, amelynek előkészítése 2018-ban elkezdődött.

Az **ösztönző vízárpolitika** bevezetése minden ágazatra megtörtént a következők szerint. A mezőgazdasági ágazatok (öntözés, halgazdálkodás) számára is kötelezővé vált a vízkészlet-járulék (VKJ) teljesítése a *2016. évi XLI. törvénnyel módosított a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény* (Vgtv.) V. fejezete alapján (további részletszabályok: a *vízkészletjárulék kiszámításáról szóló 43/1999. (XII.26.) KHVM rendeletben*). Az új szabályokat először 2017. évben alkalmazták, melyek szerint öntözésnél 50 ezer, halgazdálkodásnál, rizsárasztásnál 150 ezer m³/év alatt mentesülnek a vízkészletjárulék (VKJ) fizetése alól, ugyanebben a módosításban a többletvizek visszatartására és a vízhiányos időszakban a kármegelőzésére kitermelt vízmennyiségre is mentességet biztosított a Vgtv.

A *2017. évi CXXXIV. törvény* viszont ismételten módosította a *vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény* VKJ-ra vonatkozó részeit. Ennek megfelelően 2018-tól nem kell VKJ-t fizetni „az öntözési célú vízhasználat esetében vízjogi engedélyenként az évi 400 000 m³-t vagy vízhasználonként az általa öntözött terület után hektáronként az évi 4 000 m³-t, a halgazdálkodási és rizstermelési célú vízhasználat esetében vízjogi engedélyenként felszínalatti vizet használók esetében az évi 400 000 m³-t, felszíni vizet használók esetében hektáronként az évi 25 000 m³-t meg nem haladó vízmennyiség után”.

A mezőgazdasági vízszolgáltatásnál a VGT1-ben javasolt költség-elszámolási és árképzési szabályozás megvalósult 2014-ben. A **mezőgazdasági vízszolgáltatás díjképzési rendjéről** szóló *115/2014. (IV.3.) Korm. rendelet* alapján a rendelet hatálybalépésével a mezőgazdasági vízszolgáltatás költségei és az alkalmazott díjak egységes számítási metodika alapján, a szolgáltatott vízmennyiségtől függően kerülnek meghatározásra. Egyúttal ez a Korm. rendelet rögzítette, hogy 2014. május 26-tól 2016. szeptember 30-ig tartó időszakban a mezőgazdasági vízhasználóknak a vízszolgáltatási díj forrását a központi költségvetés biztosítsa, így végeredményben a gazdálkodónak nem kellett vízszolgáltatási díjat fizetniük. A vízszolgáltatási díj 2016. október 1-jétől részlegesen ismét bevezetésre került, 2017-2018-ban a változó díj 50%-át, 2019-től a teljes változó díjat a gazdálkodó fizeti, illetve az alapidíj 2021-ig 10%-os lépésekben fokozatosan növekvő mértékben kerül áthárításra a vízhasználókra úgy, hogy a fizetendő alapidíj 50%-át az állam 2021 után továbbra is átvállalja. A rendelet 2019. évtől hatályos módosítása eredményeként a fentiektől „eltérően a halastavi (tógazdasági) célra továbbított vízmennyiség után a mezőgazdasági vízhasználó a vízjogi üzemeltetési engedélyében meghatározott halastó területe alapján számítva évente 1500 Ft/hektár díjat fizet a vele közvetlen kapcsolatban álló mezőgazdasági vízszolgáltatónak”, amely már nem ösztönöz víztakarékosságra.

A vízi szolgáltatások költségeinek megtérülésével kapcsolatosan a **víziközmű-szolgáltatásról** szóló *2011. évi CCIX. törvény* (Vksztv.) a **díjképzést** a VKI elvei alapján szabályozza. Ugyanakkor a VGT2-ben 2013. év végén, majd 2016-ban a Nemzeti Vízstratégiához

(Nemzeti Vízstratégia), végül 2018. júliusban publikált gazdasági elemzések szerint a Vksztv-ben lefektetett elvek a gyakorlatban nem érvényesülnek. A VGT3-ban vizsgálni szükséges, hogy vonatkozó szabályozások módosításával mindkét szektor esetében romlott-e a költségmegtérülés helyzete, illetve az ösztönző vízárpolitika megfelelően teljesül-e.

Az **illegális kutak** felszámolása érdekében 2016.06.04-től az engedély nélküli új létesítményekre megemelkedett a bírság, viszont a régi (2018.01.01. előtt létesített) kutak bejelentése, a vízjogi fennmaradási engedélyezés elindítása bírságmentesen teljesíthetővé vált 2018.12.31-ig, amely moratórium meghosszabbításra került 2020.12.31-ig. A fennmaradási engedélyek hozzájárulnak ahhoz, hogy Magyarország területén a vízkivételt biztosító vízlétesítmények vonatkozásában a jogkövető magatartás erősödjön – ezzel megvalósul a Keretstratégia „**T3.1** A környezettudatos magatartás, egyéni felelősségvállalás az egyes környezeti ártalmak csökkentésére, a szűkös erőforrások korlátozott felhasználására; környezettudatos magatartásminták közvetítése a következő generációknak” teendője is –, továbbá a vízgazdálkodási célok és a vizek jó állapotának megőrzése megvalósuljon. A fennmaradási engedélyek megszerzésével ismertté válik a vízhasználatok pontos mennyisége és biztosított lesz a **vízkielégítés igénybevétele után a járulék megfizetése**, illetve a hatósági felügyelet.

Az intézkedés jelentős médiavisszhangot is kapott, illetve különböző irányú lobbitevékenységeket is gerjesztett, amelyek egyik célja a **kutak engedélyezési eljárásának** eltörlése volt. Erre azonban nem került sor, mivel az Alkotmánybíróság megállapította az Alaptörvény ellenességét. Az engedélyezési eljárás egyszerűsítése, olcsóbbá tétele és elektronizálása érdekében történtek és folyamatban vannak intézkedések, ezek kiterjednek valamennyi vízlétesítmény típusra – hozzájárulva ezzel a Keretstratégia „**T3.14** A környezetvédelmi szabályozás áttekintése, a feleslegesen bonyolult és adminisztrációigényes szabályok deregulációja vagy egyszerűsítése” teendőjének a megvalósulásához is. Ennek eredményeként új rendelet került kiadásra, *a vízjogi engedélyezési eljáráshoz szükséges dokumentáció tartalmáról szóló 41/2017. (XII. 29.) BM rendelet*.

T3.11 A kritikus állapotban lévő erőforrások esetében normatív, korlátozó előírások bevezetése, esetlegesen az erőforrás-felhasználás teljes tilalma

Az **egyedi jogszabállyal létesített országos jelentőségű védett természeti területek** összes kiterjedése hazánkban 2018. év végi állapot szerint 849 100 hektár. A 2017-2018-as időszakban 4 új országos jelentőségű védett természeti terület (2 természetvédelmi terület és 2 természeti emlék) létesült 159,66 hektár összkiterjedéssel. Földtudományi természeti értékeink közül 2 földtani alapszelvény, illetve földtani képződmény természeti emlékként kapott kiemelt természetvédelmi oltalmat.

A felszín alatti vizek állapotának minősítését a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv felülvizsgálata (2015.) során is *a felszín alatti vizek vizsgálatának egyes szabályairól szóló 30/2004. (XII.30.) KvVM rendelet* szerint kellett végrehajtani. Az állapotértékelés minden egyes víztestre elkészült. A vizsgálatok módszere a VGT1-hez képest nem változott. Egy adott víztestnél, ha az elvégzett tesztek valamelyike azt mutatja, hogy a víztest gyenge állapotú, akkor az adott víztest összességében a gyenge minősítést kapja. Ez esetben intézkedni kell a víztest ismételt jó állapotba kerülése érdekében. Az összesített mennyiségi minősítés alapján, 2018-ban a 185 felszín alatti víztest közül 37 (20%) állapota volt gyenge.

A gyenge állapotú víztestek védelme és állapotának helyreállítása (javítása) érdekében a vízkészletjárulék kiszámításáról szóló 43/1999. (XII.26.) KHVM rendelet módosítása tartalmazza a víztestek túlterhelési szorzóját, amely a gyenge mennyiségi állapotú, felszín alatti víztestek esetében fizetendő vízkészletjárulék mértékét növeli 20%-kal.

A 2014-2020 közötti EU-s programozási időszakra vonatkozó magyar Vidékfejlesztési Program lehetőséget biztosít a mezőgazdaságban gazdálkodók számára öntözésfejlesztési, korszerűsítési beruházások elvégzésére is. A 2016-ban felgyorsuló pályázati folyamat felvetette az öntözési igények kielégíthetőségének kérdését. Egy-egy egyedi öntözési vízkivétel (legyen az akár felszíni, akár felszín alatti vízből kielégíthető) lokális környezetében általában nem okoz kimutatható kedvezőtlen változást, egy-egy kistérségben azonban az öntözési és más célú vízkivételek hatásai összeadódva, kumulált módon, akár káros következményekkel is járhatnak vízkészleteinkre.

Figyelembe véve a vízpolitika terén a közösségi fellépés kereteinek meghatározásáról szóló európai parlamenti és tanácsi irányelv (a Víz Keretirányelv) szempontjait, a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terveiben foglalt elvárásokat, szükségessé vált átgondolni, hogy az egyes víztestekből milyen vízmennyiségek adhatók ki öntözésre anélkül, hogy az a felszíni és felszín alatti vizek mennyiségében kedvezőtlen, vagy káros hatású, és főleg ökológiai szempontból visszafordíthatatlan változásokat idéznének elő.

Az öntözésfejlesztési beruházások elősegítéséhez szükséges Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Terv elkészítéséhez szükséges költségvetési fedezet biztosításáról szóló 1772/2016. (XII.15.) Korm. határozattal a Kormány a Belügyminisztériumot bízta meg az öntözésfejlesztésekhez szükséges vízkészlet rendelkezésre állása, illetve a vízkészlet biztosításához szükséges lépések meghatározásával.

A **Vízkészlet-gazdálkodási Térségi Terv** (továbbiakban: VKGTT) keretet szab és iránymutatást ad a vízkészleteket vagyongazdálkodó vízügyi igazgatóságoknak és az engedélyező vízügyi és vízvédelmi hatóságoknak (katasztrófavédelmi igazgatóságoknak), valamint a Kormányhivatalokon belül a további érintett hatóságoknak a környezet-, természet- és talajvédelmi szakterületeken.

A VKGTT-k a vízügyi vagyongazdálkodói döntéshozatal megalapozása érdekében 8 vízügyi igazgatóság alföldi területére készültek el, ahol az öntözésfejlesztések miatt jelentős új vízigények jelentkeznek. A VKGTT-k stratégiai környezeti vizsgálata is megtörtént különböző víztermelési scenáriókra.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi felhívások kapcsolódnak a T3.11 eszközcélhoz:

- 1) VP4-10.2.1.1.-15 A védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának in situ megőrzése
- 2) VP4-10.2.1.2.-17 Védett őshonos és veszélyeztetett mezőgazdasági állatfajták genetikai állományának ex situ vagy in vitro megőrzése, továbbá a genetikai beszűkülést megelőző tanácsadói tevékenységek támogatása
- 3) VP4-10.2.2.-15 Ritka és veszélyeztetett növényfajták genetikai erőforrásainak és mikroorganizmusok ex situ megőrzése
- 4) VP4-15.2.1.2.-17 Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztése
- 5) VP4-15.2.1.1.-16 Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése

2018 végéig a T3.11 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 4 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó felhívások alapján összesen 22,05 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és 5,44 Mrd Ft értékben kifizetés.

T3.12 A környezeti hatásvizsgálatok elvi alapjainak megteremtése, a szükséges módszertanok kidolgozása

A **Talajvédelmi Információs és Monitoring Rendszer (TIM)** megújítása fejlesztése, új vizsgálati módszerek bevezetése. A TIM kidolgozása és üzemeltetése az Agrárminisztérium egyik fontos ágazati feladata. A TIM koncepciója és rendszerterve 1991-ben került kidolgozásra. A rendszer továbbfejlesztése, a hosszú távú adatok felhasználása segítheti a talajok védelméhez kapcsolódó monitorozást és annak finomítását, a talajvédelmi koncepciót.

Emellett nagyon fontos talajaink biodiverzitásának megőrzése, mely befolyásolja azok termékenységét. Fontos, egyszerűbb talajbiológiai indikátorok alkalmazása fejlesztése, melyek vizsgálják a talaj biológiai aktivitását, a mikro-, mezo- és makrofauna állapotát. Vagy a talajok hidrofizikai tulajdonságaira irányuló módszerek fejlesztése, mint talaj nedvesség-visszatartó képesség, szemcseösszetétel, illetve a talajok szerves anyag tartalmának monitorozása, mely a talaj termékenységgel, tápanyag és nedvességtartó képességével függ össze.

2018-ban a Talajvédelmi Információs és Monitoring rendszer keretében 3802 db talajmintából 29 044 paramétert vizsgáltak a laboratóriumok.

A hatóság a talajvédelmi kötelezettségek betartását 2082 alkalommal ellenőrizte, amelyből 338 esetben tapasztalt nem megfelelést. Pl. lejárt engedély, lejárt talajvédelmi terv, trágyakijuttatás tilalmi időszakban, a trágyával kijuttatott nitrogén hatóanyag meghaladta a 170 kg/ha/év mértéket a nitrát-érzékeny területen, az erózióval veszélyeztetett területen folytatott művelés nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, termőföld talajidegen anyaggal való szennyezése, humuszos termőréteg eltávolítása. A talajvédelmi felügyelők 632 helyszíni szemle keretében 774 db engedélyköteles terménővelő anyag és EK- műtrágya ellenőrzését végezték el, 46 esetben állapítottak meg szabálysértést.

Az egyes köz- és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló, 2011. december 13-i 2011/92/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (KHV irányelv) értelmében minden olyan intézkedést meg kell hozni, amely ahhoz szükséges, hogy az engedély megadása előtt – a többek között a jellegüknél, méretüknél vagy elhelyezkedésüknél fogva – a környezetre várhatóan jelentős hatást gyakorló projektek engedélyezése kötelező legyen, és esetükben hatásvizsgálatot végezzenek.

A projektek környezetre gyakorolt hatásait meg kell vizsgálni annak érdekében, hogy figyelembe vegyük az emberi egészség védelmével kapcsolatos kérdéseket, a környezeti feltételek javításával hozzájáruljunk az élet minőségének javításához, a fajok sokféleségének fenntartásához és az ökoszisztémának az élet alapvető forrását jelentő szaporodási képességének fenntartásához.

A KHV irányelv az egyes köz- és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 85/337/EGK tanácsi irányelv alkalmazásának a 25 éve alatt nem esett át lényeges módosításokon, míg a politikai, gazdasági és technikai környezet lényegesen átalakult. A KHV irányelv alkalmazása során összegyűlt gyakorlati tapasztalatok alapján, a KHV irányelv a hiányosságainak pótlása, valamint annak érdekében, hogy az új jogszabály reagáljon a környezetvédelmi, társadalmi és gazdasági változásokra, ugyanakkor megfeleljen az intelligens szabályozás alapelveinek, az Európai Unió Tanácsi munkacsoport ülése 2012. október és 2013. december között tárgyalta a KHV irányelv felülvizsgálatát. Ennek eredményeként 2014. május 16-án lépett hatályba *az európai parlament és a tanács 2014/52/EU irányelve az egyes köz- és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló 2011/92/EU irányelv módosításáról*. A 2014/52/EU irányelv átültetéséről annak hatályba lépését követő 3 éven belül, vagyis 2017. május 16-áig kellett gondoskodniuk a tagállamoknak.

A 2014-2020 időszakra szóló Európa 2020 stratégia az Európai Unió legfőbb stratégiai célkitűzéseit meghatározó dokumentum, amelyben a klímaváltozás kockázatának csökkentése az öt fő stratégiai célkitűzés egyike. Az EU2020 stratégia az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését jelöli meg legfőbb célkitűzésként minden szektorban, elsősorban az energiafelhasználás csökkentése, a megújuló energiahordozók arányának növelése, az új technológiák kihasználása révén. Hasonlóan fontos cél a klímakockázatokkal szembeni ellenálló-képesség javítása, és a katasztrófák megelőzését és kezelését szolgáló képesség fejlesztése.

Mindezzel összhangban 2014/52/EU irányelv a klímakockázati elemzést is környezeti hatásvizsgálatnak részévé tette. Ennek értelmében adott beruházás környezetvédelmi engedélyeztetése során a beruházónak – többek között – be kell mutatnia, a környezetvédelmi hatóságnak pedig a környezetvédelmi engedély megadására vonatkozó döntése során figyelembe kell vennie mind az engedélyezendő beruházás (mikro)klímára gyakorolt hatását, mind pedig az adott projekt kapcsán az éghajlatváltozásból fakadó szélsőséges klimatikus viszonyok miatti kockázatok elkerülése, csökkentése miatt szükséges intézkedéseket is. Ez a feladat új kihívást jelent mind a környezeti hatástanulmány készítőik, mind az engedélyező hatóság számára, ezért ennek a munkának a támogatása érdekében a Miniszterelnökség Klímakockázati Útmutatót dolgozott ki, amely nyilvánosan hozzáférhető.

T3.13 A környezeti fenntarthatósági szempontokat meg kell jeleníteni Magyarország stratégiai jelentőségű helyi és ágazati tervezési dokumentumában, valamint az ágazati szabályozásában

Az európai normáknak megfelelő és az Európai Unió által megkövetelt környezetvédelmi engedélyezési rendszernek köszönhetően a tervek/programok mind nagyobb hányada kerül már a tervezési fázisban környezetvédelmi értékelésre. A tervek, programok megfogalmazásakor, valamint a területi tervezésben gyakorlattá vált a stratégiai környezeti vizsgálatok végzése, melynek segítségével magasabb, stratégiai szinten valósítható meg a fejlesztési tervek és a környezetvédelmi célok összehangolása.

A **stratégiai környezeti vizsgálat** igen összetett folyamat, amely során a jelentős környezeti hatások vizsgálata a környezeti hatásvizsgálati eljáráshoz hasonlóan kiterjed az emberek, az állat- és növényvilág, a talaj, a víz, a levegő, az éghajlat, a táj, valamint az anyagi javak és kulturális örökség, továbbá mindezen tényezők kölcsönhatásának vizsgálatára, és ezen kívül kiegészül a jelentős egészségi hatások vizsgálatával is. A stratégiai környezeti vizsgálati eljárást nemzetközi, közösségi és hazai jogszabályok határozzák meg, melyek előírják a tervek/programok elfogadása előtt előre rögzített szempontrendszer szerint a jelentős környezeti és egészségre gyakorolt hatások vizsgálatát hazai és – az országhatáron áterjedő hatások tekintetében – nemzetközi viszonylatban egyaránt.

4. Nemzeti Környezetvédelmi Program (2015-2020)

Magyarország környezetpolitikai céljainak és intézkedéseinek átfogó keretét 1997 óta a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (NKP) jelentik. Az NKP kidolgozásáról, céljáról, tartalmáról és megvalósításáról a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény rendelkezik. Jelenleg a negyedik 2015-től 2020-ig szóló NKP van érvényben. A 27/2015. (VI.17.) OGY határozattal elfogadott, 2015-2020 időszakra vonatkozó 4. NKP feladata, hogy az ország adottságait, a társadalom hosszú távú érdekeit és jövőbeni fejlődési céljait, valamint a globális felelősségből és a nemzetközi együttműködésből, EU-tagságból adódó kötelezettségeket figyelembe véve meghatározza az ország környezeti céljait és az elérésükhöz szükséges feladatokat és eszközöket. Az NKP összhangban van az Európai Unió 2020-ig tartó időszakra szóló 7. Környezetvédelmi Cselekvési Programjával és a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégiával. Az NKP átfogó célkitűzése, hogy hozzájáruljon a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosításához. 2018-ban elkészült a 4. NKP 2017-2018. évi beszámolója, a mutatórendszer aktualizálása folyamatosan zajlik.

Nemzeti Természetvédelmi Alapterv (2015-2020) (NTA)

Magyarország természetvédelmi stratégiai tervdokumentuma. Szakpolitikai stratégia, amely az NKP önálló, ámde integráns részeként meghatározza az állam természetvédelmi feladatai kapcsán követendő kiemelt célokat, kijelöli a cselekvési irányokat, nemcsak a természetvédelmi igazgatási szervek, hanem minden állami szerv számára. Az NTA

bemutatja a megelőző tervidőszak végrehajtási időszaka alatt a természetvédelmi ágazat legfontosabb részterületein bekövetkezett változásokat, az aktuális helyzetképet, és ezek alapján kijelöli a 2015-2020 között követendő és megvalósítandó szakmai célokat. Az NTA kidolgozása során az egyes fejezeteknél, vagy azokon belül az érintett témaköröknél a kitűzött célok megvalósulását mérhetővé, értékelhetővé tevő indikátorok kerültek megjelölésre. Az NTA végrehajtása során elért eredmények folyamatosan nyomon követhetők a magyar állami természetvédelem hivatalos honlapján, a www.termeszetvedelem.hu oldalon.

A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája

A stratégia a biológiai sokféleség csökkenésének és a természeti erőforrások és az ökoszisztéma-szolgáltatások további hanyatlásának megállítását, valamint állapotuk lehetőség szerinti javulását kívánja elérni Magyarországon 2020-ig, olyan célkitűzéseket és feladatokat fogalmaz meg, amelyek elérésével, elvégzésével a hazai biológiai sokféleség és a természeti erőforrások hosszú távú fennmaradása biztosítható. Ehhez a biológiai sokféleség megőrzési szempontjainak be kell épülniük a szektorokat áthidaló szakpolitikába, stratégiákba és programokba, valamint azok megvalósításába. Az Országgyűlés által 2015-ben elfogadott „A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája” megvalósítása érdekében – összhangban az EU Biológiai Sokféleség Stratégiában, és a Nemzeti Természeti Alaptervben meghatározott célkitűzésekkel – 2016-ban stratégiai projekt indult a KEHOP keretében. „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című, 1,07 Mrd Ft költségvetésből 2020 decemberéig megvalósuló projekt keretében megtörténik:

- a közösségi jelentőségű fajok és élőhelyek megőrzését szolgáló tudásbázis fejlesztése, a kevésbé ismert, vagy a rossz természetvédelmi helyzetű értékekre összpontosítva;
- a természetes és természetközeli ökoszisztémák és szolgáltatásaik országos felmérése, térképezése és értékelése;
- az ökoszisztémák és a hozzájuk kapcsolódó természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozásaként a hazai tájak tájkarakter alapú rendszerezésének módszertani megalapozása, országos tájkarakter-egységek lehatárolása és leírása, a tájkarakter-rendszer lehetséges alkalmazási területeinek azonosítása;
- a hazai zöldinfrastruktúra-hálózat elemeinek meghatározása, országos és térségi léptékű azonosítása, állapotértékelése, a zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését megalapozó stratégiai keretek, fejlesztési célok és prioritások meghatározása.

A fejlesztés az Agrárminisztérium, az MTA Ökológiai Kutató Központ, a Budapest Főváros Kormányhivatala Földmérési, Távérzékelési és Földhivatali Főosztálya, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság együttműködésében valósul meg.

Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

Magyarország második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáját az Országgyűlés 2018. október 30-án fogadta el. A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó és a 2050-ig tartó időszakra is kitékintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia magában foglalja az éghajlatváltozás várható magyarországi hatásainak, természeti és társadalmi-gazdasági következményeinek, illetve az ökoszisztémák és az ágazatok éghajlati sérülékenységének értékelését. Ezen felül tartalmazza az üvegházhatású gázok kibocsátásának 2050-ig tartó csökkentésére vonatkozó célokat, prioritásokat és cselekvési irányokat meghatározó Hazai Dekarbonizációs Útitervet, valamint a Nemzeti Alkalmazkodási Stratégiát, amelynek fő célja

az éghajlatváltozással és a klímabiztonsággal összefüggő kockázatok kezelése és a károk mérséklése. Mindezekben túlmenően kiemelt figyelmet szentel az éghajlatváltozás megelőzését, valamint az éghajlatváltozásra való felkészülést és alkalmazkodást szolgáló szemléletformálási tevékenységeknek is.

Megyei és fővárosi klímastratégiák és klímaplatformok

A Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program 1.2.0 „Klímastratégiák kidolgozásához kapcsolódó módszertan- és kapacitásfejlesztés, valamint szemléletformálás” prioritás keretén belül egyes megyéket érintően megyei klímastratégiák, valamint fővárosi klímastratégia készült, továbbá megyei éghajlatváltozási platformok, illetve fővárosi éghajlatváltozási platform létrehozására került sor közel 600 M Ft keretösszegben.

2017-2018 folyamán KEHOP forrásból minden hazai megyei önkormányzat klímastratégiát készített (KEHOP 1.2.0). A projektekhez széles körű szemléletformálási tevékenység kapcsolódott, aminek fókusza a klímaváltozás volt.

Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési Terv

Az Élelmiszerlánc-felügyelet kiemelt céljai között szerepel a fenntartható növényvédelem elérése, mely kiemelten fontos az emberi egészség és a környezet védelme szempontjából és az Európai Parlament és Tanács peszticidek fenntartható használatát célzó 2009/128/EK irányelve is elvárja. Az irányelv 4. cikke kötelezi a tagállamokat Nemzeti Növényvédelmi Cselekvési Tervek kidolgozására, melyben célokat, intézkedéseket szükséges meghatározni a fenntartható növényvédelem érdekében. A Cselekvési Tervben mutatókat is meg kell határozni, amelyekkel a célok elérése mérhetővé válik. A tervet 5 évente szükséges felülvizsgálni. Az első felülvizsgálat 2017-ben hazánkban is megkezdődött. A felülvizsgálat során a Cselekvési Terv új célokkal és új mutatókkal is bővül.

Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030

Az 1537/2016. (X.13.) Korm. határozattal elfogadott Nemzeti Erdőstratégia 2016-2030 (továbbiakban: Erdőstratégia) átfogóan tárgyalja az erdészeti ágazatot érintő legfontosabb kihívásokat, fókuszálva az elkövetkezendő 15 évben elvégzendő stratégiai feladatokra. Az Erdőstratégia bemutatja az adott szakpolitikai területen elérendő rövid- vagy középtávú célkitűzéseket, egyúttal az erdővédelemmel és az erdőgazdálkodással kapcsolatos kérdésekre keresi és adja meg a lehetséges válaszokat.

Az Erdőstratégia kiemelt célja az erdő sokrétű funkciói közötti megfelelő egyensúly megteremtése, de keretet biztosít az aktuális kérdések, így például a klímaváltozás, birtokpolitika, energiafüggőség, természetvédelmi területek kezelése, közjóléti fejlesztés irányainak megválaszolására is. További kiemelt helyet foglal el a gazdálkodás és az erdei ökoszisztémák folyamatainak összehangolása, illetve az erdei ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése.

Az Erdőstratégia kiterjed az állami és magánerdők hasznosítására, a közjóléti, gazdasági és természetvédelmi célokra egyaránt. Lényeges a termékhasznosítás kapcsán a fafeldolgozó ipar működésének optimalizálása. Az erdők egyéb funkcióinak sérülése nélkül növelni kell az erdőgazdálkodás és az elsődleges faipar gazdasági versenyképességét. Az Erdőstratégia foglalkozik a faipari célú felhasználásával, szem előtt tartva a globális környezetvédelmi és iparfejlesztési, energetikai feladatokat is, mint pl. légköri szénmegkötés és tárolás elősegítése. További fontos feladatot jelent a nem-fa termékek fenntartható hasznosítási lehetőségeinek feltárása, illetve az eddig alacsony szinten hasznosított ún. erdei melléktermékek fenntartható hasznosításának fejlesztése.

Nemzeti Tájstratégia 2017-2026

A Kormány 1128/2017. (III. 20.) Korm. határozatával elfogadta hazánk első – 2017-2026 időszakra vonatkozó – Nemzeti Tájstratégiáját. A Nemzeti Tájstratégia a védelem – kezelés -

tervezés hármasszoros eszközrendszerét alkalmazva határozza meg a célokat és feladatokat. A degradált, leromlott/rontott tájak éppúgy a stratégia tárgyát képezik, mint a védelem alatt álló kiemelt értékkel rendelkező, vagy a védelem alatt nem álló tájak. Fenntarthatósági nézőpontból a tájjal kapcsolatos feladatok egy rendszerben léteznek, ezért csak rendszerszintű választ lehet rájuk adni. A Tájstratégia megalkotása és végrehajtása során kiemelt szándék és cél, hogy a táj védelme, kezelése, tervezése társadalmilag elfogadott közügy legyen. A Nemzeti Tájstratégia számba veszi a hazai helyzetet a nemzetközi elvárások tükrében, bemutatja a legmeghatározóbb tájváltozási folyamatokat, a folyamatok hajtóerejét és a hazai táj állapotát. A célokhoz rendelt intézkedések elsődlegesen arra összpontosítanak, hogy a különböző fejlesztésekhez, gazdasági, szabályozási eszközök tervezéséhez, kialakításához kapcsolódó döntések meghozatala során – az ágazati szakmai szempontok mellett – a táj szintű szemlélet is megfelelően érvényesüljön. A tájstratégia akkor tölti be megfelelően a hozzá fűzött elvárásokat, ha a szakpolitikákba - azok következő felülvizsgálatakor - beépülnek a jelenleg hiányzó horizontális szempontok és érvényesül a komplex, tájszintű szemlélet. A tájhasznosítások helyének, módjának, intenzitásának, szezonálisának tervezése során a gazdasági potenciálon túlmenően kiemelt feladat a táji adottságokhoz való alkalmazkodás és a terhelhetőség figyelembevétele. A környezeti vizsgálatok feladata, hogy az ágazati stratégiáknak ne legyen negatív hatása, vagy minimálisra csökkenjen a nem kívánt környezeti konfliktus, valamint hozzájáruljon a hosszú távú fenntarthatósághoz. A stratégiai környezeti vizsgálat jó eszköz arra, hogy a tervezésben figyelembe vegyék a táji adottságokhoz való alkalmazkodást és a terhelhetőséget.

A Nemzeti Tájstratégia végrehajtásának elősegítésére az Európai Táj Egyezmény Nemzeti Koordinációs Munkacsoport szakértőkkel bővített munkacsoportokat alakított, melynek célja a táj-változás nyomon követésének szakmai megalapozása, továbbá a főtájépítész-rendszer szakmai szempontrendszerének meghatározásának elősegítése.

Kvassay Jenő Terv

A vízügyi ágazat a Vízügyi-gazdálkodási Terv felülvizsgálatával párhuzamosan elkészítette a Kvassay Jenő Tervet (KJT) – Nemzeti Vízstratégiát –, amely a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve; vízügyi szakpolitikai stratégia. A KJT célja intézkedések megfogalmazása a társadalom és a víz viszonyának a feltárására támaszkodva, annak érdekében, hogy

- a világot fenyegető vízválságot hazánk elkerülhesse, annak már mutatkozó jelei ellen időben megtehesse a szükséges intézkedéseket;
- őrizzük meg a vizet a jövő nemzedékek számára, mert az, az élet mással nem pótolható feltétele, és a gazdaság erőforrása;
- hatékonyan, a gazdaságot támogatóan éljünk a kínálkozó előnyeivel;
- kellő biztonságban legyünk fenyegető káraitól.

Tervezési dokumentumok

A Víz Keretirányelv céljainak elérése és egyben a környezeti fenntarthatósági szempontok figyelembe vétele, a VKI más politikákkal történő összehangolás szempontjából döntő fontosságú, hogy a 2018. december 28-án Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényben kihirdetésre került az új Országos Területrendezési Terv, amelyben a vizeket a VKI-val összehangban vették figyelembe:

- „56. vízgazdálkodási térség: országos, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben megállapított területfelhasználási kategória, amelybe Magyarország vízfolyásai, állóvizei, illetve azok parti sávjai tartoznak;
- 57. vízminőség-védelmi terület övezete: a területrendezésért felelős miniszter

rendeletében megállapított, kiemelt térségi területrendezési terv esetében a miniszteri rendeletben, valamint a megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe a felszíni és felszín alatti vizek, az emberi fogyasztásra, használatra szánt vizek és a vízkivételi művek, továbbá a halak életfeltételeinek biztosítása érdekében kijelölt vizek megóvását szolgáló védelem alatt álló területek tartoznak”.

Szabályozás

A VGT2-ben tervezett jogi szabályozási intézkedések mind a vízvédelem, mind a vízkészlet-gazdálkodás területére kiterjednek. A jogszabályok felülvizsgálatára irányuló háttérvizsgálatokra, megalapozó tanulmány készítésére és hatásvizsgálatokra került sor a következő témakörökben:

- Felszíni vízminőség-védelmi jogszabályok felülvizsgálatának megalapozása;
- Veszélyes anyagokkal kapcsolatos szabályozás alkalmazásához kapcsolódó útmutatók, segédletek elkészítése;
- Az ivóvízbázis-védelmi szabályozás felülvizsgálatának megalapozása, az ivóvíz-biztonsági szabályozást figyelembe véve;
- A speciális felszíni vízvédelmi területek rendeleteinek felülvizsgálata (dereguláció, egyszerűsítés, összehangolás);
- A földtani közeg és a felszín alatti víz szennyezéssel szembeni védelméhez szükséges határértékekről és a szennyezések méréséről szóló 6/2009. (IV. 14.) KvVM-EüM-FVM együttes rendelet felülvizsgálata;
- Megalapozó tanulmány(ok) az árterek és hullámterek vízellátottságának javítására (kis/középvízi), a parti sáv komplex szabályozása;
- Időszakos vízfolyások szabályozásának felülvizsgálata;
- VKI 4.7 cikk mentesség alkalmazási útmutató programokhoz és projektekhez;
- A települési csapadékvíz-gazdálkodás részletszabályainak megalapozása;
- A vízgyűjtő-gazdálkodási terv társadalmisítása és az európai szintű útmutatók fordítása;
- VIZIG-ek költség-elszámolási és díjképzési rendszerének fejlesztése;
- A mezőgazdaságra vonatkozó adatszolgáltatás (Mezőgazdasági Számviteli Információs Hálózat - FADN) bővítésének megalapozása;
- Nitrát Irányelvnek/Peszticid Irányelvnek történő megfeleléshez szükséges vizsgálatok elvégzése;
- ENSZ Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) megvalósításához kötődő feladatok;
- A területrendezési tervezésben a vízgyűjtő-gazdálkodási jó gyakorlatok alkalmazása, tervek illeszkedése a vízgazdálkodási rendszerekhez;
- A vízjogi engedélyezési eljárás módosítása (elsősorban az elektronikus ügyintézés érdekében - folyamatban van), egyszerűsítése;
- Felszín alatti víztől függő ökoszisztémákra víztest és lokális szintű vizsgálati és hatáselemzési módszertan meghatározása;
- A felszín alatti vizek érzékenységi térképi adatbázisának aktualizálása;
- Területi vízminőségi kárelhárítási tervek elkészítése és felülvizsgálata.

Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv (OHKT)

A hulladékgazdálkodási közszolgáltatási rendszer alapját az Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv (OHKT) jelenti. A stratégiai dokumentum keretében valósul meg a hulladékgazdálkodási közszolgáltatási tevékenység országos tervezése, a célok, követelmények meghatározása. Az OHKT kijelöli a közszolgáltatásra vonatkozó cselekvési irányokat, célkitűzéseket, intézkedéseket, a közszolgáltatási tevékenységre vonatkozó

követelményeket. A Kormány elfogadta a 2017. évre szóló Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Tervről szóló 2003/2017. (XII.22.) Korm. határozatot.

Energiahatékonyság

A Kormány az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvény 3. § (3) bekezdésével összhangban elfogadta Magyarország IV. Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Tervéről szóló 1842/2017. (XI. 14.) Korm. határozatot.

Magyarország elkészített és benyújtotta az Európai Bizottság felé a Nemzeti Energia és Klíma Terv tervezetét. A Kormány 1772/2018. (XII.21.) Korm. határozata az új Nemzeti Energiastratégia megalapozását szolgáló döntésekről – az európai uniós kötelezettség alapján készülő Nemzeti Energia és Klíma Tervvel összhangban – döntött az új Nemzeti Energiastratégia elkészítéséről 2019. szeptember 1-jei határidővel.

Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia

A Stratégia II.A célterületéhez (Ismert kockázatok felügyelete: 8. Széles körű kockázatcsökkentés) kapcsolódóan, a NÉBIH NTAI által 2016-ban elindított Hatodik Országos Szántóföldi Gyomfelvételezés Projekt részeként 2016 és 2018 között sikeresen lezajlott a Tizedik és a Tizenegyedik Dr. Ujvárosi Miklós Gyomismereti Tanfolyam, továbbá 2018-ban elkezdődött a Hatodik Országos Szántóföldi Gyomfelvételezés végrehajtása.

A NÉBIH kommunikációs stratégiája külön figyelmet szentel az iskoláskorúak ismeretterjesztésére, de természetesen kiterjed az élelmiszerlánc összes szereplőjére (vállalkozók, hatóság, vásárló, politika, média). Az eredményesség szempontjából fontos az említett élelmiszerlánc szereplők tudásszintjét egységesíteni, amely elsősorban megfelelő információátadással és hatékony tudásmegosztással, partnerségi viszonytal lehetséges.

Az élénk közkapcsolati rendszer kialakítását, amelyet az Élelmiszerbiztonsági Stratégia szintén célul tűzött ki, segíti az a vásárlói igény, amely révén a médiában egyre többet foglalkoznak a helyes táplálkozással, egészséges életmóddal, élelmiszerpazarlással, tudatos vásárlással és a gasztronómiával.

T3.14 A környezetvédelmi szabályozás áttekintése, a feleslegesen bonyolult és adminisztrációigényes szabályok deregulációja vagy egyszerűsítése

A környezet és természetvédelmi szervezetrendszer átalakulása

Az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség 2017. január 01. napjával, jogutódlással a Pest Megyei Kormányhivatalba történő beolvadással megszűnt, jogutódja a Pest Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya lett. Az OKTF emisszió-kereskedelemmel kapcsolatban korábban ellátott feladatait, valamint az NHI feladatait jelenleg az Innovációs és Technológiai Minisztérium látja el.

A környezet és természetvédelem szakterület minisztériumi szintű felügyelete 2018-ban megváltozott³³: a környezetvédelem és természetvédelem szakterülethez tartozó feladatokat 2018-tól az FM jogutódja, az Agrárminisztérium (a továbbiakban: AM) Környezetügyért Felelős Államtitkársága; a hulladékgazdálkodással kapcsolatos feladatok az Innovációs és Technológiai Minisztérium látja el.

3) A közigazgatás folytatódó átszervezése az OKTF mellett érintette a megyei kormányhivatalokba már integrált környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségeket is. A környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos hatósági struktúra 2017. január 01. napjával illetékességi területe (egy-egy speciális feladattól eltekintve) megváltozott és alkalmazkodva Magyarország klasszikus területi tagozódáshoz megyei szintre változott.

³³ A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V.22.) Korm. rendelet 79. §-a és 116. §-a, továbbá az Agrárminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 2/2018. (IX.10.) AM utasítás alapján.

A környezetvédelem és természetvédelem szakterület vonatkozásában az új közigazgatási eljárásjogi kódex³⁴ és a 2018-ban megváltozott minisztériumi struktúra alapján a **felügyeleti szervekre vonatkozó szabályok**³⁵ az alábbiak szerint módosultak:

- a Pest Megyei Kormányhivatal, mint országos környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság felügyeleti szerve az agrárminiszter, a hulladékgazdálkodással kapcsolatos közigazgatási hatósági ügyekben pedig az innovációs és technológiai miniszter. Az agrárminiszter azokban a környezetvédelmi és természetvédelmi ügyekben, amelyek hulladékgazdálkodással kapcsolatos megállapítást is tartalmaznak, kikéri az innovációs és technológiai miniszter véleményét;
- a területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság hatósági ügyeit érintően a Pest Megyei Kormányhivatal a felügyeleti jogkör gyakorlója;
- járási környezetvédelmi hatóság és az önkormányzati környezetvédelmi hatóság döntéseit érintően a területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóságnak van felügyeleti jogköre.

Az új szervezeti rendszer alapvető vonásai az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- az alapvető garanciákat az – egyébként változatlan tartalmú – anyagi jogi jogszabályi rendelkezések, vagyis a törvényi keretek, illetve a rendeleti szintű részletszabályok jelentik;
- az integrált feladat- és hatáskörében eljáró kormány megbízott – aki egyebekben más törvényi előírás és a Kormány kijelölése alapján a megyében megvalósuló, nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánított projektek koordinációs feladatait is ellátja – kötelessége és felelőssége a döntések jogszerűségének biztosítása, illetve az adott eljárásban valamennyi ágazati szakmai érdek érvényre juttatása a jogszabályok által kijelölt keretek között;
- a különböző engedélyezési eljárásokban korábban szakhatóságként közreműködő környezet-, illetve természetvédelmi hatóság szakértőként történő jogszabályi kijelölésére és bevonására – kormányrendeletben meghatározott esetekben – kizárólag a rendes jogorvoslati szakban kerül sor: a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság az elsőfokú döntés felülvizsgálata során az országos környezetvédelmi hatóságként illetve országos természetvédelmi hatóságként eljáró Pest megyei Kormányhivatal szakértői véleményének beszerzésével tesz eleget a tényállás-tisztázási kötelezettségének;
- az önkormányzati környezetvédelmi hatóság és a járási környezetvédelmi hatóság elsőfokú döntéseivel szemben benyújtott fellebbezés elbírálása a területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság jogkörébe tartozik;
- a területi környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság hatósági ügyeit érintően másodfokon a Pest Megyei Kormányhivatal jár el;
- a Pest Megyei Kormányhivatal, mint országos környezetvédelmi és természetvédelmi hatóság országos illetékességi körébe tartozó feladat ellátása során hozott elsőfokú döntéssel szemben fellebbezésnek nincs helye, a döntéssel szemben keresetet lehet benyújtani a közigazgatási és munkaügyi bíróságra;
- a felügyeleti szerv a döntéseket hivatalból felülvizsgálhatja és az esetleges jogsértéseket – felügyeleti jogkörében eljárva – orvosolhatja (megváltoztatja, megsemmisíti);
- a szakmai irányító átfogó-, téma- és célvizsgálatok keretében³⁶ ellenőrizheti az ágazati szakmai érdekek megfelelő érvényre juttatását és szükség szerint intézkedést tehet;

³⁴ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CXL. törvény

³⁵ A környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 71/2015. (III.30.) Korm. rendelet 8/C. § alapján

A környezetvédelmi szakterület vonatkozásában a szakmai felügyeletet, továbbá a Pest Megyei Kormányhivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztálya feletti felügyeleti jogkört továbbra is az AM látja el. 2018. január 1-én hatályba lépett az *általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény*, mely új jogalkalmazási és jogalkalmazással kapcsolatos jogértelmezési feladatokat adott mind a központi-, mind a területi közigazgatási szervek részére. A jogalkalmazói gyakorlat egységesítése érdekében a természetvédelem területén az Agrárminisztérium munkatársai szisztematikusan részt vettek a Miniszterelnökség által szervezett tematikus kormányhivatal-ellenőrzéseken. Az ellenőrzések eredményeképpen számos hatósági eljárásban és ellenőrzési ügyben sikerült egységes állásponton nyugvó jogalkalmazói joggyakorlatot kialakítani. 2018-ban továbbá megkezdődött a bürokráciacsökkentéssel kapcsolatos kormányzati program is, melynek megfelelően az AM áttekintette azokat a területeket, melyeken lehetséges az, hogy a csökkentett emberi erőforrás-kapacitásra tekintettel a hatósági eljárások és ellenőrzési ügyek a fővárosi és megyei kormányhivataloknál, mint természetvédelmi hatóságoknál csökkenjenek és egyszerűbbé váljanak. Az AM a megküldött kormány-előterjesztésekben szereplő törvény-, kormányrendelet- és szakágazati miniszteri rendelet módosításokkal kapcsolatos tervezetekre ennek érdekében részletes szakmai észrevételeket tett.

Az elmúlt időszakban **rohamos mértékben fejlődnek** és egyre nagyobb figyelmet kapnak egyes új mezőgazdasági biotechnológiai eljárások. E technikák **egyike a gén- vagy genomszerkesztés** (más néven irányított, vagy precíziós mutagenézis). Az új technológiák alkalmazása **számos kockázatot hordoz** magában, legyenek ezek környezeti, egészségügyi, gazdasági, társadalmi vagy akár jogi természetűek.

A **francia Conseil d'État (Államtanács) 2016 októberében előzetes döntéshozatali kérelmet** nyújtott be az Európai Unió Bíróságához, amelyben a hatályos, a GMO-**ra** vonatkozó európai uniós jogszabály jogértelmezését kérte. Azaz a génszerkesztés kapcsán a legfontosabb kérdésre kért választ, hogy ezek az új technológiák géntechnológiai eljárásnak minősülnek-e, és mint ilyenek, a GMO-**ra** vonatkozó uniós irányelv hatálya alá esnek-e. Az Európai Bíróság 2018. július 25-én meghozott ítélete alapján **a mutagenézis technikái, illetve módszerei útján nyert szervezeteket géntechnológiával módosított szervezeteknek kell tekinteni és főszabály szerint vonatkoznak rájuk a GMO-król szóló irányelvben szereplő kötelezettségek. A bírósági ítélet ráerősített arra, hogy az új eljárásokkal előállított termékeket GMO-**knak** kell tekinteni. Ezáltal a jogalkalmazás is egyértelművé vált mindenki számára.**

A „Szövetség a GMO-mentes Európáért” kezdeményezés eredményeképpen létrejött magyar-német közös kezdeményezés eredményeképpen az „Európai Szója Nyilatkozat”, mely 2017. június 12-én lett bejelentve a Mezőgazdasági és Halászati Tanács ülésén. A kezdeményezést támogató Ausztria, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia, Franciaország, Románia, Görögország, Belgium, Luxemburg, Horvátország és Finnország szilárd meggyőződése, hogy Európának új, átfogó fehérjepolitikára van szüksége a mezőgazdaságban és élelmiszergyártásban, amely a hazai forrásokat jobban kihasználja, és ellensúlyozza az élelmiszerekben és állati takarmányban felhasznált GMO szójabab nagyfokú, tengerentúli importtól való függését. A források hatékonyabb alkalmazásához tartozik többek között a tápértékben gazdag GMO-mentes szójabab élelmiszer és takarmány célú felhasználásának növelése, a kiváló minőségű, európai fehérjével történő ellátás megvalósítása, amely az európai piac és mezőgazdaság követelményeihez igazodik. Eközben figyelembe veszi a fogyasztók genetikailag nem módosított szójaból és szójafehérből készült élelmiszerek

---

³⁶ A fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról szóló 66/2015. (III. 30.) Korm. rendelet

iránti, Európa-szerte növekvő keresletét. 2018 januárjában további kilenc, EU-n kívüli ország fejezte ki támogatását, így ma már 23 ország csatlakozott az Európa Szója Nyilatkozathoz.

A génmegőrzési tevékenység további fejlesztése kifejezett kormányzati szándék és prioritás. 2018. február 20-án hatályba lépett *az egyes génmegőrző intézmények fejlesztésének és kiemelt programjainak támogatásáról szóló 1049/2018. (II.20.) Korm. határozat*, melynek célja többek között a tápiószelei Növényi Diverzitás Központ (NöDiK) és a gödöllői Haszonállat-génmegőrzési Központ (HÁGK), valamint más, az AM **génmegőrzési feladatokat ellátó háttérintézményeinek támogatása révén** a meglévő állományok fejlesztése és egy olyan állami génbanki hálózat kialakítása, ami az értékek leltáraként, elkülönített állami duplikátumként, a fajtát érő bármilyen betegség, természeti katasztrófa, vagy egyszerűen a fajta feljavítására szolgáló génállomány őrzőjeként mindig rendelkezésre áll. Emellett a program keretében összesen hat mintaprogram megvalósítására is sor kerül. E feladatok ellátásához a Kormány 2018-2022. évekre összesen 12,28 Mrd Ft többletforrás biztosításáról döntött. Az elmúlt két évben számos olyan jogszabály-módosítás is történt, ami a hatósági engedélyezési eljárások, így a környezetvédelmi engedélyezési eljárások is, egyszerűsítését és gyorsítását eredményezte.

Ezek közül kiemelendő *az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény*, , amely 2018. január 1-jei hatályba lépésével, illetve *a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény* leváltásával lényegesen csökkentette az eljárások hatósági ügyintézési határidejét; illetve jogszabályi garanciákkal biztosítja azok tényleges betartását.

A környezetvédelmi szabályozás egyszerűsítése kapcsán mindazonáltal figyelembe kell venni, hogy azok közösségi jogszabályok átvételét szolgálják, amelyek keretet szabnak a dereguláció lehetséges irányának és mértékének is.

2017-2018-ban **folytatódott a levegő védelméről szóló hazai jogszabályok felülvizsgálata és módosítása**. Az EU előírásaival való teljes harmonizáció, az egyes szabályozási elemek között fennálló kisebb ellentmondások feloldása és a kötelezettségek érvényesítésének javítása érdekében módosult *a keretszabályozást biztosító a levegő védelméről szóló 306/2010. (XII.23.) Korm. rendelet, a levegőterheltségi szint és a helyhez kötött légszennyező források kibocsátásának vizsgálatával, ellenőrzésével, értékelésével kapcsolatos szabályokról szóló 6/2011. (I.14.) VM rendelet, és a levegőterheltségi szint határértékeiről és a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 4/2011. (I.14.) VM rendelet*. Az Európai Unióban hazánk részvételével készült el a 2016. december 31-én hatályba lépett új irányelv a légszennyezőanyagok nemzeti kibocsátásának kötelező csökkentéséről, amely 2020-ra és 2030-ra határozza meg az elérendő számszerű célokat. A jogszabály legfőbb célja, hogy a hatálya alá tartozó légszennyező anyagok kibocsátásainak korlátozásával uniós szinten a levegőszennyezéshez köthető megbetegedések és halálesetek száma közel 50%-kal csökkenjen 2030-ra a 2005-ös állapothoz képest.

T3.15 Ellenálló-képesség növelése az éghajlat-változási hatásokkal szemben

A második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiának részét képező Nemzeti Alkalmazkodási Stratégia hatékony végrehajtása, illetve a körülményekhez igazodó, rugalmas települési és ágazati döntés-előkészítést, döntéshozást és tervezést objektív információkkal való elősegítése érdekében 2016-ban elindult a **Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer** (a továbbiakban: NATÉR). A NATÉR első fejlesztési fázisának az elvitathatatlan eredmények mellett hiányossága, hogy még nem volt képes a térségi szinten túl települési éghajlati alkalmazkodási információk rendszerezett felhasználóbarát szolgáltatására a helyi tervezési szakemberek, döntéshozók, a lakosság, szakmai és civil szervezetek, vállalkozók számára. A hiányosság kiküszöbölése érdekében 2017-ben megindult a NATÉR továbbfejlesztése,

amelynek fő célkitűzése egy az ágazati és területi szakpolitikai tervezést, és fejlesztéseket segítő tényleges döntéstámogató rendszer, térinformatikai tudásbázis létrejötte. A várt eredmények segíteni fogják a klímapolitikai és ágazati tervezés megalapozását, szakpolitikai döntés-előkészítő tanulmányok kidolgozását, a települési és térségi önkormányzati éghajlatvédelmi stratégiai tervezés támogatását, az alkalmazkodási célkitűzések szakmai megalapozását. Ezen túlmenően hozzájárulhatnak az éghajlati alkalmazkodási ismeretek terjesztéséhez, a klímatudatosság szintjének növeléséhez.

A NATÉR továbbfejlesztése alapvetően 5 átfogó fejlesztési témakörben és ezeken belül 20 munkacsomagban történik.

- Ágazati szakpolitikai, fejlesztéspolitikai tervezést segítő eszközök kialakítása
- Települési, járási és megyei önkormányzati tervezést segítő eszközök kialakítása
- Átfogó, horizontális társadalompolitikai és gazdaságfejlesztési célú elemzések
- Háttér-támogató módszertani fejlesztések, disszemináció, oktatás, képzés
- Információtechnológiai fejlesztések

Emellett kiemelendő még a Belügyminisztérium koordinálásában megvalósuló LIFE projekt is (LIFE MICCAC), melynek célja kisléptékű vízmegtartást célzó projektek megvalósítása főként természetközeli megoldások (nature-based solutions, NbS) révén, illetve az önkormányzatok integráló és koordináló szerepének megerősítése az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodásban.

A teendő teljesülését számos más, KEHOP és TOP forrásból megvalósuló projekt is elősegítette.

A 2017-2018. évek kiemelt vízügyi feladatát képezte a térségi vízsztosztás fejlesztése, az aszály megelőzésében és kezelésében való részvétel, a vízhiányos időszakban kiemelten jelentkező öntözési problémák megoldása, az ehhez szükséges intézményi háttér megteremtése.

Az éghajlatváltozás hatásainak ellensúlyozásához hozzájárul a Kormány által kiemelt célként kezelt, az öntözéses gazdálkodás elterjesztéséhez szükséges állami vízkínálat bővítése és a termelői vízkereslet megszervezése.

A hazai öntözés-fejlesztés területén a következő két kormányhatározat állapított meg feladatokat: A hazai vízgazdálkodás öntözési célt szolgáló fejlesztési javaslatairól szóló 1426/2018. (IX.10.) Korm. határozat, illetve annak végrehajtásával összefüggő intézkedésekről szóló 1800/2018. (XII.21.) Korm. határozat. Ezek alapján az alábbiak szerint megkezdődött az öntözési célt szolgáló állami főművek fejlesztésének végrehajtása.

Az Agrárminisztérium és a Belügyminisztérium (BM) a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara (NAK) közreműködésével javaslatot tett az öntözési célt szolgáló fejlesztések megvalósításának sorrendjére, ütemezésére, valamint finanszírozási igényére vonatkozóan. A jóváhagyott sorrendben megkezdődött a fejlesztések előkészítése.

A Kormány az AM bevonásával és a NAK közreműködésével a vízgazdálkodási társulati tulajdonban, a gazdálkodó szervezetek tulajdonában, továbbá a helyi önkormányzatok tulajdonában lévő, helyi érdekeltsgű és közcélú öntözési vízilétesítmények kataszterének elkészítését írta elő. Az adatszolgáltatóktól (AM, Önkormányzatok, BM OKF, vízgazdálkodási társulatok, valamint vízügyi igazgatóságok) beérkezett adatokat az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) feldolgozta és működő rendszerek-, üzemen kívüli rendszerek-, valamint érvényes létesítési vízjogi engedéllyel rendelkező művek szerinti bontásban egységes táblázatba rendezte. Az OVF által elkészített öntözési kataszter az AM részére megküldésre került, az AM felelősségi körébe tartozó adatokkal történő kiegészítésre.

A BM és az AM, a NAK közreműködésével felmérte az öntözési célra felhasználható, meglévő rendszerek eredményes működtetését gátló infrastrukturális, eszköz- és humán erőforrás-hiányt, javaslatot téve annak megszüntetésére.

Az állami tulajdonban lévő öntözési célra felhasználható vízgazdálkodási rendszerek közé beékelődő, nem állami tulajdonú csatornaszakaszok BM általi felmérése folytatódott.

2017-2018-ban is kiemelten kezelte a Belügyminisztérium, illetve irányításával a vízügyi szervezetek a vízviSSzatartás kérdéskörét, amely főleg a dombvidéki tározás és a belvíz-tározás területén jelent többletfeladatokat. A vízgazdálkodás szakmai feladatai között egyre hangsúlyosabban jelenik meg az aszálykár elleni felkészülés, amely magában foglalja az aszály-monitoring kialakítását, a műszerek adaptálását, az aszálykezelési terv megalkotását és az aszályvédekezés integrálását a védelmi rendszerbe. A hatékonyság fokozása érdekében szükséges az aszályvédekezés hálózatának kidolgozása, valamint a már meglévő rendszerhez illesztése. A megelőzés keretében az integrált folyó- és tógazdálkodás, a dombvidéki vízrendezés, valamint a térségi vízszétosztás és vízhasznosítás területén jelentkező feladatok végrehajtásának előtérbe helyezése válik szükségessé.

A fenntarthatósági törekvések egyik fontos célja a várható vízkrízis elkerülése, a vízzel kapcsolatos kockázatok kezelése és a víz, mint természetes erőforrás hatékony felhasználása.

Az éghajlatváltozás hatásainak enyhítésében szerepet játszó vízgyűjtő-gazdálkodás a vízgyűjtőn hulló csapadékvizet felhasználható és felhasználandó, megújuló természeti erőforrásnak tekinti.

A vízgyűjtő-gazdálkodás területén a 2017-2018-as években több projekt indult és/vagy valósult meg, amelyek közül az alábbiakat emelnénk ki:

1. VízviSSzatartás és tájhasználat-váltás tervezése az Ős-Dráva Programban (KEHOP-1.3.0-15-2016-00014)

A fejlesztés célja, az Ős-Dráva Programban tervezett területen a fenntartható vízgazdálkodás infrastrukturális feltételeinek javítása, a vízviSSzatartást, vízkészlet megőrzést támogató és a vizek mennyiségi és minőségi védelmét szolgáló, a tájhasználat-váltást, az ökológiai szempontokat figyelembe vevő vízgazdálkodási rendszer megvalósítása érdekében.

A felmért- és a távlati vízigények, valamint a rendelkezésre álló vízkészletek alapján a térségben az alábbi vízgazdálkodási beavatkozások kerülnek megvalósításra:

- A belvízvédelmi- és helyi vízkár-elhárítást biztosító medrek és egyéb vízáteremtő létesítmények felújítása, építése. A vízelvezető rendszerek egymással összhangban történő vízkormányzását javító lokális beavatkozások végrehajtása.
- A nyári aszályos időszak vízpótlását biztosító víztározók, medertározások létesítése.
- A rendelkezésre álló felszíni vízkészletek szétosztását, vízáteremtését biztosító vízkormányzási rendszerek létesítése.
- Duzzasztók építése, oldalműtárgyak felújítása, létesítése.
- A holtágak, mellékágak és egyéb vízterek vízpótlási lehetőségének megteremtése.
- Szivattyús vízkivételi hely kialakítása, szivattyúállások létesítése. A meglévő üzemi árkok működőképességének javítása mobil szivattyúállások kiépítésével.
- A mélyterületi vízviSSzatartási lehetőségek megvalósítása.

A fejlesztés eredményeként a felújított és épített új létesítményekkel megvalósítható a területen a vízviSSzatartás, hatékonyabb, rugalmasabb vízgazdálkodási rendszer működtethető, az aszályos időszakokban is a tájhasználat váltást figyelembevevő többcélú vízellátás biztosítása lehetővé válik, mérsékelhetők a belvíz és helyi vízkárok.

2. Magyarszéki tározó építése - Záportározók építése a Baranya csatorna vízgyűjtőjén (KEHOP-1.5.0-15-2016-00007)

A projekt elsődleges célja a Baranya csatornán levonuló nagyvíz hozamok mérséklése, különösen a tavaszi árvízveszély csökkentése a víz viSSzatartásával. A vízfolyások vízjárásának egyenletesebbé tétele mellett másodlagos cél – komplex hasznosítású

tározók esetében – a víztartalékolás, öntözővíz biztosítás az aszályos periódusok vízpótlására. A Baranya-csatorna vízgyűjtőjének vízfolyásai mentén különösen nagy károkat okoztak a 2010. évi május-június havi esőzésekből kialakult árhullámok. A DDVIZIG, mint az érintett térség vízkészlet-gazdálkodásáért felelős állami szervezet, elkészítette a „Tározási lehetőségek a Baranya-csatorna vízgyűjtőjén” elnevezésű műszaki tanulmánytervet. A tanulmányterv feltárta a tározó építésére alkalmas helyeket a Baranya-csatorna vízgyűjtő területén lévő jelentősebb vízfolyásokon.

A Magyarországi tározó a tervezett tározók közül a legnagyobb záportározási kapacitással került kialakításra, amely által vízkárenyhítés szempontjából jelentős a szerepe. A Baranya-csatorna felső szakaszáról-, valamint a Kaszánya-patakon érkező árvizek visszatartását biztosítja. A komplex hasznosíthatósága miatt további gazdasági lehetőségeket teremt a térségben. A tározó üzemvízszinten 28 hektár nagyságú állandó vízborítottsággal rendelkezik. Árvízszinten 54 hektár nagyságú területen kerül elöntésre.

3. Váli völgy vízrendezési feladatai (KEHOP-1.5.0-15-2016-00006)

A Váli-víz vízszállító képessége a vízfolyás utolsó, átfogó rendezése óta az intenzív feliszapolódás miatt jelentősen lecsökkent. A mederfeliszapolódás mellett a Váli-völgyben az erózió jelenti az egyik legnagyobb problémát. A nagy intenzitású, rövid idejű csapadékok nagymértékű eróziót okoznak: egy-egy intenzív csapadék tevékenység alkalmával a vízmosások felső része mellett szántóterületekről koncentráltan gyűlik össze a lemosódott talaj. Az erózió Baracskán és Válon jelentkezik leghangsúlyosabban.

A vízszállító képesség helyreállítása mellett fokozott társadalmi igény mutatkozik a meder természetes jellegének helyreállítására, ami magába foglalja a meder nyomvonalának rendezését, a mederszelvény alakjának természeteshez közelítő kialakítását, a mederben lévő és medret kísérő növényzet zónáinak helyreállítását.

A projekt megvalósításával javul a vízfolyás vízelvező képessége, a Váli-záportározó kiépítésével csökken a meder mértékadó terhelése, ezáltal javul az ár- és belvízvédelmi biztonság. A fejlesztések révén vízvisszatartás valósul meg, javul a környezet állapota; a vízfolyás rehabilitációjával és a vizes élőhelyek lehetőségének megteremtésével megvalósul a természeti értékek megőrzését célzó igény, erősödik a Váli-víz „zöldfolyosó” jellege.

4. Szombathely és a környező települések árvízi védelmét szolgáló dozmati víztározó megépítése (KEHOP-1.5.0-15-2016-00008)

Az egyre gyakoribb villámárvizek rámutattak arra, hogy Szombathely és az alatta levő területek védelme érdekében szükséges megépíteni a Dozmati árvízcsúcs-csökkentő tározót.

A Gyöngyös patakon Lukácsháza és Kőszeg között 2010. évben megépült a Lukácsházi árvízcsúcs-csökkentő tározó, de Torony, Sé, Szombathely és az alatta levő települések (Sorkikápolna, Sorkifalud, Zsennye) árvízi védeltsége a Dozmati tározó megépítésével, majd a két árvízcsúcs-csökkentő tározó, a Lukácsházi- és a Dozmati-árvíztározó összehangolt működtetésével válik teljes körűvé.

A Dozmati árvízcsúcs-csökkentő tározó építése és Arany patak mederrendezése projekt célkitűzése azon társadalmi igények megvalósítása, hogy a lakott területek mentesüljenek az árvízi elöntésektől, valamint az árvízi veszélyeztetés ne legyen akadálya egyes területek további fejlesztésének. A völgyzárógát megépítése az árvizet olyan mértékben csillapítja a tározással, hogy az Arany patakba a mederrendezést követően, majd a Sorok-Perint vízfolyásba továbbengedett vízmennyiség már nem okoz árvízi elöntést lakott területeken. Az állandó vizű árvízcsúcs-csökkentő tározórész lehetőséget fog nyújtani az Arany-patak alsóbb szakaszainak vízutánpótlására kisvízes, vízhiányos időszakban, mely jelentős jótékony

hatással lesz a vízfolyás növény- és állatvilágára. Az árvízcsúcs-csökkentő tározó megépítését, a mederrendezést a fenntarthatósági szükséglet is indokolja, hiszen sem gazdasági, sem ökológiai oldalról nem teljesíthető a jelenlegi medrek olyan szintű fenntartása, mely az árvízlevezetést megoldaná.

A Vidékfejlesztési Programból az alábbi felhívások kapcsolódnak a T3.15 eszközcélhoz:

- 1) VP2-4.1.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése
- 2) VP2-4.1.1.2-16 Baromfitartó telepek korszerűsítése
- 3) VP2-4.1.1.3-16 Szarvasmarhatartó telepek korszerűsítése
- 4) VP2-4.1.1.4-16 Juh- és kecsketartó telepek korszerűsítése
- 5) VP2-4.1.1.5-16 Sertéstartó telepek korszerűsítése
- 6) VP2-4.1.3.1-16 Kertészet korszerűsítése – üveg- és fóliaházak létesítése, energiahatékonyágának növelése geotermikus energia felhasználásának lehetőségével
- 7) VP2-4.1.3.2-16 Kertészet korszerűsítése – ültetvénytelepítés támogatására öntözés kialakításának lehetőségével
- 8) VP2-4.1.3.3-16 Kertészet korszerűsítése – gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése
- 9) VP2-4.1.3.5-16 Kertészet korszerűsítése – kertészeti gépbeszerzés támogatása
- 10) VP3-4.2.2-16 Borászat termékfejlesztésének és erőforrás-hatékonyágának támogatása
- 11) VP4-4.4.1-16 Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások
- 12) VP6-7.2.1.4-16 Tanyák háztartási léptékű villamos energia és vízellátás, valamint szennyvízkezelési fejlesztései
- 13) VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforrás-hatékonyág elősegítése a feldolgozásban
- 14) VP-4-8.5.1-16 Erdei ökoszisztémák ellenállóképességének és környezeti értéknek növelését célzó beruházások
- 15) VP3-5.1.1.1-16 Éghajlatváltozáshoz kapcsolódó és időjárási kockázatok megelőzését szolgáló beruházások támogatása
- 16) VP3-5.1.1.2-16 Jégesótkár megelőzésére szolgáló beruházás
- 17) VP4-10.1.1-15 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 18) VP4-10.1.1-16 Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések
- 19) VP-4-11.1.-11.2.-15 - Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 20) VP4-4.4.2.2-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése
- 21) VP4-4.4.2.1-16 Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése
- 22) VP4-12.1.1-16 - Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- 23) VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések
- 24) VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyágának javítása
- 25) VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban
- 26) VP4-16.5.1-17 A fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései
- 27) VP-4-11.1.-11.2.-18. Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- 28) VP5- 8.1.1-16 Erdősítés támogatása
- 29) VP4-15.2.1.2-17 Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztése
- 30) VP4-15.2.1.1-16 Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése

A megjelölt felhívások az EMVA rendelet 5. cikkében megfogalmazott 5. prioritás céljainak megvalósítására építenek elsősorban. Az említett prioritás az erőforrás-hatékonyság előmozdítására, valamint a karbonszegény és az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes gazdaság irányába történő elmozdulásra fordít támogatást a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban.

2018 végéig a T3.15 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívásokból 24 db került felfüggesztésre, illetve lezárásra. A kapcsolódó beruházási jellegű felhívások alapján összesen kb. 346,7 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és kb. 84,9 Mrd Ft értékben kifizetés. Ezen belül az állattenyésztési ágazat tekintetében kb. 111,7 Mrd Ft, míg a kertészeti ágazat kapcsán kb. 75,2 Mrd Ft forrás került lekötésre, és előbbi esetében kb. 11 Mrd Ft, utóbbi kapcsán kb. 24,2 Mrd Ft kifizetés történt. Az eszközcélhoz illeszkedő terület- és állatlétszámú felhívások tekintetében kb. 399,1 Mrd Ft mértékben történt kötelezettségvállalás, illetve kb. 180,5 Mrd Ft mértékben kifizetés.

2017-ben jelent(ek) meg a VP4-15.2.1.2-17 Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztés; a VP4-16.5.1-17 A fenntarthatóságot célzó tájgazdálkodás, terület- és tájhasználat váltás együttműködései című felhívás(ok), 2018-ban a VP5-4.1.6-4.2.3-17 Mezőgazdasági- és feldolgozó üzemek energiahatékonyságának javítása; a VP-4-11.1.-11.2.-18. Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása, illetve a VP3-4.2.1-4.2.2-18 Mezőgazdasági termékek értéknövelése a feldolgozásban című felhívások, amelyek ugyancsak kapcsolódnak a T3.15 eszközcélhoz.

4. Gazdasági erőforrások

4.I. Vállalkozói tőke, innováció, foglalkoztatás

Teendők:

- T4.1 Pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése
- T4.2 A vállalkozói értékrend továbbadása
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése
- T4.4 Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése
- T4.5 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása
- T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése
- T4.7 A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának támogatása
- T4.8 A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában
- T4.9 Járadékvadász magatartás csökkentése – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*
- T4.10 A lakosság pénzügyi tudatosságának erősítése – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*

Hazai helyzet áttekintése

A bruttó hazai össztermék az előző évihez képest 2017-ben 4,1%-kal 2018-ban 4,9%-kal³⁷ bővült. A foglalkoztatottak száma is jelentősen, 2017-ben 1,6%-kal 2018-ban 1,1%-kal³⁸ növekedett az előző évhez képest. A kormányzati intézkedések (nyugdíjazási feltételek módosítása, munkanélküliségi juttatások feltételrendszerének szigorítása, rugalmas gyes) elősegítették a foglalkoztatás és az aktivitás javulását, amelynek eredményeként a 15-64 év közötti népesség körében a foglalkoztatási ráta évi 66,5%-ról 2017-ben 68,2 %-ra³⁹ 2018-ban 69,2 %-ra⁴⁰ emelkedett.

A hazai kutató-fejlesztő helyek száma a 2016. évi 2727-ről 2018. évi 3491-re változott, a gazdasági szféra fejlesztéseinek köszönhetően⁴¹. A K+F létszám a 2016 évi 55 ezer fővel szemben 2018. évi közel 65 ezer főre módosult⁴². A K+F ráfordítások a 2016. évi szinthez (427 Mrd Ft) képest több mint a 47%-kal emelkedtek 2018-ra (654 Mrd Ft-ra)⁴³, a 2018 K+F ráfordítások a GDP 1,53%-ára nőttek⁴⁴.

Megtett intézkedések

T4.1 Pénzügyi tudatosság, a takarékos és előrettekintő gazdálkodás értékeinek közvetítése

A beszámolási időszakban folytatódott a **Pénz7 témahét**, amelynek keretében a szervezők lehetőséget biztosítottak arra, hogy az iskolai programok, tanórák részeként elkötelezett hiteles szakértők (önkéntesek) kiálljanak a gyerekek elé és a saját példájukkal, gondolataikkal

³⁷ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qpt001.html

³⁸ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf006.html

³⁹ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog1712>

⁴⁰ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog1812>

⁴¹ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ohk002a.html

⁴² https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ohk002a.html

⁴³ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ohk003a.html

⁴⁴ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt015.html

erősítsék a Témahét üzenetét. Egyedi fejlesztésű, korosztály-differenciált tananyagok (óratervek, segédanyagok), pedagógus felkészítők, önkéntes felkészítő alkalmak segítették az eredményes ismeretátadást. Cél a mindennapi életben használható hasznos és gyakorlatorientált pénzügyi és vállalkozói ismeretek közvetítése.

2016/2017. tanévben a **Bankoljunk okosan! (korszerű pénzkezelés)** pénzügyi téma kiegészült az új **Üzleti ötlet és együttműködés** a vállalkozói témával, amelyben 2000 pedagógus, 412 önkéntes, és több mint 1100 iskola 160 000 diákja vett részt. Az órai kereteken kívül kísérőprogramok, interaktív játékok és vetélkedők színesítették a programot.

2017/2018. tanév pénzügyi témája az **Okosan a hitelekről!**, vállalkozói témája az **Üzleti ötlet és együttműködés volt**. A program sorozat 1650 pedagógus, 438 önkéntes, és 1200 iskola 202 000 diákjának részvételével valósult meg.

Mindkét tanévben az EMMI volt a projektgazda a Nemzetgazdasági Minisztérium, a Magyar Bankszövetség, a Pénziránytű Alapítvány és a Junior Achievement Magyarország Alapítvány szakmai partnerségével.

A Pénz7 témahét szorosan kapcsolódik a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztését célzó nemzeti stratégia (2017-2023) megvalósításához.

T4.2 A vállalkozói értékrend továbbadása

A **vállalkozói kultúra erősítésének** szerves része a fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása. A Magyarország területén új egyéni vagy társas vállalkozás indítását tervező fiatalok saját vállalkozásuk indítására az **Ifjúsági Garancia Rendszerből** kaphatnak pénzügyi támogatást vállalkozásuk induló költségeinek fedezéshez. A GINOP 5.2.2-14 és a VEKOP 8.2.1-15 konstrukció biztosítja a fiatalok toborzását és felkészítését az üzleti vállalkozás megalapítására. A program célcsoportja 2018-tól kiegészült a 25-30 év közötti álláskeresőkkal. A 18-30 év közötti fiatalok vállalkozásindítási tevékenységének támogatására többek között a GINOP-5.1.9-17 „**Álláskeresők és fiatalok vállalkozóvá válásának ösztönzése – képzés és mentorálás**” című felhívás 2017-ben, a GINOP-5.2.7 „**Fiatalok vállalkozóvá válásának támogatása**” című felhívás 2017-ben és 2018-ban is megjelent.

A OFA Nonprofit Kft szervezésében és a Nemzeti Foglalkoztatási Alap finanszírozásában 2017-ban indult a „**Lépj a piacra!**” program, amelynek célja, hogy segítséget nyújtson a fiatalok számára új vállalkozásuk elindításához. A program részét alkotja egy általános vállalkozási alapismeretekből, gazdasági és piaci ismeretekből, adózási, számviteli, pénzügy, marketing és értékesítési ismeretekből álló képzés. A képzést sikeresen teljesítők nyújthatnak be támogatási kérelmet legfeljebb 2 M Ft vissza nem térítendő támogatásra vállalkozás létrehozására, annak működtetésére.

A magyar nemzetgazdaság digitális fejlesztését célzó Digitális Jólét Program részeként 2016-ban a Kormány döntött a *hazai innovatív vállalkozói környezet fejlesztéséről, a feltörekvő digitális vállalkozások versenyképességének javításáról és Magyarország Digitális Startup Stratégiájáról az 1858/2016. (XII.27.) Korm. határozatban*, amelynek átfogó célja, hogy a vállalkozó szellem erősítése érdekében javítsa a vállalkozói lét társadalmi megítélését, könnyítse a vállalkozói lét szempontjából hátrányos helyzetű közösségek vállalkozóvá válását, és az oktatás minden szintjén erősítse a vállalkozói szemléletet, növelje a vállalkozói lét és az önfoglalkoztatás ismertségét, reális alternatívaként való bemutatását.

Az NFFS célkitűzéseinek megvalósításához a Magyarország Digitális Startup Stratégiája a következő intézkedései révén is hozzájárul: „az illetékes minisztériumok a köznevelés, a szakképzés, a felsőfokú oktatás, illetve a felnőttképzés rendszerében egyaránt dolgozzák ki a vállalkozói életforma és az önfoglalkoztatás bemutatására irányuló programokat, valamint gondoskodjanak a nők, illetve az újrakezdő vállalkozók sikeres vállalkozóvá válását támogató kompetencia-fejlesztő programok elindításáról.” Mind a GINOP, mind a VEKOP számos, a

digitális fejlesztést célzó, a gazdaság és a társadalom széles körét érintő felhívást jelentetett meg (többek között):

GINOP:

- 1.2.8-17 Kis- és középvállalkozások ipari digitalizációhoz (IPAR 4.0) kapcsolódó fejlesztéseinek támogatása
- 2.1.8-17 A kkv-k versenyképességének növelése adaptív technológiai innováció révén
- 3.2.6-8.2.4-17 Versenyképes vállalatok tevékenységének emelt szintű digitalizálása
- 3.3.3-17 Online kormányzati, közigazgatási és e-egészségügyi szolgáltatások terjedésének és a digitális jólét megteremtésének elősegítése országos, illetve helyi civil és szakmai szervezetek támogatásával

VEKOP:

- 7.3.3-17 Digitális környezet a köznevelésért
- 8.5.4-17 A digitális munkaerő-piaci kompetenciák fejlesztése a Közép-Magyarországi Régióban

T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése

Az intézkedés szervesen kapcsolódik a T4.6 „A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése” intézkedésekhez.

Az intézkedés megvalósításának bemutatásakor két program érdemel különös kiemelés: a Tanyafejlesztési program és a helyi termékek piacra jutását támogató „Helyből jobb” program.

A 2011-ben elindított **Tanyafejlesztési Program** célja a tanyán élők életszínvonalának javítása a tanyai életmód hátrányainak csökkentésével, valamint a tanyai gazdálkodás megmentése, megújítása, a tőkeszegény gazdálkodók támogatása. A Tanyafejlesztési Program hazai finanszírozású, és a keretében nyílt pályázati rendszerben, az egész Alföld területéről, 724 településről lehet pályázatot benyújtani. A pályázók a célterülettől és a pályázó korától függően 75%-os, 90%-os, illetve 100%-os vissza nem térítendő támogatásban részesülhetnek. Az eddigi hat év során közel 1700 pályázat mintegy 8,1 Mrd Ft vissza nem térítendő támogatásban részesült.

A közösségi típusú (önkormányzatok, civil szervezetek részére kiírt) konstrukció keretében a hat év alatt – többek között – tanyagondnoki szolgálatok fejlesztése, vízminőség vizsgálatok elvégzése, külterületi földutak karbantartását biztosító vontatott munkagépek, eszközök beszerzése, szűrővizsgálatok végzése, tanyafelmérések elvégzése volt támogatható.

Az egyéni típusú (anyagazdák, illetve tanyai lakosok számára kiírt) konstrukción belül az elmúlt hat évben a Tanyafejlesztési Program támogatást nyújtott egyrészt az induló tanyagazdaságok számára, valamint már meglévő tanyagazdaságok részére többek között lakó- és gazdasági épület felújításra, szaporítóanyag beszerzésre, feldolgozó kapacitások kiépítésére, illetve energetikai fejlesztésekre, másrészt villany nélküli tanyán lakók számára a lakóépület alapvető villamosenergia-ellátását biztosító egyéni fejlesztésekre.

A Tanyafejlesztési Program 2017-ben és 2018-ban is tovább folytatódott, a programra fordított keretösszeg évente összesen 1,2 Mrd Ft volt.⁴⁵

Eredetvédelmi Program

A földrajzi árujelzők használatának szabályozása biztosítja a magyar mezőgazdasági termékek, élelmiszerek, borászati termékek és szeszesitalok hagyományos neveinek védelmét az Európai Unió valamennyi tagállamában. Régi szokás az ételeket és italokat származási

⁴⁵ <https://www.agroinform.hu/palyazatok/tanyafejlesztes-2018-ban-50-szazalekkal-no-a-keret-34806-001>

helyük alapján elnevezni. Egy földrajzi árujelző azonban a származáson kívül számos más jelentést is hordoz: a hagyományokat, a termelői közösséget, annak tudását, speciális termék-karaktert és minőségi szintet is megtestesít.

Az Agrárminisztérium (jogelődje: Földművelésügyi Minisztérium) 2015-ben indította el programját, melynek célja kettős: egyrészt az általában részesülő földrajzi árujelzők számának növelése, másrészt pedig a már meglévő földrajzi árujelzőkben rejlő lehetőségek jobb kihasználása. Földrajzi árujelzőink kulturális örökségünk részét képezik. Motivációnk, hogy általuk olyan egyedi, nem reprodukálható eszközt biztosítsunk a termelők számára, amellyel az éles piaci versenyben hitelesen meg tudják különböztetni termékeiket, és érvényesíteni tudják a minőségi többletet.

A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek oltalma az uniós tagállamok számára egységes. Az oltalmi rendszer alapja a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek minőségrendszereiről szóló 1151/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet, amely kétféle jelölést használ. Az **Oltalom alatt álló eredet-megjelölés**nél (OEM) a termelés, a feldolgozás és az előállítás összes lépése egy adott földrajzi területen zajlik. Az **Oltalom alatt álló földrajzi jelző** (OFJ) esetében a termelés, a feldolgozás vagy az előállítás egyik szakasza kapcsolódik egy adott földrajzi területhez. 2018-ban az egyes eredetvédelmi rendszerben összesen 60 magyar földrajzi árujelző állt uniós oltalom alatt, melyek között 38 borászati termék, 8 pálinka, valamint 14 mezőgazdasági termék és élelmiszer található.

Az AM szakmai segítséget nyújt a termelőknek, előállítóknak és csoportosulásaiknak az uniós és védjegy oltalom iránti kérelmek elkészítéséhez. 2018-ban tovább folytatódott az Országos Eredetvédelmi Fórum-sorozat, amely keretében a helyi termelői közösségek és az agrárgazdaság szereplői számára mutatta be a védjegyekben és földrajzi árujelzőkben rejlő jogi, marketing és támogatási lehetőségeket, melyek segítségével termékeiket oltalmazhatják, és piaci érvényesülésüket elősegíthetik.

A **Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR)** programot az AM az eredetvédelem előiskolájaként működteti. A HÍR programban hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági termékekkel és élelmiszerekkel lehet részt venni. A HÍR Program keretében a védjegy használati jogának elnyerésére az FM 2010 óta pályázati rendszert működtet, amelyre a jelentkezés folyamatos.

Az AM a HÍR program keretében is szakmai segítséget nyújt a HÍR védjegyhasználóknak az uniós oltalom megszerzéséhez.

A helyi termelői közösségeknek nagy szerepe van a helyi értékek megőrzésében és népszerűsítésében. A földművelésügyi miniszter a hagyományos termékek érdekében példaértékű tevékenységet folytató közösségek elismerésére 2016-ban megalapította a „**Közösségi Díj a Hagyományos Termékekért**” díjat, amelynek átadására minden évben a Terra Madre, a hagyományos terméket előállító közösségek világnapja alkalmából kerül sor.”

LEADER

A LEADER program a vidékfejlesztési tevékenységben jelentős szerepet vállaló, az ország térségeiben már működő 103 db LEADER Helyi Akciócsoportok (továbbiakban HACS) számára biztosít támogatást. A LEADER program keretében a HACS-ok a VP és a többi operatív program céljaihoz illeszkedő, a helyi fejlesztési céloknak megfelelő Helyi Fejlesztési Stratégiát (továbbiakban: HFS) dolgoznak ki. Az Irányító Hatóság által jóváhagyott HFS-ban a HACS-ok olyan fejlesztési célokat határoznak meg, amelyeket pályázati kiírások keretében a térségi szereplők valósítanak meg.

A LEADER program és a program keretében meghirdetett helyi felhívások az alábbi eszköz-célok megvalósításához járulnak hozzá:

- T1.12 Az életen át tartó tanulás támogatása az alkalmazottaknak nyújtott továbbképzések segítségével
- T1.16 A kulturális intézmények által indított tanulási programok támogatása

- T1.24 Az egészségügyi ellátórendszer korszerűsítése
- T1.29 A társadalmi kirekesztettség mérséklését célzó programok segítségével a munkába bevonható polgárok körének növelése
- T2.7 A társadalmi szervezetek támogatása a civil társadalom önszerveződésének segítéséért
- T2.8 A nevelési intézmények, civil szervezetek, egyházak családi értékeket közvetítő tevékenységeinek támogatása
- T3.3 Környezetkímélő technológiák használatára való áttérés
- T3.7 Megújuló energiaforrások felhasználásának és előállításának támogatása (pl. kisvállalkozások biomassa-felhasználása)
- T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése
- T4.5 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása
- T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése

VP6-19.2.1 - *Helyi fejlesztési stratégiák megvalósítása* című intézkedés keretében a magyarországi HACs-ok helyi felhívásainak nagy része a 2017. október 30. és 2018. február 15. közötti időszakban jelent meg, de ezen kívül további helyi felhívások is kerültek meghirdetésre 2018-ban, összesen 621 db. A megjelentetett helyi felhívásokra 2017. december 31-től nyílt lehetőség támogatási kérelmek benyújtására. A HACs-ok által meghirdetett felhívásokon keresztül az intézkedés az adott vidéki térségben felmerülő fejlesztési igényeket kívánja kielégíteni, a helyben felmerült problémákat megoldani, hiányosságokat pótolni, kezdeményezéseket támogatni. A felhívások szakmai tartalma az adott térség alulról jövő fejlesztési igényeinek figyelembe vételével került meghatározásra. A helyi felhívások egy része gazdaságfejlesztési célú, jellemzően a helyi mikrovállalkozások, turisztikai szolgáltatások, helyi termékek fejlesztését támogatja, más részük nem gazdaságfejlesztési célú, ezek többek között a helyi identitás megőrzését, a vidéki életér biztonságossá és rendezetté tételét, helyi civil közösségek támogatását, képzéseket támogatnak. A 2018. december 31-i állapot szerint a meghirdetett 621 db helyi felhívásra összesen 10.038 db támogatási kérelem érkezett, 43.277.438.492 Ft igényelt támogatási összeggel.

A VP6-19.3.1-17 - *A LEADER - Helyi Akciócsoportok együttműködési tevékenységeinek előkészítése és megvalósítása* című pályázati felhívás lehetőséget biztosít új, illetve már meglévő térségi és nemzetközi együttműködési projektek kialakítására, továbbfejlesztésére. A konstrukció célkitűzése A felhívás célja új megoldások ösztönzése a vidéki térségek megoldandó problémáival és fejlesztési lehetőségeivel összefüggésben, valamint a helyi szereplők térségeken kívüli kapcsolatrendszerének fejlesztése és a vidékfejlesztés modernizálásához szükséges kompetenciáik megszerzése. A felhívás keretein belül különös fontosságú a határon túli, magyarok lakta vidéki térségek és magyarországi térségek közötti együttműködések elősegítése és megvalósítása, a speciális tudás, a tapasztalat, a jó gyakorlatokról szóló ismeretek megosztása. További cél a különböző közös akciók, közösségi életet élénkítő kezdeményezések, közös szerveződések kialakításának ösztönzése, ezáltal az innováció, a helyi kapacitás és a lokális fejlesztési folyamatok erősítése. Az együttműködési projektek nem korlátozódnak kizárólag tapasztalatcserére, azoknak minden esetben olyan alkalmazható eredménye kell, hogy legyen, amelynek létrejöttéhez az együttműködésben résztvevő partnerek mindegyike bizonyíthatóan hozzájárult, illetve eredményeiből minden

partner részesül. A 2018. december 31-i állapot szerint a felhívásra összesen 233 db támogatási kérelem érkezett, 4.415.586.631 Ft igényelt támogatási összeggel.

Kiemelten a fenti intézkedés az alábbiakhoz járul hozzá:

T2.12 A honi és a határon túli magyarság között közvetítő kulturális intézmények és programok támogatása

T4.3 Lokális termelési rendszerek előnyben részesítése, helyi, térségi gazdasági kapcsolatok erősítése

T4.4 Vállalkozók társadalmi megbecsülésének erősítése

A vállalkozók társadalmi megbecsülésének egyik fokmérője azon elismerések száma és presztízse, amelyet uniós (Európai Bizottság) és kormányzati szervek (elsősorban a Nemzetgazdasági Minisztérium), valamint a társadalmi, érdekképviselői szervek (pl. Vállalkozások Országos Szövetsége) alapítottak és adnak át rendszeresen.

A „**Díj az Európai Vállalkozások Ösztönzéséért**” megnevezésű pályázat az Európai Bizottság szervezésében 2017-2018-ban is lehetőséget nyújtott a vállalkozásoknak, hogy európai szinten megmérethessék magukat, elismerést szerezzenek és népszerűsíthessék tevékenységüket. A pályázat keretében az Európai Unió legkreatívabb és legsikeresebb vállalkozói, vállalkozásösztönzési projektjei részesülnek elismerésben.

A korábbi évek gyakorlatához hasonlóan 2017-2018-ban folytatódott az innovatív vállalkozások díjazása a **Magyar Innovációs nagydíj pályázat** keretében. A Nemzetgazdasági Minisztérium (2018 második felétől Innovációs és Technológiai Minisztérium) **Ipari Innovációs Díját** és az **Informatikai Innovációs Díját**, a Földművelésügyi Minisztérium (2018 második felétől Agrárminisztérium) **Agrár Innovációs és Környezetvédelmi Innovációs és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Innovációs Díját** azon vállalkozások kaphatták meg, akik a díjátadást megelőző évben nagy jelentőségű innovációt valósítottak meg és ennek révén kiemelkedő hasznot értek el. Az állam a díjak átadásával a sikeres innovatív vállalkozások társadalmi szerepét, elismertségét kívánja hangsúlyozni, amely erősíti az NFFS-ben megfogalmazott célkitűzések megvalósítását.

Az NGM a 2017. során is folytatta a „**Díj a Sikeres Vállalkozásokért**” elismerés adományozását. A díjat azok a gazdasági társaságok, kis- és középvállalkozások, illetve induló, start-up cégek kaphatták, amelyek jól példázzák az állam és a magánvállalkozások közös céljainak megvalósításában rejlő lehetőségeket, tevékenységük példaértékű más vállalkozások számára, képviselik azt az újító, innovatív szellemet, amely Magyarország erőssége.

A Kormány az **Európai Kkv Hét** keretében is támogatja a kkv-kat látóköriük kiszélesítése és működésük továbbfejlesztése érdekében. Az Európai Bizottság által koordinált kampány az európai kisvállalkozói intézkedéscsomaggal összhangban a vállalkozói létformát népszerűsíti Európa-szerte. A kampány lehetőséget nyújt a vállalkozásokkal kapcsolatos ötletek, tapasztalatok, legjobb gyakorlatok kölcsönös megismerésére és terjesztésére.

A Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége által alapított az „**Év Vállalkozója Díj**” (országos és megyei szinten) azon gazdasági szakemberek, vállalkozók elismerését szolgálja, akiknek gazdasági és közéleti szerepvállalása, társadalmi felelősségvállalása, valamint vállalkozói és üzletemberi tevékenységének sikere és hasznossága példaértékű. 2017-ben 68-an, 2018-ban 64-en vehették az „Év Vállalkozója Díj” kitüntetést. 2018-ban alapított Kiemelkedő Társadalmi Szerepvállalásért díjban két olyan ember részesült, akik nagyon sokat tettek önzetlenül is a közösségért, a civilekért és a vállalkozókért.

A **Vidékfejlesztési Programból** az alábbi 3 felhívás kapcsolódik a T4.4 eszköz célhoz:

1) VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése

2) VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása

A megjelölt felhívások hozzájárulnak a vidéki térségekben élők vállalkozói kedvének erősítéséhez/ösztönzéséhez, valamint elősegítik a meglévő vállalkozások diverzifikálását.

A 6.3. alintézkedés a részben piacra termelő, a biztos megélhetés szintjét még nem biztosító, de fejlődőképes kis gazdaságok megerősítésére, és legalább egy fő biztos megélhetésének biztosítására irányul. A 6.4. alintézkedés a vidéki térségekben megkezdett, mezőgazdasági termelésen kívüli vállalkozási diverzifikációs tevékenységek megerősítésére, továbbfejlesztésére irányul. 2018. december 31-ig a T4.4 eszközcélhoz kapcsolódó vidékfejlesztési felhívások alapján összesen 35,36 Mrd Ft értékben történt kötelezettségvállalás, és 2,21 Mrd Ft értékben kifizetés. A kapcsolódó vidékfejlesztési felhívások felfüggesztésre, illetve lezárásra kerültek 2018 végéig.

T4.5 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása

Magyarország az elmúlt években komoly lépéseket tett azért, hogy Európa legversenyképesebb országai közé kerülhessen. A versenyképes gazdasági környezet kialakítása során rugalmas munkaerő-piaci szabályozást és vonzó adórendszert alakított ki, és ezzel párhuzamosan a szakképzési rendszert a munkaerő-piaci igényeknek megfelelően alakította át. A magyar szakemberek tudása mellett a siker egyrészt az Európában egyedülállónak nevezhető 9%-os társasági és a 15%-os személyi jövedelemadó kombinációjának, másrészt Magyarországon az elmúlt években megvalósult jelentős állami, önkormányzati (infrastruktúra, sport) és magán (lakásépítés) fejlesztéseknek, valamint a politikai stabilitásnak köszönhető. 2018-ra a foglalkoztatási ráta, meghaladta a 60%-ot, ami azt jelenti, hogy 2010 óta több mint 11százalékpontot emelkedett. A munkanélküliségi ráta 2017-ben 4,2%-ra (2016-ban 5,1%), 2018-ban 3,7%-ra csökkent, a foglalkoztatottak száma pedig 2017-ben 4 millió 421 ezer, 2018-ban 4 millió 469 ezer fő volt, ami 118 ezer fővel több mint 2016-ban.

KKV-kat támogató szabályozási intézkedések

A 2015. évi CXLI. törvény a közbeszerzésekről (a továbbiakban: Kbt.) – igazodva az irányelvekben meghatározott célkitűzésekhez – több olyan intézkedést vezetett be, amelyek elősegítik a kis-és középvállalkozások közbeszerzési eljárásokban való részvételét, valamint adminisztrációs terheinek csökkentését. A fent megjelölt célok elérésének elősegítése érdekében további lépések történtek a Kbt. 2017. január 1-jei módosításával. Az átláthatóság nőtt azáltal, hogy a Kbt. a Kormány irányítása alá tartozó szervezetek esetén, a közbeszerzési értékhatár alatti – tehát közbeszerzésnek nem minősülő –, ugyanakkor egymillió forint feletti beszerzés körében három ajánlat bekérését írja elő. A közbeszerzési értékhatárok alatti értékű beszerzések megvalósításával és ellenőrzésével kapcsolatos szabályokról szóló 459/2016. (XII.23.) Korm. rendelet alapján ezeknél a beszerzéseknél az ajánlatkérő lehetőség szerint a székhelye vagy telephelye szerinti, vagy a szerződés teljesítésének helye szerinti mikro-, kis- vagy középvállalkozások közül választhatja ki az eljárásban résztvevőket.

A Közbeszerzési Hatóság 2017. évre vonatkozó beszámolójából kiderül, hogy a magyar kkv-ék által elnyert közbeszerzések összértéke 2017-ben közel 1460 Mrd Ft-ra emelkedett, mely a megelőző évhez viszonyítva 76,6%-os növekedést jelent. A 2018-as adatok alapján a kkv-k által elnyert eljárások értéke tovább növekedett 1911 Mrd Ft-ra, ami az összes eljárás értékének 58%-át tette ki. Ez az arány nemcsak nemzeti, hanem uniós szinten is kiemelkedőnek tekinthető.

A 2018-ban az egyik legkiemelkedőbb intézkedés az e-közbeszerzés bevezetése volt, amelyet Magyarország az európai uniós irányelvek által meghatározott határidőnél hamarabb teljesített, így 2018. április 15. napjától élesben is működésbe lépett az Elektronikus

Közbeszerzési Rendszer (a továbbiakban: EKR). Az e-közbeszerzés célja a közbeszerzési eljárások átláthatóságának fokozása, az eljárások gyorsabb lefolyása, az eljárási rend egyszerűsítése, az adminisztrációs terhek csökkentése, valamint a közbeszerzések ellenőrzésének támogatása. Az EKR rendszer bevezetése többek között egyszerűsítette a kis- és középvállalkozások adminisztratív kötelezettségét azáltal, hogy az egyes nyilatkozási kötelezettségek (pl. kkv-nyilatkozat) megszűntek, tekintettel arra, hogy a gazdasági szereplők a regisztráció során rögzítik az erre vonatkozó releváns adatokat. Kiemelendő azonban, hogy a közbeszerzésre vonatkozó jogszabály nem változott, mindössze a felület vált offline-ról azaz papír alapúról online-ra, azaz internetes alapúra.

A Kbt. 5. § (3) bekezdése az uniós jogi előírásoknál jelentősen szélesebb körben írta elő közbeszerzési eljárás lefolytatásának kötelezettségét, amely különösen a kedvezményezett kkv-k számára jelentett adminisztratív nehézséget. Ezt könnyítette meg a törvény 2018. év végén hatályba lépő módosítása, amely révén felemelésre került a közbeszerzési kötelezettséget megalapozó támogatási összesség, így közbeszerzési eljárás lefolytatására már csak nagy értékű támogatási összegek felhasználása esetén válnak kötelezetté a támogatott szervezetek.

A **Nemzeti Versenyképességi Tanács** (a továbbiakban: NVT) munkájának eredményeképp az Országgyűlés már több jogszabály-változtatásról is döntött: a helyi iparüzési adó és az idegenforgalmi adó esetében megszűnt a cégeknek a székhely szerinti önkormányzatnál történő bejelentkezési kötelezettsége, egyablakos rendszer jött létre. A közmű-csatlakozási kérelem benyújtása esetén új, ésszerű eljárási határidők kerültek bevezetésre. Az építési beruházásokhoz kapcsolódó engedélyezési eljárások egyszerűsítése érdekében pedig bevezették az ingyenes digitális földhivatali alaptérképet és adatszolgáltatást.

Az NVT 2018 novemberében elfogadta a „Program a versenyképesebb Magyarorszáért” címet viselő javaslatcsomagot, mely a PM mellett az ITM, a KKM, az MNB és a MKIK kezdeményezéseit szintetizálja. A program 42 intézkedéssel fontos mérföldkő az üzleti környezet átfogó fejlesztésében, irányvonalát a Kormány is támogatja. Az adózás, a foglalkoztatás, az oktatás és az egészségügy területei mellett a legnagyobb részt a vállalati környezet és a szolgáltató állam képezi, együttes 17 intézkedéssel.

Az NVT megállapította, hogy a nemzetközi környezet azt igényli, hogy a munkavállalók legalább egy idegen nyelvet ismerjenek. Ennek előmozdítása érdekében az NVT ajánlására a Kormány egy javaslatcsomagot dolgozott ki, illetve fogadott el 2018. augusztus végén [az idegennyelv-tudás javításához szükséges, a Nemzeti Versenyképességi Tanács által javasolt lépésekről szóló 1446/2018 (IX. 18. Korm. határozat)] az idegennyelv-tudás fejlesztésére vonatkozóan, melyben például szorgalmazzák a nemzetközi diákcsere programokat, a külföldi tanulmányokat, a külföldi filmek feliratozását és – egyebek mellett – a nyelvi diákhitel bevezetését.

T4.5; T3.14 Vállalkozásoknak kedvező üzleti környezet kialakítása

Az építésgazdaság a magyar gazdaság kiemelt jelentőségű ágazata, egyike azoknak az ágazatoknak, amelyek a legnagyobb hatással vannak a lakosság életminőségére, lakókörnyezetére, munkakörnyezetére, és a gazdasági szereplők versenyképességére. Kiemelt szakpolitikai cél a hazai kis- és középvállalkozások termelékenység-növelésének támogatása abból a célból, hogy csökkenjen a nagyvállalkozásokkal szembeni versenyhátrányuk és növekedjen az exportképességük. Erre tekintettel a hazai építőipari vállalkozások hatékonyságnövelésére irányuló forrás biztosításáról szóló 1031/2018 (II.8.) Korm. határozat értelmében az építőipar ágazat korszerűsítésére, hatékonyságának növelésére **2018-ban 16 Mrd Ft** állt rendelkezésre központi költségvetési forrásból. **A támogatási program meghirdetésére két kiírás keretében került sor, amelyekre összesen 322 kérelem** érkezett be,

és **179 kérelem támogatásáról** döntött az ITM, így több mint minden második pályázó támogatásban részesült. A támogatások odaítélésénél fontos szempontként szerepelt a korszerű, energiatakarékos technológiák bevezetése a hazai piacra, valamint a belföldi beszállítók által előállított gépek, eszközök beszerzése.

Az **ipari eszközök, létesítmények** működtetése során alapvető társadalmi érdek, hogy a gazdaság egyaránt felkészüljön az új technológiákra, de az abban rejlő veszélyekre is, és a kockázatokat egy elfogadható mérték alatt tartsa. A társadalmilag elfogadható kockázati szint a gazdaság helyzetének függvénye, melyet jellemzően kötelező érvényű szabályok határoznak meg. Ugyanakkor az ipari területen működő vállalkozások érdeke az egyszerűbb szabályozás, így az állam feladata, hogy a kockázatok elemzésével kialakítsa az összhangot a szabályozás terjedelme vonatkozásában, tekintettel arra is, hogy a megfelelően kialakított, **biztonságos és piacharát szabályozási környezet segíti a vállalkozások munkáját**, a közérthető és átlátható szabályozás megkönnyíti számukra a hatósági engedélyezési eljárások tervezhetőségét. Tekintettel ezekre a célokra, az érdekeltek széles körével lefolytatott egyeztetéseket követően megjelent az egyes iparszabályozási tárgyú kormányrendeletek **bürokráciacsökkentéssel összefüggő módosításáról szóló 80/2018. (IV.20.) Korm. rendelet**.

További előrelépéshez nyújt lehetőséget a tárgyidőszakot megelőző évben elfogadott, a hazai innovatív vállalkozói környezet fejlesztéséről, a feltörekvő digitális vállalkozások versenyképességének javításáról és Magyarország Digitális Startup Stratégiájáról szóló 1858/2016. (XII.27.) Korm. határozat, amely olyan támogató üzleti környezet feltételeinek megteremtését írja elő, amely – többek között – a Kormány-támogatást rendelt a startup vállalkozások létrejöttének, piacra lépésének, fejlődésének a segítésére:

- a korai fázisú vállalkozások adminisztratív terheinek és adóterhelésének csökkentésével;
- a hosszú távú kutatás-fejlesztésen és innováción alapuló, gyorsan növekvő és kezdetben sérülékeny vállalkozások indulásának és nemzetközi piacra lépésének elősegítése érdekében speciális gazdasági övezetek létrehozásának lehetőségével, amelyek az innovatív vállalkozásoknak kedvezőbb szabályozást és rugalmasabb forrásbevonási lehetőséget biztosítanak.

A korábbi (2015-2016) időszak támogatáspolitikai prioritásai a beszámolási időszakban kiegészültek a K+F+I és a digitalizáció irányával (pl. GINOP 1.2.8-17 KKV-k ipari digitalizációjához kapcsolódó fejlesztések támogatása, GINOP 2.1.8-17 KKV-k versenyképességének növelése adaptív technológiai innováció révén, GINOP-3.2.6-8.2.4-17 Versenyképes vállalatok tevékenységének emelt szintű digitalizálása).

T4.6 A helyi gazdasági kapcsolatok erősítésére eszközök bevezetése, a lokális ellátási láncok fejlesztése

Az intézkedés szorosan összefügg a T.4.3 és T.4.5 alatti teendőkkel. Ezért az ott már bemutatottak mellett a következők emelhetők ki.

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK) egyik igen hangsúlyos célja a helyi gazdaság megerősítése, szerepének növelése, amely része a gazdaságfejlesztési céloknak is. Jelentőségét az is mutatja, hogy mind a hosszú távú, mind a szakpolitikákban érvényesítendő specifikus, és területi célok között is szerepel. Ennek kiemelt eszközei a gazdaságba történő beruházások és a vállalkozásfejlesztés támogatása, a kis- és középvállalkozások, a családi gazdaságok, a nemzeti vállalatok megerősítése és piaci lehetőségeik szélesítése, a biztonságos élelmiszerellátás, a föld- és birtokpolitika rendezése, a helyi gazdaság megerősítése, a helyi közösségek autonóm, önfenntartó és öngondoskodó erejének a helyreállítása.

A Balaton-térség fejlesztése

A fenntartható és versenyképes turizmus megteremtéséhez, a térség változatos vonzerőire épített új és komplex turisztikai termékek kialakításához, magas színvonalú szolgáltatások biztosításához, a szezon meghosszabbítását eredményező intézkedésekhez (pl. térségi turisztikai hálózatok, tematikus utak kialakításához, megerősítéséhez) kapcsolódó hazai fejlesztési források bővültek. A 2017. évi előirányzat (előző évi maradvánnyal) közel 354 M Ft volt, amely támogatási előlegként teljes egészében átutalásra került a Balatoni Fejlesztési Tanács részére, a 2018. évi előirányzat 220 M Ft volt. Az előirányzat rendeltetése azon kisléptékű, EU fejlesztési forrásból nem finanszírozható, gyors beavatkozást igénylő fejlesztések, feladatok támogatása, melyek a Balaton turisztikai szerepéből fakadóan többletfeladatot jelentenek a régió szereplőinek, illetve szükségesek a turizmus gazdaságfejlesztő szerepének erősítéséhez.

A fejlesztési feladatok jelentős részét a Balaton kiemelt turisztikai fejlesztési térség meghatározásáról és a térségben megvalósítandó egyes fejlesztések megvalósításához szükséges források biztosításáról szóló 1861/2016. (XII.27.) Korm. határozat rögzíti, amely végrehajtása 2017-ben megkezdődött. A kormányhatározat a Balaton Területfejlesztési Koncepción és a Balaton Területfejlesztési Stratégiai Programon alapulóan, tíz stratégiai fejlesztési irányban (turisztikai fejlesztések, gazdaság és innováció, egészséges Balaton termékek, vízminőség, biztonság, közlekedési infrastruktúra, területfejlesztés, humán erőforrás-fejlesztés, közúti, vízi, légi közlekedési infrastruktúra és járműpark fejlesztése és turisztikai szolgáltatások fejlesztése) összesen több mint 360 Mrd Ft nagyságrendű hazai és uniós finanszírozású programról rendelkezik. Ehhez járulnak a 2018-ban meghirdetett „Kisfaludy Szállásfejlesztési Konstrukció” keretében TFC-1.1.2-2018 kódszámú „Szállodafejlesztés – Balaton és Sopron-Fertő kiemelt turisztikai fejlesztési térségben” című, illetve a TFC-1.2.1-2018 kódszámú, „Szálláshelyek létesítése – Balaton és Sopron-Fertő kiemelt turisztikai fejlesztési térségben” című pályázati felhívások (a Balaton térségét érintő keretösszeg: 9,6 Mrd Ft) alapján megvalósuló beruházások.

A helyi gazdasági kapcsolatok erősítéséhez kapcsolódik a GINOP-5.1.7.-17 felhívás, mely célja a társadalmi célú vállalkozások ösztönzése és támogatása révén olyan szervezetek foglalkoztatási potenciáljának megerősítése, amelyek ötvözik az üzleti, valamint a társadalmi szempontokat. További cél a már működő civil és nonprofit szervezetek, valamint szövetkezetek bázisán új társadalmi célú vállalkozások létrehozásának segítése, illetve a már működő vállalkozások dinamizálása és stabilizálása – piacképes termékek és szolgáltatások előállításának ösztönzése révén, fenntartható üzleti modell alapján – tartós foglalkoztatási lehetőségek létrehozása érdekében.

A GINOP-8.8.1-17 azonosítószámú Foglalkoztatás ösztönzése célú hitelprogram szintén kapcsolható a tárgyhoz. Célja a finanszírozási forrásokhoz nem, vagy nem megfelelő mértékben hozzájutó, a foglalkoztatást ösztönző beruházásokat megvalósító vállalkozások, azaz vállalkozóvá váló munkanélküliek és inaktív mikro-vállalkozásainak támogatása, valamint társadalmi célú mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének növelése a külső finanszírozáshoz való hozzáférésük javítása révén.

T4.7 A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának támogatása

Az intézkedés végrehajtása a *vállalati társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos prioritásokról és Cselekvési Tervről* szóló 1201/2015. (IV.9.) Korm. határozaton alapul, amely három vertikális prioritási területen (gazdaságfejlesztés, munkaügy- és esélyegyenlőség, környezetvédelem) és négy horizontális prioritási területen (a fiatalok foglalkoztatásának elősegítése, a mikro-, kis- és közepes vállalkozások aktívabb szerepvállalásának erősítése; a diszkriminációmentes foglalkoztatás biztosítása, valamint a

munkavállaló- és családbarát munkahelyek kialakításának ösztönzése) határoz meg feladatot a Kormány tagjainak, és rendszeresen figyelemmel kíséri az előírt feladatok teljesítését. A Cselekvési Terv – amely konkrét intézkedésekkel, állami példamutatással segíti, hogy a vállalkozások nagyobb felelősséget vállaljanak (CSR) Magyarország gazdasági, társadalmi, környezeti fejlődésében – számos ponton szervesen kapcsolódik a fenntartható fejlődéshez, a Keretstratégia által meghatározott feladatokhoz. Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján 2018-ban megkezdődött a második CSR Cselekvési Terv előkészítése.

T4.8 A tudás előállításának biztosítása, a kutatás-fejlesztés, innováció támogatása a vállalati szférában

A magyar gazdaság a **dimenzióváltás** állapotában van. A **fókusz áttevődik** a termelésről a **magas hozzáadott értékre**. Az új gazdasági elvárásoknak megfelelően a **kormány támogatási-ösztönzési politikája is átalakult**. A 2017. óta elérhető egyedi kormánydöntéssel nyújtható utófinanszírozott készpénz-támogatási K+F program célja a nagyvállalati K+F tevékenység és a K+F kompetencia központok Magyarországra telepítésének ösztönzése, amely program budapesti fejlesztések számára is elérhető. Tény, hogy a befektetés-ösztönzési támogató rendszeren keresztül (KKM) soha ennyi **kutatás-fejlesztésen alapuló és technológia-intenzív** beruházáshoz nem kapott még **támogatást**, mint 2018-ban. Világosan látszik, hogy **a jövőben a fókusz a magas hozzáadott értékű munka irányába tolódik** még a hagyományos ipari szektorok esetében is. Azaz napjainkban egy **járműipari vagy elektronikai beruházás is egyre ritkábban képzelhető el kutatásfejlesztés nélkül**. Egyre gyakoribb példa, hogy egy termelő vállalat **első lépésben egy gyártókapacitással** jelenik meg Magyarországon, **később azonban már magas hozzáadott értékű feladatokkal** bővíti jelenlétét. A magyar gazdaság jövőjét egyértelműen a **digitalizáció és az innováció jelenti**.

A 2016. májusában megalakult Ipar 4.0 Nemzeti Technológiai Platform (a továbbiakban: NTP), amely a Nemzetgazdasági Minisztérium (2018 második felétől Innovációs és Technológiai Minisztérium) felügyelete alatt és az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet szervezésében működik. Az NTP tagsága hat munkacsoportban végzi feladatait, mint stratégiai tervezés; infokommunikációs technológiák; foglalkoztatás, oktatás és tréning; Ipar 4.0 kísérleti mintarendszerek; jogi keretek meghatározása; gyártás és logisztika; valamint innováció és üzleti modell.

2017-2018-ban széles körű adatfelvételezésen alapuló kérdőív projektet valósított meg azzal a céllal, hogy felmérje a (gyártó)ipar és a stratégiai gazdaságirányítás igényeit és elvárásait, az Ipar 4.0 ismertségének, elfogadottságának és bevezetésének jelenlegi helyzetét mind az egyedi vállalatok, mind a nemzetgazdaság szintjén, az Ipar 4.0 specifikus K+F és Innovációs potenciált, valamint a növekedési potenciált és ennek feltételeit.

A kérdőívet közel 200 válaszadó töltötte ki. A válaszokból adódó leglényegesebb következtetés, hogy az Ipar 4.0 orientációjú, illetve a digitális kompetenciafejlesztő oktatás (szakképzés, felnőttképzés, felsőoktatás), kulturális nevelés teljes megújítása és a K+F+I potenciál erősítése szükséges.

4.II. Makrogazdasági egyensúly

Teendők:

- T4.11 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása
- T4.12 Az idősek aktivitásának ösztönzése
- T4.13 Szabályalapú (automatikus) nyugdíjrendszer kialakítása
- T4.14 Alacsony reálkamatlábat eredményező gazdaságpolitika érvényesítése
- T4.15 Alkotmányos korlát érvényesítése a költségvetési gazdálkodásban és az önkormányzatok feladatainak és finanszírozásának összhangba hozása
- T4.16 A pénzügyi tudatosság közvetítése a lakosság irányába
- T4.17 A járadékvadász magatartás és egyéb nem értékteremtő bevételszerzési tevékenységek ösztönzésének csökkentése – *Jelen pontban érintett tárgyhoz kapcsolódó tájékoztató információ nem merült fel.*

Hazai helyzet áttekintése

A Kormány fegyvelmezett pénzügyi politikája, a külső egyensúly jelentős javulása, az állam és a háztartások eladósodottságának mérséklődése azt eredményezte, hogy 2017-2018-ban tovább folytatódott a 2013-ban megindult gazdasági növekedés. A kedvező trend statisztikai adatokkal is alátámasztható: 2017-ben 4,3%-kal⁴⁶, míg 2018-ban 5,1%-kal⁴⁷ bővült a GDP. A növekedés mellett az egyensúlyi mutatók is jól teljesítettek, így tovább csökkent az ország sérülékenysége is. 2017-től jelentős pozitív lökést adott a gazdaságnak többek között a 10%-ot meghaladó nettó átlagkereset-növekedés⁴⁸, a munkáltatói adó- és járulékcsoökkentés, az EU források felhasználásának felfutása, a Modern Városok Program megvalósítása, illetve a családtámogatási rendszer által generált lakásépítések.

Megtett intézkedések

T4.11 Az életpálya-finanszírozás két ellentétes irányú áramának (az aktívaktól az idősek, ill. a gyermekek felé) összekapcsolása egyéni és nemzeti szinten, a korosztályi egyensúly fokozatos visszaállítása

Az **életpálya-finanszírozás** mindkét irányból történtek olyan intézkedések a beszámolási időszakban, amelyek megerősítették a pozitív irányú folyamatokat. A **nyugdíjrendszer fenntarthatóságát** 2010-től kezdődően számos intézkedés szolgálja. Ezek az intézkedések segítették a makrogazdasági egyensúlyi célok teljesülését és hozzájárultak a nyugdíjrendszer finanszírozhatóságához.

A nyugdíjrendszernek a **gyermeknevelést, családokat támogató intézkedései** közül változtatlanul ki kell emelni a gyermekneveléssel töltött időknél a nyugdíj alapjába az átlagkeresetek szintjén történő elismerését és beszámítását, valamint a családi járulékkedvezményt. Továbbá a **Nők 40 program bevezetését**, amely lehetővé teszi, hogy a nők 40 évnyi jogosultsági idő megszerzése után nyugdíjba vonulhassanak és segíthessék az unokák felnevelését. Ezt a típusú nyugdíjat bevezetése óta 2018. december végéig több mint **200 ezer nő részére** állapították meg.

A **korosztályos egyensúly jobb érvényesülését** szolgálják a gyermeknevelést, családokat támogató intézkedések is. A családok adórendszeren keresztüli növekvő támogatásai közül ki

⁴⁶ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt001.html

⁴⁷ https://www.ksh.hu/tovabbi_fontosabb_adatok

⁴⁸ https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qli057c.html

kell emelni a személyi jövedelemadó-kulcs csökkentését, a családi adókedvezmény (két eltartott gyermek utáni) 2017. és 2018. évi emelését, a jogosulti kör bővítését, és az első házások valamint a családi kedvezmény együttes igénylése lehetőségének bevezetését (2017). A beszámolási időszakban megkezdődött a Kormány **Családvédelmi Akciótervének előkészítése.**

T4.12 Az idősök aktivitásának ösztönzése

(A T2.2 A vagyontól és a munkától származó jövedelmek jelentőségének növelése időskorban címhez kapcsolódóan is relevánsak a jelen cím alatt ismertetettek.) Az idősök aktivitásának ösztönzése egyszerre több célt is szolgál, és az egész közösségeknek valamint a családoknak egyaránt hasznára válik.

1) **Az egyéni jól-lét megalapozása idősebb korban** (a függőség elkerülése, az önálló életvitel mind további fenntartása):

A mai idősödő nemzedékek agilisabbak, egészségesebbek, mint a néhány évtizeddel korábban idősödő korosztályok. Jó esély van arra a jövőben, hogy a várható élettartam növekedésével az egészségben eltöltött életek száma is nőni fog ezeknél a korosztályoknál. Célszerű azzal számolni, hogy a mai idősök tovább maradnak egészségesek és aktívak. Az időskori aktivitás mind hosszabb fenntartásában jelentős szerepe van a különféle életmódtényezőknek és a megfelelő szemléletváltás megalapozásának. Ezek egyre hangsúlyosabbá válnak az idősebbek életvitelében a jövőben, amelyet különféle programokkal, kezdeményezésekkel támogatni szükséges.

Ilyen területek lehetnek az idősök esetében a sport, a digitalizáció, tartalmas szabadidő eltöltése, az önkéntesség fejlesztése, amelyeket felkarolni, támogatni szükséges. Az elmúlt időszakban ehhez kapcsolódva több kezdeményezés történt.

Az **Országos Gyalogló Idősklub hálózat** – amellyel, hogy az aktív időskort, az egészség megőrzését, a testmozgás örömeit és a kortárs kapcsolatok erősítését szolgálja – lehetőséget ad arra is, hogy egy jól kommunikálható, másoktól eltérő módon az idősekről pozitív képet bemutató, nem utolsó sorban a fiatal generációknak is jó példát mutató program kerüljön az érdeklődés középpontjába. A hálózat kiépítése 2017-ben indult, és a következő években jelentős bővülésére számítunk.

Az **Idősbarát Önkormányzat Díj** alapítói azt a célt tűzték ki, hogy a díj járuljon hozzá a helyi szintű aktív önkormányzati időspolitika megerősítéséhez, ismerje el az önkormányzatok idősekért vállalt cselekvő felelősségét és a mindezek szellemében végzett önkormányzati időügyi tevékenységek konkrét eredményeit. A díj mind a mai napig népszerű az önkormányzatok körében, adományozása pénzjutalommal jár, de ennél nagyobb hatású a presztízsértéke és az, hogy a témát folyamatosan napirenden tartja. Sok önkormányzat elkötelezett a sikeres időspolitika megvalósítása iránt.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma pénzügyi támogatást nyújtott a Magyar Szabadidősport Szövetség részére, a Szövetség 2017. évi és a 2018. évi szakmai programjaihoz, amelyek közül az alábbiak szakmailag kiemelkedőnek tekinthetők és kapcsolódnak az idősekhöz:

- a) Nordic Walking program;
- b) Családi Mozgásfesztivál program;
- c) Szépkorúak Sportfesztiválja;
- d) Világ Gyalogló Nap.

Ezen programok keretén belül az idős korúak lehetőséget kapnak a fizikai aktivitás, sport kipróbálására, gyakorlására. A Szépkorúak Fesztiválját mindkét évben június elején rendezték meg Cegléden, több mint ezer idős részvételével.

2) **A család tényleges segítése, tehermentesítése** (részben azért, hogy a nagyszülők tevőlegesen részt vesznek, besegítenek az unokák nevelésében, részben önálló életvitelük

mind további fenntartásával tehermentesítik gyermekeiket, unokáikat az ápolási, gondozási teendők alól);

A családok vonatkozásában a **Nők 40 program**, 2020 januárjától a **Nagyszülői GYED** bevezetése, olyan intézkedések, amelyek keretet biztosítanak a többgenerációs családok jobb együttműködésére. Itt említhetők meg továbbá a **különbéle helyi család- és időspolitikai kezdeményezések**, pl. közösségek fejlesztése, egyházi és civil szervezetek együttműködése, karitatív, önkéntes alapon végzett tevékenységek, a generációk közötti tudásátadás.

3) **Az idősebb korosztályok eddigénél nagyobb mértékű bevonása a munkaerőpiacra** (foglalkoztatási ráta alakulása, továbbdolgozás ösztönzése).

Noha az életkor szerinti diszkrimináció az idősebb munkavállalók és álláskeresők elhelyezkedési esélyeit a mai napig gyengíti a munkaerőpiacon, az elmúlt években jelentős átrendeződések, pozitív irányú változások figyelhetők meg ezen a téren. Ennek oka részben az, hogy a nyugdíjkorhatár emelésének gyors folyamata következtében egyre több idősebb munkavállalót foglalkoztatnak (az 55-64 éves munkavállaló foglalkoztatási rátája kiemelkedően nőtt az elmúlt években). Másrészt a magas foglalkoztatási ráta mellett a munkaerőpiac részéről a gazdasági növekedés miatt további foglalkoztatási igény merül fel. Ennek részleges ellensúlyozására indította a Kormány a korábbi beszámolási időszakban a Munkahelyvédelmi Akciótervet, amely a szociális hozzájárulási adóból adókedvezményt biztosított munkaerő-piaci szempontból sérülékenyebb csoportok, így az idősebb munkavállalók foglalkoztatása esetén. E programnak egyik kiemelt célcsoportját képezték az 50 év feletti álláskeresők.

Az **Út a munkaerőpiacra** (GINOP 5.1.1. és VEKOP 8.1.1) aktív munkaerőpiaci program kiemelt célcsoportját képezik az 50 év feletti álláskeresők. Az összesen 231,8 Mrd Ft keretösszegű program célja a 25 év feletti álláskeresők és inaktívak, különösen az alacsony iskolai végzettségűek foglalkoztathatóságának javítása, nyílt munkaerő-piaci elhelyezkedésének támogatása, valamint a közfoglalkoztatásból a versenyszférába való átlépés elősegítése. A megvalósító Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat képzésekkel, bértámogatással és személyre szabott munkaerőpiaci szolgáltatásokkal segíti az álláskeresők elhelyezkedését. 2018 végéig országszerte 22,5 ezer fő, az 50 év feletti célcsoportba tartozó álláskeresőnek nyújtott segítséget a program (ebből 2017-2018-ban: 14 ezer fő).

Az idősödő népesség munkaerő-piaci részvételét ösztönző új intézkedések a nyugdíjasok foglalkoztatását kívánják elősegíteni.

Az elmúlt években több olyan lehetőség biztosítására került sor a nyugdíjasok foglalkoztatásának ösztönzésére, amelyek segítik az öregségi nyugdíjasok munkaerő-piaci elhelyezkedését a versenyszférában. A gazdaság bővülése az elmúlt években azt eredményezte, hogy a korábban kialakult munkanélküliség megszűnt és munkaerő-hiány lépett fel. Annak ösztönzésére, hogy a még aktív nyugdíjasok újra munkát vállaljanak kedvező foglalkoztatási forma, **2017-től közérdekű nyugdíjas-szövetkezetek** létrehozása történt meg, továbbá 2019-től a nyugdíjasok munkaviszony keretében történő foglalkoztatása is lényegesen kedvezővé vált. A nyugdíjasok keresete után 2019-től kizárólag személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség áll fenn, járulék-, illetve szociális hozzájárulási kötelezettség nem, azaz a **saját jogon nyugdíjas munkavállalónak nem kell járulékot, a munkáltatójának keresete után szociális hozzájárulási adót fizetnie**. Ezáltal a munkaszerződéssel foglalkoztatott nyugdíjasnak csak a személyi jövedelemadót (15%) kell megfizetnie a bére után (ugyanúgy, mintha közérdekű nyugdíjas szövetkezet tagjaként foglalkoztatott munkavállaló). Ugyanakkor nem illeti meg e jogviszonyára tekintettel semmilyen társadalombiztosítási ellátás, köztük a nyugdíj melletti munkavégzés esetén egyébként járó nyugdíjnövelés sem.

A felhívás célja a helyi igényekre, lehetőségekre reflektálva új formalizált vagy nem formalizált kisközösségek létrehozása vagy a már létező kisközösségek kapacitásainak és

aktivitásának, szervező erejének fejlesztése, a kisközösségek szervezett programjai tárházának bővítése a társadalmi integráció és együttműködés területein. Továbbá az önkéntességre való hajlandóság növelése, az önkéntes tevékenység általános társadalmi megbecsültségének emelése és ezzel együtt az önkéntesség helyi/térségi szintű népszerűsítése konkrét önkéntes programok megvalósítása. A társadalmi felelősségvállalás erősítése, a generációk közötti együttműködés és kapcsolat javítása, a családok és a társadalmi összetartás erősítése, civil társadalom megerősítése, társadalmi integráció és társadalmi szolidaritás megerősítése.

A projekt keretében támogatható főbb szakmai tevékenységek:

- Generációk közötti együttműködést, kapcsolattartást, kommunikációt támogató események szervezése, lebonyolítása;
- Önkéntes tevékenység keretében biztosított szolgáltatások nyújtásának megszervezése, közvetítése;
- Közösségi együttműködést támogató helyi összefogás erősítése, partnerség építés a közösségi tervezés módszerével;
- Alulról jövő, a közösségépítés módszerével megvalósított, a közösség életére hatást gyakorló tervek felkarolása, koordinálása;
- Kisközösségek önszerveződések együttműködésének mélyítése, tudás és tapasztalat megosztás;
- Létrejött közösségek gondozása, mentorálása;
- Helyi hagyományok ápolását célzó rendezvények vagy a nemzetiségek kulturális identitásának elmélyítését szolgáló programok szervezése;
- Közösségi aktivitás erősítését célzó események, programok és rendezvények szervezése, illetve lebonyolítása;
- Családok megerősítését, fiatalok felelős életre nevelését segítő programok támogatása.

T4.13 Szabályalapú (automatikus) nyugdírendszer kialakítása

A magyar nyugdírendszer szabályalapú működése a beszámolási időszakban is biztosított volt. A nyugdíjak értékmegőrzését, azaz a reálérték megtartását az inflációhoz kötött nyugdíjmelés biztosítja. A Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény (Gst.) alapján **a nyugdíjak reálértékét biztosítani kell, amely a tisztán inflációkövető nyugdíjmeléssel biztosítható.** Az elmúlt években a nyugdíjmeléseknek és a tartósan alacsony inflációnak köszönhetően a nyugdíjak reálértékét sikerült megőrizni, sőt az infláció feletti nyugdíjmeléseknek köszönhetően emelkedett a nyugdíjak vásárlóereje.

A nyugdíjprémiumot a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény módosításáról szóló 2009. évi XL. törvény vezette be. A jogszabály a nyugdíjasok számára megállapít egy olyan prémiumot, amire akkor számíthatnak, amennyiben a gazdaság az előző évhez képest jobban teljesít, azaz az előző évhez képest a bruttó hazai termék (GDP) változatlan áron számított növekedésének a tárgyévben várható mértéke a 3,5%-ot meghaladja, valamint az államháztartás tárgyévi egyenlegcélja várhatóan teljesül. Nyugdíjprémiumra az a személy jogosult, aki a tárgyévet megelőzően legalább egy napig valamint a tárgyév novemberében öregségi nyugdíjban, árvaellátásban, szülői nyugdíjban, baleseti hozzátartozói nyugellátásban, özvegyi járadékban részesül. A jogszabályi felhatalmazás alapján a jogosultak 2017-ben és 2018-ban is kaptak nyugdíj kiegészítést ezen a jogcímenen.

T4.14 Alacsony reálkamatlábat eredményező gazdaságpolitika érvényesítése

A beszámolási időszakban a korábbi időszakokhoz hasonlóan a rezsicsökkentés, és a mérsékeltebb üzemanyagárak következtében a fogyasztói árnövekedés alacsony szinten (2017-ben 2,4%, 2018-ban 2,8%) alakult. Az alacsony (0 vagy éppenséggel negatív)

reálkamathoz az alacsony infláció mellett a központi jegybank következetes monetáris politikája is hozzájárult, amely a jegybanki alapkamatot az évtized eleje óta folyamatosan alacsony szinten tartotta (2016-2019 között 0,9%), amelynek következtében a reálkamatláb is folyamatosan alacsony szinten maradt.

T4.15 Alkotmányos korlát érvényesítése a költségvetési gazdálkodásban és az önkormányzatok feladatainak és finanszírozásának összhangba hozása

A központi költségvetésre vonatkozóan az Alaptörvény külön fejezetben foglalkozik az államadósság szabállyal, a központi költségvetésről szóló törvénnyel, az államadóssággal, másrészt a Magyarország gazdasági stabilitásáról 2011. évi CXCV. törvény (Gst.) jogszabályi kereteket szab a költségvetési gazdálkodás számára. A mindenkori költségvetés tervezésénél e törvények betartása folyamatos teendő, amely garantálja a költségvetési gazdálkodás prudens és fenntartható működését. A beszámolási időszak költségvetési gazdálkodása a Költségvetési Tanács és az ÁSZ értékelése szerint is megfelelt a fenti törvények előírásainak.

A költségvetési hiány stabilan 3% alatt tartása jelentős lépés a folyamatos gazdasági növekedés felé. Az államadósság leépítése 2012 óta tartó töretlen folyamatként valósul meg. A GDP arányos államadósság 72,9%-ra, a költségvetés hiánya pedig 2,4%-ra alakult 2017-ban, 2018-ban pedig ezek a mutatószámok 70,2%, illetve 2,3% értéket mutattak. A költségvetés helyzetének tartós javulása középtávon is segíti a növekedést.

T4.16 A fiatalok pénzügyi kultúrájának, vállalkozási attitűdjeinek fejlesztése

A NGM/ITM által, a magyar pénzügyi kultúra-fejlesztési programokról, az egyes érintett szervezetek tevékenységéről, továbbá a lakosság pénzügyi ismereteinek és tudatosságának aktuális színvonaláról készített előterjesztés alapján 2016-ban elfogadott kormányhatározat értelmében az NGM/ITM koordinálása mellett 2017-ben széleskörű szakmai összefogással készül a pénzügyi tudatosság fejlesztésének nemzeti stratégiája, amelyet a pénzügyi és vállalkozási ismeretek terjesztése érdekében már elindított programokkal való összhangban kell kidolgozni. Átfogó cél a lakosság megfelelő pénzügyi szakértelmének kialakítása, ami, nemcsak az emberek jól felfogott érdeke, de hozzájárul a pénzügyi intézményrendszer stabil, egészséges működéséhez és Magyarország versenyképességének növeléséhez is.

A fiatalok vállalkozási attitűdjének fejlesztéséhez járul hozzá a GINOP 5.2.2-14 konstrukció, amelynek keretében vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek kerültek kiválasztásra a vállalkozás indítását tervező fiatalok felkészítésére. A program kiterjed a képzések lebonyolítására, az üzleti tervek bírálatára, valamint a fiatalok által alapított vállalkozások mentorálására is. A vállalkozások indulási költségeinek biztosításához a kevésbé fejlett régiókban 2016-2018 között a „Fiatalok vállalkozóvá válása – Vállalkozás indítási költségeinek támogatása” elnevezésű, GINOP-5.2.3-16 kódszámú, a KMR régióban a VEKOP 8.3.1-16 konstrukció járul hozzá maximum 3 M Ft tőketámogatással.

4.III. Területi szempontok

Teendők:

T4.18 Térségi fenntarthatósági stratégiák kidolgozása

Hazai helyzet áttekintése

T4.18 Térségi fenntarthatósági stratégiák kidolgozása

Az 1/2014. (I.3.) OGY határozattal elfogadott Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) a megújuló, egységes rendszerbe foglalt fejlesztéspolitikai és szakpolitikai tervezés kiemelt, horizontális szempontjai között rögzíti a fenntartható fejlődést, amely nemcsak szükséges feltételét, keretét kell, hogy képezze a tervezési tevékenységnek, hanem amelynek elveit, céljait, hajtóerőit és eszközeit fenntarthatósági keretstratégiákban is indokolt kidolgozni, az országos mellett térségi, megyei szinten is.

Az OFTK definiálja a térségi fenntarthatósági keretstratégiát: „egy terület összes fejlesztésének alapját képező, az ágazati és helyi sajátosságokhoz igazodó tervdokumentum, mely meghatározza az adott térség fenntarthatósága érdekében megvalósítandó vertikális célokat, valamint ágazatonként típusokba rendezett horizontális szempontokat a fejlesztések számára, amelyek más horizontális irányelveket is rögzíthetnek (pl. esélyegyenlőség, biztonság, örökségvédelem)”.

A Partnerségi Megállapodás (PM) szerint a fenntarthatóság horizontális szempontként hangsúlyosan megjelenő, kötelező eleme kell, hogy legyen a térségi fejlesztéseknek is. A PM-ben szereplő és a fenntarthatóságot közvetlenül szolgáló eszközök közül kiemelendő az integrált településfejlesztés, amely során az üzleti szereplők számára vonzó települési környezet kialakítása mellett közvetlen célként jelenik meg a települések felkészítése a klímaváltozási és demográfiai kihívásokra (klímabarát gazdaságfejlesztés, barnamezős és leromlott városi területek rehabilitációja, települési környezetfejlesztés) is a térségi fejlesztések között.

A beszámolási időszakban a TOP-ban és a VEKOP-ban a Horizontális elvek fejezetben is megjelent a fenntartható fejlődés elősegítése a konkrét intézkedések között. Cél, hogy a fejlesztési programok társadalmi, térségi, környezeti és éghajlati szempontból együttesen az elérhető legkedvezőbb eredményt nyújtsák.

A TOP-ból támogatható a Fenntartható Energia- és Klíma Akcióterv (SECAP) kidolgozása, illetve a Fenntartható Energia Akcióprogramok (SEAP) SECAP-pá történő átdolgozása.

A SECAP megjelenik még a 3. prioritásban („Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken”) is, így a SECAP készítésére mind a megyei jogú városoknak, mind a megye egyéb településeinek lehetősége nyílik.

Az önkormányzati Fenntartható Energia Akcióprogramok konkrét intézkedéseket és projekteket tartalmaznak az energiamegtakarítás mellett a fenntartható fejlődés szempontjából fontos területeken: többek között helyváltoztatást nem igénylő szakmunkák és stabil munkahelyek létrehozása; egészségesebb környezet és életminőség; jobb gazdasági versenyképesség és az energiától való nagyobb függetlenség, anyag- és energiatakarékos technológiák alkalmazása, stb. A SEAP-okban a helyi önkormányzatok önkéntesen vállalnak kötelezettséget az energiahatékonyság javítására és a megújuló energiaforrások fokozott hasznosítására annak érdekében, hogy Magyarország teljesítse a 2020-ra kitűzött 20%-os CO₂-kibocsátás csökkentést.

A beszámolási időszakban fenntarthatósági stratégia (vagy terv) helyi (települési), illetve vállalati, intézményi szinten készült (pl. Állami Számvevőszék, Budapesti Gazdasági Egyetem, Heineken, Borsodi Sörgyár, Tolna megyei Önkormányzat, Vecsés Város Önkormányzata, Zala megyei Önkormányzat stb.). Fenntartható Energia Akcióprogramot többek között Budafok-Tétény, Kazincbarcika, Sajószentpéter, Budapest Főváros XII. kerület

Hegyvidék Önkormányzat stb. készített. A hatályos megyei területfejlesztési koncepciókban/programokban, valamint az ország területfejlesztési szempontból kiemelt térségeinek (Balaton térsége, Tokaj Borvidék) hasonló dokumentumaiban a fenntarthatósági elvek megjelennek, jellemzően térségenként speciális és konkrét tartalommal.

A klímaváltozás szempontrendszerének ágazatok közötti megjelenítése fontos szempont volt az Éghajlatváltozási Cselekvési Terv kidolgozása során. Az intézkedések kidolgozásába számos ágazat képviselői kerültek bevonásra (pl. mezőgazdaság, erdészet, vízgazdálkodás, energetika stb.)

Rövidítésjegyzék

ACE	Action for Climate Empowerment
AIDS	Szerzett immunhiányos tünetegyüttes (Acquired Immune Deficiency Syndrome)
AJP	Arany János Programok
AKG	Agrár-Környezetgazdálkodási Hatásmonitoring Rendszer
AKG	Agrár-környezetgazdálkodási támogatás
ÁKK	Árvízi Kockázatkezelési projekt
AM	Agrárminisztérium
BISEL	Bioindikáció az Iskolai Oktatásban
BM	Belügyminisztérium
BWS	Budapesti Víz Világtalálkozó (Budapest Water Summit)
CERI	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezete – Oktatási Innovációs és Kutatási Központ
CT	Komputer tomográfia
CSOK	Családi Otthontermelési Kedvezmény
CSR	Vállalati Társadalmi Felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility)
DAC	Fejlesztéstámogatási Bizottsághoz (Development Assistance Committee)
DG	Egészség- és Élelmiszerbiztonsági Főigazgatóság (DG Health and Food Safety)
DNFP	Digitális Nemzet Fejlesztési Program
DOS	Digitális Oktatási Stratégia
ÉDV	Zrt Északdunántúli Vízmű Zrt.
EFI	Egészségfejlesztési Iroda
ÉFK	éves fejlesztési keretek
EFOP	Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EGT	Európai Gazdasági Térség tagállamai
EHH	Európai Hulladékcsökkentési Hét
EIT	Európai Innovációs és Technológiai Intézet (European Institute of Innovation & Technology)
EK	Európai Közösség
EKR	Elektronikus Közbeszerzési Rendszert
ÉLBC NKft.	Élelmiszerlánc-biztonsági Centrum Nonprofit Kft.
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
EMAS	Közösségi környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszer (Eco-Management and Audit Scheme)
EMET	Emberi Erőforrás Támogatáskezelő
EMMI	Emberi Erőforrások Minisztériuma
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ENSI	Iskolai Környezeti Nevelési Kezdeményezések
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EQS	Környezetminőségi előírások
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
FET	Future and Emerging Technologies
FM	Földművelésügyi Minisztérium
FVM	Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

GFT	Gördülő Fejlesztési Tervek
GINOP	Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program
GLOBE	Nemzetközi Környezeti Nevelési Program (The Global Learning and Observation to Benefit the Environment)
GMO	Genetikailag módosított élőlény (Genetically Modified Organisms)
GYED	Gyermekgondozási díj
GYES	Gyermekgondozást segítő ellátás
GYET	Gyermeknevelési támogatás
HACS	Helyi Akciócsoportok
HAPPY	„Magyarországi vízfogyasztást népszerűsítő program a fiatalok körében” - „Hungarian Aqua Promoting Program in the Young”
HBM	Humán Biomonitoring
HFS	Helyi Fejlesztési Stratégia
HÍR	Hagyományok-Ízek-Régiók
HISZEK	
Benned Sport Program	Helyi, integrált szabadidősportos és egyesületi keretek közötti sport program
HIV	Humán Immundeficiencia-vírus
Hjt.	A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény
HLPF	Magas Szintű Politikai Fórumán (High-level Political Forum)
HM	Honvédelmi Minisztérium
HPV	Humán papillomavírus
HR	Humán erőforrás
IHP	Nemzetközi Hidrológiai Program (International Hydrological Programme)
IKT	információs és kommunikációs technika
ILUC	Bioüzemanyag-politika megújulása (Indirect Land Use Change)
IPCC	Éghajlat-változási Kormányközi Testület (Intergovernmental Panel on Climate Change)
ISCED	Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere (International Standard Classification of Education)
JÁT	Jedlik Ányos Terv
KAB	Kormányablak Ügyintézői Képzés
KÁT	Kötelező Átvételi Rendszer
KEHOP	Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program
KEOP	Környezet és Energia Operatív Program
KHVM	Közlekedési Hírközlési és Vízügyi Minisztérium
KIC	Klímainnovációs Közösség
KIP	Komplex Instrukciós Program
KJT	Kvassay Jenő Tervet
KKM	Külgazdasági és Külügyminisztérium
kkv	kis- és középvállalkozások
KMR	Közép-Magyarországi régió
KÖFOP	Közigazgatás- és Közszolgáltatás Fejlesztési Operatív Program
KRESZ	Közúti Rendelkezők Egységes Szabályozása
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KVA	Központi Vízügyi Adattár
KvVM	Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium
LEADER	Közösségi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében
LIFE MICCAC	Belügyminisztérium koordinálásában megvalósuló LIFE projekt
MATEHETSZ	Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége

ME	Miniszterelnökség
MH	Magyar Honvédség
MNTFS	Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia
Mt.	Munka Törvénykönyve
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTSZ	Magyar Természetjáró Szövetség
NAK	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
Nat.	Nemzeti alaptanterv
NATÉR	Nemzeti Alkalmazkodási Térinformatikai Rendszer
NBT	Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
NCST	Nemzeti Cselekvési Terv
NEA	Nemzeti Együttműködési Alap
NÉBIH	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal
NÉBIH NTAI	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Növény-, Talaj- és Agrárkörnyezet-védelmi Igazgatóság
NEFE	Nemzetközi Fejlesztési Főosztály
NEFMI	Nemzeti Erőforrás Minisztérium
NEP	Nemzeti Erdőprogram
NES	Nemzeti Erdőstratégia
NÉS	Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia
NES	Nemzeti Erdőstratégia
NEtP	Nemzeti Erdőtelepítés Program
NFFS	Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
NFM	Nemzeti Fejlesztési Minisztérium
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat
Nftv	Nemzeti felsőoktatásról szóló törvény
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
NISZ Zrt.	Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt.
NKE	Nemzeti Közszolgálati Egyetem
NKP	Nemzeti Környezetvédelmi Programok
NM	Nemzeti Erőforrás Minisztérium
NMI	Nemzeti Művelődési Intézet
NNK	Nemzeti Népegészségügyi Központ
NTA	Nemzeti Természetvédelmi Alapterv
NTP	Nemzeti Technológiai Platform
NVSZ	Nemzeti Védelmi Szolgálat
NVT	Nemzeti Versenyképességi Tanács
ODA	Hivatalos fejlesztési támogatás (Official Development Assistance)
OECD	Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OFTK	Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió
OGY	Országgyűlés
OGYÉI	Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet
OHKT	Országos Hulladékgazdálkodási Közszolgáltatási Terv
OKI	Országos Környezetegészségügyi Intézet
OKIR	Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
OKTF	Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség
OMÉK	Országos Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Kiállítás és Vásár

OP	Operatív Program
OPSZ	Országos Polgárőr Szövetség
OVF	Országos Vízügyi Főigazgatóság
PISA	Programme for International Student Assessment
PM	Partnerségi Megállapodás
ROP	Regionális Operatív Programok
R-PAS	Nemzetközi Parlagfű Pollen Riasztási Rendszer (Ragweed Pollen Alarm System)
SDG	Fenntartható Fejlődési Célok
SEAP	Önkormányzatok Fenntartható Energia Akcióprogramja
SECAP	Fenntartható Energia- és Klíma Akcióterv
SPECIME	Survey on PEstiCIde Mixtures in Europe
SUD	Peszticid Irányelv
TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TFA	Transz-zsírsavak
TIM	Talajvédelmi Információs és Monitoring Rendszer
TOP	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program
TTT Program	Nemzeti Köznevelési Infrastruktúra Fejlesztési Program (a tornatermek, tantermek és tanuszodák kezdőbetűi alapján)
TVT	Területi Vízgazdálkodási Tanács
ÚMVP	Új Magyarország Vidékfejlesztési Program
UNESCO	Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
ÚNK	Új Nemzedék Központ
ÚNKP	Új Nemzeti Kiválóság Program
UNODC	Egyesült Nemzetek Szervezete Bűnmegelőzési és Kábítószer-ellenőrzési Hivatala
ÜHG	Üvegházhatású gázok
VEKOP	Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program
VGT	Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv
VIZEK	Mezőgazdasági Vízhatalom Információs és Ellenőrzési Keretrendszer
VIZIR	Vízgazdálkodási Információs Rendszer
VKGTT	Vízkezelés-gazdálkodási Térségi Terv
VKI	Víz Keretirányelv
VKJ	Vízkezelés-járadék
Vksztv	Víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény
VM	Vidékfejlesztési Minisztérium
VMMP	Védőnői Méhnyakszűrő Mintaprogram
VP	Vidékfejlesztési Program
VTT	Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése
WHO	Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization)
ZFR	Zöldgazdaság Finanszírozási Rendszer